

Martin Lacko (ed.)

PROTI POL'SKU

Odras ťaženia roku 1939
v denníkoch a kronikách slovenskej armády

EDÍCIA
DOKUMENTY

ÚSTAV
PAMÄTI
NÁRODA

Martin Lacko [ed.]

PROTI POLSKU

Odraz ťaženia roku 1939 v denníkoch a kronikách slovenskej armády

ÚSTAV PAMÄTI NÁRODA

BRATISLAVA 2007

Martin Lacko (ed.)

PROTI POĽSKU
Odras ťaženia roku 1939 v denníkoch a kronikách slovenskej armády

Edícia DOKUMENTY

Vydal
Ústav pamäti národa
Nám. SNP 28
810 00 Bratislava
www.upn.gov.sk

1. vydanie

Recenzenti
Mgr. Mateusz Gniazdowski
PhDr. Igor Baka, PhD.
PhDr. Tomáš Klubert, PhD.

Jazyková redaktorka Marta Bábiková
Návrh obálky Peter Rendek
Sadzba, grafická úprava a tlač Vydavateľstvo Michala Vaška

© Martin Lacko 2007
© Ústav pamäti národa 2007

ISBN 978-80-89335-00-8

Obsah

Úvod	7
1. Denník Slovenského armádneho veliteľstva Bernolák.....	15
2. Denník veliteľstva Jánošík (II. odd.)	77
3. Výpis z kroniky veliteľstva 1. divízie	93
4. Vojnový denník pešieho pluku 21.....	101
5. Výpis z kroniky veliteľstva 3. divízie	117
6. Kronika pešieho pluku 1	129
7. Výpis z kroniky pešieho pluku 2	139
8. Kronika pešieho pluku 4	147
9. Kronika pešieho pluku 5	169
10. Kronika samostatného práporu V	177
11. Denník III. práporu pešieho pluku 4	183
12. Kronika JPO I.	191
13. Denník poručíka Jána Haršányiho	197
14. Úryvky zo zápisníka poručíka Teodora Obucha	203
15. Prepad Czeremchy	209
16. Denník dozorca finančnej stráže o situácii v obvode Veľký Sulín	217
17. Súhrn správ zo slovensko-poľských bojov	223
Zusammenfassung	227
Zoznam slovenských obetí v súvislosti s vojnou proti Poľsku.....	229
Zoznam uvádzaných krycích mien jednotiek a formácií slovenskej armády	232
Zoznam skratiek	233
Menný register	237
Miestny register	244
Mapa	255

INHALT

Gegen Polen

(Die Reflexion Feldzuges 1939 in Tagebüchern und Chroniken der slowakischen Armee)

Vorwort.....	7
1. Tagebuch der Slowakischen Armee-Kommandantur Bernolák	15
2. Tagebuch der Kommandantur Jánošík (II. Abt.)	77
3. Auszug aus der Chronik der Kommandantur der 1. Division.....	93
4. Kriegstagebuch des Infanterieregiments 21	101
5. Auszug aus der Chronik der Kommandantur der 3. Division.....	117
6. Chronik des Infanterieregiments 1	129
7. Auszug aus der Chronik des Infanterieregiments 2.....	139
8. Chronik des Infanterieregiments 4.....	147
9. Chronik des Infanterieregiments 5.....	169
10. Chronik des selbständigen Bataillons V	177
11. Tagebuch des III. Bataillons des Infanterieregiments 4	183
12. Chronik JPO I.....	191
13. Chronik des Leutnants Ján Haršányi.....	197
14. Fragmente aus dem Notizbuch des Leutnants Teodor Obuch.....	203
15. Überfall von Czeremcha	209
16. Tagebuch eines Finanzwache-Angehörigen über die Lage in Kreis von Velký Sulín	217
17. Nachrichtenzusammenfassung von slowakisch-polnischen Kämpfen..	223
Zusammenfassung.....	227
Verzeichnis slowakischer Opfer in der Beziehung mit dem Krieg gegen Polen	229
Verzeichnis angeführter Decknamen der Einheiten und Formationen der slowakischen Armee.....	232
Abkürzungsverzeichnis	233
Namenverzeichnis.....	237
Ortsnamenverzeichnis.....	244
Karte	255

Úvod

Obdobie neslobody, ktoré skúma Ústav pamäti národa, je neodmysliteľne späté nielen s komunistickou, ale rovnako aj nacistickou hegemoniou nad našou krajinou. Jednou z udalostí, ktoré obdobie neslobody rámcovali na jeho prahu, bolo aj vypuknutie druhej svetovej vojny.

S napadnutím Poľska 1. septembra 1939 je neodmysliteľne spätá aj Slovenská republika. Tá sa na strane hitlerovského Nemecka zúčastnila vojnového ťaženia, hoci bez oficiálneho vyhlásenia vojny svojmu severnému susedovi. Slovensko stálo v role „vedľajšej vojnovnej strany“, keďže hlavnej vojnuvedúcej krajine, Nemecku, poskytlo na ťaženie svoje územie, ako aj pomocné vojenské útvary.

Územie Slovenska sa rozhodnutím OKW stalo operačným priestorom Wehrmachtu už 26. augusta. Slovenská armáda sa tak z istého hľadiska stala súčasťou nemeckých vojsk, konkrétne 14. armády gen. Wilhelma von Lista.

Polná armáda dostala krycie meno *Bemolák*. Bola zložená z troch peších divízií (1., 2. a 3.), ako aj jednej Rýchlej skupiny.

1. divízia dostala krycie meno *Jánošík*. Skladala sa z pešieho pluku 1, pešieho pluku 4, pešieho pluku 6 a delostreleckého pluku 1. Veliteľom celej divízie bol reaktivovaný rakúsko-uhorský dôstojník, v jeseni 1939 už generál, Anton Pulanich. Veliteľský štáb mala v Spišskej Novej Vsi.

2. divízia, s krycím menom *Škultéty*, mala svoj veliteľský štáb (pplk. Ján Imro) dislokovaný vo Vranove nad Topľou. Divíziu tvoril peší pluk 2, peší pluk 3, dva delostrelecké pluky, ako aj tri pešie prápory.

3. divízia pod velením plk. gšt. Augusta Malára mala krycie meno *Rázus*, pričom jej štáb sídlil v Medzilaborciach. Mala dva pešie pluky (5. a 21.), tri samostatné pešie prápory a dva delostrelecké pluky.

Naostatok, Rýchla skupina *Kalinčiak* mala svoj štáb v Medzilaborciach a od 5. septembra jej velil mjr. Ján Imro. Do skupiny patrili Jazdecký prezvedný oddiel 1 (JPO 1) (jazdec-ký), JPO 2 (cyklistický), ako aj JPO 3 (motorizovaný).

Protivníkom nemeckej a slovenskej armády bola poľská armáda, ktorú tvorili tri fronty – Severný, Centrálny a Južný. Južný front tvorili armády Łódź, Kraków a Karpaty. Práve posledne menovaná armáda Karpaty, ktorej základ tvorili jednotky KOP (Korpus ochrony pogranicza) a ON (Obrona Narodowa), sa v najväčšej miere dostala do styku s armádou slovenského štátu. Pokiaľ ide o pomer vzájomných síl na slovensko-poľskom pohraničí, možno povedať, že poľské útvary boli značne slabšie než útočiace slovenské formácie. Hendikepom poľskej armády bola okrem nízkeho stupňa mechanizácie, nedostatku tankovej, delostreleckej či protiletadlovej techniky aj jej značná nesúrodosť. Nielen po národnostnej línii, ale aj po materiálno-technickej stránke. Nedostatočne vystrojené a vyzbrojené

boli najmä jednotky Národnej obrany. Vzhľadom na túto slabosť poľská armáda na slovensko-poľských hraniciach ani nedokázala vytvoriť súvislú obrannú líniu.

Téme slovensko-poľskej vojny sa v minulosti venovali viacerí autori (spomeňme aspoň Pavla Šimuniča, Petra Chorváta, Antona Hrnka, či českého historika Oldřicha Pejša). Komplexné knižné spracovanie témy však muselo vyše šesť desiatok rokov od vojny čakať na príslušníka najmladšej generácie historikov, Dr. Igora Baku z Vojenského historického ústavu, ktorý v roku 2006 vydal monografiu *Slovenská republika a nacistická agresia proti Poľsku*. V diele podrobne zmapoval nielen celú genézu slovenského zapojenia do vojny, ale odborne podal a osvetlil viaceré skutočnosti spojené s aktivitou slovenských politických činiteľov v jej prípravách i realizácii. Niekoľko závažných otázok len naznačil či ponechal otvorených ďalšiemu historickému výskumu a interpretácii.

Pokiaľ ide o odbornú reflexiu témy na poľskej strane, je tu situácia značne horšia. Hoci na tomto mieste nie je úlohou rozbor historiografie, možno uviesť celkovú charakteristiku z pera poľského historika Mateusza Gniazdowského, ktorý ju zmapoval posiaľ najkomplexnejšie (Účasť Slovenska na agresii proti Poľsku v roku 1939 v poľskej historiografii v zborníku mladých historikov *Slovensko medzi 14. marcom a salzburskými rokovaniami* v roku 2007). Poznanky o tejto historickej kapitole sú podľa neho na poľskej strane nielenže roztrúsené, ale účasť slovenskej armády je vo všeobecnosti „málo známou kapitolou“. V syntézach i monografiách je téma zväčša opomenutá, v lepšom prípade vtesnaná do jedného riadka. Len výnimočne sa nájdú odborné štúdie, ktoré sa bližšie venujú slovenskej armáde. Pokiaľ ide o využívanie slovenských prameňov, tie sa redukovujú zväčša len na memoárovú literatúru a niektoré tézy marxistickej spisby. Tieto dva, zdanlivo odlišné interpretačné prúdy sa „pokiaľ ide o prezentovanie nálad obyvateľstva, ale aj slovenských predstaviteľov k ťaženiu“, vzájomne dopĺňajú, dodáva Gniazdowski.

Z tohto pohľadu môže byť predkladaná edícia prameňov vhodným kamienkom do nadmieru pestrej mozaiky kontroverznej témy. Môže byť istým posunom v poznaní a hodnotení nielen samej vojnovéj účasti slovenských jednotiek a útvarov, ich bojovej morálky, ale aj pridružených tém, ako napr. vzťahu obyvateľstva bývalých slovenských obcí Spiša k slovenskému a poľskému štátu, obdobne ukrajinských (rusínskych) obcí či iných tém. Vezmime aspoň jeden, podnes aktuálny rozmer. Pre mnohých Slovákov iste nie je príjemným historicko-učebnicovým faktom, že ich krajina stála 1. septembra roku 1939 ako jediný spojenec nacistického Nemecka v ťažení proti Poľsku. Tým sa, zo spätného hľadiska, svojou mierou pričinila nielen o vypuknutie druhej sv. vojny, zúčastnila sa tzv. štvrtého delenia Poľska, ale súčasne sa skompromitovala v očiach západných spojencov. Nepochybne masový odpor Poliakov voči nacizmu i bolševizmu je svetlou kapitolou európskych dejín; dodnes obdivujeme odhodlanie, s akým Poliaci bojovali svoj zdanlivo vopred prehraný zápas. Ak však chceme byť objektívni, treba vidieť aj druhú stránku historickej skutočnosti, a to udalosti, ktoré agresii časovo i logicky predchádzali. Je totiž vždy nebezpečným skreslením, ak sa udalosti vytrhnú z kontextu, príčinnno-následnej súvislosti. Týmto sa otvára cesta politickému zneužívaniu témy, ako sme v posledných rokoch svedkami napr. pri téme protinemeckých a protimaďarských nariadení po roku 1945. V našom prípade je historick-

kým faktom, že Poľsko, rovnako ako Maďarsko, stálo v tragickom období jesene 1938 na strane tých, čo chceli ČSR likvidovať, či aspoň územne oklieštiť. Z hľadiska česko-slovenského teda všetky tri krajiny patrili do akési „protičeskoslovenskej koalície“, hoci sa značne líšili mierou územných nárokov, ako i stupňom aktivity, či skôr agresie. Tým súčasne, zo spätného pohľadu, aj oni otvárali cestu k Mníchovu, hoci samotné Poľsko napriek značnej snahe sa medzi signatárov konferencie nedostalo. Dobové nálady v 2. ČSR v tomto smere veľmi výstižne zhrnul bývalý dôstojník a neskorší generál Anton Rašla. V spomienkovej knihe napísal: *„Nenávišť k našim bývalým spojencom – Francúzsku a Anglicku – a tiež k Poľsku, bola tak veľká, že keby sa Hitler vrhol na niektorého z nich, bolo by sa v Čechách ozývalo volanie ‘Dobré im tak’“*...

Azda ešte ťažšie srdce než Česi mali na Poľsko Slováci, ktorí sa len ťažko spamätávali najprv z Viedenskej arbitráže, vzápätí aj z poľských územných nárokov prednesených v podobnom čase. Veľmi citlivo niesli všetky pokusy o spochybňovanie hraníc, nech už prichádzali z ktorejkoľvek strany. Ak drvivá väčšina Slovákov v medzivojnovom období pokladala za „tradičného nepriateľa“ a najväčšiu hrozbu národnej existencie len Maďarsko, svojimi územnými požiadavkami v jeseni 1938 sa na podobnú platformu v očiach mnohých zaradili aj Poliáci.

Na jar 1939, po zmene vzťahu nacistickej politiky voči Poľsku, keď sa toto dostávalo do podobného položenía ako ČSR v jeseni 1938, sa situácia znova čiastočne zmenila. Poľsko sa stalo útočiskom pre stovky protihitlerovsky naladených občanov bývalého Československa. V pohraničných oblastiach sa vytvorila veľmi úspešná konšpiračná sieť, ktorá týmto pomáhala v útekoch. Značnú časť emigrantov tvorili vojenské osoby, medzi nimi aj zo Slovenska. (Najznámejšie sú prípady dezercie ôsmich slovenských letcov z Piešťan v júni 1939, útek jediného slovenského generála z obdobia 1. ČSR Rudolfa Viesta, či veliteľa slovenského letectva podplukovníka Jána Ambruša). V slovenskej armáde vládla protinemecká nálada, čo bolo spôsobené aj rabovaním armádných skladov príslušníkmi Wehrmachtu na západnom Slovensku v marci 1939.

Nahliadanie slovenskej verejnosti na Poľsko a jeho politiku tak bolo v prvej polovici roka 1939 značne rozpoltené. Na jednej strane v očiach antinacisticky zmýšľajúcich občanov značilo Poľsko istú nádej, oporu, na strane druhej ostával v živom povedomí postup Poliakov z jesene 1938, ktorý vyvolal protipolské nálady a veľmi oslabil polonofilské krídlo v rámci vládnucej HSLŠ. V súvislosti so zmenou kurzu v Berlíne sa menila aj oficiálna politika ľudáckeho režimu, ktorá sa dostávala na čoraz silnejšie protipolské pozície. Najmä denník Gardista rozpútaval protipolské nálady. Pri tých však propaganda mohla stavať práve na pohraničných sporoch z roku 1938 ako i na polonizácii novopričlenených území. Intenzita protipolských postojov rástla s približujúcim sa začiatkom vojenského útoku.

V takejto situácii sa pripravovalo koncom augusta 1939 aj vojenské ťaženie.

Napriek protirečivosti celkových vzťahov Slovenska voči Poľsku v tomto období vládla v slovenskej odbornej literatúre jediná interpretácia: išlo o „nespravodlivú“ vojnu, ktorú obyvatelstvo i armáda niesli len s najväčšou neľúbosťou, prípadne ju sabotovali. Desiatky rokov sa v súvislosti s ťažením proti Poľsku spomínala i celá sieť údajných vzbúr v posádkach.

Ako však už skôr ukázal Dr. Baka, okrem jedného prípadu (Kremnica) boli vyfabulované. Rovnako mobilizácia sa uskutočnila – z hľadiska režimu – bez výraznejších problémov. A to aj napriek jej veľkému rozsahu – 26. augusta bolo povolaných až 10 ročníkov zálohy. K 1. septembru mala poľná armáda vyše 13 tisíc príslušníkov, 24. septembra dokonca viac než 50 tisíc. Celkový početný stav slovenskej armády ako takej dosiahol v tomto období až takmer 150 tisíc mužov, čo bolo najviac v jej histórii.

Relatívne bezproblémovým nástupom brancov sa súčasne spochybňuje dlho tradovaný názor, akoby ťaženie bolo z nemeckej strany len prejavom násilia na slovenskej armáde, akoby ho jej príslušníci absolvovali len s najväčším znechutením, odporom, či túžbou dezertovať. Z novopublikovaných dokumentov vidno však zložitosť celkového vzťahu armádnych príslušníkov k vojne. Na jednej strane sa otvorene uvádza nespokojnosť predovšetkým záložného mužstva, jeho ľahostajnosť či pasívny odpor. Na strane druhej jasne vyvstáva aj aktivizmus časti slovenských vojakov, no najmä dôstojníkov v tejto vojne. Hoci v prípadoch niektorých jednotiek sa dá kladný vzťah k ťaženiu do istej miery vysvetliť ich národnostným zložením, presnejšie prítomnosťou slovenských Nemcov, určite to nie je uspokojivé a „celoplošné“ vysvetlenie. Konečne, najlepším príkladom je postoj niektorých presvedčených stúpeňcov čs. idey a neskorších odbojárov. Napr. Ján Nálepka, rodák zo Smitšian na Spiši, neskorší legendárny partizánsky veliteľ a jediný slovenský nositeľ vyznamenania Hrdina ZSSR, vo vojne bojoval veľmi oduševnene. Vynieslo mu to nielen dobové vyznamenanie Za hrdinstvo, ale aj pozornosť samého ministra národnej obrany gen. Čatloša. Ten sa k Nálepkevej horlivosti vrátil aj v spomienkach, vysvetľujúc ju tak, že sa v boji prejavil ako roduverný Spišiak, ktorý tu bojoval o vlastné územie. (Pripomeňme, že 28. júla 1920 spojenecká konferencia v belgickom Spa rozhodla o odstúpení dovedna 25 oravských a spišských dedín Poľsku).

Druhým ukázkovým prípadom bojového nasadenia je Ján Černek. Presvedčený stúpenec ČSR, hrdý Slováč, legionár a evanjelik, politickým presvedčením antiludák a jeden z najvyšších veliteľov neskoršej povstaleckej armády sa v bojoch proti Poľsku takisto značne angažoval. Svedčí o tom aj priebeh boja pri obci Czeremcha, ktorý sa stal najkrvavejším v celom ťažení.

Našli by sme tu ešte mnoho mien neskorších známych odbojárov. Nielen nižších kádrov typu Cyrila Kuchtu, vyšších, ako boli mjr. Dr. Mikuláš Ferjenčík, mjr. Viliam Lichner, či dokonca Tisov sudca Dr. Igor Daxner, ale takmer kompletný veliteľský zbor neskoršej povstaleckej armády, vrátane Jána Goliana. V roku 1939 však ani jeden z nich nedával verejne najavo svoj odpor k protipoľskej vojne. Nik neodmietol udelené vyznamenania za ťaženie – či už slovenské alebo nemecké. Nevraviac už o nejakých dezerciách na druhú stranu či ukrývaní sa v horách. Ba, ako to uvádzal nemecký veľvyslanec Hans Bernard, niektorí z najvyšších veliteľov dokonca „lutovali“, že ťaženie netrvalo dlhšie.

Rovnako komplikovaný a diferencovaný je aj postoj obyvateľstva obcí, kadiaľ Slováci prechádzali, resp. ktoré obsadzovali. Vďaka predkladaným denníkom možno vystopovať i to, ktoré jednotky a kedy prekročili bývalé slovenské hranice a ako ďaleko za štátne hranice až zašli. Vojenské pramene sa na jednej strane viackrát zmieňujú o pasívnom odpore

poľských civilistov (napr. ignorácia okupačnej armády, sabotovanie materiálnych dávok, šepkaná propaganda a pod.) či dokonca ozbrojenom odpore. Do akej miery išlo o spontánny či riadený odpor, sa síce nedá z dokumentov presne určiť, no pravdepodobne bude treba modifikovať v poľskej historiografii vžitú hodnotenie, že poľská diverzná sieť na slovensko-poľskom pohraničí, organizovaná na jar 1939, nezohrala počas ťaženia väčšiu úlohu.

Na druhej strane sú v prameňoch často zaznačené aj presne opačné tendencie – víťanie intervenčného vojska, ktoré sa môže z hľadiska dnešného čitateľa, odchovaného povojnovým jednostranným výkladom dejín, zdať až nepravdepodobné. V každom prípade je to napohľad neobvyklý jav. Tieto tendencie sa dotýkajú najmä obcí s menšinovým obyvateľstvom (Ukrajinci, Slováci, ale i Rusíni), ktoré nemali medzivojnový poľský režim veľmi v láske pre tvrdú polonizáciu. Od roku 1920 ju zažívali v 25 bývalých spišských a oravských dedinách aj Slováci, ktorí neboli uznaní za národnostnú menšinu, čím prišli o akékoľvek jazykové a kultúrne práva. Dvadsať rokov s nimi poľský režim zaobchádzal len ako s „poslovenčenými“ či „neprebudenými“ Poliakmi. Ministerstvo zahraničných vecí v roku 1927 iste nie bez irónie písalo čs. strane, že mu „*nie je nič známe o slovenských obciach pripojených k Poľsku*“. Obce museli opustiť kňazi i učitelia pôsobiaci v národnom duchu. Ako vo svojej najnovšej monografii *Vojna o Spiš* (Krakov 2007) uvádza historička Milica Majeriková, na populšťovaní odstúpených obcí v medzivojnovom období pracovalo až 30 poľských inštitúcií. Výsledok však vcelku nebol úspešný, čo potvrdzuje nielen odpor voči poľskému režimu rôznymi formami (manifestácie, bojkot volieb, odmietanie sľubu vernosti a i.), ale konečne aj prijatie slovenskej armády na Spiši či dezercie Slovákov z poľskej armády spomínané v divíznom denníku Jánošík.

Podobné to bolo aj v obciach, ktoré nedobrovolne pripadli Poľsku v jeseni 1938. Práve obyvateľstvo spišských obcí (cez oravské armáda neprechádzala) očakávalo a neskôr aj víťalo intervenčných vojakov ako osloboditeľov. Ba ešte skôr, krátko pred príchodom sa slovenské obyvateľstvo netajilo sympatiami. „*Na všetkých je vidieť, že naši ľudia sú pripravení a očakávajú len nás a naše rozkazy*“, charakterizoval postoj obyvateľstva niektorých spišských obcí v svojom denníku 30. augusta poručík Obuch. Výsledkom takýchto nálad bola „*odhodlanosť a nedočkavosť*“ u vojakov jednotky k postupu. Vidno to napr. z denníka 3. divízie hneď 1. septembra: „*V tento deň bola zpod nadvlády oslobodená slovenská Javorina, Orava a Spiš. Táto radostná správa bola prijatá s veľkým nadšením a radostou nielen u civilného obyvateľstva, ale aj u vojska, že konečne slovenská armáda pomocou nemeckej armády znovu prinavrátila stratené obce k materskej zemi slovenskej.*“ Ako doznáva kronikár, takouto „*radostnou zvestou*“ boli vraj v armáde prekvapení. V rusínskej obci Turzaňsk zas víťali vojakov so slzami v očiach, ba údajne im bozkávali ruky s poznámkami „*Konečne ste prišli, že ste nás oslobodili*“. Podobné reakcie sú zaznamenané aj na ďalších miestach.

Na základe týchto a podobných dobových záznamov možno vysloviť názor, že bojové oduševnenie, ktoré sa spomína, nastalo v rozhodujúcej miere až pod dojmom víťania civilného obyvateľstva za štátnou hranicou: najmä v bývalých slovenských obciach Spiša odstúpených roku 1920, ale tiež pod silným dojmom víťania zo strany Ukrajincov a Rusínov.

Slovenský vojak či dôstojník sa tak predovšetkým cez osobnú skúsenosť mohol do značnej miery stotožniť s tézou dobovej propagandy o Poľsku ako „žalári národov“. Až keď sa presvedčili na vlastné oči, uvedomili si situáciu Slovákov v odstúpených obciach. Nie cez propagandu v zázemí, ako sa to v literatúre jednostranne zdôrazňovalo. To, že sa v problematike odstúpených obcí z roku 1920 dovtedy príliš neorientovali, možno usúdiť aj z toho, že bývalé slovenské obce sú v denníkoch uvádzané v polonizovanej, resp. skomolenej podobe.

Vcelku šlo o podobný jav, aký sa opakoval o čosi neskôr, v ťažení proti ZSSR v lete 1941; armáde, predovšetkým ale záložnému mužstvu sa do boja príliš nechcelo – nevideli dôvod. Hneď ako videli zástupy jasajúcich civilov (nevriaci o prejavoch stalinských zločinov v ZSSR), zmenili však názor na opodstatnenosť ťaženia.

Ešte výraznejší odpor voči poľskému režimu slovenské vojsko badalo zo strany Ukrajincov. Možno aj táto ich „zrada“ prispela k tomu, že sa im povojnový režim v Poľsku kruto odplatil – v rokoch 1945 – 1947 boli totiž ukrajinské obce pod zámienkou podpory banderovského hnutia zlikvidované, ich obyvateľstvo kompletne vysídlené. Doplatili na to aj mnohé rusínske obce, ktoré s hnutím nemali nič spoločné. Dnes po týchto obciach neostala ani zmienka, leda ak na mapách spred roka 1939.

História vzájomných slovensko-poľských sporov o časť oravských a spišských obcí neskončila odchodom poľnej armády v septembri 1939, ba ani rokom 1945, keď boli – z poľského hľadiska – tieto obce oslobodené. Pre ich obyvateľstvo dráma pokračovala aj po vojne. Tu sa historik nevyhne iste komparácii. Intervenčná slovenská armáda, napriek zaznamenaným excesom, ako boli krádeže a pod., sa k poľskému civilnému obyvateľstvu nesprávala represívne, a to ani po vyhlásení stanného práva. Celkom iné to však bolo po vojne, keď v pohraničí pôsobili poľské ozbrojené skupiny. Z týchto najznámejšou bola skupina Józefa Kuraša (Ogień), ktorý si predsavzal docieľiť Poľsko „bez komunistov, židov a Slovákov“, čo aj v praxi uskutočňoval. Vyžiadalo si to až štyri stovky obetí z radov civilného obyvateľstva, vrátane niekoľkých Slovákov. Súčasne jeho skupina už v čase mieru viacerých týrala a priamo či nepriamo vyhnala až šesťtisíc Slovákov. Kurašovi, ktorého činnosť nesie črty banditizmu, odhalil však poľský prezident za účasti viacerých poslancov, armádných dôstojníkov, ale i krakovského arcibiskupa v roku 2006 v Zakopanom veľký pomník. Média a historici mu venovali zas desiatky oslavných článkov. Na Slovensku by sme dnes, opačne, nenašli jediná pamätnú tabuľku s menom padlého slovenského vojaka z jesene 1939. Spoločensko-politické pripomenutie pamiatky týchto vojakov by sa bralo priam ako blasfémia. Aj tieto skutočnosti svedčia o hlboko odlišnom vzťahu k vlastným dejinám u dvoch zdanlivo takých blízkych národov.

Hoci plnú historickú pravdu o sporných vojnových udalostiach možno poznať až po precíznej komparácii dokumentov oboch bojujúcich strán, dá sa konštatovať, že značnú výpovednú i historickú hodnotu majú predovšetkým **denníky** vojenských jednotiek, samostatných útvarov či formácií. Vznikli ad hoc v súvislosti s poľným ťažením proti Poľsku. Zhotovované boli zväčša priebežne, takže časový odstup od zaznamenaných udalostí je minimálny. Čo je ešte dôležitejšie, boli písané pre interné potreby armády. Neboli teda ur-

čené na propagandistické využitie ako napr. dobové tendenčné novinové články či správy bratislavského rozhlasu. Napriek tomu, že sa v nich stretáme aj s niektorými neoverenými či nepravdivými informáciami (najmä dotýkajúcimi sa zahraničného diania), vcelku možno konštatovať, že ich autori nemali akýkoľvek dôvod zveličovať či, naopak, zamlčať, resp. skresliť bezprostredne opisované skutočnosti. V denníkoch (ale i v kronikách) sú napr. detailne zachytené všetky straty, vrátane zranení. Aj na ich základe možno vyvrátiť staršie, romantizujúce názory slovenskej historiografie že, Slováci sa do priamych bojov nezapájali a obeť v Poľsku boli zapríčinené len „rôznymi nehodami“. Ako dokazuje aj zoznam obetí na životoch v jednej z príloh, z celkového počtu 24 obetí v čase vojny či aspoň v nepriamej súvislosti s mobilizáciou a demobilizáciou, len asi päť úmrtí nebolo v dôsledku bojov. Z obetí zahynuvších na území Poľska mali okrem jednej všetky bojový charakter.

O „nepriateľovi“ sa v denníkoch neuvádzali dehonestujúce či podceňujúce tvrdenia, ale skôr naopak: hodnotí sa pomerne objektívne, jeho silnejšie aj slabšie stránky. Hovorí sa o hrdinskej obrane Poliakov, o viac či menej spontánnych počiatok gerilového odporu, no súčasne aj o podpore, ktorú intervenčná armáda dostávala z radov nepoľského obyvateľstva.

Dôveryhodnosť denníkových zápisov je tým vyššia, že uvádzajú aj pre armádu negatívne vyznievajúce udalosti a tendencie, ako napr. nespokojnosť záložného mužstva, jeho občasné vyhybanie sa mobilizácii, problémy so zásobovaním poľných jednotiek. Ba otvorene sa spomínajú aj negatívne stránky pôsobenia slovenskej armády, ako sklony ku krádežiam či dokonca rabovaniu, čo bolo v mediálnej (propagandistickej) sfére nemysliteľné.

Kroniky, na rozdiel od denníkov, začali vznikať v hektických marcových dňoch roku 1939, v čase rozpadu čs. armády a formovania slovenskej armády a najmä maďarskej agresie v marci 1939. Vo viacerých prípadoch sa nám, žiaľ, zachovali len výpisy z originálnych kroník, ktoré sú dnes už stratené. Tieto boli v roku 1940 zaslané na ministerstvo národnej obrany, kde sa nám uchovali v archívnom fonde. Pri každom je výslovne uvedené, že ide o výpis.

Autormi kroník boli zaiste zväčša nižší dôstojníci pridelení k daným jednotkám. Nie vždy však poznáme ich mená či zdroj informácií. Dá sa však predpokladať, že čerpali z písomných prameňov armády, ako aj osobných informácií ďalších dôstojníkov účastných vojny. Výnimkou je kronika pešieho pluku 5, kde je explicitne uvedené, že poznatky k poľskému ťaženiu pochádzajú z „ústneho sdelenia“ mjr. Štefana Schwartza a mjr. Jána Noščáka, veliteľov I/5. a II/5 práporu. Medzi tvorcami kroník je i viacero vojenských duchovných, čo tiež vplývalo na obsah kroník. Zvlášť viditeľné je to v prípade veliteľstva 1. divízie.

Kroniky (ako aj niektoré denníky) sa líšia podrobnosťou, mierou exaktnosti. Tá závisela od miery účasti jednotky, ale aj zaangažovanosti autora. Niektoré sú priam detailnou minaturizáciou každého presunu opisovanej jednotky, kým iné podávajú dianie len skratkovite.

Celkovo sa v kronikách, na rozdiel od denníkov, prejavuje silnejší prvok subjektivity, podmienený dramatickými dobovými udalosťami, najmä istým nadšením z vyhlásenia slovenského štátu a ubránenia pred maďarskou intervenciou. S tým sa niektorí kronikári ani netaja. Aj napriek tejto subjektívite hraničiacej v niektorých prípadoch až s romantizmom (niektoré opisy 14. marca či tzv. Malej vojny) možno aj väčšinu dochovaných kroník vojen-

ských telies pokladať za cenný historický prameň. Informujú nielen o vzniku a formovaní jednotlivých vojenských telies, ich dislokácii, presunoch, ale aj ďalších aspektoch zložitého historického obdobia, ako napr. o prijatí štátnej samostatnosti v armáde a obyvateľstve, o vzťahu českých a slovenských vojakov, či vzťahoch s HG.

Ťažiskovú časť knihy tvoria denníky a kroniky hlavných formácií a jednotiek, ktoré sa ťaženia zúčastnili. Usporiadané sú podľa veľkosti, a teda aj dôležitosti, od divízií cez pluky a prápory po menšie jednotky. Za nimi nasledujú tri osobné denníky (zápisky), a to dvoch dôstojníkov a jedného príslušníka finančnej stráže, ako aj opis priebehu bojovej akcie pri obci Czeremcha. K denníkom a kronikám som sa rozhodol na koniec priložiť aj dokument, ktorý svojou povahou síce nie je denníkom ani kronikou, no môže prípadným záujemcom slúžiť ako relatívne stručný a zrozumiteľný prehľad najdôležitejších faktov spojených s ťažením. Ide o elaborát s názvom „Prehľad zpráv zo slovensko-poľských bojov“. Jeho autorom je akiste bližšie neurčený dôstojník z MNO, napísaný bol podľa všetkého tesne po skončení ťaženia a vychádzal aj z uvedených denníkov a kroník vojenských telies.

Vzhľadom na celkový rozsah som uplatnil istú selekciu textov – pri prepise kľúčového a najrozsiahlejšieho denníka veliteľstva slovenskej poľnej armády Bernolák bol prepis textu skončený záznamom zo 17. septembra, teda v deň oficiálneho skončenia protipoľského ťaženia. Pri výpise z kroniky veliteľstva 3. divízie som zas z dôvodov neúmerneho rozsahu neprepisoval mesiace marec až júl 1939. Na tieto skrátka je čitateľ upozornený v texte.

Predostreté dokumenty sa v čase, keď som ich využíval, nachádzali vo Vojenskom historickom archíve Trnava, fonde 55 – spravodajské spisy, v škatuli číslo 59. (Okrem denníka veliteľstva Jánošík, ktorý sa nachádzal vo fonde MNO, spisy dôverné, škatuľa 96). Z tohto dôvodu som na konci dokumentov už opakovane neuvádzal plný názov archívu, fondu a čísla škatule, len skratky.

Dokumenty sú publikované sú v originálnom znení, bez štylistických zásahov, ako aj úprav podľa súčasného pravopisu, aby sa tak zvýšila autenticita. Upravené boli len zjavné preklepy a pisárske chyby.

Ťažkosťou boli nepresné či skomolené názvy poľských lokalít či množstvo obcí, ktoré už dnes v Poľsku nejestvujú. Tieto problémy sa podarilo z väčšej časti odstrániť pomocou súčasných i historických máp, najmä však vďaka nezištnej pomoci poľského historika a redaktora Mateusza Gniazdowského z Poľského inštitútu medzinárodných vzťahov vo Varšave. Menovanému ďakujem aj za doplňujúce informácie z poľskej literatúry uvedené v poznámkach. Za ďalšie pripomienky k textu chcem na tomto mieste srdečne poďakovať aj ďalším kolegom, a to najmä Igorovi Bakovi, potom Tomášovi Klubertovi, Milici Majerikovej a Borisovi Súdnemu.

V miestnom registri sú uvádzané ako prvé názvy, ktoré boli úradnými v lete 1939. Pri bývalých slovenských obciach Oravy a Spiša bolo na tento fakt upozornené. Ak je názov poľskej lokality napísaný slovakizovanou formou, resp. je skomolený, v registri sa uvádza najprv jeho oficiálna poľská podoba a až potom nesprávne formy, používané aj v texte. Dopĺňam aj zoznam krycích mien, no len tých, ktoré sú dešifrované v samotných denníkoch.

1.

Denník veliteľstva slovenskej poľnej armády (Bernolák) zachytáva udalosti spojené s prípravou ťaženia, jeho celkovým priebehom ako aj demobilizáciou poľnej armády v čase od 24. augusta do 17. septembra 1939.

Slovenské armádne veliteľstvo

Sošit 1

/:Bernolák:/

Rok 1939

3. oddelenie.

Č. 40.639 Taj./ 3. oper. 1939

Od 22. VIII. do 30. IX. 1939

Vojnový denník

a./ Dozor nad vedením vál. denníku mal po celý čas jeho vedenia, t.j. od 22. augusta do 30. septembra 1939, mjr. Vojtech Bouzek, operač. skup. Bernoláka /:SAV:/.

b./ Vojnový denník viedli:

1./ od 22. augusta do 2. septembra 1939 por. pech. /:aktivovaný:/ Ján Žák, pridelený 3. oddel. Bernoláka;

2./ od 2. do 22. septembra 1939 npor. pech. v zál. Ludevít Švasta, pridelený 3. oddel. Bernoláka;

3./ od 23. do 30. septembra 1939 opäť por. pech. Ján Žák.

4./ Tento sošit bol ukončený 30. septembra 1939.

Prednosta 3. oddelenia:

Tento 1. sošit obsahuje 58 popísaných strán s¹ prílohami a odovzdáva sa dňa 1. októbra 1939 pom. úradu Bernolák /:SAV:/ za účelom spravovania kroniky pánom spis. Gacekom².

Potvrdenka je uložená pod číslom 40.639 Taj./3. oper. 1939.
velit. Bernolák

1 Vynechané v orig.

2 Išlo o Mikuláša Gaceka (1895 – 1971), spisovateľa, prekladateľa, pracovníka kultúrneho oddelenia MNO. V r. 1940 – 1941 bol kultúrnym atašé na slov. vyslanectve v Moskve. V 1945 bol odvečnený do gulagov, odkiaľ sa vrátil až o desať rokov.

22. august 1939³

V Moskve bol podpísaný pakt o neútočení medzi Nemeckom a Ruskom.

23. august 1939

Neboly žiadne dôležité udalosti.

24. august 1939

Ministerstvo národnej obrany požiadalo Hlavné veliteľstvo HG, aby funkciu terajších príslušníkov armády, zadelených na jednotlivé oddelenia stráže pozdĺž maďarsko-slovenských hraníc, prevzalo HG.

Úkol členov HG v tejto službe je vypomáhať fin. strážu v pohraničnej službe, podľa rozkazu jednotlivých správcov oddelení fin. stráže⁴.

Vzhľadom na napiatú medzinárodnú situáciu má sa dbať, aby z našej strany nevznikli prípadné pohraničné incidenty na maďarsko-slovenskej hranici, čo by pre náš štát bolo len škodlivým.

Členovia HG určení do tejto služby složia do rúk svojho najbližšieho predstaveného v HG sľub, že službu na hranici budú vykonávať presne podľa pokynov, ktoré obdržia od predstavených fin. stráže a budú stíhaní pre poklesy.

Aby nebola na vonok badateľná zmena v pohraničnej službe, členovia HG budú vyzbrojení a vyzbrojení ako vojaci, teda nebudú v rovnošate HG.

HG nastupuje službu na oddeleniach fin. stráže v nedeľu 27. augusta 1939.

Výstroj a výzbroj obdržia členovia HG dňom 26. augusta.

Č. 24.265/3.-39

MNO dáva vyššiemu veliteľstvu 3 – Prešov hneď k dispozícii sam. práp. V. a VI. Upozorňuje sa súčasne na smer Bardejov – Gorlice, ktorému treba venovať náležitý zreteľ.

Č.40.016/1939

25. august 1939

MNO prideliť na prechodnú dobu zvlášť vybraných členov HG pre službu na jednotlivých oddeleniach fin. stráže.

Členovia HG, ktorí prevezmú od nariadeného veliteľstva HG, v ktorom je priamo uvedené, kto toho-ktorého člena vystrojí a vyzbrojí.

Stravovanie príslušníkov HG prevezme do režie MNO a započne sa dňom 27/8.

MNO prevedie vystriedanie vojenských posíl na jednotlivých oddeleniach fin. stráže pozdĺž slovensko-maďarských hraníc členmi HG. V dňoch 26., 27. a 28./8.

3 V skutočnosti 23. augusta.

4 Finančná stráž – dnes pohraničná stráž, colníci.

Správcovia oddelení fin. stráže sú predstavenými prideleným členom HG, ručia za ich riadny výkon služby a za to, aby nevznikli pohraničné incidenty, vyvolané so strany HG.

Správcovia oddelení fin. stráže zaistia ubytovanie a stravovanie pre pridelených členov HG tak, ako pre vojakov.

(10.25) Pán generál Pulanich⁵ má sa ihneď dostať p. ministrovi nár. obr. autom a v Piešťanoch príberie pána plk. gšt. Malára⁶.

Č.40.003 Taj./39

(17.35) Z Dolného Kubína hlási vel. roty por. žen. Slegel príchod 1. ženijnej roty do Dol. Kubína.

Č.40.004 Taj./3.odd.39

Bol nariadený všeobecný zákaz lietania.

Č.40.005/39

(09.50) Hlási vel. práp. mjr. Palkovič, že cykl. prápor svoje prostriedky má dislokované v Turč. Sv. Martine⁷.

Č.40.006/39

(10.20) Veliteľ skupiny „Orava“ hlási, že v úseku jeho nenastaly žiadne príhody. Poliaci pokračujú v opevňovacích prácach na hranici.

Č.40.007/39

III/4⁸ prápor odišiel žel. transportom 08.30 hod. dňa 24. augusta 1939 z Trnavy dľa rozkazu HVV.

Č.9870 Taj./1939

5 Anton Pulanich (1884 – 1962), r.-uh. a čs. dôstojník, na prelome r. 1938/39 podnáčelník štábu HG, potom reaktivovaný do slovenskej armády, veliteľ VV1, od januára 1944 generál. inšpektor slov. armády, v jeseni penzionovaný.

6 August Malár (1894 – 1945), legionár, čs. dôstojník, v marci 1939 veliteľ VI. zboru, ktorý reorganizoval na VV3. V septembri 1939 veliteľ 3. div. nasadenej proti Poľsku, neskôr veliteľ Zaisťovacej i Rýchlej divízie. Držiteľ najvyššieho nemeckého vojenského vyznamenania – Rytierskeho kríža Železného kríža. Od januára 1942 generál, vojenský atašé v Berlíne. Od mája 1944 veliteľ východo-slovenskej armády v Prešove. Popravený v nemeckom zajatí v marci 1945.

7 Dnes Martin.

8 Označenie pre III. prápor 4. pešieho pluku.

Pob. kraj. četn.⁹ stotník Plakinger¹⁰ z príkazu ministerstva vnútra hlásil, že mjr. Zverin¹¹ vydáva rôzne rozkazy četn. staniciam bez vedomia HVV a min. vnútra. Upozorňuje sa, že HVV pomoc četn. oddelení doteraz od min. vnútra nepožadovalo.

Č.40.013/1939

Vel. pos. mjr. Palkovič hlási, že na rozkaz ihneď vyrazí mimo dvoch čiat, ktoré nie sú ešte v Turč. Sv. Martine.

(10.50) V. v. 3 v Spiš. N. Ves: Hláste ihneď či SV vyš. vel. 3 je už vo Spiš. N. Vsi a či je tam náč. štábu.

Č.40.012/1939

MNO-HVV 2. oddel. Prehľad zpráv – 25. augusta 39 I/Polsko: Barwinek – Jasliská /sev. Stropkov/ je vidieť mnoho poľských dôstojníkov, ktorí ďalekohľadom prehľadávajú naše územie. Niektorí sa dotazovali fin. stráže, že jak ďaleko je do Bardijova.¹² Jeden poľský dôst. v podnapilom stave sa vyslovil, že útok proti Nemcom povedú cez Krajnú Polanu. Ďalší pravdepodobný smer poľského útoku: Piwniczna – Spišs. St. Ves – Stará Lubovňa. Na tento smer podľa doterajších zpráv sú sústredené jednotky z Now. Szaczu.

Podľa nepreverených zpráv bola v celom Maďarsku vyhlásená mobilizácia¹³.

Č.40.073/39 (príl. 11a)

Staničný dozor Spiš. N. Vsi hlási, že v. v. 3 je ešte v Prešove a náčelník štábu je na prieskume v oblasti Spiš. Belá – Podolíneec.

Č.40.024/39 (príl. 11a)

Stot. Mere hlási prevedenie rozkazu č. 2424 z Dol. Kubína.

Č.40.008/39 (príl. 11b)

(17.50) Stot. Kolena hlási prevedenie – č. 2424.

Č.40.009/39 (príl. 11b)

9 Pobočník krajského četníckeho veliteľa. Od októbra 1939 sa pre četníctvo začal používať slovenský názov žandári.

10 Ján Plakinger (1905 – 1979), žand. dôstojník, v r. 1939 až 1943 pobočník hlavného veliteľa slov. žandárstva, v r. 1944 spoluorganizátor ozbrojeného vystúpenia v radoch žandárov, partizán.

11 Ondrej Zverin (1896 – 1944), pôv. čs. dôstojník, neskôr veliteľ p. pluku 20 Rýchlej divízie, v lete 1944 veliteľ div. oblasti 1 v Trenčíne. Počas Povstania zatknutý a koncom októbra 1944 na príkaz povstaleckého vedenia popravený spolu s ďalšími piatimi slovenskými dôstojníkmi v Lubietovej. Vo vojne proti Poľsku velil od 14. 9. pešiemu pluku 21.

12 Dnes Bardejov.

13 V skutočnosti mobilizácia vtedy v Maďarsku vyhlásená nebola.

(11.30) V. v. 3 Prešov: Z rozkazu MNO pplk. pechoty Širica¹⁴ koná službu v oblasti v. v. 3. Oznámte mu až bude u Vás hlásiť, že dostane zadelenie na východe. V Prešove dostane ďalšie dispozície.

Č.40.010/39 (príl. 11b)

(12.00) Peší pluk 4/III. práp. hlási presunutie svojich jednotiek železnič. transportom. Odchod v 08.30 hod., dňa 24.VIII. z Trnavy.

Č.40.011/39

(01.50) Hughesogram¹⁵ vel. 3. Dosávnú obrannú zostavu upravte tak, aby samostatný prápor V. vystriedal rotu Medzilaborce. SV. prápor Niž. Radvaň; sam. práp. VI. vystriedal prápor III/5. Sam. práp V. a VI. tvorí skupinu Poľana pod vedením pplk. pech. Širicu.

Skupinu „Podtatránska“ tvorí p. pl. 1. Prápor I/1 prehradí smer Kluszkowce – Spiš. Belá atď.

Hughesogram pre v.v.1. V.v.1 so všetkými útvarmi zaujme ucelené shromaždenie priestoru Prešov – Spiš. N. Ves. SV. v.v.1.

Č.40.022/39 (príl. 11b)

26. august 1939

Situačné hlásenie č. 1, zo dňa 25. augusta 1939, Oravská skupina SV. Ružomberok, Podtatránska SV. Spiš. Belá, Šarišská SV Prešov, Zemplínska skupina SV, Humenné a záloha v.v.3.

Č.40.029/39

(11.10) Cykl. prápor z Turč. Sv. Martina dostáva rozkaz odoslať váleč. vystroj – rychl. rotu do Vranova.

Č.40.030/39

(10.45) Dotaz od v. v. 1 v spolupráci 1. cykl. roty s JPO¹⁶ II. telefonný rozhovor: Spolupráca sa ruší. Cykl. prápor vyrozumený.

Č.40.031/39

(13.00) Prápor KPÚV 2. rota na č. 24.260 Taj. 2. odd. HVV hlási organizáciu roty odoslanej do Ružomberka.

Č.40.035/39

14 Michal Širica (1894 – 1970), legionár, dôstojník čs. armády, od 15. 3. 1939 vel. 17. div. v Prešove, neskôr vel. p. pl. 21 Rýchlej divízie, v Povstaní veliteľ II. taktickej skupiny so sídlom v Brezne. V protipolojskej vojne velil p. pl. 21 a od 14. 9. 1939 p. pl. 18.

15 Hughesogram – starší druh spojovacieho prístroja, niečo ako telefonogram.

16 JPO – jazdecký prezvedný oddiel – vznikli reorganizáciou jazdeckých koruhiev a eskadrón 15. augusta 1939.

MNO požiadalo HVHG, aby členovia HG boli pridelení pre službu na jednotlivých oddeleniach fin. stráží na pohraničie slovensko-nemecké a slovensko-moravské v úseku od Karlovej Vsi po Kochanovce v to.

Ide o tieto oddelenia fin. stráže Karlová Ves, Dúbravka, Devínska N. Ves, Hochštetno¹⁷, Uhorská Ves¹⁸, Dimburk¹⁹, Gajary, Malé Leváry, Moravské Sv. Jány, Kúty, Brodské, Kopčany, Holíč, Skalica, Vrbovce, Myjava, Stará Turá, Moravské Lieskové, Kochanovce.

Všetci členovia HG pre túto službu určení majú byť odoslaní ihneď do Trnavy k náhr. práp. p. pl. 4., kde budú vystrojení, vyzbrojení a prezentovaní.

Od prednostu 3. odd. v. v. 3 Prešov, p. npor. pech. Parčámiho, došlo situačné hlásenie č. 1. z 25. augusta 1939, vzťahujúce sa na Oravskú, Podtatranskú, Šarišskú, Zemplínsku skupinu a zálohu v. v. 3 a poznamenáva, že ďalší doplnok sit. hlásenia bude predložený, až podriadené skupiny predložia svoje sit. hlásenia.

Č.40.037/3.odd.39 (príl. 12)

(12.05) HVV-3.odd. nariaduje v. v. 1 – Trenčín, v. v. 2. – B. Bystrica a v. v. 3. – Prešov, že dosiaľ neprevedené ostré strelby v Kamenici n/C. sa zrušuje a aby jednotky sa tam neposielali.

Č.40.032/39 (príl. 13)

Došli hlásenia: od I/3 práp. zo Zvolena o premiestnení jednotiek, od delostr. pluku 1, IV. oddiel zo Žiliny a od KPÚV, 2. rota zo Zvolena ohľ. organizácie roty odposlanej do Ružomberka.

Č.40.033-35/39(príl.14,15,16)

Boly odoslané smernice pre učlenené shromaždenie v. v. 2 a súčasne má ich dostať k vzatiu na vedomie v. v. 1 a v. v. 3.

Č.40.039/39 (príl. 17)

Zaslané boly smernice pre stráž v prístave.

Č.40.038/39 (príl. 18)

V 09.00 hod. vydal p. generál Pulanich II. časť všeob. operačného rozkazu č. 1.

Č.40.040/39 (príl. 19)

Podľa neoverených zpráw bola dňa 25. augusta 1939 vyhlásená v Poľsku všeobec. mobilizácia.²⁰ Z niektorých miest rodiny fin. strážnikov a colníkov evakuujú. Podľa dochádza-

17 Dnes Vysoká pri Morave.

18 Dnes Záhorská Ves.

19 Dnes Suchohrad.

20 Išlo o nepresnú informáciu. V skutočnosti bola 24. augusta vyhlásená v Poľsku čiastočná mobilizácia, všeobecná až 30. augusta.

júcich zpráv bolo zistené, že sväzky poľských armádnych sborov sú rozrušené. Jednotky podľa zistených čísiel sú pomiešané. V pohraničnom pásme na východe sa rozširuje zpráva, že maďarské vojsko bude pomáhať poľskej armáde útokom vo smere na Medzilaborce. Do Miškovca údajne priletelo asi 50 ťažkých bombardovacích lietadiel itálskeho vzoru.

Č.40.042/39 (príl. 20)

(18.50) Pán npor. Parčami zaslal zist. hlás. č. 2 o tom, že podľa rozkazu MNO odchádzajú jednotky proti severnej hranici vymeniť jednotky v obrannom postavení.

Č.40.045/39 (príl. 21)

Vel. II. perute, p. mjr. let. Justín Ďurana podáva podrobné hlásenie o situácii a zostave skupiny OPL v Sp. N. Vsi, k čomu pripojil aj 2 oleáty.²¹ Vid' č. 29a a 29b.

Č.40.034/39 (príl. 21a)

Pripojená oleáta predvídanej zostavy

Č.40.058/39 (príl. 21b)

a 2 oleáty predvídanej zostavy

Č.40.041/39 (príl. 21c)

Č.40.041/39 (príl. 21d)

27. august 1939

(09.15) Veliteľ v. v. 2 hlási rozloženie jednotiek v učlenenom shromaždení skupiny Orava.

Č.40.029/39 (príl. 22)

(09.30) Mjr. Palkovič hlási odchod z Turč. Sv. Martina.

Č.40.051/39 (príl. 23)

(12.35) Vyššie veliteľstvo 1. Trenčín, 2. B. Bystrica a 3. Prešov majú podať dnes do 18.00 hod. /:27/8:/ presnú situáciu všetkých jednotiek z 15.00 hod. dnešného dňa /:27/8:/ včetně práporov, samostatných častí atď. aj delostrelectva, kde sa v uvedený čas nachádzajú v akej situácii a ich sv²².

Dokedy rátajú skončiť prevedenie novej zostavy podľa daných rozkazov.

Č.40.053/39 (príl. 24)

(15.00) Mjr. gšt. Lavotha hlási, že v 14.30 odišlo v. v. do priestoru sústredenia v posádke Trenčín.

Č.40.056/39 (príl. 25)

21 Situačné náčrty. K denníku však dnes už priložené nie sú.

22 Stanovištia veliteľstiev.

(19.35) V. v. 1, 2, 3 sa oznamuje, že nemecké lietadlá žiadajúce vytýčenie priebehu palebného sledu pechoty vystrelia bielu raketu /:význam: kde ste:/, na čo palebný sled pechoty bude reagovať na vystrelenie uvedenej rakety vyložením vytyčovacích platieň /: odpoveď: tu sme:/.

Č.40.059/39 (príl. 26)

(21.45) V. v. 1, 2, 3 sa žiada o zriadenie, aby mali pre svoje veliteľstvá a podriadené útvary dostatok špeciálnych a generálnych map od čiar Trstená – L. Sv. Mikuláš²³ – Brezno n/Hr.²⁴ na východ.

Č.40.060/39 (príl. 27)

Pre prechod služby u MNO bol vypracovaný rozkaz, ktorý vstupuje v platnosť dňom 28. augusta 1939.

Č.40.061/39 (príl. 28)

Náčelník štábu HVV, p. mjr. gšt. Emil Novotný vydáva rozkaz pre v. v. 1 Trenčín ohľ. jazdeckta pre Jazd. prezk. oddiel I., dľa ktorého 2 jazd. čaty odvelené do Turč. Sv. Martina zostanú i naďalej k dispozícii HVV. Doplňky na válečné počty týchto dvoch čiat odošle JPO I. na miesto, ktoré určí HVV. Zbytok mierového stavu JPO I. uvoľňuje sa k dispozícii 1. divízií dňom 30. augusta 1939 v 00.00 hodín. O tomto rozkaze sa súčasne upovedomuje JPO I., PV Bratislava a PV Turč. Sv. Martin.

Č.40.062/39 (príl. 29)

Pripojená situácia OPL prostriedkov v Sp. N. Ves

Č.40.064/39 (príl. 29a)

a hlásnej služby v Sp. N. Vsi.

Č.40.064/39 (príl. 29b)

28. augusta 1939

Náčelník štábu HVV, p. mjr. gšt. Emil Novotný, podáva rozkaz pre složenie SPO pre 1., 2. a 3. divíziu.

Č.40.063/39 (príl. 30)

P. mjr. gšt. Brezáni mal rozhovor s p. pplk. Imrom a z rozkazu min. nár. obr. má odovzdať veliteľstvo svojej skupiny najstaršiemu veliteľovi práp. a má sa odobrať k v.v. 2 do B. Bystrice a prevezme velenie 2. divízie. Súčasne podáva hlásenie p. pplk. Imro²⁵ o situácii jednotiek vo svojej skupine.

Č.40.067/39 (príl. 31)

23 Dnes Liptovský Mikuláš.

24 Dnes Brezno.

25 Ján Imro (1897 – 1990), legionár, čs. dôstojník, od 15. 3. 1939 vel. VII. zboru (potom VV2) v B. Bystrici, v septembri 1939 vel. 2. divízie, potom Rýchlej skupiny Kalinčiak. V r. 1944 vel. 2. technickej divízie v Taliansku, odkiaľ dezertoval k americkej armáde.

Vel. skupiny Orava, p. pplk. Imro, predkladá na ústny rozkaz pána min. nár. obr. písomné potvrdenie ústne vydaných rozkazov jednotiek vel. Orava pre ostrahu hraníc skupiny Orava. Hlási, že podľa zprávy a pozorovania nepriateľ sa pripravuje na hranici k obrane, nie je však vylúčené, že zahájí postup na naše územie. Jeho úkol tkvie v tom, aby bránil úsek bližšie vyznačený, k čomu má nasledovné posilové prostriedky:

bat. hor. kan.,
bat. 1 húfnic,
rotu KPÚV 2,
2 čaty žen.,
druž., tel., a druž. teleg.,
autokolonu.

Úmysel: zabrániť nepriateľovi v postupe v prenikaní údolím Oravy.

Č.40.069/39 (príl. 32)

Pripojené rozloženie jednotiek na Slovensku

Č.40.110/39 (príl. 32a)

Č.40.110/39 (príl. 32b)

28.²⁶ august 1939

(08.00) MNO vydáva domáci rozkaz č. 55.

Ministra národnej obrany a hlavného vojenského veliteľa po dobu jeho neprítomnosti zastupuje:

- 1./ vo veciach zásobovania a odsunov: pplk. gšt. Jurech²⁷,
- 2./ vo veciach mierových vojenských MNO a HVV pplk. del. Turanec²⁸,
- 3./ vo veciach verejnoprávných patriaciach do prezídia: Dr. Daxner²⁹, prednosta prezídia.

HVV s užším štábom presunie sa dnes autami na východ. Pohotovosť odchodu 13.00 hodín, sraz na dvore HVV.

26 Dátum 28. august sa v orig. znova opakuje.

27 Štefan Jurech (1898 – 1945), pôv. čs. dôstojník, v marci 1939 vel. V. zboru v Trenčíne, od mája do augusta náčelník štábu HVV. Od mája 1942 veliteľ Vzdušných zbraní, od 23. septembra 1942 veliteľ Rýchlej divízie, ktorú sa neúspešne pokúsil previesť na sovietsku stranu. Do povstaleckých príprav sa nezapojil. Napriek tomu ho nacisti odviekli, v zajatí vo februári 1945 aj zahynul.

28 Jozef Turanec (1892 – 1957), býv. r.-uh. a čs. dôstojník, r. 1939 vojenský poradca HG, v r. 1941 a 1942 prvý a súčasne aj tretí veliteľ Rýchlej divízie, neskôr vel. pozemného vojska v B. Bystrici, známy oddanosťou slovenskému štátu. V sept. 1944 odvečený spolu s gen. Čatlošom do ZSSR, Nár. súdom v r. 1947 odsúdený na trest smrti, neskôr trest znížený na 30 rokov. Zomrel vo väzení v Leopoldove.

29 Igor Daxner, JUDr. (1893 – 1960), v r. 1938 – 1939 vrchný radca Najvyššieho súdu v Brne, od r. 1939 do 1943 Najvyššieho súdu v Bratislave. V r. 1943 krátko väznený za odb. činnosť, po vojne predseda Národného súdu, ktorý dal popraviť Dr. Jozefa Tisa.

Smer presunu: Trnava, Nitra, Zlaté Moravce, Zvolen, Banská Bystrica, Brezno n/Hr., Spišská Nová Ves.

Složenie štábu: náčelník štábu mjr. gšt. Novotný, podnáč. štábu mjr. gšt. Pekník³⁰, za I. odd. mjr. Král, jeden dôst. a pomoc. personal, za 2. odd. mjr. Androvič, mjr. Lichner³¹, stot. Cíсарík, s pomoc. personálom, za 3. odd. mjr. gšt. Koloman Brezáni, mjr. Vojtech Bouzek, por. pech. Ján Žák npor. pech. Adamovský Július a pomoc. personál, za 4. odd.: mjr. gšt. del. Marek, por. Vargoš, rtk. Naďo a pomoc. personál, za zbroj. službu: stot. správ. zbroj. Prokocha, za intend. službu: mjr. int. Bauman, mjr. int. Skřepek, za zdrav. sl.: mjr. zdr. dr. Trusik, za veter. sl.: mjr. dr. Ferienčík³².

Prednosta autoslužby a prednosta silničnej dopravy nastúpia službu na mieste.

Jedného dôstojníka vozotajstva určí referent jazdeckva.

Za pomocný úrad: por. František Pokorný a pom. personál.

Č.40.120/39 (príl. 32c)

29. august 1939

(15.50) Npor. Parčami zaslal situačné hlásenie svojej skupiny.

Č.40.072/39 (príl. 33)

(15.45) Náčelník štábu v. v. 2 podáva situačné hlásenie skupiny Jánošík³³.

Č.40.076/39 (príl. 34)

(17.20) Došlo hlásenie, že sa nechalo pripraviť 9 vál. motorových súprav 2 v Leopoldove, 1 v Trenčíne, 1 v Michalovciach a 5 v Bošanoch.

Č.40.078/39 (príl. 34a)

(17.25) Pán mjr. Talský³⁴ podáva hlásenie, že rozkazy pre postavenie a organizovanie strážnych práporov Žilina, Ružomberok a Poprad sú vydané jak so strany armády, tak aj so strany HG.

Č.40.079/39 (príl. 35)

30 Karol Pekník (1900 – 1944), býv. čs. dôstojník, od r. 1940 náčelník štábu MNO, v r. 1943 vel. 2., potom i 1. pešej divízie v ZSSR, počas Povstania vel. obrannej obl. 2. Zastrelený Nemcami v októbri 1944.

31 Ján Viliam Lichner (1902 – 1977), býv. čs. dôstojník, v roku 1940 vel. autopráporu, v r. 1942 prednosta automobilovej služby v Rýchlej divízii. V októbri 1943 pri Kachovke padol do sov. zajatia, účastník vých. odboja, zástupca vel. 2. čs. paradesantnej brigády, potom partizán.

32 Mikuláš Ferjenčík.

33 Neskoršia 1. divízia.

34 Viliam Talský (1904 – 1953), býv. čs. dôstojník, od októbra 1939 prednosta 3. odd. štábu HVV, v r. 1941 náčelník štábu Rýchlej divízie, držiteľ EK II., neskôr náč. štábu MNO. V aug. 1944 zástupca vel. Východoslov. armády. 31. 8. 1944 z Nižného Šebešu odletel s ďalšími takmer 30 lietadlami do ZSSR. V r. 1947 odsúdený za „zradu na SNP“ na 15 rokov.

(11.05)³⁵ Prednosta voj. topogr. odb. stotník Turzák hlási, že nemá na sklade špec. mapy Poľska. Doporučuje, aby MNO sprostredkovalo s nem. vel., aby pražský zemepisný ústav špec. mapy s územím Poľska dodal.

Č.40.094/39 (príl. 36)

(09.26) Pán mjr. Bardoň hlási, že pán minister nár. obr. odcestoval autom s pánom gen. Engelbrechtom³⁶ a p. mjr. gšt. Peknikom dnes v 07.00 hod. do Žiliny, kde má sraz v 11. hod. na nemeckom vyššom vel. Zo Žiliny cestujú do Sp. N. Vsi a prosí, aby pán mjr. Brezáni sa opýtal o 11. hod. v Žiline pána mjr. Peknika, kedy pricestujú do Sp. N. Vsi, či sa má postaviť čestná rota.

Č.40.117/39 (príl. 36a)

Pripojenú oleátu zostavy Jánošíka 29/8. 1939.

Č.40.074/39 (príl. 36b)

30. august 1939

(00.45) Nariaduje sa p. plk. Malárovi, aby prišiel ráno dňa 07.30 hod. k HVV 3. oddel. tiež stot. Kručko.

Č.40.099/39 (príl. 37)

Veliteľ Škultéty³⁷ p. pplk. Ján Imro, predkladá situačné hlásenie a poznamenáva, že situáciu III/3 práp. predostrie dodatočne, lebo kurier, ktorý bol odoslaný k zisteniu, kde sa tento prapor nachádza, sa ešte nevrátil.

Č.40.082/39 (príl. 38)

(09.00) Mjr. Talský hlási, že čata OA pre SPO 2 odišla 29. aug.

Č.40.083/39 (príl. 39)

Ďalej predkladá situačné hlásenie z 28. aug. Vlastná situácia je nezmenená, morálka vojska veľmi dobrá. Jednotky prevádzajú výmenu podľa rozkazov. Sam. práp. V. a VI. prešli behom noci do nových miest. Najbližší kurier prinesie úplnú zostavu pechoty a delostrelectva. Vel. 1. div. hlásilo príchod do oblasti.

Č.40.085/39 (príl. 40)

35 11.05 v orig. Správa bola asi doplňovaná do denníka neskôr.

36 Ervin von Engelbrecht (1891, Postupim – 1964, Mníchov), od januára 1939 generálmajor, v marci 1939 veliteľ vojsk obsadzujúcich západné Slovensko, veliteľ ochrannej zóny. V čase protipološkej vojny náčelník styčného štábu nemeckej a slovenskej armády. V máji 1940 vyznamenaný Rytierskym krížom. Od novembra 1939 do júna 1942 velil 163. pešej divízii (boje v Nórsku a ZSSR), od septembra 1944 do mája 1945 veliteľ vojenského okruhu Sársko-Falcko.

37 Krycí názov pre 2. divíziu.

(11.50) P. mjr. Talský dostáva rozkaz v dohode s HVHG, aby zorganizoval oddiel z počtu osôb HG, pokiaľ možno z dobrých horolezcov, ktorí prevezmú úsek Vys. Tatry s úkolom obsadiť najvyššie pohraničné vrcholy a za každých okolností ich udržať.

Vyššie veliteľstvo 2 prevezme stráženie vrcholov pohraničných jedným práporom do času, pokiaľ utvorený oddiel HG ho nevystrieda. Upovedomuje sa o tom súčasne aj vel. 2. divízie.

Č.40.087/39 (príl. 41)

(09.00)³⁸ P. mjr. Talský hlási, že SPO 2 nemôže byť odoslané hneď, ale až po doplnení počtu záložníkmi. Ďalej hlási, že potrebné mapy pre útvary v. v. 2 pripravuje topografický odbor a budú rozoslané hneď po dodaní z Ružomberka.

Č.40.088/39 (príl. 42)

Minister národnej obrany Slovenskej republiky, pán div. gen. Čatloš, obdržal od hlav. vel. arm. skupiny 5 dopis, v ktorom ho upozorňuje, že napätie medzi Nemeckou ríšou a Poľskom vyžaduje silné bezpečnostné opatrenie tiež na poľsko-slovenskej hranici, ktorá je niekoľkými poľskými divíziami ohrozená.

Ríšsky kancelár a vodca očakáva, že armáda pod nemeckou ochranou stojaceho Slovenska sa zasadí, aby ani piad' pôdy slovenskej sa nestratilo.

Zasadenie slov. armády má za účel, aby slovenské štátne územie bolo zaistené pred vpádom poľským a aby na slovenskej hranici medzi hranicou maďarskou a Vysokými Tatrami bolo viazané čo najviac poľských síl. Ku koncu poznamenáva, že by bol p. ministromi povďačný, keby mohol s ním prísť čo najskôr do osobného styku.

Č.40.089/39 (príl. 43)

SAV vydáva rozkaz pre vytvorenie pohyblivej zálohy pre SAV.

Č.40.090/39 (príl. 44)

(13.00) Vel. divízie 1., 2. a 3. si žiadajú, aby pluky, prápory, oddiely boli označené v operačných rozkazoch menami veliteľov.

Č.40.091/39 (príl. 45)

(13.35) Od topografického odboru v Banskej Bystrici sa vyžiadaly mapy so zakreslenou št. hranicou. K mapám má byť priložená mapa sev. úseku Poľska.

Č.40.108/39 (príl. 46)

(13.50) Vel. 1. a 3. div. si žiada, aby zaslalo kurierom presnú situáciu jednotiek dnes najneskoršie do 16.00 hodín.

Č.40.096/39 (príl. 47)

38 9. hod. V orig. Správa bola do denníka asi doplnená neskôr.

(15.30) Náčelník štábu, p. mjr. Lad. Lavotha, hlási situáciu delostrelectva Jánošíka z 14.00 hodín deň 30/8. 1939.

Č.40.100/39 (príl. 48)

30.³⁹ august 1939

Veliteľ Jánošíka, p. gen. Pulanich predložil spojovací rozkaz č. 1 s plánom voj. teleg. siete.

Č.40.105/39 (príl. 49)

Veliteľ Škultéty, p. pplk. Imro zasiela opis zvláštneho rozkazu pre SP III. s úkolom prehradiť práporom všetky prechody cez Lipt. hole a Vys. Tatry tak, aby sa každý postup nepriateľa bezpodmienečne zarazil.

Č.40.106/39 (príl. 50)

Podľa rôznych zpráv došlých do 30. augusta 1939 ohľadne Poľska v pohraničnom priestore mimo poľských stráží, v úseku od Korbielov⁴⁰ až po východnú hranicu nášho štátu, boly zistené jednotky V. armádneho sboru /:Krakov:/ a X. arm. sboru /:Przemyśl:/ . Sväzky týchto vyšších jednotiek sú porušené následkom prisunu nových cudzích útvarov do ich oblasti.

Zo zpráv ohľadne Maďarska sa dozvedáme, že v slovensko-maďarskom pohraničí od Bratislavy až po Veľ. Kapušany nachádzajú sa maď. jednotky so zvýšeným početným stavom. V pohraničných väčších mestách bolo aktivované OPL. Mobilizácia bola v Maďarsku prevedená do 42 rokov. Takmer všetky zprávy nasvedčujú tomu, veľká časť maďarskej armády bola presunutá k rumunským hraniciam.

Č.40.107/39 (príl. 51)

Priložená oleáta zostavy Rázusa⁴¹.

Č.40.114/39 (príl. 51a)

(17.00) P. npor. Parčami hlási situáciu delostrelectva.

Č.40.109/39 (príl. 52)

(19.30) Podnáčelník štábu Bernolák, p. mjr. gšt. Peknik, vydáva všeob. operačný rozkaz č. 1., časť II. o zbrojnej intendačnej, zdravotnej veterinárskej službe, o službe silničnej dopravy, o shromaždišti zajatcov a utečencov, o poľnej pošte a o poľnom četníctve.

Č.40.119/39 (príl. 53)

39 Dátum 30. august sa opakuje v orig.

40 Korbielów.

41 Krycí názov pre 3. divíziu.

Pripojená situácia 1. divízie k 08.00 hod. 30. august 1939

Č.40.095/39 (príl. 53a)

a situácia 1. divízie k 15.09 hod. 30. august 1939.

Č.40.101/39 (príl. 53b)

31. august 1939

(09.10) Došiel rozkaz od vel. autovojska HVV, p. pplk. del. Krenčeja ohľadne automobilových jednotiek, postavení a o disponovaní.

Č.40.121/39 (príl. 54)

(10.00) Zvláštny rozkaz vydáva vel. Jánošíka pán gen. Pulanich pre presuny dňa 31/8. 39, dľa ktorého presun sa prevedie dňa 31/8. 39 takto:

Jánošík, Ján, Imrich a Anton do Levoče

Cyril do Spiš. Podhradia a

prápor z Brezovic n/T. do Levoče.

Č.40.124/39 (príl. 55)

(11.00) Dáva sa rozkaz Rázusovi a Škultétymu, aby počínajúc dnešným dňom odosielali Bernolákovi po jednom kurierovi /dôstojníkovi/ tak, aby sa hlásil u pomocného úradu vždy v 14.00 hodín.

Č.40.125/39 (príl. 56)

Posádkovému vel. Turč. Sv. Martine sa sdeluje, že rýchla skupina SPO 1 v Turč. Sv. Martine sa zrušuje. Vystrojené a vyzbrojené jednotky majú sa ihneď odoslať k novovytvorenej skupine podľa daného rozkazu.

Č.40.127/39 (príl. 57)

(16.40) Žiada sa z topografického odboru z Banskej Bystrice o okamžité zaslanie kurierom z celého Slovenska po 50 kusoch generálnych, po 50 kusoch špeciálnych a po 30 kusoch prehľadných máp.

Č.40.128/39 (príl. 58)

Veliteľovi pešieho pluku 1 sa dáva rozkaz, aby uviedol svoj pluk hneď do bojovej pohotovosti a podriadiuje sa hneď aj s delostrelectvom veliteľovi prvej divízie, p. gen. Pulanichovi. Doplňovacia a iná organická práca nech pokračuje zvýšeným tempom.

Č.40.129/39 (príl. 58a)

(17.25) Veliteľ Jánošíka hlási situáciu v 15.30 hod. zo dňa 31/8. 39.

Č.40.132/39 (príl. 59)

Veliteľ Škultéty pplk. Imro predkladá oleātu so zakreslenou situáciou jednotky Krivoš v obrane vo Vysokých Tatrách. Č.40.133/39 (príl. 60)

(22.00) Stot. Turzák je vyzvaný o podanie hlásenia do 23.00 hod., či má na sklade plány 1:25.000 z poľského pohraničia.

Č.40.116/39 (príl. 61a)

Č.40.116/39 (príl. 61)

(15.20) P. mjr. gšt. Talský podáva hlásenie, že boly vydané rozkazy pre postavenie oddielu v síle jedného práporu /500 – 600 osôb/. HVHG dodá do Levoče uvedené osoby podľa rozkazu do 1/9. 24.00 hod. a budú vystrojené, vyzbrojené a vybavené u náhr. práporu p. pl. 1, ktorému sú hospodársky pričlenené. Prosí, aby veliteľstvo Bernolák nariadilo ďalšie ohl. tohto práporu.

Hlási ďalej, že HVHG vydalo rozkaz, aby jej župy dodaly do Sp. N. Vsi 150 osôb, členov HG a prosí, aby Bernolákom bolo nariadené pos. vel. Sp. N. Ves pre tento oddiel vystrojilo a vyzbrojilo a aby týmto pohotovostným oddielom Bernolák disponoval. Prosí o oznámenie, či Bernolák potrebné zariadi.

Č.40.135/39 (príl. 62)

(20.45) Náčelník štábu Rázus podáva situačné hlásenie zo dňa 31/8. a udáva, že morálny a zdrav. stav jednotiek je veľmi dobrý. Poznomenáva ďalej, že záložníci nastupujú pre vzdialenosť obcí od komunikácií veľmi pomaly.

Č.40.136/39 (príl. 63)

(15.50) Del. pluk 52 Ružomberok sa vyzval o dodanie jedného záložníka /dôstojníka/ a jedného aspiranta, dľa možnosti so zpravodajským kurzom, aspirant má byť dobrým kresličom.

Č.40.137/39 (príl. 64)

(23.58) P. stot. Turzák z B. Bystrice má sa dostaviť 1. sept. ráno do 10.00 hod. na vel. Bernolák, má priviesť so sebou prehľadné, generálne a špeciálne mapy, ktoré boly už požadované. Z každej série po 100 kusoch.

Č.40.138/39 (príl. 65)

1. september 1939

Z rôznych zpráv je viditeľné, že napätie, ktoré v týchto posledných dňoch, hodinách bolo na vrchole, prichodí k definitívnemu riešeniu, nie cestou pokoja, ale cestou zbrane.

Poľsko vyhlasuje, že stáva sa od týchto chvíľ vojnovým územím.

VOJNA VYPUKLA

10., z 1/9. 1939 (príl. 66a)

(08.00) Slovenský armádny veliteľ vydáva všeobecný rozkaz operačný č. 1. Slovenská armáda sa organizuje s cieľom zaistenia slovenských štátnych hraníc, od Oravy na východ až po maďarské hranice. Úkol je, zabrániť vniknutiu poľských vojsk do nášho územia.

Prostredníctvom ministr. zahr. sa žiada, aby nemecká voj. komisia vyžiadala od zeme-
pisného ústavu v Prahe s najväčším⁴² špeciálne mapy Poľska.

Č.40.129/39 (príl. 66)

(00.50) Vel. Bernolák dáva rozkaz vel. Škultétymu, aby veliteľ p. pl. 6 s prvým a druhým práporom a tretím oddielom del. pluku 2 bol pripravený k pochodu v plnej bojovej pohotovosti 1. sept. v 04.00 hod.

7., z 1/9. 1939 (príl. 67)

(00.45) Vel. Bernolák dáva rozkaz vel. Jánošíkovi, aby vel. p. pl. 4 s prvým a tretím práporom bol pripravený k pochodu v plnej bojovej pohotovosti 1. sept. v 04.00 hod.

8., z 1/9. 1939 (príl. 68)

(07.00) Velit. Bernolák vydáva všeob. operačný rozkaz č. 1 ako potvrdenie ústne vydaných rozkazov na veliteľstve Bernolák 1. sept. 1939 v 05.00 hod. skupinám Pulanich, Škultéty, Rázus.

Nepriateľstvo s Poľskom je dnes zahájené. Slovenská armáda bude bojovať spolu s nemeckou armádou. Jednotky slovensko-nemecké postupujú vo dvoch sledoch; v prvom slede nem. prevz. pluk 9, v druhom slede slov. jednotky skupiny Pulanich. Cieľ Nowy Targ – Krosćenko⁴³.

10., z 1/9. 1939 (príl. 68a)

(10.00) Vel. Jánošík hlási, že prápor II/4 došiel do Sp. Podhradia a tam čaká na ďalšie rozkazy.

5., z 1/9. 1939 (príl. 69)

(11.20) Veliteľ Rázusa hlási, že podľa telefonickej zprávy fin. stráže tunel Zegiestow⁴⁴ bol dnes o 10.00 hod vyhodенý od Lipníka⁴⁵ asi 500 m vzdialený.

6., z 1/9. 1939 (príl. 70)

42 Chýba slovo, asi „rozlíšením“.

43 Krosćenko nad Dunajcem.

44 Żegiestów.

45 Vzhľadom na blízkosť pôjde asi o Malý Lipník.

(11.57) Vel. PÚV p. mjr. pech. Čáni⁴⁶ z Turč. Sv. Martina hlási odchod roty tankov o 4 čatách a rotu KPÚV o 3 čatách 1. sept. 39 v 08.30 na mieste určenia.
13., z 1/9. 1939 (príl. 71)

(12.20) Vel. Jánošík hlási, že skupina nemecká a oravská dosiahla priestor Čierny Dunajec⁴⁷.
11., z 1/9. 1939 (príl. 72)

(12.25) Vel. Jánošík hlási príchod do Spišskej Belej.
12., z 1/9. 1939 (príl. 73)

(13.10) Vel. Jánošík podáva hlásenie: l/1 prápor dosiahol v 09.15 hodín Javorinu a Podspády. Podľa rozkazu bude pokračovať v postupe na Jurgow⁴⁸, obec Bialka⁴⁹. Občania Javoriny srdečne vítali našich vojakov a zaslali p. gen. Pulanichovi kyticu a tlmočili vďaka za oslobodenie Javoriny.
17., z 1/9. 1939 (príl. 74)

(13.45) Rázus hlási, že Poliaci vyhodili v 11.00 hodín tunel u Lupkova⁵⁰. V 12.25 hod. letia smerom od Poľska na naše územie poľské ťažké bom. lietadlá.⁵¹
16., z 1/9. 1939 (príl. 75)

Blízko Ždiaru shodilo poľské lietadlo, jednomotorový dvojplôšník, pumy a vrátilo sa na smer Poľsko.⁵²
24., z 1/9. 1939 (príl. 76)

(17.30) Jánošík podáva hlásenie z 14.30 hodín:
1./ Predvojový prápor na ose Ždiar – N. Targ vyrazil svojím jadrom z osady Podspády k ďalšiemu postupu. Jeho zaistoňovanie prvky dosiahly Jurgow.
2./ Predvojový prápor na ose Sp. Hanušovce – N. Targ vyrazil zo Sp. Hanušoviec v 13.30 a dosiahol štátne hranice. Pokračuje v postupe.
3./ Hradská je porušená, most u Podspády je zničený, takže zásobovanie terénmi je znemožnené.
28., z 1/9. 1939 (príl. 77)

46 Štefan Čáni (1900 – 1968) – býv. čs. dôstojník, od marca 1939 vel. Práporu útočnej vozby v T. Sv. Martine, účastník SNP, neskôr odvečený do zajateckého lágru v Nemecku.

47 Czarny Dunajec.

48 Jurgów.

49 Dnes Bialka Tatrzańska.

50 Łupków.

51 Pravdepodobne prehnaná informácia.

52 Pravdepodobne prehnaná informácia.

(18.25) Veliteľ Rázusa dostáva rozkaz, aby poslal hneď k dnešnému shromaždeniu jedného informačného dôstojníka.

Č. 1837 z 1/9. 1939 (príl. 78)

(24.00) Jánošík podáva hlásenie o situácii z 19.00 hod.:

1./ Zaisťovacie jednotky záp. osi dosiahly v priestore Bialka.

2./ Zaisťovacie jednotky vých. osi dosiahly v priestore Nedečvár⁵³ a Halušová⁵⁴. Záp. Priestor Kambarg⁵⁵ sú nemecké zaisťovacie jednotky.

2., z 1/9. 1939 (príl. 79)

(15.40) Veliteľ slovenskej armády p. minister gen. Čatloš vydáva slovenskej armáde rozkaz. Nariaďuje ísť do boja mužne, odvážne a energicky; plniť vôľu Hlavy štátu, slovenskej vlády a celého národa, nevyhýbave poslúchať rozkazy; iniciatívne a statočne vydobýť slobodu neslobodných Slovákov.

Č. 40.150/39 (príl. 80)

(08.00) P. gen. Čunderlík je ustanovený veliteľom a riadiacím orgánom pre útvary, postavené z prebytočných záložníkov a bude organizovať z týchto záložníkov pochodové útvary.

Č. 40.151/39 (príl. 81)

(04.55) Veliteľovi 3. divízie sa prikazuje, aby uviedol všetky útvary tretej divízie v bojovú pohotovosť, nakoľko sa nachádzajú na fronte.

Č. 40.157/39 (príl. 82)

2. september 1939

Došiel prehľad zpráv č. 3 v Poľsku a Maďarsku, získané z bojov behom dňa 1. sept. 1939.

a./ Poľsko: Získané zprávy nasvedčujú tomu, že časť jednotiek z priestoru Jasliská⁵⁶ – Czeremcha – Cisna bola odsunutá pravdepodobne do priestoru Str. Sacz⁵⁷ a Nowy Sacz. V oblasti velít. Rázus nezistily sa žiadne zjavy, ktoré by naznačovali útočnému úmyslu poľskej armády, až na priestor Str. Sacz – N. Sacz – Krynica Zdroj⁵⁸ – Muszyna, kde ako už v prehľade spomenuté, shromažďujú sa silnejšie prvky.

53 Bývalá slovenská obec Nedeca Zámok, po poľsky Niedzica Zamek.

54 Haluszowa.

55 Najskôr skomolený názov obce Kalenberg, po r. 1948 Lysá nad Dunajcom, dnes m.č. Spišskej St. Vsi.

56 Jašliska.

57 Stary Sacz.

58 Krynica Zdrój.

b./ Maďarsko: Všetky zprávy naznačujú, že Maďarsko presunuje svoje jednotky k rumunským hraniciam. V priestore našich hraníc zistené zprávy nedávajú podklad k spoľahlivým záverom.

Č. 40.160/39 (príl. 83)

(06.30) Rázus hlási, že v úseku Rudo bol urobený výpad, hliadkou vedenou por. Vanharom, do obce Dombné.⁵⁹ Okrem toho boli prevedené výpady na všetky poľské fin. stráže. Poľské stráže ešte pred výpadom ustúpily, jedine u Cigelky kladly menší odpor, ale tiež ustúpily.

4., z 2/9. 1939 (príl. 84)

(08.12) Náčelník Rázusa podáva zprávu o situácii jednotiek. Morálny stav mužstva je dobrý, s civilným obyvateľstvom vychádzajú dobre. Materiálny stav jednotiek je tiež dobrý. Vyskytlo sa niekoľko ľahších onemocnení. Straty na životoch neboly hlásené žiadne.

54., z 2/9. 1939 (príl. 85)

(09.30) Rázus hlási, že prezvedný oddiel v sile 1 čaty postúpil na južný okraj Czeremchy smer Medzilaborce – Jaslišká. Narazila na silný nepriateľský odpor. Nepriateľ vyrazil k protiútok v sile dvoch čiat. Vlastná hliadka ustúpila na hraničnú čiaru.

10., z 2/9. 1939 (príl. 86)

(10.10) Rázus hlási, že nočná akcia u Czeremchy bola bez úspechu. Obojstranná menšia prestrelka, pri ktorej z našej strany je 1 muž ranený. Peter hlási zo stanovišta poľskej pohraničnej stráže v Leluchove severových. Orlova má získané tajné a dôverné veci, ktoré tam byly nájdené, odosiela na vel. Rázus. Medzi Legnavou⁶⁰ a Milikom Poliaci opustili zátkopy.

6., z 2/9. 1939 a 12. (príl. 87)

(12.30) Jánošík hlási, že p. pl. 6 svojim predvojom dosiahol Javorinu.

36., z 2/9. 1939 a 14. (príl. 88)

(12.32) Jánošík hlási, že v 11. hod. zjednali dotyk dva nem. tanky s našim vojskom v Bialke. Nowy Targ je od poľskej armády vykludnený. Podľa oznámenia veliteľstva nem. hor. brigády bude táto dnes prevádzať len prieskumné akcie.

19., z 2/9. 1939 a 15. (príl. 89)

(07.45) Veliteľ Škultéty zaslal všeob. oper. rozkaz č. 1. 21/9. 39 v 16.45 ako hlásenie, súčasne pripojil oleātu o situácii. Škultéty z 1. sept. 1939 v 12.00 hodin.

22., z 2/9. 1939 (príl. 90)

59 V skutočnosti Dubne.

60 Legnawa.

(16.14) Jánošík hlási, že zaslal zprávu o situácii do 12.45.

1./ Prúd na ose Podspády – Bialka – Dombno⁶¹ dosiahol Novú Bialu⁶² v 12.30 hodín.
35., z 2/9. 1939 (príl. 91)

(13.45) Rázus hlási: Poliaci podnikli organizovaný útok na naše jednotky v priestore Dukelský priesmyk, smerom na Vyšný Komárnik a naše jednotky boli presilou a silnou paľbou úplne rozprášené.

37., z 2/9. 1939 (príl. 92)

(18.00) Jánošík hlási:

1./ čelné prvky p. pl. 6 dosiahly osadu Poronin.

2./ prápor na ose Ždiar – Jurgow – Dembno pokračuje bez prekážky a dosiahol Novú Bialu.

42., z 2/9. 1939 (príl. 93)

(19.05) Jánošík hlási: po návrate náčelníka štábu z prieskumu situáciu skupiny p. pl. 6 z 16.20 hod. Hliadky dosiahly Poronin. Jadro je v B. Jaszúrowka⁶³.

Č. 46., z 2/9. 1939 (príl. 94)

(22.00) Rázus 4 hlási, že podľa zprávy získanej od dôverníka v Košiciach na Kováčskej ulici nachádza sa redakcia časopisu maďarských teroristov „Sorakozó“, v tej samej budove sa nachádzajú i úradné miestnosti szabadcsapatu⁶⁴ „Rogyos gárda“. Pred budovou mladý muž okoloidúci zve, aby vstúpili do gardy.

Dňa 31. augusta v Starine a vo Veľkej Poľane⁶⁵ vyhodili Maďari dva drevené mosty do vzduchu.

50., z 2/9.39 a 49 (príl. 95, 95a)

(18.30) Rázus hlási, že jednotky vel. Ruža dosiahly hraníc po 14.00 hod. Dve čaty postupujúce na Javorinu kóta 885 boli guľom. paľbou poľ. lietadla napadnuté. Naše jednotky zahájili paľbu, na čo poľ. lietadlom odletelo ranených 9 vojakov.

52., z 2/9. 1939 (príl. 96)

(22.00) Jánošík hlási:

61 V skutočnosti Dębno.

62 Nowá Belá, do r. 1920 slovenská obec, dnes Nowa Biała v Poľsku.

63 Jaszczurówka-Bory, dnes. m. č. Zakopaného.

64 Maďarská polovojská organizácia, ktorá terorizovala Slovákov v pohraničí.

65 Dnes už zaniknuté obce v okrese Snina. Od marca 1939 boli súčasťou Maďarmi okupovaného územia, ktoré získali v tzv. Malej vojne.

1./ Prúd I/3 prápor Jurgow – Nová Biala⁶⁶ – Dembno⁶⁷ dosiahol 2/9. v 17.00 hod. čiaru trig. 670 – Czystowa – Nová Biala a postupoval ďalej na Dembno. Dľa hlásenia práp. I/3. Podľa zpráw získaných od civil. obyvateľstva v Dembno a Harklowa mosty sú zničené. V 18.00 hod. nemecká autokolona prešla N. Bialu k oprave mostov.
55., z 2/9. 1939 (príl. 97)

(22.10) Rázus hlási, že pri obsadzovaní Javoriny poľská stíhačka pri nálete bola odstrelená guľometami, na čo sa vrátila domov. Prieskum na Biale našimi hliadkami nemohol byť prevedený, byvší hatený palbou poľskej pechoty zo zákopov v sile asi 2 čiat bez guľometov s okraja lesa severozáp. Zdyna⁶⁸. Po vystrelení 20 rán naším delostrelectvom poľská pechota palbu zastavila.

54., z 2/9. 1939 (príl. 98)

(11.46) Vel. Bernolák dáva rozkaz veliteľstvu Jánošík, aby

- 1./ Opravy ciest, mostov a iných deštrukcií previedlo urýchlene všetkými možnými a po ruke súcimi prostriedkami ako civil. obyvateľstvo, zálohy vojsk a pod.
- 2./ Postup svojich jednotiek usmernilo smerom severovýchodným, snažilo sa ani nie tak k Novému Targu, ako skôr k Ochotnici⁶⁹ postupovať.

2., z 2/9. 1939 (príl. 99)

(21.55 – 22.00) Vel. Bernolák dáva rozkaz veliteľstvu Rázus, aby u každého práporu bol prevedený väčší silný výpad najmenej dvoch čiat s troma guľometami vzhľadom na to, že doteraz hlásené výpady boli veľmi slabé na účinnosti a výsledkoch. Vpády sa majú previesť za účelom získania zpráw od zajatcov.

3., z 2/9. 1939 (príl. 100)

Vel. Bernolák dáva rozkaz PÚV, Turč. Sv. Martin, aby odoslal hneď ďalšie novopostavené jednotky PÚV do Kluknavy a Výteže.⁷⁰

Č. 40.163/39 (príl. 101)

(23.00) Velit. Bernolák vydáva všeobecný operačný rozkaz č. 2 ako potvrdenie ústne vydaných rozkazov zo dňa 1. sept. do 22.00 hod. pre vel. Jánošík, Škultéty a Rázus.

X. Situácia:

Pohraničné poľské krycie prvky ustupujú na sever, zdá sa, že na obranné postavenie severne Dunajca.

Úmysel:

66 Polsky Nowa Biala, okres N. Targ, do r. 1920 súčasť Slovenska, potom pripojená k Poľsku.

67 Dębno, Nowy Sącz.

68 Zdynia.

69 Ochotnica.

70 Dnes Vížaz.

Na západe pokračovať v postupe a naviazať dotyk s nepriateľským obranným postavením, na východe byť v aktívnej obrane.

Č. 40.164/39 (príl. 102)

Pripojená situácia Jánošík a Rázus z 2/9. 1939. (príl. 102a)

3. september 1939

(06.25) Jánošík hlási, že hlavná skupina p. pl. 4 vyrazila k postupu v 04.40 hod. v smere Czorsztyn – Ochotnica.

1., z 3/9. 1939 (príl. 103)

(07.25) Vel. Jánošík predkladá na vedomie všeob. oper. rozkaz č. 3. Vlastné jednotky dosiahly dnes do večera všeob. čiary Bialy Dunajec – Potok Bialka – Dembno – Maniowy – Kluszkowce – Haluszowa – Nižná – Vyšná Szciavnica⁷¹ – Szlachtová⁷² – Biala Woda⁷³. Úkolom skupiny gen. Pulanicha je chrániť bok a postup 2. nemeckej horskej divízie, ktorá bude postupovať smerom severným podľa Dunajca.

3., z 3/9. 1939 (príl. 104)

(08.20) Jánošík hlási, že postup nariadený horejším rozkazom oper. č. 3. pokračuje bez zásahu nepriateľa. Prúd Poronin – Szaflary – Dembno dorazil dnes 03.30 hod. čelnými prvkami Szaflary, sv. Bialy Dunajec. U Kalemberku Nemci robia pomocný most.

5., z 3/9. 1939 (príl. 105)

(08.42) Rázus hlási incident u Dukelského priesmyku, ktorý vznikol tým, že poľský dôstojník prišiel agitovať slovenskému vojsku, ktoré ho chcelo zajať. Poľský dôstojník sa bránil a poľská jednotka tiež zasiahla, takže nastala prestrelka, výsledok ktorej bol na našej strane 1 mŕtvý a 15 ranených; Poliakov 1 dôstojník, 5 mŕtvých⁷⁴ a 8 ranených.

4., z 3/9. 1939 (príl. 106)

(03.05) Rázus hlási: Predné časti jednot. Šimo nachadzajú sa úplne na hranici.

V priestore Czeremcha poľský útok smerom na Čertižné, ktorý trval od 13.45 do 16.00 hod., bol odrazený. Naše straty 2 mŕtví a 1 ranený. Na poľskej strane boli tiež straty, po vystrelení 12 rán del. poľské minomety a ťažké guľomety úplne zamákly. Poliáci mali mnoho ranených, ktorí opustili bojište.

Všeobecne hlási, že Ukrajinci v Poľsku berú a kradnú zbrane. Údajne pripravujú povstanie.

12., z 3/9. 1939 (príl. 107)

71 Dnes Szczawnica.

72 Dnes časť Szczawnicze.

73 Lokalita Biala Woda, zaniknutá osada v Pieninách, dnes rezervácia, Poľsko.

74 Z textu nie je zrejmé, či šlo o päť poľských padlých vrátane dôstojníka, alebo bez neho.

(06.15) Rázus hlási, že útočná vozba prekročila obec Musynko⁷⁵. Včera bol zastrelený por. veliteľ 1. kompanie peš. batalionu ochrany pohraničnej v Dukle.

15., z 3/9. 1939 (príl. 108)

(12.20) Rázus hlási prevedenie niekoľko výpadov našich proti Poliakom. Straty: 1 mrtvý a 16 ranených. Straty na poľskej strane nie sú známe.

23., z 3/9. 1939 (príl. 109)

(13.36) III/4 prápor na pochode smerom na Ochotnicu dosiahol dedinu Czorzstyn. Most cez Dunajec je vyhodенý do vzduchu. Prápor však prešiel.

24., z 3/9. 1939 (príl. 110)

(15.30) Rázus 4 hlási zo zprávy veliteľstva Korunky z 31/8., že vo Lwowe⁷⁶ židia tvoria legie, nie sú však ešte ani oblečení, ani vystrojení. Na požičku obrany štátu dávajú židia skoro najviac peňazí a štvú Poliakov proti Nemecku.

30., z 3/9. 1939 (príl. 111)

(15.40) Jánošík hlási, že predvojový prápor I/1 dosiahol Ustrzyk v 12.00 hod. bez guľomet. roty a boj trénu, lebo most u koty 846 /západne Ustrzyk/ je zničený. Nový most zákopnícka čata do 14.30 shotoví.

31., z 3/9. 1939 (príl. 112)

(15.45) Rázus hlási, že v priestore Czeremcha a v pohraničí Čertižnej so strany poľskej v noci výpad bol podniknutý, ktorý však bol odrazený.

34., z 3/9. 1939 (príl. 113)

(18.17) Jánošík hlási, že pri postupe p. pl. 6 bola odstránená ťažká protitanková prekážka z hrubej guľatiny. Južne koty 846 sever. Knurow bol zničený most, ktorý p. pl. 4 znovu vystavil.

35., z 3/9. 1939 (príl. 114)

(17.40) Škultéty podáva zprávu, že jednotky dosiaľ sa nepremiestnili pre materiálne nedostatky.

36., z 3/9. 1939 (príl. 115)

(13.00) Vel. Jozef podáva zprávu o odstránení prekážok pri postupe.

37., z 3/9. 1939 (príl. 116)

(18.10) Jánošík podáva situačné hlásenie.

75 V skutočnosti obec Muszynka.

76 Lvov, poľsky Lwów.

(11.00) Rázus hlási, že nepriateľská čiara tiahne od Zegiestowa na kotu 624 /sev. Milik/ na kotu 645 /vych. Milik/ na kotu 636 /sev. Muszyna/ kota 706 /vych. Muszyna/. Terajší stav jednotiek na poľskej strane podľa zprávy velít. Peter je tento: Czeremcha 2 roty, Posada⁷⁷, Jasliko 2 roty a snád' ešte menšia del. jednotka. Wislok Wielky⁷⁸ 2 roty a žen. jednotka Komancza⁷⁹ 1-2 roty a žen. jednotka. V ďalšom pohraničí Polana Smowiczna⁸⁰ pešia jednotka nezistenej sily. Wisloczek⁸¹ sila nezistená. Kalnica, Grabe⁸², Boli Grod⁸³ pešia jednotka nezistenej sily. V Cisne pešia jednotka – odchod častí mužstva podstatne zmenšená. Čiast' mužstva odišla na neznáme miesto. Dľa zistenia výsluchom utečencov, jednotky priestoru Komancza, Boli Grod⁸⁴ odišli smerom na Rymanov⁸⁵. Dôverník, ktorý sa vrátil z Polska hlásil, že vo Lwowe sú 4 pluky pechoty, 1 pluk ľahkého delostrelectva a 1 pluk jazdectva. Každú pol hodinu odchádzaly z Lwowa transporty smerom na Krakow a Przemysl. V Rymanove dňa 28./8. bola srážka medzi Ukrajincami a Poliakmi. Stav lietadiel na letištích Skvelow⁸⁶ /u Lwowa/ 50.

42., z 3/9. 1939 (príl. 117)

(20.55) Jánošík podáva zprávu o situácii do 16.45. Čelo válného voja p. pl. 4 nachádza sa o 17.00 hod. u pily Jamné⁸⁷, záp. Ochotnica. Predný voj je východne od tejto pily asi 1 km.

43., z 3/9.1939 (príl. 118,118a)

(20.30) Rázus dľa získaných zpráv hlási, že zo Smolníka a Lupkova východne Medzilaboriec jazdectvo do priestoru Sczavna⁸⁸ a Kulasne⁸⁹ v síle asi 4 esk., kde sa majú shromaždiť i posily zo Sanoku. Opatrenie toho má za účel shromaždiť väčšie vojenské posily a urobiť útok na Slovensko pozdĺž maďarských hraníc. Vo Smolníku sa nachádza asi 10 stotín pechoty t.j. asi 1 celý pluk. Vo Sczavnom je veľmi mnoho pechoty. Dnes ráno

77 Posada Jaśliśka.

78 Wiśłok Wielki.

79 Komańcza.

80 Polany Surowiczna.

81 Wiśłoczek.

82 Rabe.

83 Baligród.

84 Baligród.

85 Rymanów.

86 Lokalita s takým názvom na súčasnej Ukrajine nejestvuje – azda pôjde o obec Skelev v Lvovskej oblasti.

87 Jamne, pri obci Ochotnica Górna.

88 Szczawne.

89 Kulaszne.

prišiel 1 transport o 23 vagonoch. Obyvateľstvo dostalo rozkaz, aby vyprázdnilo maštale pre jazdu, ktorá tam dnes mala doraziť. Vojsko si zaistovalo seno pre kone v celej dedine. Delostrelectvo malo prísť dnes odpoľudnia do Zagorzu /:juhovýchodne Sanoku:/, kam bolo dorazilo včera v noci. U obce Rzepedz⁹⁰ /:východne Wislok Wielki:/ je zariadené poľné letište. Stav 26 lietadiel. 52., z 3/9. 1939 (príl. 119)

(09.08) Bernolák dáva rozkaz vel. Jánošík na rýchle shromaždenie III/6 práporu z Ždiari. Č. 40.173/39 (príl. 120)

(11.45) Bernolák dáva rozkaz práporu Vera, Spiš. Podhradie na presun z Prešova do priestoru Orlov – Plaveč – Ďurkov⁹¹ – Jastrabie⁹². Č. 40.174/39 (príl. 121)

(12.25) Bernolák dáva rozkaz Jánošíkovi, aby III/1 prápor postúpil cez „Tylka“, až tesne západne Krosczienka. V Tylka sa má shromaždiť. Č. 40.176/39 (príl. 122)

(15.00) Slovenské armádne veliteľstvo na dotaz ministerstva zahraničia v Bratislave podáva nasledovnú informáciu:

„Oznamujem situáciu na slovensko-poľskom pohraničí zo dňa 3. septembra t. r. ráno: Jednotky 1. sledu dosiahly všeobecne čiary /:gener. mapa 1:200:000:/ Szaflary – Nowa Biala – Dembno⁹³ – Maniowy – Czersztyn – Jaworki⁹⁴ – Biala Woda. Uvedené miesta ako aj územie južne tejto čiary je v našich rukách.“

Č. 40.169/39 (príl. 122a)

Pripojený prehľad zpráv od 25/7. do 25/8. 39 a situáciu zo začiatku ťaženia. Č. 40.170/39 (príl. 122b)

Pripojená situácia Krivoš v Tatrách.

Ďalej na východ sú naše jednotky všeobecne na terajšej štátnej hranici.

Túto informáciu dáva SAV výhradne pre potrebu ministerstva zahraničných vecí.

Č. 40.177/39 (príl. 123)

(15.50) Rozkaz Bernoláka Škultétymu na podanie hlásenia o jednotkách k dispozícii stojacích.

Č. 40.181/39 (príl. 124)

90 Rzepedź.

91 Správne Ďurková.

92 Šarišské Jastrabie.

93 Dębno.

94 Miestna časť obce Szczawnicza.

(16.25) Rozkaz Bernoláka veliteľstvám Jánošík, Škultéty, Rázus na podanie situačných zpráv o podriadených jednotkách.

Č. 40.191/39 (príl. 125)

4. september 1939

(00.10) Rázus podáva Bernolákovi podrobné situačné hlásenie.

7., z 4/9. 1939 (príl. 126)

(11.25) Jánošík hlási Bernolákovi, že skupina p. pl. 4 dorazila dňa 3. sept. o 20.00 hod. Ochotnicu. V noci postupoval l/1 prápor na Rzece⁹⁵ a l/4 prápor na Zabrzec⁹⁶. Dňa 3/9. predvoj bol ostreľovaný; predvoj mal jedného raneného a zajaľ 4 mužov.

8., z 4/9. 1939 (príl. 127)

(12.30) Rázus hlási Bernolákovi postup 7. roty od Leluchova⁹⁷ severne a zajatie 4 poľských financov.

15., z 4/9. 1939 (príl. 128)

(16.40) Rázus hlási menšie prestrelky bez strát.

17., z 4/9. 1939 (príl. 129)

(19.40) Jánošík hlási Bernolákovi pri prestrelkách od rána straty: dvoch mrtvých, troch ranených a dvoch nezvestných.

23., z 4/9. 1939 (príl. 130)

(20.30) Npor. Parčami hlási rôzne presuny u vel. Šimo.

24., z 4/9. 1939 (príl. 131)

(14.45) Jánošík hlási Bernolákovi, že o 07.00 hod. l/4 prápor dosiahol Zabrzec⁹⁸, l/1 práp. 1 km záp. Dunajec na Rzece. Strata 1 mrtvý. Dnes ráno p. pl. 4 zajaľ na východ. okraji Ochotnice jedného poľského vojaka.

27., z 4/9. 1939 (príl. 132)

(21.00) Jánošík hlási, že na Rzece nepriateľ ustúpil smerom východným.

28., z 4/9. 1939 (príl. 133)

95 Najskôr chybný prepis – v skutočnosti Rzecka.

96 Zabrzež.

97 Leluchów.

98 Zabrzež.

Rázus hlási, že v 16.30 po obsadení dobytého terénu pri prestrelke bol zabitý 1 slobodník a 1 vojak ťažko ranený. Auto poslané pre mŕtvého a ťažko raneného vojaka vo Vyšnom Orliku bolo napadnuté poľským lietadlom bez výsledku.

Jednotky Petra narazily v Dubnej⁹⁹ na silnejší odpor a preto postup zastavily. 1 poručík a 1 družstvo je nezvestné.

O 17.35 hod. nad kasárňami v Humennom objavilo sa poľské lietadlo pozorovacie /: jednoplošník :/a fotografovalo. GOPL zahájily palbu bez účinku, lietadlo odletelo smerom na Medzilaborce. 30., z 4/9. 1939 (príl. 134)

(14.20) Rázus hlási, že nákladné auto, ktoré viezlo benzín pre tanky umiestnené na trig. 733 /:Polanka:/, zasiahnuté bolo strelou do benzínovej nádrže a vybuchlo. Šofér je pravdepodobne mŕtvý. Dvaja ranení mužovia dostali sa na trig. 727 /:vých. Muszynka:/ a túto udalosť hlásili. Na to naše delostrelectvo odstrelovalo obec Tylik¹⁰⁰. V 11.00 hod. boli prestrelky bez strát.

Dňa 3/9. a 4/9. boli sústredené 3 pešie pluky poľské v okolí Radoszyce.¹⁰¹

Dňa 1/9. prišli dvaja poľskí dôstojníci do Stakčina v sprievode jedného fin. strážnika, prehliadli mosty a rekognoskovali terén smerom k Snine, potom odišli v doprovide jedného maďarského dôstojníka smerom na Velké Berezne¹⁰².

Podľa výbuchov dnes ráno o 03.00 hod. súdi sa, že Poliaci Wyszloku¹⁰³ vyhodili most do povetria.

Dňa 4/9. v časných ranných hodinách boli pozorované veľké presuny vojska v rayone Szczawne – Kulaszné – Baligrod a v smere slovensko-maďarských hraníc, na Telepovce – Čukalovce – Pčoliné – Snina.

Utečenci z Haliča tvrdia, že v najbližšom čase Poliaci budú útočiť od Komancza¹⁰⁴ na naše územie /:hlbší tyl:/ . Podľa výpovedí utečencov sústreďuje sa vojsko vo vzdialenosti 10 – 15 km od hraníc.

Nálada u poľského vojska je veľmi zlá. V poslednom čase sa rozširuje silná propaganda proti poľskej vláde, že ona nesie vinu za vypuknutie vojny. Obyvateľstvo národnosti ukrajinskej sabotuje, kde len môže.

V posledných dňoch bolo vyhodené niekoľko mostov a objektov dôležitých pre prepravu vojska. Poľské bezpečnostné úrady si nevedia rady, tým vzniká panika a neporiadok.

31., z 4/9. 1939 (príl. 135)

99 Pravdepodobne Dubne, severne slovenskej obce Obručné.

100 Chybný zápis, išlo o obec Tylicz. Udalosť s ostreľovaním Tyliczu v onen deň spomína tiež kronika pešieho pluku 2, ale aj kniha R. Daleckého *Armia „Karpaty“ w wojnie obronnej 1939 roku* (Rzeszów 1989, s. 41). Dátum ostreľovania však už datuje na 2. septembra.

101 Obec Radoszyce.

102 Dnes Velykyj Bereznyj na Podkarpatskej Rusi, Ukrajina.

103 Asi Wislók Wielki.

104 Obec Komańcza.

(23.00) Prevedený bol výsluch zajatcov, poľského dôstojníka, od ktorého sme sa dozvedeli všeobecné dáta.

32., 40.194/39 (príl. 136)

(22.45) Jánošík hlási, že nepriateľské odpory „Na Rzece“ boli o 17.00 hod. likvidované a veliteľ p. pl. 4 videl, ako obec „Na Rzece“ horí a nem. pechota postupuje na svahy „Na Rzece“¹⁰⁵.

33., z 4/9. 1939 (príl. 137)

(23.20) Rázus podáva situačnú zprávu. Naši boli zatlačení poľskou presilou a zachytili sa na okraj lesa sev. našej hranice. Hákovým krížom označené lietadlo riadené údajne bývalým českým pilotom previedlo nálet na Humenné.

35., z 4/9. 1939 (príl. 138)

(17.25) Rázus podáva hlásenie o situácii a o prestrelkách bez strát.

36., z 4/9. 1939 (príl. 139)

(11.00) Bernolák dáva všeobecný operačný rozkaz čís. 3 veliteľstvám Jánošík, Rázus, Škultéty.

Nepriateľská situácia:

Na západe menšie poľské jednotky kladú miestne odpory.

Na východe bolo Poliakmi prevedené niekoľko výpadov, ktoré boli odrazené.

Vlastná situácia:

Vlastné valné sily postupujúce v smere Harklowa – Ochotnica dosiahly čelom priestoru Jamne. Čiast' jednotiek postupujúcich v smere Spiš. Stará Ves – Kluszkowce dosiahla priestor Czorszтын a čiast' v smere Folwark¹⁰⁶ – Jaworki dosiahla priestor Jaworki – Biala Woda.

Úmysel:

Na západe postupom v smere Harklowa – Ochotnica dosiahnuť Dunajec a tým usnadniť postup nem. divízie. Na východe preskupiť jednotky 2. sledu tak, aby mohly zasiahnuť v smere Bardejov – Nw. Sacz alebo Bardejov – Orlice¹⁰⁷.

Č. 40.195/39 (príl. 140)

Pripojená situácia Jánošík a Rázus zo dňa 4/9. 1939.

Č. 40.241/39 (príl. 140a)

105 Obec „Na Rzece“ v Poľsku nejestvuje – pôjde najskôr o skomoleninu týkajúcu sa obce Rzeka, ktorá mohla vzniknúť na základe ústnych informácií od miestneho obyvateľstva.

106 Folwark, dnešná obec Strážany.

107 V skutočnosti Gorlice.

5. september 1939

(08.00) Jánošík hlási, že dnes 07.00 hod. veliteľ Jánošík s užším štábom presťahoval sa do Spiš. Starej Vsi.

6., z 5/9. 1939 (príl. 141)

(08.09) JPO I. hlási, že „B“ útvar JPO I. sa začína stavať, behom 48 hod. bude v pohotovosti, ale bez autotrénu, ktorý je vyžiadaný u autovojska oblast. veliteľstva 1.

7., z 5/9. 1939 (príl. 142)

(09.30) Rázus hlási, že 2 poľské lietadlá sa objavily na severovýchodným okrajom obce Niž. Šebeš¹⁰⁸. Tromi protiletadlovými výstrelmi byly zahnané. Nebombardovaly.

10., z 5/9. 1939 (príl. 143)

(15.40) Jánošík hlási, že dľa zprávy došlej od III/4 práporu tento v bojoch o udržanie Zabrze¹⁰⁹ stratil asi 30 mužov /:ranených a nezvestných:/ a zajaľ 1 dôst. a 30 vojakov poľských, ktorí sú strážení v Ochotnici. Bodákovému útoku došlo pričinením civil. obyvateľstva. Nepriateľskú skupinu priviedol civilista a preto bol zadržaný a eskortovaný so skupinou zajatcov.

17., z 5/9. 1939 (príl. 144)

Prípady, že civilné obyvateľstvo napomáha nepriateľovi, opakovaly sa už viackrát. Dňa 4/9. bol telesový terén Jánošíka ostreľovaný puškovou palbou z vysokých strání.

(18.35) Rázus hlási, že poľské lietadlá v úseku vel. Samo prelietajú zo smeru takmer východného, teda od maďarských hraníc, ba snád priamo z maďarského územia. Do Lupkova o 10.20 hod. došla poľská pešia rota blízko nádražia začala sa hneď zakopávať. V priestore Lupkov nepriateľ nás zatlačil na hranice. Jednotky Rastislava sú na čiare Millík¹¹⁰, koty 641 – 2. Muszyna. Údolie potoka Muszynky ku Powrozniku¹¹¹. Veliteľ 7. roty por. pech. Stanislav Chylia je nezvestný. Pátra sa po ňom.

(10.30) Bol hlásený z Humenného prelet bomb. trojmotorového lietadla v smere Stakčín – Snina – Humenné.

(10.30) Preletelo nad Prešovom poľské lietadlo. Na hlavnej ulici napadlo guľometnou palbou pochodujúce družstvo jazdcov, pri čom bolo poranených 6 osôb, medzi nimi 1 vojak. V obci Niž. Šebeš palbou poľského lietadla bola poranená 2 civil. osoba.

19., z 5/9. 1939 (príl. 145)

108 Dnes Nižná Šebastová, časť Prešova.

109 Zabrzež.

110 Obec Milík.

111 Powroznik.

(19.57) Jánošík podáva situačné hlásenie:

Hlási boje, po ktorých nepriateľ ustupuje severovýchodným smerom na Nowy Szacz. Zajatci 5/9.: 1 dôstojník, 36 mužov; koristi: pušky, strelivo, lah. guľomety bez záverov, rôzny materiál.

Vlastné straty: 4 mŕtví, 11 ranených. Zistené straty nepriateľa: 10 mŕtvých a 30 ranených.

Podľa náznakov civil. obyvateľstva s vážnejším odporom treba počítat u Tymbarku o žel. trať. Nálada mužstva je dobrá. Poľské obyvateľstvo chová sa voči slov. vojakom dosť priateľsky, voči nemeckým vojakom sa chová nepriateľsky a boli prípady, že na nemeckých vojakov civilné obyvateľstvo z domov strieľalo.

Treba zlepšiť zásobovanie mužstva stravou a hlavne fajčivom.

23., z 5/9. 1939 (príl. 146)

(20.25) Rázus hlási prestrelky bez strát.

25., z 5/9. 1939 (príl. 147)

(18.55) Rázus podáva situačnú zprávu:

Dľa zpráv získaných prieskumnou hliadkou a výsluchom civil. obyvateľstva shromažďujú Poliaci veľké sily na čiare Powrosznik, kóta 517, na styk cesty vedúcej z Powroszniku do Tyliczu.

Dve družstvá Toryszy sú nezvestné.

Pri bojoch o osadu Czeremcha dňa 5/9. ráno v 05.05 hod. podarilo sa čatárovi Stavenovi a 2 vojakom zajať jedného poľského poručíka a jedného poddôstojníka. Boli prevedení na SV Šimo.

26., z 5/9. 1939 (príl. 148)

(15.55) Albert podáva situačné hlásenie.

27., z 5/9. 1939 (príl. 149)

(12.05) Rastislav hlási prestrelky bez strát a prelet lietadiel bez bombardovania.

29., z 5/9. 1939 (príl. 150)

(16.10) Rázus 2 podáva situačné hlásenie.

31., z 5/9. 1939 (príl. 151)

(00.05) Bernolák vydáva operačný rozkaz čís. 4. Jánošíkovi a složkám Bernoláka.

I./ Situáciu. Nepriateľ má proti skupine Jánošík obsadené výšiny medzi Zabrzec a Na Rzece.¹¹² Je pravdepodobné, že počas noci tento priestor vyprázdni ústupom cez Dunajec.

112 V skutočnosti Rzeza.

II./ Úloha. Skupina Jánošík bude pokračovať 5/9. v útoku v smere Ochotnica – Tymbark.
Č. 40.208/39 (príl. 152)

III./ Úmysel. Podporovať postup nem. hor. divízie útokom v smere Ochotnica – Zalesie a po dosiahnutí tohto priestoru prejsť v obrannú zostavu učlenenú do hĺbky.

Pripojená oleáta sit. Jánošík a Rázus zo 5/9. 1939.

Č. 40.237/39 (príl. 152a)

(00.05) Bernolák vydáva osobitný rozkaz č. 3 Rázusovi a složkám Bernoláka.

I. Situácia. Zdá sa, že nepriateľ uskupuje svoje jednotky v smere Sanok – Humenné. Nie je vylúčené, že už 5/9. vyrazí k útoku, zvlášte v smere Medzilaborce – Komancza.

Č. 40.209/39 (príl. 153)

Tento postup môže usadnúť útokom v smere Czeremcha – Medzilaborce.

II. Úloha. Zastaviť postup nepriateľa, ktorý by prenikol cez hranice.

III. Úmysel. Silným učlenením do hĺbky prehradiť smer v poradí: Komancza, Krásny Brod, Czeremcha, Krásny Brod a súčasne zaistiť smer Stakčín – Humenné.

(01.00) Rozkaz Bernoláka pre vel. jazdeckta, vel. práporu ÚV a složky Bernoláka na premiestnenie roty KPÚV do priestoru Čaklov – Soľ, roty tankov do priestoru Podčičva – Sedliská – Majerovce.

OA Nižný Hrabovec – Kučín – Kladzany.

Č. 40.211/39 (príl. 154)

(01.00) Rozkaz Bernoláka Rázusovi pre presun p. pl. 5 do Hanušoviec I/5, do Nemcoviec II/5. SV Kapušany.

Autokolony do priestoru Haniska.

B útvar JPO 3 do Cirockej Belej¹³.

Č. 40.212/39 (príl. 155)

(01.20) Bernolák dáva rozkaz Škultéty pre del. pluk 2 na presun do priestoru Smižany.

Č. 40.213/39 (príl. 156)

(01.30) Bernolák ustanovuje gen. Čunderlíka veliteľom 2. divízie v Bardejove a pplk. Imro veliteľom rýchlej skupiny /:RS:/ vo Vranove.

Č. 40.214/39 (príl. 157)

(01.30) Rozkaz Bernoláka pre JPO 1 v Bratislave na presun do Kapušian.

Č. 40.215/39 (príl. 158)

(11.30) Bernolák vydáva rozkaz pre Škultétyho k presunu do priestoru Prešov – Kapušany, odkiaľ pochodom prejde do učleneného shromaždenia k vyrazeniu vo všeobec-
nom smere Niž. Svidník – Krosno.

Č. 40.217/39 (príl. 159)

(23.00) Bernolák vydáva spoj. rozkaz č. 2.

Č. 40.216/39 (príl. 159a)

(11.30) Bernolák dáva rozkaz Orechu k presunu do priestoru Breznice.

Č. 40.221/39 (príl. 160)

(11.40) Bernolák dáva rozkaz, aby sa Breza zo Sabinova do Humenného premiestnila.

Č. 40.222/39 (príl. 161)

(12.15) Bernolák dáva rozkaz pre prápor II/4 k presunu i s prideleným delostrelectvom
del. pl. 1 do Sabinova.

Č. 40.226/39 (príl. 162)

(01.40) Bernolák dáva rozkaz Jánošíkovi na presun p. pl. 6 a del. oddiel III/2 do
Levoče.

Č. 40.227/39 (príl. 163)

(17.00) Bernolák dáva rozkaz pre vel. Imro, Rázus, Škultéty, Jánošík, oddiele I, II, III/RS
na presun rýchlej skupiny.

I. oddiel jazd. do priestoru Humenné – Hankovce,

II. oddiel cykl. do priestoru Kamenica¹¹⁴ – Snina,

III. oddiel motor. do priestoru Brekov – Nacina Ves.

Č. 40.229/39 (príl. 164)

(18.20) Jánošík hlási, že 1 rota nem. hor. pechoty prišla do úseku I/4 práporu a postavi-
la sa až na bojové stanovište. Naša jednotka z neinformovanosti zahájila paľbu na Nemcov.
Nemci paľbu opätovali, zranený však nebol nikto.

Č. 40.230/39 (príl. 165)

(21.00) Bernolák dáva rozkaz práporu Vera /:Artur:/ na presun do priestoru Megeš¹¹⁵
– Hanušovce /:SV:/ – Ďurdoš.

Č. 40.235/39 (príl. 166)

114 Najskôr Kamenica nad Cirochou.

115 Dnes obec Medzianky.

(21.00) Bernolák dáva rozkaz pre Alberta k presunu do priestoru Závadka – Topolovka – Hudcovce – Toverné.

Č. 40.236/39 (príl. 167)

6. september 1939

(16.00) Bernolák dáva rozkaz Škultétymu k vystriedaniu Sponky 1 práporom a k dirigovaniu vystriedaných rôl do Krásneho Brodu.

Č. 40.243/39 (príl. 168)

(17.00) Bernolák dáva rozkaz Jánošíkovi na presun jednotiek Robert a Táňa s pridelným delostrelectvom po ose Czorsztyń – Stará Lubovňa – Sabinov – Kapušany do priestoru Vranov.

Č. 40.244/39 (príl. 169)

(15.30) Bernolák dáva prehľad zpráv. Pril. situácia Jánošík a Rázus.

Č. 40.268/39 (príl. 170a)

I. Poľsko. Rozloženie nepriateľských síl.

Čiasti 21. hor. divízie vých. Kroscienko až po Pivniczná.

Č. 40.247/39 (príl. 170)

Jedna až dve divízie a rôzne iné nezistené útvary v priestore Str. Sacz¹¹⁶ a južne na pravom brehu Popradu.

V priestore Jalo¹¹⁷ a južne shromaždená je 1. zál. divízia /:asi 24. divízia:/ a časti 1. jazd. brigády.

V priestore Dukelského priesmyku práp. KOP. „Komancza“.

V priestore Rymanow časti rýchlej jednotky /:nepreverené:/.

V priestore Kubaszná¹¹⁸ – Szczawne – Radoszyce asi 3 ppl. a 1 kor. jazdy – nepreverené.

Podľa nepreverenej zprávy získanej od civil. obyvateľstva možno predvídať silný odpor nepriateľa v priestore Tymbark /:obrana železnice:/.

Podľa získaných výpovedí zajatcov, radové vojsko poľskej armády zasiahlo v úseku Jánošík len v priestore Kroscienko – Tylmanowa a v úseku Rázus len v priestore Krynica Zdrój – Tylicz. Na ostatných úsekoch boli činné len pohraničné stráže KOP a fin. stráže.

Príčinou zbabelosti nepriateľských vojakov je nedostatočná výstroj a výzbroj a tiež nechuť k válke.¹¹⁹

116 Stary Sącz.

117 Najskôr Jasło.

118 Presne Kulaszne.

119 Možno tu boli nasadené jednotky zložené z príslušníkov menšín (Ukrajinci, Litovci, Nemci), ktorí zväčša nemali vysokú bojovú morálku.

Zvýšená nepriateľská letecká činnosť v údolí Ondavy a zvýšená bojová činnosť z nepriateľskej strany Wyszowadka – Grab, nevyklučuje možnosť útočnej akcie v smere údolia rieky Ondavy.

V Maďarsku. Dňa 4/9. asi o 11.00 hod. došiel do Košíc nákladný vlak, na ktorom bolo privezených asi 40 tankov strednej veľkosti.

Z Košíc vyvážajú sa nákladnými autami smerom na Užhorod ako slanina, múka, obilie.

(07.30) Jánošík podáva hlásenie Bernolákovi, že p. pl. 4 zaujal obranné postavenie Zalesie – Bludsa¹²⁰ Kamienica do 20.00 hod. dňa 5/9. a dnes pokračuje v budovaní.

1., z 6/9. 1939 (príl. 171)

(14.12) Jánošík, že spojenie telefonom a kredom¹²¹ s Bernolákom je prerušené Nemcami.

Linka Stará Ves¹²² – Czorsztyń – Szlembark bude Jánošíkovi od 15.00 hod. nemeckým vojskom zabraná /:odpojená:/. Nemecké vojsko potrebuje túto linku k zapojeniu na Nowy Targ. Intervencia Jánošíka u tamojšieho nem. veliteľstva bola bezvýsledná. Nem. plukovník Schretter v Prešove trvá na odpojení Jánošíkovej linky od Szlembarku.

Jánošík hlási intendancii Bernolák, že útvary na odpojení žiadajú len menšie prídele mäsa. Čerpajú z miestnych zdrojov.

9., z 6/9. 1939 (príl. 172)

(10.00) Jánošík hlási, že poľná stráž severne od Zálesia vidí na ceste od Tymbarku postupovať nepriateľské vojsko v sile jedného práporu. Srážka očakáva sa každú chvíľu.

13., z 6/9. 1939 (príl. 173)

(10.13) Jánošík hlási, že vydal rozkaz prápor III/1 na presun z Kalenburku po ose Kluszkowce – Kroscienko – Zabrzec do Kamenice nákladnou autokolonou, keďže obranné postavenie Jozefa severne Zálesia zo severu postupujúcim nepriateľom v sile asi jedného práporu je ohrozené.

14., z 6/9. 1939 (príl. 174)

(17.32) Rázus hlási, že telefonný stroj bol napadnutý poľskou čatou. Materiál bol poškodený, ľudských strát nebolo.

18., z 6/9. 1939 (príl. 175)

(16.55) Jánošík podáva situačnú zprávu. Zpráva o presune poľského práporu ukázala sa prehnanou, išlo len o menšie sily.

25., z 6/9. 1939 (príl. 176)

120 Zbludza.

121 Ide o starší druh spojovacieho prístroja, tzv. creedogram.

122 Pravdepodobne Spišská Stará Ves.

(17.30) Jánošík hlási, že civil. obyvateľstvo dnes za frontu 2 razy strielalo na našich vojakov, pričom zranený bol veliteľ 10/-4956 a 1 vojak. Veliteľ divízie dal vyhlásiť civilnému obyvateľstvu, že každá civil. osoba, ktorá bude dopadnutá vo frontovom úseku mimo obce a hlavnej cesty obce, považovaná bude za nepriateľa a na mieste zastrelená.¹²³

26., z 6/9. 1939 (príl. 177)

(16.30) Rázus podáva situačné hlásenie.

28., z 6/9.39, 31 (príl. 178, 178a)

(21.40) Škultéty hlási nálet poľského letca na Stropkov. Letec zahájil palbu z guľometu, ranený nebol nikto.

35., z 6/9. 1939 (príl. 179)

(09.10) Rázus hlási prestrelky. Menšie straty boli zistené, počet oznámi neskoršie. Bolo zajatých 6 vojakov Poliakov a 1 kapitán. U Czeremchy bol zastrelený 1 poľský poručík.

36., z 6/9. 1939 (príl. 180)

(20.35) Škultéty hlási, že jednotky sú na mieste.

37., z 6/9. 1939 (príl. 181)

(18.00) Jánošík žiada o scelenie, ako dlho bude na terajšom mieste, aby mohol rozhodnúť ohľadne zásobovania proviantom a muníciou.

38., z 6/9. 1939 (príl. 182)

Bernolák odpovedá, že o 2 dni nastúpi dlhší pochod.

(18.40) Rázus hlási, že pri hradskej Snina - Stakčín stakčinskí obyvatelia kopú zákopy pod dozorom orgánov maďarskej pohraničnej stráže a že v tých zákopoch sa nachádzajú 2 guľometné hniezda.

Noviny oznamujú pád Krakowa. Nemeckí generáli sobrali sa na Wawel a poklonili sa pred sarkofágom pamiatke maršála Pilsudského.

123 V skutočnosti slovenská armáda tieto drakonické opatrenia na území obsadeného Poľska nikdy nevykonala. Ako uvádza O. Pejs, neboli zaznamenané ani prípady hrubého zaobchádzania či trýznenia zajatých vojakov. Až neskôr v zajateckom tábore Lešť došlo k niekoľkým strelbám do utekajúcich Poliakov (min. 4 obete). To možno kvalifikovať ako porušenie medzinárodného práva. Na Slovensku bolo umiestnených vyše 1 200 poľských vojnových zajatcov. Problematika válečných zajatcov ve svete slovenského prístupu za ozbrojených konfliktů s Poľskom a SSSR In: Slovensko a druhá svetová vojna. Bratislava 2000, s. 240, s. 242.

Doteraz stratili Poliaci okrem Krakowa tieto významné priemyslové a obchodné strediská: Grudszianz¹²⁴, Chelmo¹²⁵, Bydgošč¹²⁶, Kalisz¹²⁷, Pjotrkov¹²⁸, Kielce.

39., z 6/9. 1939 (príl. 183)

7. september 1939

(10.27) Bernolák vydáva všeobecné smernice pre poľné četníctvo pre spoluprácu s 2. oddel. štábov.

Č. 40.251/39 (príl. 184)

Hlavné voj. veliteľstvo vydalo zvesti tlače a rozhlasu hlavných európskych staníc z 5/9. Dôležitejšie z Budapešti:

Nemecké vojská hlboko vnikly do Poľska. Čenstochová bola obsadená. V koridore boli poľské jednotky odrazené. Vzdušný priestor nad Poľskom je úplne ovládaný nem. letectvom. Podľa nem. zprávy Poľsko stratilo doteraz 120 lietadiel, Nemci len 21.

Z Viedne: Hlavné železničné spojenia poľské boli rozbité. Úspechy sú hlásené z bojišťa u Wielun¹²⁹, Sierass¹³⁰, Kuln¹³¹.

Ruská tlač objektívne sa díva na udalosti a nezaujíma žiadne stranické stanovisko.

Rooswelt svolal dnes mimoriadne zasadnutie kabinetu.

Kolumbia a Argentína sú za úzku spoluprácu s americkými štátmi. Argentína a Chile zachovávajú najprísnejšiu neutralitu.

Japonský ministerský predseda svolal kabinet, ktorý jednal o európskej situácii a prehlásil, že Japonsko zachová vyčkávacie stanovisko. Španielska tlač vyvodzuje, že anglický egoizmus je smernicou anglickej politiky. Dánska vláda sa rozhodla obložiť svoje prístavy mínami.

Talianka tlač so sympatiami sleduje úspechy Nemcov.

Varšava vydáva zprávy o manifestácii poľského obyvateľstva pred anglickým vyslanectvom. K utvoreniu českých a slovenských légii v Poľsku pod velením Prchal, gen. býv.

124 Grudziadz.

125 Chelmo

126 Bydgoszcz.

127 Kalisz.

128 Piotrków.

129 V skutočnosti pri mestečku Wielun neboli väčšie jednotky poľskej armády, išlo o útok na civilné ciele. Nemeckým náletom bol hneď v prvých hodinách vojny (4.40 hod.) zničený na zhruba tri štvrtiny, čo si vyžiadalo približne 1 200 mŕtvych obyvateľov.

130 Sieradz.

131 Pôjde asi o Kulm (obl. Chelma).

čsl. armády, prezident poľskej republiky vydal dekrét, v ktorom vyzýva Čechov a Slovákov k odboju¹³². Maršál Rydz-Šmigły¹³³ tiež vydal ohlas k Čechom a Slovákom.

Paríž. V Paríži bojujú za znovuzrodenie Rakúska.

Moskva. Do belgickej vlády povolaná bola socialistická strana, ktorá prevezme 5 ministerských kresiel. Kráľ Juraj VI. menoval gen. Ironsida¹³⁴ náčelníkom štábu. V anglických kolóniách v Afrike boli zmobilizované všetky jednotky vojska. Anglická válečná loď zmocnila sa lode Bremen, ktorá bola na ceste do Nemecka.

Strassburk. Z Paríža sa oznamuje, že franc. prezident Lebrun obdržal od Juraja VI. telegram, v ktorom zdraví Lebruna a celý franc. národ. Lebrun odpovedal telegramom a uviedol, že Francúzsko stojí ochotne po boku Anglicka ako pred 20 rokmi.

Č. 40.252/39 (príl. 185)

Domáca tlač.

Slovák 5/9. Karol Murgaš v úvodníku píše:

Slovenský národ musí vziať vďaka hlave štátu Dr. Tisovi a všetkým spolupracovníkom za čin, ktorý vykonali, keď 13. marca dohodli sa s Führerom a dali Slovensko už ako samostatný štát pod jeho ochranu. Dnes je Slovensko ďaleko mimo takzvaného frontového operačného územia. Múdrostou a rozvahou spomenutých štátnikov Slovensko sa nestalo vojnovým územím tak, ako bolo zakreslené do mobilizačných a operačných plánov benešovských generálov.

Slovenská pravda. V pondelok večer 4/9. za účasti 40.000 ľudí bola v Bratislave manifestácia nemeckej strany, ktorá sa dožadovala radikálneho riešenia židovskej otázky

(16.45) Bernolák dáva rozkaz Jánošíkovi na presun zbytku Jánošíkovej skupiny: Pavla, Anton, Adolf bateria 3/4 a 5/4 do priestoru Kelemeš¹³⁵ – Lipníky – Fulanka¹³⁶.

(07.50) Rozkaz HVV pre strážnu rotu č. 4 na sriadenie shromaždišťa pre 3.000 zajatcov v Gánovciach a Filiciach.

Ďalšie zprávy zo sveta:

Anglické lietadlá porušili neutralitu Holandska a preleteli nad jeho územím, aby shodily letáky na nemecké územie. Francúzske vojsko začalo 5/9. činnosť na zemi, na mori a vo vzduchu. Operácie sú držané v tajnosti a chcú prinútiť Nemecko, aby zmenšilo tlak na Poľsko.

132 Poľský prezident Ignac Mościcki vydal dekrét o utvorení českej a slovenskej légie v Poľsku dňa 3. septembra. Jej základ tvorili dobrovoľníci, najmä utečenci, z bývalej ČSR. Keďže poľská vláda odmietala pro-benešovskú orientáciu odboja, za veliteľa čs. jednotky vymenovala pro-poľsky nakloneného čs. generála Leva Prchalu.

133 Edward Rydz-Šmigły (1886-1941), poľský politik, od r. 1936 maršálek Poľska, generálny inšpektor ozbrojených síl, vodca obrannej vojny v septembri 1939.

134 Správne Ironsida. Generál Edmund Ironside bol za náčelníka imperiálneho generálneho štábu menovaný už 3. 9. 1939.

135 Od roku 1948 Lubotice (pri Prešove), obec zlúčená so Šarišskými Lúkami.

136 Dnes Fulianka.

Podľa poľskej zprávy počet v nedeľu 3/9. zostrelých nemeckých lietadiel činí 27. Poliari stratili v tento deň údajne 8 lietadiel. Podľa anglickej zprávy letectvo bombardovalo válečné lode zakotvené v prístavoch a mnohé z nich poškodilo.

Podľa zprávy z Viedne 7. poľská divízia bola severne od Čenstochovej porazená a jej štáb bol zajatý.

Kabinet Spojených štátov vydal proklamáciu o neutralite.

Sir John Simon prehlásil v snemovni, že všetci Nemci a Rakúšaci bývajúci v Anglicku budú vyšetrovaní. Obyvatelia bývalej ČSR nie sú proklamovaní za príslušníkov nepriateľského národa.

Č. 40.273/39 (príl. 186a)

(21.00) Bernolák vydal rozkaz /všeob. operačný č. 3 a 4/ o zbrojnej intendačnej dopravnej službe a vôbec o všetkých službách našej armády.

Č. 40.259/39 (príl. 186)

(18.20) Bernolák vydal rozkaz veliteľstvu Kalinčák presunúť pplk. Lifku do priestoru Čabiny – Koškovce.

Č. 40.276/39 (príl. 187)

(18.00) Rozkaz veliteľa Škultéty k presunu v priestore Ladamírová – Havaj – Breznica – Giraltovec – Rovné za účelom prípravy k vyrazeniu vo všeobecnom smere Niž. Svidník – Krosno.

Č. 40.277/39 (príl. 188)

(20.30) Bernolák vydal rozkaz Rázusovi na prevedenie zaistenia priestoru Palota v noci na 9/9.

Č. 40.278/39 (príl. 189)

(20.30) Bernolák vydal rozkaz k presunu del. oddielu III/52 v noci na 8/9. do Koškoviec.

Č. 40.279/39 (príl. 190)

(06.05) Rázus hlási, že u Petra včera /:6/9./: sa zbláznil Ján Pagurka vojak 5. roty. Vyšiel čo sbierač ranených s celou výstrojou a nosítkami smerom na Hajtovku. Vyzliekol so seba výstroj a nahý v spodkách dopichal bodákom chlapca asi 16 ročného. Potom s bodákom utiekol a dosiaľ je nezvestný. Chlapec zomrel. Po uprchlíkovi pátrajú.

3., z 7/9. 1939 (príl. 191)

Veliteľstvo Rastislav hlásenie nemôže podať, keďže nemá spojenie s prápormi. Telefónna linka je obsadená pre účely nemeckej armády.

(15.00) Rázus hlási Bernolákovi dľa zprávy vel. Sirotky, ktorého SV je na trig. 593 severových. Polanky¹³⁷, že na jeho SV prišiel nemecký generál, ktorý mu oznámil, že miesto dvoch nemeckých plukov príde tam celá divízia a preto plán mení. Ďakuje za našu pomoc. Nemecké vojsko už hranicu prekročilo a postupuje po hradskej smerom k Ožena.¹³⁸

11., zo 7/9. 1939 (príl. 192)

Hlavné voj. veliteľstvo uverejňuje zvesti tlače a rozhlasu zo dňa 4/9. 1939.

Budapešť: Ministerský predseda sa vyjadril, že akokoľvek sa bude situácia vyvíjať, Slovensko nikoho nenapadne.

Brauchitz¹³⁹ oznámil vyhláškou, že preberá výkonnú moc v Danzigu¹⁴⁰ z poverenia Führera do svojich rúk.

MTY sa dozvedá, že Nemecko nepovažuje terajšiu situáciu za válečný stav. Je to len trestná akcia.

Švajčiarske listy zaznamenávajú, že v Maďarsku nebola vyhlásená mobilizácia, ale ide len o povolanie jednotlivcov svolávacími lístkami. Ribbentrop vyrozumel poľského veľvyslanca v Berlíne, že nemecké letectvo bude bombardovať výhradne vojenské objekty. Ak by toto poľské letectvo tiež nedodržalo, vyvodí nemeckí letci nemilé dôsledky.

Viedeň: Poľská vláda svolala parlament k mimoriadnemu zasadaniu. Hitlerova reč v ríšskom sneme vyvolala v Rusku dobrý dojem.

Slovenský štát je podopretý túhou po oslobodení slovenského ľudu z otroctva. Šaňo Mach vo svojom prejave prehlásil oslobodenie jednej časti okupovaného územia nemecko-slovenským vojskom.

Dánska tlač vysoko hodnotí nemeckú vojenskú moc.

Varšava: Slovenskí a českí novinári vydali 3/9. vo Varšave hlásenie, že vo chvíli, keď odveký nepriateľ napadol Poľsko, pokladajú si za povinnosť stotožniť sa s bojom poľského národa.

Esti Ujság, Grenzbote: Nemecká a slovenská armáda rýchlo obsadily Javorinu. Odrhnuté slovenské obce sa vrátili k slovenskému štátu a mnohé z nich pozdravily Dr. Tisu. Šaňo Mach bol vymenovaný za stotníka a Murgaš za npor. brannej moci Slovenska.

Č. 40.256-257/39 (príl. 194a, 194b)

(18.21) Rázus hlási podľa zprávy žel. stanič. úradu v Humennom, že 1 trojmotorové bombardovacie lietadlo preletelo dnes ráno nad Humenným. Malo na krídlach nemecké označenie. V Kamenici n/Cir. z guľometu odstrelovalo motorový vlak. Zprávu dostal i nemecký dôstojník, ktorý prípad vyšetruje.

18., zo 7/9. 1939 (príl. 193)

137 Nižná Polianka.

138 Oženna, obec s.-v. Nižnej Polianky.

139 Walter von Brauchitsch, feldmaršal, vrchný veliteľ pozemného vojska.

140 Gdaňsk.

(19.40) Imro a Rázus hlásia dorazenie jednotiek na miesto.

20., zo 7/9. 1939 (príl. 193)

(15.00) Jánošík hlási, že poľské civil. obyvateľstvo sa vracia z hôr domov a k naším vojakom sa chová priateľsky.

26., zo 7/9. 1939 (príl. 194)

8. september 1939

(00.05) Rázus predkladá oleátu o situácii bojových jednotiek dňa 7/9. o 20.00 hod.

Č. 40.284/39 (príl. 195)

Hlavné vojenské veliteľstvo pod číslom 150076/tlač. 939 uverejňuje zvesti tlače a rozhlasu dňa 7/9.

Budapešť. Poliáci hlásia, že sostrelili včera 14 nepriateľských lietadiel a sami stratili 6 lietadiel.

Francúzska správa: Naše jednotky sú v dotyku s nepriateľom pri Mosele. Anglická loď Bosnia narazila na minu a potopila sa. Corriere Della Sera¹⁴¹ konštatuje Mussoliniho snahu pre zachovanie mieru. Do Helsinky priletelo lietadlo s 3 poľskými generálmi, ktorí chceli jednať o dodávke švédskej oceli do Poľska. Zástupca Ass. Presu¹⁴² sa osobne presvedčil, že správa o zničení Čenstochovského obrazu p. Marie je nepravdivá. Zázračný obraz, ako aj celý kláštor sú neporušené a mnísi aj ďalej vykonávajú svoje každodenné pobožnosti. V Paríži bola podpísaná smluva s Poľskom, dľa ktorej ani jedna smluvná strana neuzavre separátny mier.

Č. 40.285/39 (príl. 196)

Nem. gen. štáb hlási, že postup ide dľa plánu. Severná armáda¹⁴³ má asi 10.000 zajatcov a 60 ukoristených kanonov. Podľa zpráv vých. poľskej armády asi 70 nem. lietadiel učinilo nálet na Varšavu. Pri nálete bolo zabitých 15 osôb, mnoho ranených, 7 nem. lietadiel bolo sostrelených. Taliansko objednalo v Rusku množstvo olejov, za ktoré bude do Ruska dodávať stroje.

Viedeň. V Poľsku bolo zabraných mnoho miest významných. Vysielač Katowice bol pripojený k nem. vysielacom. Vysiela sa nemecky a poľsky. Poľská vláda utiekla do Lublina. Bulharské listy pod dojmom nemeckých voj. úspechov píšú, že stará Európa sa rúti a stáva sa nová.

Varšava. Letecké akcie nemecké, pri ktorých Nemci užili do 400 lietadiel, nedosiahly pri dobre ukázanom poľskom obyvateľstve očakávaného demoralizačného účinku. Vyše 80 lietadiel bolo sostrelených. Zasiahnutím vojsk západných spojencov dostáva sa Nemecko

141 Corierre della Sera.

142 Associated press.

143 Presnejšie skupina armád Sever.

do dvoch ohňov a jeho situácia po zastavení 1. rýchleho postupu na poľskom území začína byť vážnou. V mnohých poľských mestách sa konaly manifestácie na česť armády, vo Lwowe sa ich zúčastnilo veľa ukrajinského obyvateľstva.

Moskva. V Mexiku v prístave Vera Cruz je internovaných viac nemeckých lodí. Vo Francúzsku nastúpilo voj. službu 100 poslancov. Letecké továrne v USA pracujú teraz na objednávke pre Anglicko a Francúzsko v hodnote 60 mil. dolárov.

Rím. Zo Štokholmu sa oznamuje, že angl. válečné lode križujú pred prístavom Trongelard, aby zamedzily transport švédskej ocele do Nemecka. V Itálii budú všetci civilní letci k dispozícii armáde. Times priznávajú, že ačkoľvek poľská armáda sa hrdinsky drží, predsa zavládla v nej určitá demoralizácia. Na Le Havre bol podniknutý letecký útok.

Domáca tlač zaoberá sa väčšinou z hlavným mestom Poľska, z ktorého obyvateľstvo uteká preč. Slovenská politika píše, že kancelár Hitler navštívil vlast. zranených a vypytoval sa ich na zranenia a okolnosti, za ktorých zranenia utrpeli.

Zpráva o mobilizácii domorodého obyvateľstva vo franc. mandátnych krajoch v Kamerune a v Togo vyvolala v Ženeve veľké rozčarovanie. Takéto pokračovanie je ťažkým porušením mandátneho systému.

Dľa nemeckých zpráv velenie nad poľským vojskom prevzal Sonszkowski.¹⁴⁴ Slovenským vojskom späť dobyté kraje trpia nedostatkom múky a soli, a cukru. Dľa Petit Parissenu na západe trvá delostrelecký boj francúzsko-nemecký.

Novým branným zákonom bola sosená sila sovietskej ruskej armády viac ako o milión, takže mierový počet presahuje 3 milióny.

Č. 40.285/39 (príl. 197)

(10.30) Bernolák dáva rozkaz Rázusovi na premiestnenie do Medzilaboriec.

Č. 40.286/39 (príl. 197)

(11.00) Bernolák dáva rozkaz na premiestnenie jednotiek Rastislava, Peter, Rudo do priestoru Hutka – Niž. Orlík – Cigla.

Č. 40.287/39 (príl. 198)

(11.00) Prípravný rozkaz náčelníka štábu Bernoláka na premiestnenie SV. Bernolák do Solivaru južne Prešova.

Č. 40.288/39 (príl. 199)

Veliteľ Bernolák vydal /: dôv. č. 1 :/ ohľadom dodržovania ducha vojska na potrebnej úrovni.

Č. 40.289/39 (príl. 200)

144 V skutočnosti gen. Kazimierz Sosnkowski, od 10. septembra 1939 veliteľ Skupiny južných armád (južný front).

(13.00) Bernolák vydáva rozkaz Jánošíkovi o podriadení mu jednotiek.

Č. 40.290/39 (príl. 201)

(12.30) Bernolák vydal rozkaz pre presun velit. zo Sp. N. Vsi do Solivaru u Prešova po ceste Sp. N. Ves – Markušovce – Odorín – Domaňovce – Nemešany – Sp. Podhradie – Korytné – Široké – Fričovce – Hendrichovce – Bertotovce – Chmiňanská¹⁴⁵ N. Ves – Prešov – Solivar na nákladných a osobných automobiloch.

Prvá čiastka dorazila do Solivaru dňa 8/9. medzi 22.00 až 24.00 hod., druhá čiastka dorazila dňa 9/9. medzi 09.00 až 11.00 hod.

Č. 40.292/39 (príl. 202)

(15.00) Bernolák dáva rozkaz Rázusovi a Škultétymu na vystriedanie delostrelectva, ktoré podporovalo Sponku a na odoslanie ho do Medzilaboriec, kde má dojsť najneskôr do večera 9/9.

Č. 40.294/39 (príl. 203)

(08.12) Rázus 4 hlási Jánošíkovi, že SV Peter je premiestnené z Lubotína do Muszyni. Obyvateľstvo tejto obce je národnosti rusínskej a chová sa voči nášmu vojsku prietive.

4., z 8/9. 1939 (príl. 204)

(08.45) Vel. Rázus hlási Bernolákovi, že na smere Palota – Radoszyce zasadí dva prápory Alberta a na smere Olšinka¹⁴⁶ – údolie potoka Olšavica 2 prápory pluku Šimo a jeden prápor na smere Kalinov – Wielky¹⁴⁷. V druhom slede ostáva jeden prápor Alberta a jeden zál. prápor Šima.

6., z 8/9. 1939 (príl. 205)

9. september 1939

(20.30) Veliteľ Bernoláka dáva rozkaz Jánošíkovi na zastavenie prepravy jednotiek na východ a ubytovanie ich na vhodných miestach tam, kde sa nadchádzajú.

Jeden prápor, ktorý leží najbližšie k Zakopanému, má ísť do Zakopaného. Tento prápor ponechá jednu /1./ rotu v priestore Javorina – Jurgov.

Č. 40.295/39 (príl. 206)

(19.40) Bernolák dáva rozkaz Kalinčákovi, aby vyriadiť Jánošíkovi, ktorý je teraz v Čemernom alebo vo Vranove, že má zastaviť postup jednotiek.

Č. 40.296/39 (príl. 207)

145 Dnes Chmiňanská Nová Ves.

146 Olšinkov.

147 Myslený asi prihraničný Wisłok Wielky.

(20.10) Bernolák ruší platnosť rozkazu Škultétymu dané čís. 40.294 Taj/3.oper.1939 o vystriedaní delostrelectva, ktoré podporovalo Sponku.

Č. 40.297/39 (príl. 208)

(21.10) Bernolák dáva rozkaz Rastislavovi a Škultétymu na shromaždenie práporov III/2 a I/2 v priestore Bardejov, II/2 v priestore Ľubotín – Plaveč.

Č. 40.298/39 (príl. 209)

(20.00) Bernolák dáva rozkaz mjr. Markusovi¹⁴⁸, aby zostal až do ďalšieho rozkazu v ubytovacích miestach, kde sa nachádza.

Č. 40.299/39 (príl. 210)

(17.00) Bernolák dáva rozkaz Arturovi a Jánošíkovi na presun práporu II/4 do priestoru Domaňovce – Jamník – Sp. Hrušov.

Č. 40.304/39 (príl. 211)

(17.50) Bernolák dáva rozkaz Jánošíkovi a p. pl. 1 na presun p. pl. 1 do priestoru Sp. Podhradie.

Č. 40.305/39 (príl. 212)

(18.00) Bernolák dáva rozkaz Jánošíkovi a del. pluku 1 na návrat do Sp. Vlach.

Č. 40.306/39 (príl. 213)

(19.45) Bernolák dáva rozkaz Škultétymu v tom smysle, že Kunhuta zostane v pohraničí s prideleným jej primeraných delostrelectvom. Dáva súčasne rozkaz o umiestnení zbytku Karola.

Č. 40.307/39 (príl. 214)

(14.00) Bernolák dáva rozkaz Škultétymu v tom smysle, že sa 2. divízia stiahne so všetkými jednotkami južne Stropkova.

Č. 40.310/39 (príl. 215)

(20.00) Rázus hlási Bernolákovi, že vel. divízie je na pozorovateľni kóta 684 severne Palota a riadi útok k dobytíu pozorovateľien Radoszice kóta 738, Kvezeca trig. 718 a Kovalovka trig. 616.

Č. 40.311/39 (príl. 216)

(20.00) 2. oddelenie predkladá oleátu o rozmiestnenie jednotiek.

Č. 40.317/39 (príl. 217)

148 Mikuláš Markus (1897 – 1967), býv. dôstojník rak.-uh. a čs. armády, v marci 1939 vel. 10. div. v B. Bystrici, vo vojne proti Poľsku vel. p. pl. 6, neskôr vel. 20. p.pl. Rýchlej divízie, držiteľ EK II. a EK I. Počas Povstania vel. IV. takt. skupiny.

(14.45) Jánošík hlási situáciu jednotiek.

4./ (príl. 218)

(10.45) Pplk. Turanec hlási, že ohľadne výcvikového strediska B. Bystrica + Telgárt je všetko zariadené.

5./ (príl. 219)

(11.45) Rázus hlási zprávy o nepriateľovi, získané od dôverníka: V Citichorbe¹⁴⁹ niet vojska. SV, ktoré pred tým bolo v Komanczi, sa presťahovalo do Szczavného sev. vých. Komancza. Sila vojska umiestneného v Szczavnom a Przemysove sa odhaduje na jeden prápor. 1. sled obranného postavenia sa nachádza severne Czistohorbu¹⁵⁰ na kote 580. 2. sled kota 661 trig. 665, záp. okraj Javorníka severne Komancze. 3. sled od koty 687 Kcerka sev. Prybysova¹⁵¹ na trig. 706 na kotu 589 a ku Szczavnému. V Szczavnom sú údaje i tanky ich počet nie je zistený.

Rastislav hlási dňa 8. 9. o 23.50 hod. Čelá vlastných jednotiek sa nachádzajú na čiarach: kota 771, jz. Tylicz, kota 619, sz. Tylicz a kota 795 sev. Krynica. Ďalšia čiara: križik kota 615, južne písmena „n“ slova Mochnacka¹⁵², kota 486. Kostol dediny Izby kota 570. Ďalšia čiara kota 742 sev. vých. Izby a 800 m južne kostola Bielicznej¹⁵³. Ďalšia čiara sev. okraj lesa Nimicza na kotu 503 sev. Wysowa¹⁵⁴, sev. mostku 515 a 1 km vých. mostku 515. Ďalšia čiara: sev. okraj lesa skalky, južný okraj dediny Skwirtnej kota 532 sev. okraja obce Lug¹⁵⁵, božia muka 502 sev. okraja Vyslovka¹⁵⁶, kota 529 a obojstranne Roztajné¹⁵⁷. Nemecké vojská postupujú jedine po cestách a výšiniach pozdĺž týchto komunikácií nevenujú pozornosť terénu a neprezkúmajú ho, takže nie je vylúčené, že na niektorých výšiniach a skrytých miestach skrývajú sa poľské jednotky. Podľa neverenej zprávy hlavný štáb poľskej armády presťahoval sa do Lwowa.

8./ (príl. 220)

(14.45) Škultéty SV Stropkov podáva situačné hlásenie.

9./ (príl. 221)

149 Skomolený názov – ide o Czystogarb pri Komańczi, domácky nazývaný Czystohorb.

150 Czystogarb.

151 Przybyszów.

152 Mochnaczka (nie je uvedené, či Nižna alebo Vyžna).

153 Bieliczna, asi 2 km východne od Izby.

154 Dnes Wysowa Zdrój.

155 V skutočnosti Ług.

156 Wysowa.

157 Rozstajne.

(16.50) Jánošík SV Spiš. Stará Ves podáva hlásenie o umiestnení jednotiek.

11./ (príl. 222)

(19.06) Škultéty hlási, že poľské jednotky z priestoru Barwinek – Tylawa ustúpily uplynulej noci až na mestečko Dukla.

14./ (príl. 223)

(20.05) Rázus hlási zo zprávy od veliteľa Samo: 14.45 hod. hliadka, ktorá mala za úlohu prezkúmať tunel zistila, že v Lupkove, niet žiadneho poľského vojaka. Vojsko odišlo neznámo kde.

Dňa 8/9. poľské vojsko, četníctvo, fin. a pohr. stráž opustila Wyslok¹⁵⁸. Vojsko odišlo smerom do Komancza.

15./ (príl. 224)

10. september 1939

HVV uverejňuje zvesti tlače a rozhlasu zo dňa 8/9. 1939.

Budapešť: Celá poľská priemyslová oblasť je v rukách nemeckých v dôsledku čoho zasobovanie poľskej armády válečnými prostriedkami je znemožnené. Nem. gen. štáb hlási, že Hitler si prehliadnul postup nem. armády v Koridore¹⁵⁹, kde boli prudké boje. Zajatých bolo 15 000 Poliakov a vyše 100 diel. V jednom Katiwickom¹⁶⁰ paláci, kde je teraz umiestnená nem. polícia, boli zabití dvaja strážni. Zistilo sa, že ich zastrelili poľské ženy so strechy naproti stojacieho domu.

Viedeň: Nemecké vojsko po zabraní Kielce postupuje rýchlo cez západnú časť Lysej Gory a blíži sa k mestám Tomašov¹⁶¹ a Lodž. Poľská divízia 9.¹⁶² a 27., pancierový prápor, 2 myslivecké prápory a jazdecký prápor sú zničené. Východne od Visly zabraly nem. oddiely hradskú medzi Turoňom¹⁶³ a Stesburgom¹⁶⁴. Z Pruska prekročili nem. oddiely rieku Narva, dosiahly mestá Pultusk¹⁶⁵ a Rozany¹⁶⁶.

Londýn hlási, že situácia v Poľsku je kritická. Poľsko sa rúti so skazy, ale my prídeme Poľsku na pomoc.

158 Najskôr Wisłok Wielki.

159 Rozumie sa územie medzi Východným Pruskom a Zadným Pomoransom, cez ktoré malo Poľsko prístup k moru.

160 Najskôr katowickom.

161 Tomaszów.

162 Divízia je v origináli ťažko čitateľná.

163 V skutočnosti Toruňom (Toruň).

164 Skomolený názov pre mesto Straßburg, dnes Brodnica.

165 Pułtusk.

166 Róžań.

Slov. politika. Associated Press oznamuje, že maršal Rydz-Šmigly¹⁶⁷ ponúkol svoju demisiu. Poľská vláda utiekla z Varšavy do Lublina. Na Dr. Szathmáryho, slov. vysl. vo Varšave, bol vydaný zatykač¹⁶⁸.

Grenzbote. Beck údajne odletel do Londýna žiadať pomoc. Vo Varšave panuje úplný chaos. Nemecké letectvo bombarduje Varšavu.

Č. 40.193/39 (príl. 225)

3. oddelenie predkladá oleáty o situácii jednotiek čí. 40.343, 40.344 a 40.348/39.
(príl. 226 – 7 – 228)

(07.40) Bernolák dáva rozkaz Jánošíkovi na premiestnenie SV do Sp. N. Vsi.

Č. 40.308/39 (príl. 229)

(07.50) Bernolák dáva rozkaz veliteľstvu Žofa na premiestnenie sa i so 7. bateriou do priestoru Kluknavy.

Č. 40.309/39 (príl. 230)

(12.00) Bernolák vydáva nové usporiadanie podriadenosti.

Č. 40.311/39 (príl. 231)

(09.00) Bernolák dáva rozkaz Škultétymu na stravovanie mužstva v Hanušovciach. Doplňkov pre Ludmilu a Ondreja.

Č. 40.314/39 (príl. 232)

(11.00) Bernolák vydáva nariadenie pre riadny chod služby v Hughes-ústredni.

Č. 40.323/39 (príl. 233)

Bernolák vydáva oleátu dňa 10/9. o 20.00 hod.

Č. 40.324/39 (príl. 234)

(14.03) Bernolák dáva rozkaz Rázusovi a Škultétymu v tom smysle, že baterie, ktoré podporovali Sponku – od Ambroža, sa premiestnil k Rázusovi a baterie, ktoré podporovali Rastislava zostanú pridelené Rastislavovi.

Č. 40.325/39 (príl. 235)

(14.00) Bernolák dáva rozkaz Škultétymu v tom smysle, že Ondrej ostáva v Smižanoch.

Č. 40.326/39 (príl. 236)

167 Edward Rydz-Smigly.

168 Dr. Ladislav Szatmáry, slovenský vyslanec v Poľsku, odmietol slovenské zapojenie do vojny, postavil sa na stranu poľskej vlády. Za tento krok bol Krajským súdom v Bratislave odsúdený v neprítomnosti na sedem rokov.

(11.45) Jánošík dáva hlásenie Bernolákovi o vydanie rozkazu na zostavenie presunu jednotiek na východ.

Č. 40.328/39 (príl. 237)

(15.00) Bernolák dáva rozkaz práporu I/2, p. pl. 2, Škultétymu, II/3, Jánošíkovi, I/4 ohľadom zistenia hraníc proti rušivým živlom ako po stránke vojenskej, tak po stránke finančno-colnej.

Č. 40.231/39 (príl. 238)

HVV pod číslom 150.078/tlač 1939 uverejňuje zvesti tlače a rozhlasu z 9/9. 1939. Budapešť. Nemecké pancierové jednotky vnikly o 17.15 hod. dňa 8. sept. 1939 do Varšavy.

Viedeň. O poľskom terore v Brombergu¹⁶⁹ píše švédsky list, ktorého zpravodajca sám fotografoval mŕtvolu a videl, ako boli zohavené, oči vypichnuté, uši odrezané.¹⁷⁰

Lyon. Dľa zprávy z Bernu v noci zo 6. na 7. septembra vypukly v Prahe, v Brne nepokoje, ktoré sa rozšírily na celé územie Protektorátu. Polícia bola odzbrojená a na jej miesto dosadené vojsko.

Slovák. Na poľskej Ukrajine silne vzrastá separatistické hnutie. Šaňo Mach vo svojom interview v dojmoch z Javoriny odkazuje slovenským vojakom, že sme pyšní na nich a ich výkon a že za tak kratučkú dobu trvania nášho štátu 2 razy dokázali, že sú hodní našej lásky a nášho obdivu.

Č. 40.336/39 – 1 (príl. 239)

(11.00) Bernolák vydáva prehľad zprávy č. 7 s týmto záverom:

Poľsko: V dôsledku operácií nem. jednotiek v priestore Dukelského priesmyku nie je pravdepodobné, že by nepriateľ v priestore od Tylawy na východ kládol vážnejší odpor.

Maďarsko: Zátarasý na silničných prechodoch a sosenie pohraničných posádok nasvedčuje zvýšenej strážitosti v slov.-maď. pohraničí so strany Maďarska.

Č. 40.337/39 (príl. 240 a 241)

(09.00) Šimo hlási, že naše jednotky sostrelily poľské lietadlo v priestore Palota.

1./ (príl. 240 a 241)

169 Nemecký názov pre poľské mesto Bydgoszcz.

170 Ide o tzv. „Bromberger Blutsonntag“, teda „krvavú nedeľu“ v meste Bydgoszcz, ktorú nacistická propaganda prezentovala ako pogrom nemeckej menšiny. V skutočnosti išlo o krvavé potlačenie vystúpenia ozbrojenej nemeckej diverzie (3. až 5. 9. 1939), počas ktorého boli zabití nemeckí civilisti (do 300 mŕtvych). Na odplatu potlačenia vzbury Nemci po obsadení Bydgoszczu postrelali niekoľko stoviek Poliakov, počas celej okupácie ich zavraždili až 28 tisíc (okolo 14 % obyvateľov mesta). SCHUBERT, G.: *Das Unternehmen „Bromberger Blutsonntag“ : Tod einer Legende*. Köln : Bund-Verl., 1989; CHINCINSKI, T. – KOSIŃSKI, P.: Koniec mitu „bydgoskiej krwawej niedzieli”. In: *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej*, č. 12–1 (35–36), 2003–2004, s. 24–27.

(07.00) Rázus dáva operačný rozkaz vel. Albert, Šimo, práporu Cinkovský, vel. delostrelectva, rote KPÚV č. 3, intendantčnej službe a 2. oddelenie na zjednanie znovu dotyku s nepriateľom.

4./ (príl. 241 a 242)

(10.00) Rázus podáva situačné hlásenie. Behom noví delostrelci obsadili pozorovateľne a to trig. 38. Radoszyce a kotu 718 Kiczera¹⁷¹.

Na priezku v noci vyslané jednotky, zistily, že obec Radoszyce je nepriateľom opustená. 2 roty postúpily asi 500 pred okraj lesa, prápory sa pripravujú a zahája postup.

6./ (príl. 243)

(12.40) Rázus hlási, že okolo 11.00 hod. dosiahla stredná skupina výšiny Radoszyce trig. 718 kotu 735 a na severe obec Komancza. Odpoľudnia postup ďalej, cieľ: Stawne.¹⁷²

8./ (príl. 244)

(12.15) Gen. Čunderlík žiada výmenu baterií cudzích na vlastné a nemeniť stále pridelo-
vacie rozkazy pre jednotky, lebo to zapričiňuje zásobovacie ťažkosti.

9./ (príl. 245)

(12.10) Škultéty hlási, že jednotky dosiahly do 06.00 hod. nariadené nové systavy ubytovacie.

10./ (príl. 246)

(13.55) Rázus hlási dľa zprávy veliteľa Vidra, že vlastná pechota vnikla do Lupkova bez odporu.

11./ (príl. 247)

(12.16) Rázus hlási ďalší postup. Bojové stanovište vel. Rázus sa premiestňuje z trig. 738. Radoszyce na kotu 616 Kowalowka. Vlastné jednotky dosiahly Lupkow na nepriateľa však nenarazily.

12./ (príl. 248)

(17.30) Rázus hlási, že podľa výpovedi civil. osôb nepriateľa sa presunul behom noci a včasných ranných hodín juhozápadne Sanoku na Sanok.

16./ (príl. 249)

(17.12) Mjr. Novotný hlási p. ministrovi Čatlošovi situáciu:

1./ Rázus na ose Medzilaborce – Palota – Komancza – Wysoczany – Sanok dosiahol Komanczu, ďalej postúpil do Lupkova. Nepriateľ nekladie odpor. Rázus bude postupovať ďalej /: ujednané v dohode s gen. Kugelbrechtom:/¹⁷³.

2./ O 15.00 hod. vysielame letecký priezku na ose Medzilaborce – Sanok – Ustrzyki. Pozorovací letuň nechávam zaistiť 3 stíhačmi /:toto tiež v dohode s gen. Kugelbrechtom¹⁷⁴:/.

171 Kiczera, vrch.

172 Szczawne.

173 Skomolené meno; v skutočnosti Engelbrechtom.

174 Engelbrechtom.

3./ Dnes dopoludnia hlásil príchod u veliteľstva Bernolák redaktor Cincík, válečný zpravodaj, pridelil som k 2. oddeleniu.

19./ (príl. 250)

11. september 1939

Vojenský zpravodajca moskovskej „Pravdy“ vo svojom článku označuje situáciu Poľska mimoriadne ťažkú, ak nie beznádejnú. Poľsko zakladalo svoju vojensko-hospodársku bázu na Horné Sliezko v priestore Radom – Kielce – Sandomierz – Lodž. Všetky poľské oddiely medzi Varšavou a Vislou boli odrazené, len čo sa obe nemecké oddiely vojenské spojili východne od Varšavy. Poľsko nie je už v stave, aby sa postavilo na vážnejší odpor.

HVV uverejňuje zvesti tlače a rozhlasu z 10/9. 1939.

Budapešť. Anglické listy poznamenávajú, že Anglicko by za žiadnych okolností neprijalo nemeckú ponuku na prímerie, ale že bude bojovať až do úplného víťazstva. Kanc. Štefani, že Nemecko sa zaviazalo dodávať Švédsku uhlie. Doteraz Švédsku dodávalo uhlie Anglicko

Viedeň. Nemecké vojská dosiahly Sandomierzu a tam prekročily rieku Vislu. V južnom Poľsku prekročily Wislok a motorizovanými oddielmi obsadily Rzeszov. Oddiely postupujúce na Lublin obsadily Zvolen¹⁷⁵ a Radom. Na severe¹⁷⁶ bola obsadená Gora Kalvária¹⁷⁷.

Anglia viac rázy porušila neutralitu Holandska, Belgicka a Dánska preletom lietadiel.

Varšava. Podľa mienky štokholmských časopisov Anglicko malo skutočne málo citu pre zodpovednosť, keď pre svoje záujmy vtiahlo Poľsko do vojny.

Londýn. Francúzske vojsko odstraňuje drótené prekážky a míny na mínových poliach. Nemci ustupujú za svoje opevnené línie. Obyvateľstvo Sárska evakovali do Kolína a Koblenzu.

Moskva. Reuter hlási, že Csáky odletel nemeckým vládnyim lietadlom do Berlína. Anglická vláda odvolala svojho gen. konzula z Bratislavy. Slovenská vláda na odvetu odvolala slov. konzula z Londýna. Na rumunských letištiah pristalo mnoho anglických a francúzskych lietadiel, aby v Rumunsku vytvorili spoločné východisko pre vpád do tyla nemeckému vojsku. Ústup poľského vojska sa prevádza podľa predom vypracovaného plánu.

Grenzbote. Od rokov hrozilo Poľsko Slovensku vojnu, chcujúc z neho urobiť bojové predpolie proti Nemcom a skutočnosť urobila z neho bojové zázemie Poliakov. Na všetky reči zahraničnej propagandy odpovedal Mach v slovenskom rozhlase jasne a rozhodne, že Slovensko má miesto len po strane Nemecka.

Č. 40.338/39 (príl. 251)

Zvesti tlače a rozhlasu dňa 11/9.

Budapešť. Nemecký gen. štáb hlási, že nemecké vojsko obsadilo Lodž. Podľa italského zpravodajcu nemožno povedať o Poliakoch, že nie sú údatní. Skôr podľahnú nejakej ne-

175 Zwolen.

176 Myslí sa na sever od mesta Radom.

177 Góra Kalwaria.

priaznivej zpráve rozšírenej rozhlasom ako útoku nemeckých jednotiek. Bojová morálka Poliakov vraj ani teraz neklesla.

Viedeň. Hlavné veliteľstvo nemeckej brannej moci oznamuje:

Prenasledovanie porazeného nepriateľa pokračuje medzi pohorím a horným tokom Visly. Vo veľkom záhybe Visly medzi Sandomierz a Kutnom¹⁷⁸ nemecké motorizované a pancierové jednotky dosiahly veľkých úspechov.

Rumunské časopisy konštatujú, že Rumunsko zostane v hospodárskych stykoch so všetkými štátmi, lebo má z toho osoh a okrem toho týmto najlepšie zachová svoju neutralitu.

Č. 40.351/39 (príl. 252)

(09.30) Bernolák dáva rozkaz Jánošíkovi k presunu jednotiek Adolfa do 12.00 hod. 12/9. z priestoru Orlov do Podolínca a Artúra z priestoru Domaňovce – Jamník do Popradu.

Č. 40.339/39 (príl. 253)

(11.00) Nemecké armádne veliteľstvo v Prešove, veliteľstvo úseku 30 vydalo rozkaz o postupe 3. slov. divízie na Lupkow – Pass¹⁷⁹.

1./ Veliteľ 3. slov. divízie postupoval dľa vlastnej iniciatívy 10./9. ráno, nakoľko zistil, že poľské vojská ustupujú.

2./ Dosiahnuté ciele 10./9. v 19.00 hod.: Výšky obojstranne Szczawne, priesmyk predsunutý. Dotyk s nepriateľom nebol. Nepriateľ neostreľoval ani delostrelectvom priesmyk nachádzajúci sa vo vzdialenosti 15 km.

3./ Tretia slov. divízia bola na dosiahnutých cieľoch zadržaná a poverená zaistením ciest a opravou týchto. Prostriedky boli dané k dispozícii.

4./ Silničné a železničné mosty zničené cesty zasypané následkom explozie míny. Predné 3 silničné mosty boli 11/9. o 19.00 hod. uvoľnené a schopné dopravy.

5./ Tretia slov. divízia a 57. divízia prevzed. odd. dostaly 10/9. o 15.00 hod. o Komanczi od p. gen. Engelbrechta osobné pokyny.

6./ Postup 57. divízie.

a/ prevzed. odd. a Pi 11/9. ráno z Medzilaboriec.

b/ 1 pluk prejde pravdepodobne 12/9. ráno Lupkow priesmyk.

7./ Poľské obyvateľstvo dosiaľ kludné.

Č. 40.342/39 (príl. 254)

(08.00) Bernolák vydáva prehľad zpráv č. 8:

Poľsko. Z priestoru Jaslička slabšie nepriateľské jednotky ustúpili do priestoru Królik Wołowski¹⁸⁰/sev. koty 588/. V Cisna /sev. vých. Snina/ zistená prítomnosť nepriat. jednotky o sile asi 2000 osôb.

178 Kutno.

179 Lupkovský priesmyk.

180 Królik Wołowski, dnes časť obce Królik Polski.

Baligrod: Väčší počet nepriateľského vojska. Jednotky v Cisne a Baligrode majú obsadené zákopy, ktoré sa tiahnu po pravej strane silnice vedúcej od Cisny k Baligrodu, odkiaľ vedú ďalej vo výšinách Kielczawa – Kalnica – Kulaszne. Pomery v Poľsku, podľa získaných správ tak u poľskej armády, ako civil. obyvateľstva, vládne akási bezhlavosť. Úrady sa snažia obyvateľstvo ukludňovať tým, že nemecké jednotky postupujú len tam, kde boly zasadené do boja české legie. Obyvateľstvo na obsadenom území /hlavne Rusíni/ chová sa k nášmu vojsku priateľsky.

V priestore Zakopané a v úseku Rázus v priestore Smolník je veľký nedostatok potravín, zvlášť citeľný je nedostatok soli a fajčiva.

Následkom obsadenia Sanoku nemeckým vojskom možno očakávať, že nepriateľské prvky z priestoru Szczawne – Kalnica – Cisna – Królik Wolowski nebudú klásť odpor a ustúpia smerom východným.

Č. 40.349/39 (príl. 255)

(17.00) Bernolák vydáva dôverný domáci rozkaz č. 2 o doručovaní hughesogramom v zalepenej obálke, pridelení pplk. gšt. Pilfouska k 3. oddeleniu ako referenta pre delostrelecké veci, o prekročení právomoci prednostov oddelení a referentov, o zachovaní služb. postupu a o dôstojné chovanie dôstojníkov a rotníkov.

Č. 40.351/39 A/38 (príl. 256)

(07.15) Rázus 2 hlási Bernolákovi, že nepriateľ ustúpil až na Królik Wolowski sev. koty 588.

1./ (príl. 257)

(07.16) Rázus 2 hlási Bernolákovi o postupe Sponky bez naviazania dotyku s nepriateľom.

2./ (príl. 258)

(07.20) Rázus hlási dosiahnutie do večera 10/9. tejto čiary:

Od severovýchodu na juhozápad osada Przybyszow – Rzepedz – Turzansk – Kamionka¹⁸¹ – Huczwicze – Rabe.

3./ (príl. 259)

(07.35) Rázus hlási, že prápor mjr. Schwartz dosiahol o 19.00 hod. 10/9. obec Rzepedz a predvojnovými hliadkami zaistil južné svahy severozápadne Stavneho¹⁸², kóta 552 a trig. 706. V Komanczi sú naše tanky.

4./ (príl. 260)

(08.47) Rázus hlási, že prápor mjr. Hrabca dosiahol 10/9. o 18.45 hod. čiary Dolhy kóta 615 a Dolhy kóta 607 a dedinu Smolník¹⁸³.

5./ (príl. 261)

181 Pravdepodobne zaniknutá obec, dnes už len vrch pri obci Królik Polski.

182 Správne Szczawne.

183 Smolnik.

(09.15) Rázus zo zprávy veliteľa Vydra hlási, že pravé krídlo našej pechoty prekračuje dedinu Zubensko¹⁸⁴, ľavé krídlo blíži sa k žel. stanici bez odporu.

6./ (príl. 262)

(10.59) Bernolák dáva rozkaz Škultétymu na dirigovanie baterie 2/52 cez Niž. Svidník – Giraltovice – Slov. Raslavice – Sabinov do Brezovice, kde sa hipomobilné baterie Slivka slúčia.

12., 13./ (príl. 263, 264)

(10.56, 10.59) Bernolák dáva rozkaz a dirigovania baterií 7/4, 4/4, 5/4 do Ruskinoviec, 2/4, 8/4 do Lubice.

9., 10., 11./ (príl. 265, 266, 267)

(16.40) Bernolák dáva rozkaz Rastislavovi na sústredenie jednotiek.

16./ (príl. 268)

(16.35) Rázus hlási umiestnenie jednotiek: SV p. pl. 21 je Smolník, I/21 práporu Huczvice, II/21 práporu Rabe, III/21 práporu Przybyszow, P. pl. 5 Komancza, I/5 práp. Rzepedz, II/5 práp. Szczavne, III/5 práporu Turzansk, I/21 práp. Radoszyce, del. pluk 3 Medzilaborce, I/52 – II/52 – III/52 Výrava.

21./ (príl. 269)

(17.40) Jánošík hlási umiestnenie jednotiek, SV p. pl. 6 je Smižany, žen. rota Podčičva, VGPL rota Medzilaborce, KPÚV Spiš. St. Ves, tel. práp. Sp. N. Ves.

24./ (270)

(14.30) Mjr. Benedik hlási, že prápor Vera /II/4/ sa presunul a ubytoval v Domaňovciach.

27./ (príl. 271)

12. september 1939

HVV pod číslom 150.081 /tlač. 1939 uverejňuje zvesti rozhlasu a tlače z 11/9. 1939.

Viedeň. Povolávanie rezervistov v Rusku deje sa rychlým tempom. Rezervisti sú ihneď dopravovaní na západnú hranicu.

Č. 40.378/39 (príl. 272)

Bernolák vydáva rozkaz ohľadom chodu služby u telegr. vojska.

Č. 40.352/39 (príl. 273)

(10.40) Bernolák dáva rozkaz Rastislavovi na kontrolovanie krycích mien.

Č. 40.356/39 (príl. 274)

(11.40) Bernolák dáva rozkaz voj. topogr. odb. B. Bystrica na zaslanie starej uhorskej mapy veliteľstvu Bernolák.

Č. 40.357/39 (príl. 275)

184 Zubeňsko – zaniknutá obec.

(12.00) Bernolák dáva rozkaz na určenie SV. p. pl. 6 v Levoči a nie vo Smižanoch.
Č. 40.358/39 (príl. 276)

(14.30) Bernolák dáva rozkaz Rastislavovi na vyžiadanie hesiel od vel. Škultétyho.
Č. 40.360/39 (príl. 277)

(15.30) Bernolák dáva rozkaz o podriadení práporu II/2 /Olga/ Rastislavovi.
Č. 40.363/39 (príl. 278)

Bernolák dáva rozkaz oblast. vel. stot. Cyprichovi ohľadom doplnkov pre del. pl. 2.
Č. 40.365/39 (príl. 279)

(14.00) Bernolák dáva rozkaz mjr. Talskému na zostavenie B útvarov.
Č. 40.366/39 (príl. 280)

(15.05) Rastislav hlási Bernolákovi, že dal rozkaz Petrovi v Muszyne sústredenie v Ľubotíne a v Plavči.

Č. 40.367/39 (príl. 281)

13. september 1939

HVV pod čís. 150.082 /tlač 1939 uverejňuje zvesti tlače a rozhlasu z 12/9. 1939.

Völkischer Beobachter. Slovenská armáda podľa správ hlavného slovenského veliteľstva zlomila na vých. frontovom úseku silné nepriateľské odpory. Na línii Krosno – Sanok poľská armáda neustále ustupuje. Letište v Krosne je v plameňoch. Slovenské letectvo vyvíja čulú prezvednú činnosť a odrazilo ojedinelé pokusy poľských letcov preraziť. Spolupráca slov. oddielov s nem. vojskom je vzorná.

Novo zavedený slov. vojenský rad za hrdinskosť, t.zv. slov. voj. kríž víťazstva, bude udeľovaný v troch stupňoch, a to v zlate, v striebre a v bronz.

Slovenská colná hranica na severe bola posunutá do miest z roku 1918.

Slovenská pravda. Poliáci znemožnili návrat personálu nášho vyslanectva a hrubo porušili zvyklosti medzinárodného práva.

Grenzbote. Zpravu o voj. úspechu slov. armády na úseku Krosno – Sanok list komentuje veľmi dobrým duchom slov. armády, ktorá s oduševnením plní dané úlohy.

Č. 40.382/39 (príl. 282)

(13.30) Rázus hlási, že dňa 11/9. práp. Tomáš postúpil cez Rabe na Baligrod. Baligrod sme obsadili o 13.00 hod., 1. pešia rota kryje pravý bok priestoru Maniov¹⁸⁵ a bude posunutá do obce Czisna – Majden¹⁸⁶, aby kryla pravý bok po ceste vedúcej na Baligrod. Pri

185 Maniowy.

186 Pôjde o lokality Cisna a Majdan.

zásobovaní bude používaná cesta vedúca z Baligrodu na Czisnu, Wola Michowa, Lupkow alebo Radoszyce – Medzilaborce. Duch vojska je dobrý.

5./ (príl. 283)

(09.50) Škultéty hlási situáciu dňa 13/9. o 09.15:

SV Škultéty /2. divízia/ Stropkov, SV Karol /p. pl. 3/ Stropkov, SV Rastislav /p. pl. 2/ Bardejov, SV Milan /del. pl. 2/ Miňovce, Kamila /p. pl. 1/3/ Breznica, Kunhuta /p. pl. 11/3/ v úseku Sv. Vyš. Svidník, Klára /p. pl. 111/3/ Brusnica, Rudo /p. pl. 112/ v úseku SV Lipiany¹⁸⁷, Ludmila /del. odd. 112/ Breznica, Kliment /del. odd. 112/ Miňovce, August /del. odd. 112/ Turiany¹⁸⁸, Lukáč /VGPL 2/ Stropkov /pal. post./, Ľudovít: Stropkov, Matúš: Sitník.

6./ (príl. 284)

(16.15) Škultéty hlási, že pri hliadkovaní fin. stráže na pohraničí Šebov¹⁸⁹ /asi 4 km záp. Dukelského priesmyku/ severne dozvedel sa dozorca fin. stráže od poľského občana z Tylavy, že juhovýchodne Tylavy na kote 687 Ostrá byly domácim obyvateľstvom pozorované 4 kompánie¹⁹⁰ poľského vojska ozbrojené aj guľometmi. To isté bolo pozorované aj severne Tylavy, v lesoch. Obyvateľstvo Tylavy je prestrašené. Tieto údaje potvrdzuje aj fin. stráž z Krajnej Poľany, ktorá tieto tlupy pozorovala v okolí osady Lipowiec¹⁹¹. Hodnovernosť týchto správ Škultéty preveruje.

7./ (príl. 285)

(17.25) Škultéty hlási: Dľa udania poľského občana z Krempy¹⁹², asi 2 km severovýchodne obce Krempe v lese je 1 strelecká kompánia, o ktorú sa nikto nestará. Na poľnej ceste vedúcej od Krempy asi pred mesiacom za dozoru poľských strážnikov vkladali miestami míny, ktoré len slabo maskovali. Míny sú tam ešte aj teraz, lebo rýchlo postupujúce nemecké jednotky na bočné cesty nejdu.

V obci Zdynia podľa hlásenia miestneho občana sa organizuje voj. tlupa, v čele ktorej stojí poľský fin. strážnik Kroužl a miestny učiteľ dôst. v zálohe. V obci je 5 rodín, ktoré udržiavajú styky s týmito vodcami. Obec je však rusínska a bojí sa, že akciami tvoriacej sa družiny bude poškodená. Jednotka v sile asi 10 mužov sa skrýva v lese asi 1 km v smere svz. Jej úlohou je poškodzovať nemecké motorové i pešie jednotky krátkymi, ale účinnými paľbami z guľometov. Podľa hlásenia fin. od Cigelka ďalšie teroristické tlupy sa organizujú

187 Dnes Lipany.

188 Turany nad Ondavou.

189 Taká obec nejestvuje – pôjde o Šarbov.

190 Roty.

191 Lipowiec.

192 Ide o obec Krempe. Išlo o skupinu mjr. Bolesława Miłeka, veliteľa 2. práporu 1. pluku podhalian-ských strelcov, ktorá ostala v tyle frontu, v lesoch okresu Gorlice, odrezaná od poľských jednotiek. Následne major oddiel rozpustil a spolu s poručikom Władysławom Kuklom sa pokúsil (neúspešne) prejsť cez Slovensko do Maďarska. Pozri: B. Miłek: Do redakcji Wojskowego Przeglądu Historycznego. In: Wojskowy Przegląd Historyczny, roč. 9, 1964, č. 1(30), s. 434; Mordawski, Zbigniew: Materiały do dziejów 1 pułku strzelców podhalańskich (wrzesień 1939 r.). In: Rocznik Sądecki, tom 20, 1992, s. 210–211.

v priestore Wysowa¹⁹³. V tomto priestore organizáciou poverený je istý Mílek, údajne major poľskej armády.

Obyvateľstvo rusínskej národnosti obývajúce pohraničie na poľskej strane je veľmi naklonené k Slov. štátu. Na poľské úrady sa ponosujú pre utláčanie tak po stránke hospodárskej jak národnej. Toto obyvateľstvo si želá pripojenie k Slovensku.

(23.00) Jánošík dáva rozkaz svojim jednotkám na zastavenie presunov na východ.

I. V dôsledku zmeny situácie v pochode na východ ďalej nepokračujte. Jednotky zostanú v miestach, ktoré dnes t.j. 8/9. do večera dosiahly, až na tieto výnimky.

1/ Prápor I/4 sa presunie do Zakopaného, kde sa ubytuje a vyčká ďalších rozkazov.

Na ceste u križovatky Bukovina¹⁹⁴ – Jurgov /božia muka/ vyloží 1 rotu, ktorú odošle do priestoru Jurgov – Javorina. Autokolony po vyložení vráti do Sp. N. Vsi.

2/ Trény I/1, III/4 práp. a vel. p. pl. 4 pokračujú v nariadenom pochode na východ až do obce Plaveč, kde sú k dispozícii uvedeným práporom a vel. pluku.

3/ Rota VGPL u Krościenka¹⁹⁵ sa presunie cez Leszkowce¹⁹⁶ do Sp. St. Vsi, kde sa ubytuje a zaistí osadu proti nepriateľským vzdušným útokom zo smeru severného.

4/ Doplnky pre peší pluk 4 z Levoče prevezie autokolona 302 po ose Levoča – Sp. Podhradie – Brezovica n/Tor. – Lipiany – Lubotín do obce Plaveč, kde sú k dispozícii p. pl. 4 v Orlove. Nákladná autokolona po vyložení pechoty v Plavči vráti sa do Sp. St. Vsi.

Kone doplnku pochodujú z Levoče do Brezovice n/Tor., kde prenocujú. Dňa 10/9. pokračujú v pochode cez Torysu – Lipiany do Plavča, kde sú k dispozícii p. pl. 4.

Autokolona 302 prevezie pre tieto doplnky 600 dávok chleba, 300 mäsových konzerv a 10 q ovsa.

5/ Prápor I/1, III/4 a DIP zostanú v doterajšom ubytovaní.

Č. 40.376/39 (príl. 287)

14. september 1939

(08.33) Bernolák dáva rozkaz Rázusovi, aby prostriedky ÚV /tanky a OA/ hneď vrátil do sväzku rýchlej skupiny Kalinčáka do priestoru Humenného.

Č. 40.384/39 (príl. 288)

(12.00) Bernolák dáva rozkaz práporu I/35 pre presun z Vel. Šariša do Sp. N. Vsi. Odchod z Velkého Šariša dňa 16/9. o 06.00 hod.

Č. 40.380/39 (príl. 289)

193 Najskôr Wysowa, dnes Wysowa Zdrój.

194 Dnes Bukowina Tatrzenska.

195 Krościenko nad Dunajcem.

196 Skôr Kluszkowce.

(12.23) Bernolák dáva rozkaz Jánošíkovi pre presun velit. p. pl. 4 do Popradu do 14/9. do večera.

Č. 40.381/39 (príl. 290)

(13.00) Bernolák dáva rozkaz Rázusovi, Škultétymu, Kalinčákovi a Jánošíkovi, aby v dňoch od 14/9. do 17/9. 1939 včetně bola uvoľnená hradská Prešov – Kapušany – Humenné – Medzilaborce pre potrebu nem. armády.

Č. 40.382/39 (príl. 291)

(17.45) Bernolák dáva rozkaz Rázusovi a Škultétymu pre presun

1./ a/ po ose Rabe – Wola Michowa – Lupkow Tomáša /II/21/ do priestoru Ňagov, Sponky /III/21/ do priestoru Šterkovce.

b/ Samo /I/21/ po ose Wola Piotrowa – Dara¹⁹⁷ – Wola Nižná¹⁹⁸ – Czeremcha do priestoru Habura – Borov, SV Šimo /p. pl. 21/ Medzilaborce.

2./ Albert počnúc 18/9. v 00.00 hod. sa presunie v troch etapách do priestoru Vranov – Niž. Hrušov – Sačurov.

3./ Cesta Prešov – Kapušany – Humenné – Medzilaborce – Szczawne musí zostať do 17/9. 24.00 hod. voľná.

4./ Rázus presunie svoje SV do Prešova do 14.00 hod. 18/9. Permanenciu v Medzilaborciach ponechá do 18.00 hod. 20/9.

Č. 40.393/39 (príl. 292)

(18.00) Bernolák dáva rozkaz Jánošíkovi, Škultétymu a Rázusovi na organizovanie jednotiek podľa príslušných mob. predpisov a pripomína, že s B jednotkami disponuje výhradne vel. Bernolák.

Č. 40.395/39 (príl. 293)

(19.00) Bernolák dáva rozkaz Jánošíkovi pre presun:

a/ p. pl. 4:

Rozloženie: vel. pluku, samostatnej roty, prápor II/4, a III/4 Poprad.

Prápor I/4 po vystriedaní nem. jednotkami v Zakopanom a vlastnými B jednotkami v Javorine a Jurgove premiestni sa do priestoru Poprad. Keď v Poprade nebude pre tento prápor dostatok ubytovacích možností presunie sa do Matliar¹⁹⁹.

b/ p. pl. 6:

Presunie sa z Levoče a z Smižian do priestoru Hrabušice – Štiavnik²⁰⁰ – Kubachy²⁰¹. SV Hrabušice.

197 Lokalitu sa nepodarilo identifikovať, pravdepodobne pôjde o vrch Darów ležiaci medzi spomínanými obcami.

198 Wola Nižna.

199 Tatranské Matliare.

200 Spišský Štiavnik.

201 Dnes Spišské Bystré.

c/ p. pl. 36:

Prápor I/35/B postavený z B útvaru p. pl. 1 je vyhradený pre pohraničnú stráž, ktorej veliteľom je mjr. pech. Štencinger. Prápor II/35 a III/35 zostane v Levoči, prápor I/35 /FS/ sa premiestni do Sp. N. Vsi.

Č. 40.397/39 (príl. 294)

(19.30) Bernolák dáva rozkaz Škultétymu a Rázusovi na presun:

a/ Rastislav sa rozmiestni v priestore Bardejov – Raslavice. SV Raslavice.

b/ Karol sa presunie dňa 18/9. do priestoru Dobrá – Slov. Kajňa – Žalobín – Veľká Domaša. SV Slov. Kajňa.

c/ Škultéty premiestni svoje SV do priestoru Vranov – Čemerné do 14.00 hod. 18/9. Permanencia v Stropkove do 18.00 hod. 20/9.

Č. 40.399/39 (príl. 295)

(20.45) Bernolák dáva rozkaz Rázusovi a mjr. pech. Štencingerovi pre stráženie hraníc.

I/ Ochranu hraníc slovensko-poľských prevezme pod dozorom veliteľa Rázus mjr. pech. Štencinger.

Hranice úseku:

Na západe: Štrba – Štrbské Pleso – Morské Oko,

na východe: po hranicu slovensko-maďarskú. SV veliteľa úseku Prešov.

II/ Rázus predloží ihneď podrobnú zostavu navrhovanú pre stráženie pohraničia na priesvitke 1:200.000 tak, aby obsahovala:

Na západe:

a/ obce Javorina – Jurgov – Szarnogora²⁰² – Trybsz – Nova Biala – Frydman – Nedeczwar²⁰³, obsadenie všade 1 čatou.

b/ ďalej prechodí Červeného Kláštora, Folwarku, Mnišek n/Popr., Andrzejowka, Leluchov, Muszynka /:i v obci Tarnov:/, Konieczna, Niž. Polianka, Dukelský priesmyk, Czeremcha, Palota, Lupkow, Telepovce obsadené silami v hodnote od 1 čaty do 1 roty podľa dôležitosti miesta.

Pre pohraničnú stráž tohto úseku počítajte so 4 prápormi B útvaru a to:

1/ Práp. I/35 z B útvaru p. pl. 1 v Levoči,

2/ Práp. II/21 z B útvaru v Prešove,

3/ Dvoma prápormi B útvaru I/21.

Č. 40.400/39 (príl. 296)

Rázus predkladá oleátu ohľadom situácie behom dňa 12/9.

Č. 40.390/39 (príl. 297)

202 Czarna Góra, do roku 1920 spišská obec Čierna Hora.

203 Do roku 1920 slovenská obec Nedeca Zámok, poľsky Niedzica Zamek.

Bernolák podáva oleátu ohľadom soscupenia Bernoláka 12/9.

Č. 40.391/39 (príl. 298)

(12.00) Škultéty hlási situáciu jednotiek.

2./ (príl. 299)

(13.35) Rázus hlási zo zprávy vel. Sponka:

Čat. dsl. Viliam Grün od 13. letky štartoval dňa 10/9. na letišti v Kamenici n/Cir. o 15.10. Núdzoze pristál 10/9. o 15.30 u obce Rajske. Letún ostal neporušený, pilotovi sa nič nestalo. Značka letúňa bk 534.511. Dňa 11/9. o 14.00 hod. ustupujúce vojsko zničilo letúň ručnými granátmi. Čatar Grün sa zachránil útekou a prihlásil sa dňa 12/9. o 07.00 hod. na vel. Tomáš.

4./ (príl. 300)

15. september 1939

HVV pod. č. 150.083/Tlač. 1939 uverejňuje zvesti tlače a rozhlasu zo dňa 13/9. 1939.

Moskva. Podľa nemeckých zpráv nemecké oddiely prenikly v Poľsku cez Santov²⁰⁴ a Javorov²⁰⁵ až ku Lwowu. Pri Radome porazily 5 poľských divízií a 2 jazd. brigády. Protiútok Poliakov pri Kutne bol odrazený. Severne od Bugu porazená bola 17. divízia.

Bratislava: Slovenské vojská dosiahly úspechy v južnom Poľsku a zaujaly Krosno a Sanec²⁰⁶.

Č. 40.428/39 (príl. 301)

(10.30) Bernolák dáva rozkaz mjr. Štencingrovi, Rázusovi, mjr. gšt. Talskému pre ochranu slovensko-poľských hraníc, ako dopĺňujúci rozkaz k číslu 40.400/Taj./3, oper. 1939.

Č. 40.405/39 (príl. 302)

(09.50) Bernolák dáva rozkaz Rázusovi na vrátenie čaty OA a ÚV do Brekova PÚV.

Č. 40.406/39 (príl. 303)

(14.10) Bernolák dáva súhlas Jánošíkovi, aby prápor I/4 premiestnil do Veľkého Slavkova, keby v Poprade preň nebolo miesta.

Č. 40.409/39 (príl. 304)

(15.30) Bernolák dáva rozkaz Rázusovi na premiestnenie práporu II/21 do priestoru Zubné – Adidovce, odkiaľ bude presunutý do Sečoviec.

Č. 40.411/39 (príl. 305)

204 Obec či mesto s takým názvom nejestvuje, najskôr pôjde o dnešný Sambir (Sambor) na západnej Ukrajine.

205 Dnes Javoriv na Ukrajine.

206 Zaiste Sanok.

(16.15) Bernolák dáva rozkaz Kalinčákovi a JPO 3 B na presun JPO 3 B do priestoru Jasenov – Chlumec²⁰⁷ – Pčicie²⁰⁸.

Č. 40.413/39 (príl. 306)

(17.50) Bernolák dáva rozkaz Jánošíkovi a p. pl. 35 o podriadení tohto pluku Jánošíkovi.

Č. 40.414/39 (príl. 307)

(17.50) Bernolák dáva rozkaz Rázusovi o podriadení mu p. pl. 18 dňom 18/9. o 14.00 hod.

Č. 40.415/39 (príl. 308)

(08.13) Vel. del. Bernolák dáva rozkaz Palme cestou Škultétyho na ubytovanie a presun Palmy do priestoru Brezovice – Hamboch²⁰⁹ a Torysa – Kriviany²¹⁰ – Šariš – Dravce²¹¹.

Č. 40.416/39 (príl. 309)

(08.16) Kalinčák hlási Bernolákovi situáciu jednotiek:

Kalinčák SV. Humenné, Stanislav /:JPO 3/: Kamenica n/Cir., Havran /:mot. odd.:/ Brekov, Cyril /: JPO 1 /: Lubiša, Ludvik: Udavské, Benjamín: Vyš. Hrušov.

Č. 40.417/39 (príl. 310)

(09.30) Bernolák dáva rozkaz mjr. Noskovičovi, B. Bystrica – oblasťné veliteľstvo 2, mjr. gšt. Talskému, MNO Bratislava na ostrahu hraníc v priestore Orava – Žilina. Hranice úseku: na západe hranice slovensko-maďarské, na východe Štrba – Štrbské Pleso, Morské oko. Vel. úseku mjr. pech. Rudolf Noskovič.

Č. 40.402/39 (príl. 311)

16. september 1939

HVV p. č. 150.084/Tlač. 1939 uverejňuje zvesti tlače a rozhlasu zo dňa 14/9. 1939.

Grenzbote: Ministerstvo zahraničia slov. republiky protestovalo u maďarského vyslanca v Bratislave proti nepravdivým správam o Slovensku, ktoré rozširuje maďarský rozhlas.

Budapešť: Eszterházy a Csáky intervenovali u bratislavskej vlády vo veci prepustenia zatknutých Maďarov. Dosiaľ prepustili z llavy 23 členov maďarskej strany. V Poprade zatkli farára. Mnohým pod zámienkou nespoľahlivosti zhabali rádiá. Pri Podolínci bol pre židov zriadený koncentračný zákon.

Č. 40.445/39 (príl. 312)

207 Dnes Chlmec.

208 Ptičie.

209 Obec s takým názvom sa nepodarilo identifikovať.

210 Dnes Krivany.

211 Šarišské Dravce.

HVV p. č. 150.085/tlač. 1939 uverejňuje zvesti tlače a rozhlasu zo dňa 15/9. 1939.

Budapešť. Generál Weygand je na ceste do Poľska, kde má údajne prevziať velenie nad zbytkom poľskej armády.²¹² Anglické časopisy pozorne sledujú chovanie sa Ruska, prevláda mienka, že Rusko čo skoro vystúpi na javisko, aby sa súčasnilo delenia porazeného Poľska. Podľa moskovskej Pravdy o delení Poľska sa Berlín s Moskvou už vopred dohodli. Rusko chce zabrať Poľskú Ukrajinu, Bielu Rus a má v úmysle zastaviť sa na hranici z roku 1919.

Völkischer Beobachter: Poľský zlatý poklad bude prevezený do Anglicka.

Slovák: Zaujímavú zvest' prináša talianska Tribuna, ktorá tvrdí, že vojna sa skončí o 2 týždne.

Č. 40.455/39 (príl. 313)

(00.15) Bernolák dáva rozkaz Rázusovi JPO 3 B na presun do priestoru Svidník – Ladomírová za účelom ďalšieho postupu v smere Dukla – Krosno.

Č. 40.420/39 (príl. 314)

(01.15) Bernolák dáva rozkaz Rázusovi pre zaistenie a vyčistenie dobytého územia. Rázus prehliadne a vyčistí od poľských vojnopovinných vojakov a zbehov a inzurgentov priestor ohraničený cestami: Lisna²¹³ – Cisna – Jablonki – Baligrod – Lisko²¹⁴ – Sanok – Krosno – Dukla – Dukelský priesmyk. Priestor mimo ohraničeného územia prehliadne nemecké vojsko.

Č. 40.421/39 (príl. 315)

(01.45) Bernolák dáva rozkaz Kalinčákovi, aby jednotky a/ celý jazd. oddiel I., b/ 1 čatu OA, c/ celý cykl. prápor dalo k dispozícii Rázusovi k vyčisteniu a zaisteniu dobytého územia.

Č. 40.422/39 (príl. 316)

(18.30) Vel. del. Bernolák dáva rozkazy delostrel. jednotkám na premiestnenie.

Č. 40.423/39 (príl. 317)

Vel. del. Bernolák dáva rozkazy delostrel. jednotkám.

Č. 40.424/39 (príl. 318)

Bernolák vydal rozkaz ohľadne organizácie plukov.

Č. 40.425/39 (príl. 319)

212 Maxim Weygand - francúzsky generál. Správa je však výmysel. Pravdepodobne sa špekulovalo o tom, že fr. generál, ktorý v Poľsku kedysi bojoval proti bolševikom, sa sem znova vráti. Weygand bol však od augusta veliteľom francúzskeho vojska na Blízkom východe.

213 Liszna – zaniknutá obec pri Cisne.

214 Od r. 1931 poľsky Lesko.

(09.15) Bernolák upozorňuje Rázusa, aby jednotky prevádzajúce čistenie a zaistovanie dobytého územia neprekročily nikde maďarské hranice a zdržovali sa od týchto vo vzdialenosti 1 km.

Č. 40.427/39 (príl. 320)

(10.45) Bernolák vydáva rozkaz pplk. Bodickému a pplk. Turancovi o prehliadke záložníkov v mestách: B. Bystrica, Zvolen, Kremnica, Turč. Sv. Martin dňa 17/9.

Č. 40.435/39 I. (príl. 321)

(11.15) Bernolák dáva rozkaz Kalinčákovi a pplk. pech. Imrovi o tom, že velenie nad všetkými jednotkami určenými pre vyčistenie a zaistenie dobytého územia prevezme pplk. Imro. Zbehov inzurgentov²¹⁵ a vojnopovinných poľských príslušníkov treba eskortovať do Gergelaku²¹⁶. Dočasným veliteľom zbytku RS je ustanovený mjr. Čáni SV. Humenné.

Č. 40.435/39 (príl. 322)

(13.05) Bernolák dáva rozkaz pplk. Turancovi v tom smysle, že prápory určené pre stráženie hraníc obsadia len územie, ktoré bolo Poľsku odstúpené v roku 1938. Územie pričlenené v roku 1921 sa obsadí až na osobitný rozkaz Bernoláka.

Č. 40.436/39 (príl. 323)

(14.00) Bernolák vydáva rozkaz pre nové uskupenie a podriadenosť veliteľstiev a útvarov v poli.

Č. 40.474/39 (príl. 324)

(19.30) Jánošík vydáva všeobecný operačný rozkaz č. 4 s oleátou.

Č. 40.431/39 (príl. 325)

Bernolák vyhotovuje prehľadnú mapu celého Slovenska.

Č. 40.440/39 (príl. 326)

Bernolák vyhotovuje oleátu o rozložení delostrelectva.

Č. 40.441/39 (príl. 327)

Bernolák vyhotovuje oleátu o uskupení jednotiek.

Č. 40.442/39 (príl. 328)

Bernolák vyhotovuje návrh složenia Bernoláka v oleáte.

Č. 40.443/39 (príl. 329)

215 Najskôr sa myslia asi záložníci, ktorí sa vyhli vojenskej službe

216 Dnes Gregorovce.

(17.30) Bernolák vydal rozkaz, aby u všetkých útvarov bolo započaté hned' s výcvikom a školením velít. sboru. Č. 40.444/39 (príl. 330)

17. september 1939

(08.00) Bernolák dáva rozkaz Škultétymu ohľadom zadržania del. oddielu I/2, II/2 v priestore severne čiary Cabov – Sačurov – Kolčov – Nacina Ves – Vinné. Túto čiaru do 20. septembra nesmie žiadna jednotka prekročiť.

Č. 40.451/39 (príl. 331)

(12.00) Bernolák dáva rozkaz mjr. pech. Noskovič t.č. B. Bystrica obl. vel. 2 v tom smysle, že prápory určené pre stráženie hraníc obsadia len územie, ktoré bolo odstúpené Poľsku v r. 1938.

Územie pričlenené v roku 1921 sa obsadí až na osobitný rozkaz Bernoláka.

Prápor, ktorý podľa horejšieho rozkazu má obsadiť priestor Jablonka, premiestni sa do Trstenej a tam vyčká ďalšie rozkazy.

Č. 40.453/39 (príl. 332)

(12.30) Bernolák dáva rozkaz Rázusovi a mjr. pech. Štencingerovi v tom smysle, ako znejú prvé dva odstavce rozkazu číslo 40.453/39.

Č. 40.454/39 (príl. 333)

18. september 1939

HVV uverejňuje zvesti tlače a rozhlasu zo 16/9./39.

Londýn. Na území Slovenska sú nepokoje. Slovenskí vojaci nechcú bojovať proti Poliakom. Generál Viest sa vzdal miesta a odišiel do Francúzska. Vojenské nemocnice po celom Slovensku sú preplnené. Mnohí bývalí legionári a katolícki kňazi, stúpenci dra. Beneša boli zatvorení²¹⁷.

Paríž. Osuský mal dnes rozhovor s predsedom zahraničného výboru poslaneckej snemovne a s veľvyslancom USA. Prijal tiež gen. Viesta, ktorý bude na čele čsl. legií vo Francúzsku. Parížska tlač píše o perzekúcii, ktorej sú vystavení Česi v Protektoráte. V poslednom čase ztvorilo Gestapo viacerých českých katolíckych kňazov, medzi²¹⁸ msgr. Staška, Svietlíka a opáta Zavorala. Generál Faucher mal rozhovor s čsl. voj. činiteľmi a rokoval s nimi o súčinnosti čsl. vojska vo Francúzsku s francúzskou armádou. Belehradská tlač píše o príčinách rozbitia dohovorov so slovenskou vládou o ujednaní dodávky obilia a masti, ako príčiny sa udávajú nedostatok devíz a nemožnosť dať záruku za zaplatenie tovaru.

(Vojenský historický archív Bratislava, fond 55, škatuľa 59)²¹⁹

217 Išlo o nepravdivé správy rozširované čs. kruhmi v zahraničí, najskôr z politických pohnútok, s cieľom dosiahnuť politické uznanie odboja.

218 Chýba slovo „nimi“.

219 Ako mal zostavovateľ možnosť zistiť, dnes sa už denník v uvedenej škatuli nenachádza. Nevedno, z akých príčin, kedy a kto ho preložil.

2.

Denník spravodajského oddelenia 1. pešej divízie (predtým Vyššieho veliteľstva 1) s krycím názvom Jánošík. Opisuje udalosti v sfére pôsobnosti divízie od 28. augusta do 30. septembra 1939, najmä bojové udalosti v období 1.-6. septembra 1939.

Denník veliteľstva Jánošík (II. odd.)

Spišská N. Ves

28/8. 1939¹

Rozkaz presunu V. V. 1 z Trenčína do Spiš. N. Vsi. Kde bolo premenované na veliteľstvo „Jánošík“.

Veliteľ: gen. Pulanich

Náč. štáb.: mjr. Lavotha

Predn. 2. odd.: npor. Stanek

Predn. 3. odd.: stot. Golian

Predn. 4. odd.: nadp. Magyar, k tomu patrí:

pr. zbroj. služ. por. Lehotský, pr. síl dopr. stot. Svíček, pr. zdrav. sl. stot. Darvaš, pr. vet. sl. Waizer².

Intendančná služba pr. stot. Ševčík.

Pomocný úrad pr. d. zást. Hnidka.

1 Strana s menami a veliteľskou štruktúrou divízie bola k denníku priložená. Kvôli prehľadnosti ju však publikujem pred denníkom.

2 Správne Weiser, Richard.

27. augusta 1939

14.00 hod.

Odchod z posádky Trenčín do Spiš. N. Vsi.

21.30 hod.

Dorazenie do Spiš. Novej Vsi.

28. augusta 1939

Dopoludňa:

Ubytovanie 2. oddel. v Redoute³.

Bolo zistené paleb. postav. jednej horskej čaty delostrelectva (2 hor. delá) na svahoch Stará Poľana.

Bolo dopravené predošlého dňa asi 200 mužov pechoty zo Zakopaného do Javoriny, kde boli ubytovaní. Z tohto oddelenia bolo odoslaných asi 100 mužov do loveckej chaty, záp. kóty 1756 Kopské sedlo, kde boli ubytovaní.

Odpoludňa:

Presťahovanie 2. oddel. do učit. ústavu vo Spiš. Novej Vsi.

Behom dňa:

Zisťovanie poľskej situácie u VV3 v Prešove.

V poľskej armáde nastúpilo z N. Targu 1500 mužov, zo Zakopaného 3000, z obce Bialka 60, Cziarná Hora⁴ 8, Jurgow 11, Rzepisko 12 mužov voj. službu.

Bolo pozorované obsadenie žel. trate Piwniczna – Rytro civil. obyvateľstvom.

Tamtiež boli pozorované zákopy.

Na kóte 601 bola spozorovaná del. pozorovateľňa.

V lesíku severne tejto kóty je delostrelectvo. Sila posiaľ neznáma. Podľa nepreverených správ dopravili Poliáci na trig. 1109 dva vagóny ostnatého drótu.

Od obce Bialka až po obec Jurgow, pozdĺž potoka Bialka sú vybudované 1-stenné drôt. prekážky.

Na Javorine odobrali Poliáci všetkým hájnikom zbrane a nariadili stráženie priechodov v lesoch.

29. augusta 1939

Dopoludňa:

V Podspadoch zistené 2 roty pechoty ubytované vo finančných kasárňach. Príslušnosť pluku nezistená.

Hradská z Podspadov do Javoriny je na okraji lesa asi 500 m j.z. Podspady zatarasená stromovým zásekom.

Hradská Podspady – Jurgow v priestore asi 800 m j.z. trig. 1023 Korgow wrch je asi v dĺžke 200 m prekovaná.

3 Ide o historickú budovu divadla v uvedenom meste.

4 Czarna Góra, do roku 1920 slovenská obec Čierna Hora.

Na svahoch Bukowiny (asi 3 km z. Jurgow) sú vykopané oporné body pre družstvá. Všetky hradské, vedúce z N. Targu smerom k slovenským hraniciam sú opatrené asi 1 km od mesta zátarasami.

Priechody cez ne sú len do polovice cesty.

Odpoludňa:

Z obce Nedec⁵ bol evakuovaný úrad a finančný úrad.

Kamenný most cez potok u kóty 487 (asi 2 km vých. Niedzica) je podminovaný. Od tohto mostu smerom na Niedzicu, pozdĺž potoka asi v dĺžke 400 m sú postavené 1-stenné drôtené prekážky. Taktiež od Kapličky (asi 1 km vých. obce Niedzica) smerom na juh, pozdĺž potoka sú postavené 1-stenné drôt. prekážky v dĺžke asi 500 m.

V obci Czorsztyń je civilné letište a hangár asi pre 6 – 7 lietadiel. Tento hangár je uzavretý a dosiaľ sa nepodarilo zistiť, jestli sú v ňom nejaké lietadlá, alebo nie.

20.00 hod.

Počut hukot náklad. aut v priestore Podspady. Dľa hukotu sa súdi, že to bolo 10 nákl. aut a 1 motocykel.

30. augusta 1939

Behom dopoludňa:

V Nowom Soncu⁶ zistené 8 batérií ľah. del. (príslušnosť pluku nepodarilo sa zistiť).

V Gorlici⁷ – ženisti. Počet a príslušnosť útvaru neznáma.

Vo Viaslo⁸ – 2 eskadrony hulánov⁹.

V Sanoku – 2 eskadrony hulánov.

V Nižná Lapsza¹⁰ – pechota – 150 mužov.

Dľa nepreverených zpráv má prísť do N. Targu v najbližších dňoch nejaká väčšia jednotka. Čo za jednotku a koľko mužov, nepodarilo sa zistiť.

Nad Kacwínom bolo od hranič. kameňa čís. 11 vystrelené niekoľko dávok z guľometu na nemecký pozorovací letuň. Letuň zasiahnutý nebol. Presné miesto a počet zbraní, z ktorých bolo vystrelené, sa nepodarilo zistiť.

Smerom na Nedeczwaru ku Kalenberku chodieval často jeden poľský dôstojník v čiapke poľského financa, ak tento zbadá slov. financa hneď zmizne.

Z obce Jaworki vystaňovala sa fin. stráž a četníctvo, na ich miesto prišlo vojsko v sile 3 rot (pravdepod. prapor), ktoré je ubytované po domoch.

V obci Groscienko¹¹ je ubytovaný 1 prapor podhalanských strelcov.

5 Správne Niedzica, bývalá slovenská obec Nedeca.

6 Nowy Sącz.

7 Gorlice, Nowy Sącz

8 Pravdepodobne Jasło.

9 Jazdcov ozbrojených kopijami.

10 Łapsze Niżne, bývalá slovenská obec Nižné Lapše.

11 Krościenko nad Dunajcem.

Z obce Jawúrka (Jaworki), Szlachtova¹², Czarná Woda a Biala Woda¹³ všetci starší muži-
via a mladší boli ponechaní doma na prácu.

Hradská vedúca z Lechnice do Nižná Szczawnica je na čiare kóta 746 – 748 podmino-
vaná a pre civil. dopravu uzavretá.

Večer:

Vydaný rozkaz k presťahovaniu do Levoče.

31. augusta 1939

14.30 hod.

Odchod zo Spiš. Novej Vsi do Levoče a ubytovanie v ústave slepcov.

18.50 hod.

Vydané pokyny ohľadne cenzúry listovej pošty.

20.30 hod.

Vydané pokyny podriadeným zprav. orgánom, ohľadne spolupráce s nem. zpravodaj-
stvom.

Behom dňa:

Zprávy o nepriateľovi totožné; ako predošlého dňa.

1. septembra 1939

04.00 hod.

Nemecké vojsko prekročilo hranice Poľska.

05.00 hod.

Slovenské vojsko prekročilo hranice vo smere Ždiar – Javorina.

07.00 hod.

Zajatý u Nedeczvár (Poľsko) kapitán pol. arm. Modlidowski Jozef a financ Kajetán
Laurenc.

09.00 hod.

Zriadené PZÚ¹⁴ vo Spiš. Belej od Bernoláka. Činnosť zahájená ihneď.

10.00 hod.

PZÚ 1 Jánošík do Podspadov. Činnosť zahájená ihneď.

12.00 hod.

Prevedený výsluch zajatcov.

12.05 hod.

Oddelenie fin. stráže z Tatr. Kotliny hlási, že pol. vojsko z Javoriny odpochovalo sme-
rom k N. Targu, kde sa zakopalo.

Most cez Podspady rozobraný.

12 Dnes časť obce Szczawnica.

13 Zaniknuté osady v Pieninách.

14 Skratku sa nepodarilo identifikovať.

Na hraniciach sa objavily letáky písané slovensky a nemecky, vyzývajú slov. i nem. vojsko k neposlušnosti.

Odpoludňa:

Zajatci odsunutí na veliteľstvo „Bernolák“.

2. septembra 1939

01.05 hod.

O nepriateľovi žiadne zprávy.

Pravdepodobne obsadil čiaru juž. svahov Beskýd severne Dunajca.

V 20.15 hod. dňa 1. 9. 1939 bol dohotovený most u Podspadov. Telefónna linka Ždiar – Jurgow je vybudovaná až po Príslop.

02.15 hod.

Hradská Jurgow – Podspady je prerušená 36 priekopmi 1 m širokými, z ktorých jeden je zakrytý, pravdepodobne podmínovaný.

04.15 hod.

O nepriateľovi žiadne zprávy.

Zo smeru N. Targ počuť delostreľbu v trvaní 11 – 12 minút.

Nemecké vojsko obsadilo N. Targ.

08.05 hod.

Na smeru N. Targ – Jurgow o nepriateľovi žiadne zprávy.

Na smeru Czorstyn – Spiš. St. Ves o nepriateľovi žiadne zprávy.

PZÚ Jánošík predsunuté v Jurgowe a Spiš. St. Vsi.

11.00 hod.

Situácia na smeru Spiš. St. Ves – Czorstyn vlastné jednotky postupujú nerušene pozdĺž Dunajca smerom na Nowy Targ.

O nepriateľovi žiadne zprávy.

11.10 hod.

V priestore N. Targ naviazaly nemecké tanky styk s I/1 prap. a oznámily, že N. Targ je od pol. vojska vyčistený.

12.30 hod.

Postup p. pl. 6, ktorý svojim predvojom dosiahol Javorinu, je zpomalený pre zničené mosty. O nepriateľovi žiadne zprávy.

13.30 hod.

Situácia na smeru Veľ. Lipník – Kroscienko II/1 prap. v 12.30 hod. dosiahol postupného cieľa Szczawnice – Szlachtowa – Biała Woda. Dopredu vysielala prieskum. S práporom je telef. spojenie cez poštový úrad Kamionka. O nepriateľovi dosiaľ žiadne zprávy.

16.30 hod.

Na smeru Kalenberg – Czorstyn – Kluzkowce o nepriateľovi žiadne zprávy. Styk s ľavým krídlom nemeckých jednotiek postupujúcich vo smeru Lechnica – Tylko¹⁵, naviazaný.

3. septembra 1939

05.30 hod.

1 rota od III/1 prap. zaujala obranné postavenie medzi Krosnica – Grywald.

06.30 hod.

Spojenie medzi S.V. Jánošík a postupujúcimi jednotkami pre nedostatok materiálu je sťažené a zprávy dochádzajú opoždene.

08.50 hod.

Medzi trig. 847 – Vyšné lázne¹⁶ – je asi 50 poľ. vojakov, ktorí strieľajú na r.v.¹⁷

10.00 hod.

Prúd Maniowy – Knurow – Slamberk¹⁸ – Usztryk¹⁹ – Ochotnica v pochode. Predvoj I/1 prap. s 5/4 bat. na smeru Knurow – Usztryk.

a) Valný voj I/4 a III/4 bat.

b) III/1 prap. v postavení od Nedeczwar až ku križovatke ciest asi 2 km juž. Kluszkowce.

c) p. pl. 6 s I/1 a II/1 prap. a III/2 oddel. na pochode Poronin – Szafary²⁰ – Dembno, t.č. asi v Szafary.

d) II/1 prap. s 8/4 bat. v postavení v priestore Szlachtow²¹ – Jaworki – Biala Woda.

10.30 hod.

Na 2. oddel. boli dopravení zajatci (3 poľskí financí a 3 vojaci), ktorí boli po prevedenom výsluchu odoslaní do zajatec. tábora.

12.00 hod.

Vyhlasená mobilizácia.

Predvojový prapor I/1 postupujúci po ose Maniowy – Knurow – Usztryk²² – Ochotnica dosiahol Usztryk, bez guľom. roty a bojov. trénu, lebo most u kóty 846 (záp. Usztryk) je zničený. Nový most stavia zákop. čata pluku a bude asi 14.30 hod. hotový. Prekážky, s ktorými sa predvoj stretáva na každom kroku, brzdia veľmi jeho postup. O nepriateľovi dosiaľ žiadne zprávy.

18.15 hod.

Vlastné jednotky:

1./ p. pl. 6 (I/6 a III/2 odd.) v priestore Nowa Biala²³ – Dembno.

2./ prap. III/6 v Ždiari (1. p. rota v Podspady).

16 Najskôr chyba pisára, pôjde asi o Vyšné Lapše.

17 Skratku sa nepodarilo definovať, no možno pôjde o Pragu RV, nákladné auto, ktoré používala slovenská armáda.

18 Szlembark.

19 Ustrzyk.

20 Szafary.

21 Szlachtowa, dnes m. č. Sczawnice.

22 Ustrzyk.

23 Ide o bývalú spišskú obec Nová Belá.

-
- 3./ p. pl. 4 (I/4, III/4, I/1 prap. a bat. 5/4, 3/4) na postupe do Ochotnica. Presná situácia v tejto dobe nie je známa pre špatné komunikácie a spojov. spoje.
 - 4./ II/1 prap. v priestore Czorstyn. S.V. vel. prap. colná stanica Kalenberg. Jedna jeho rota postupuje záp. krídlom nem. divízie a je v priestore asi 2 km sev. Krosnica.
 - 5./ II/1 prap. a 2/4 a 8/4 bat. v priestore Szlachtowa – Jaworki – Biala Woda.
 - 6./ Rota VSPL v pal. post. sev. Spiš. Belá, rota KPÚV v pal. post. sz. Spiš. Belá.
 - 7./ S.V. Jánošík a p. pl. 1 Spiš. Belá, boj. stanovište Jánošík a PZÚ v Spiš. St. Ves.
 - 8./ Spojenie s jednotkami veľmi sťažené a zdĺhavé z dôvodov: telef. spojenie Spiš. Belá – Spiš. St. Ves zabrané Nemcami a nie je nám vôbec k dispozícii. Spojenie s PZÚ je len autami, ktorých máme málo (pre Jánošíka 4 autá).
 - 9./ Južne kóty 846 zničený most, ktorý znovu stavia p. pl. 4.
 - 10./ p. pl. 6 dosiahol Dembno o 13.00 hod.
 - 11./ III/2 del. odd. v lese Bor Harklowica²⁴, trén Nowá Bialka, časť trénu pre zlé cesty ešte v Gronkowie.

Zprávy o nepriateľovi:

Spojenie medzi slov. a nem. vojskom nebolo dosiaľ zjednané. O nepriateľovi niet bližších zpráw.

20.35 hod.

- a) Priestor Marszałek²⁵ – Klodné²⁶ obsadený poľským vojskom v sile asi 1 roty, ktorá je zosilnená ťaž. guľometmi a minometmi. Nemecké jednotky z uvedeného priestoru boli palbou týchto zastavené a majú dosiaľ 20 mŕtvých.
- b) Most cez rieku Bialka, 2,5 km sev. od Jurgowa je sjazdný a bude zosilnený.

4. septembra 1939

04.00 hod.

Most cez rieku Bialku sjazdný i pre autá.

07.00 hod.

Pol. četn. v Spiš. N. Vsi zatklo voj. zbehov poľ. armády – slovenskej národnosti. Výsluch možný priamo u nich. O nepriateľovi žiadne zprávy behom noci neprišli.

Behom dopoludňa:

Včera o 21.30 hod. bol ranený jeden vojak p. pl. 4 u Ochotnice, dnes ráno zomrel.

P. pl. 4 pri svojom postupe Ochotnica – Zabrzez – Na Rzece²⁷ urobil 5 zajatcov.

Celý deň dochádzajú doplnky pre podriadené útvary Jánošíka.

Najväčšou tarchou je stravovanie útvarov a ich doplnkov pre nedostatok poľných kuchýň a doprav. prostriedkov, vadu nutno hľadať v tom, že útvary boli odoslané z mierových posádok na letné cvičenia bez válečného výstroja a výzbroja.

24 V rkp. zle čitateľné.

25 Marszałek.

26 Klodne.

27 Obec Rzeza.

Dnes vstúpil p. pl. 4 do svojho prvého boja v priestore Ochotnica – Zábrzez – Na Rzece – boj trval celý deň, ztraty dosiaľ: 2 mrtví

5 ranených

2 nezvestní

Hlášení r.v. o rozložení nem. vojska:

3 prapory v priestore Klodné a sev. 1 prap. útočí vo smere nápisu Krolowka. Jeden prap. juž. trig. 945 Koziar. Všetky tieto jednotky sú na postupe, do večera chcú dosiahnuť Zábrzez. Nepriateľské odpory zistené od zákruty cesty u nápisu Vietrznicza²⁸ údajne po Kamenica²⁹. Predpoklad najsilnejšieho odporu u Wgronie³⁰.

22.00 hod.

Vydaný p. pl. 4 rozkaz, postúpiť zajtra na smeru Ochotnica – Tymbarg³¹ a zaujmúť obran. postavenie na čiare:

1./ Zálesie³² – Cichoň³³

2./ severne Zbludza

3./ severne Kamenica kóta 610

a svojím postavením chrániť záp. bok postupujúcej 2 nem. hor. brig.

15.00 hod.

Boli privezení na vel. Jánošík 7 zajatci, z toho 4 vojaci, 2 financí a 1 civilista. Po výsluchu na 2. oddel. boli dopravení do zajat. tábora v Gánovciach.

5. septembra 1939

07.00 hod.

Premiestnil sa užší štáb Jánošíka do Spiš. St. Vsi. (Por. jazd. Michal Masár a por. pech. Ján Dubovský).

Spojenie, a to jedine telefonné, ktoré sme mali s Ochotnicou u pily Jamne³⁴ prerušili Nemci z rozkazu svojho vyššieho veliteľstva, takže musela byť odoslaná spojka – motocyklista.

10.00 hod.

Rota hor. pech. nem. postupom u trig. 845 Twaroga prekročila hrebeň trig. Nepr. odpory „Na Rzece“ boli už včera likvidované. Obec „Na Rzece“ horela. Nem. pechota postúpila na svahy „Na Rzece“.

11.30 hod.

Do tejto doby žiadne zprávy od p. pl. 4 nemám.

28 Wietrznicza – starý poľský výraz pre „lahkú“ ženu.

29 Kamienica.

30 Asi Gron pri obci Biały Dunajec.

31 Správne Tymbark.

32 Zalesie.

33 Cichoň – vrch v Beskydoch.

34 V rukopise ťažšie čitateľné, no najskôr ide o Jamné, ktoré leží severne od Ochotnice Górnej.

Gen. Pulanich je od rána u vel. 2. nem. hor. brig. v Krošcenko³⁵.

12.00 hod.

Odpochodoval p. pl. 4 z Ochotnica, kde sa proti rozkazu Jánošíka shromaždil do nariadených obranných postavení, Zálesie, Zbludza a Kamenica a dosiahol ich iba po 20.00 hod. P. pl. 4 neplnil svoj úkol.

Tel. spojenie aj iné spojenie u p. pl. 4 viazlo celý deň a zprávy dochádzaly až s 8. hod. spozdením.

16.00 hod.

III/4 prap. stiahol sa 4. 9. t. r. o 23.00 hod. do Ochotnice, kde sa ubytoval.

I/4 prap. sa stiahol až po polnoci.

I/1 prap. dostal rozkaz stiahnuť sa do Ochotnice o 03.00 hod.

III/4 prap. v dedine Zabrzez previedol 5 – 6 bodákových útokov na nepr. skupiny, ktoré viedol civilista. Výsledok týchto útokov: 0 mŕtvi, 10 ranených, 15 – 20 nezvestných. III/4 prapor v týchto bojoch zajal 1 dôstojníka, 30 mužov a civilistu, títo sú väznení v Ochotnici. Prípady, že civil. obyvateľstvo pomáha vojsku sa opakovali už viac razy, lebo i 4. 9. t.r. telesový tréning p.pl. 4 puškovou palbou z vysokých strání a na nich roztrúsených domkov bol ostreľovaný.

17.00 hod.

Náčelník štábu s prednostom 4. odd. premiestnil sa do Krošcenko³⁶, za ním došla štáb. rota a žid. prac. oddiel.

20.00 hod.

Mal sa tiež vyšší štáb premiestniť do Krošcenko³⁷, bol však p. gen. vrátený do Spiš. St. Vsi a tiež náčelník štábu bol povolaný späť do Spiš. St. Vsi.

P. pl. 4 stojí od 2. 9. t. r. v boji proti Poliakom v priestore Ochotnica – Zabrzez – Zálesie.

Stravovanie, zásobovanie a odsun ranených nefunguje.

20.30 hod.

v 20.00 hod. zaujaté obran. postavenie Zálesie – Zbludza – Kamienica.

6. septembra 1939

08.00 hod.

V budovaní obran. postavenia Zálesie – Zbludza – Kamienica sa pokračuje.

Zprávy o nepriateľovi žiadne.

Cez noc klud.

09.00 hod.

Premiestňuje sa na vyšší štáb do Krošcenko³⁸, kde dorazil v 10.00 hod. S.V. Jánošík, Spiš. St. Ves.

35 Krościenko nad Dunajcem.

36 Tamže.

37 Tamže.

38 Tamže.

10.00 hod.

Vel. 1. divízie odchádza do priestoru p. pl. 4.

11.30 hod.

Roty KPÚV a VSPL premiestnily sa do Krościenko a zaujaly pal. post.

17.00 hod.

Hlási vel. Jozef:

Pri rozmiestňovaní 10. roty v priestore Zbludza – sev. Kamienice bolo jedno družstvo napadnuté paľbou civilistov nachádzajúcich sa na svahu v skupine, pri čom bol vel. 10. roty por. pech. Bunta streľou poranený na pleci. Zo skupiny, ktorá strieľala, zadržaní sú 4 civilisti, ktorí budú eskortovaní. Zajatí nie sú vlastným páchatelom, tomu dopomohli k úteku, zdráhali sa ho udať.

24.00 hod.

Konečne je spojenie telef. s p. pl. 4.

7. septembra 1939

Jánošík S.V. Spiš. St. Ves, užší štáb Krościenko³⁹.

10.45 hod.

Situácia u skup. Jozef nezmenená. Behom noci nebolo vážnych prípadov, až na niekoľko rán z pušiek. Pôvod nedal sa zistiť, ranený nebol žiaden. Civilné obyvateľstvo si sťažuje, že civilisti i vojaci ničia a kradnú po domoch. Vojsko je zákerne napádané civilmi.

Asi okolo 7. hod. došli 2 transporty záložníkov (doplňky) asi 600 mužov pre Jozef. Presné počty hlási až odíde celý doplnok.

13.00 hod.

V úseku divízie o nepriat. žiadne zprávy. Civilné obyvateľstvo, ktoré bolo panstwowow policiou⁴⁰ počas voj. akcií zahnané jednak do zázemia jednak do hôr sa vracia domov. O smýšľaní civ. obyv. o našom vojsku podám hlásenie až dodatočne. Spojenie s p. pl. 4 trvá, spojenie so štábom Jánošík Spiš. St. Ves - motor. spojkami – bolo celé dopoludňa prerušené.

15.00 hod.

Odchod štábu do Spiš. St. Vsi.

16.50 hod.

Po 14.00 hod. prevedený nálet, údajne 1 poľ. lietadlom na Kežmarok. Škody žiadne, zahnané stíhačkami na východ.

17.00 hod.

Privedené k 2. oddel. Jánošíka, poľ. zajatci, 1 ppor. a 36 mužov. Všetci od KOP (5. batalion). Ppor. eskortovaný k Bernolák, ostatní do zajat. tábora.

39 Krościenko nad Dunajcem.

40 Policja Państwowa – štátna polícia.

8. septembra 1939

Pre tento deň nariadený presun a sústredenie divízie v priestore Vranov, ktorý sa má uskutočniť 11. 9. t. r. o 12.00 hod.

07.00 hod.

Odchod ubytovateľov do Čemerné u Vranova, kde bolo zaistené ubytovanie pre Jánošíka.

Štáb zostáva v Spiš. St. Vsi. Útvary Jánošíka začínajú presuny.

9. septembra 1939

Štáb divízie zostáva vo Spiš. St. Vsi – presun jednotiek k sústredeniu zastavený.

Inak žiadne zvláštne udalosti.

10. septembra 1939

12.00 hod.

Štáb divízie sa premiestňuje do Spiš. N. Vsi, ubytovatelia sa vracajú tiež tam. Vo Spiš. St. Vsi zostáva permanencia, len o 24.00 hod. ďalej. Útvary sa sústreďujú na podklade novo vydaných rozkazov.

Po dobu všetkých presunov bolo veľmi priaznivé počasie.

11. septembra 1939

Štáb divízie vo Spiš. Novej Vsi. Útvary sa presunujú.

16.00 hod.

Mjr. Hamrle dostáva rozkaz prevziať dočas. velenie p. pl. 4, kde ihneď odchádza.

12. septembra 1939

Presun jednotiek do priestoru Spiš. N. Ves trvá ďalej.

Inak žiadne zvláštne udalosti.

13. septembra 1939

Ako 12. 9. 1939.

14. septembra 1939

Privedený na 2. oddel. Jánošíka slob. asp. maď. arm. Dr. Gejza Gáal, po výsluchu eskortovaný na vel. Bernolák.

21.20 hod.

V Zakopanom bolo sústredených 50 zajatcov – poľ. vojakov – zbehov. V noci budú dopravení na S.V. Jánošík a po prevedenom výsluchu eskortovaní do zajateckého tábora v Gánovciach.

15. septembra 1939

Nariadené rozloženie jednotiek Jánošíka viď prílohu vo zprávach zo 16. 9. t. r.

Útvary sa podľa rozkazu Bernoláka č. 40.374 Taj. 3. oper. premiestňujú.

16.00 hod.

Mjr. Hamrle vracia sa späť k 3. oddel. Jánošíka po odovzdaní p. pl. 4 mjr. Krivošovi.

16. septembra 1939

08.00 hod.

Dochádza písomný rozkaz Bernoláka (č. 40.374 Taj 3. oper. 39) ako potvrdenie telegramov zo 14. 9. 39.

Dnes bol vydaný oper. roz. č. 4, časť I. a II.

16.30 hod.

Čís. 633/oper. 1939. Rozkazom Bernoláka č. 40.414 Taj. 3. oper. 39 podriaduje sa Jánošíkovi p. pl. 35. Emanuel v Medzilaborciach obdržal rozkaz k presunu o Spiš. N. Vsi. Taktiež Fabian a žen. rota 11.

17. septembra 1939

Deň minul bez zvláštnych udalostí.

Náčelník štábu s prednostom 3. oddel. odpoľudnia vykonal inšp. cestu do Zakopaného.

15.30 hod.

Veľ. Jozefa vykonal 15. 9. 39 služ. cestu do Zakopaného a zistil:

- 1./ Kázeň vojakov je dobrá.
- 2./ Civil. obyvateľstvo chová stále nepr. city voči našim vojakom. Nepriamo škodí (odopiera dodávku potrav. článkov). Dosiaľ k žiadnemu konfliktu neprišlo.
- 3./ Obyvateľstvo stále verí, že Poľsko vojnu vyhrá. Neverí, že vo Varšave je nem. vojsko. Keď vraj Varšava vysiela nemecky robí to Vratislav⁴¹.
- 4./ Starosta Zakopaného bol v tieto dni zatknutý, mal tajnú vysielačku.

18. septembra 1939

Deň uplynul bez zvláštnych príhod.

10.15 hod.

Obdržal Jozef a Anton⁴² rozkaz k pripravám udelenia vyznamenaní.

10.30 hod.

Došiel výnos Bernoláka č. 15239 dôv. 1. odd. 1939, dľa ktorého majú byť udelené dovolené mužstvu k ukončeniu poľnohosp. prác a k prácam na výpomoc. Nariadenie bolo odoslané všetkým útvarom.

19. septembra 1939

10.32 hod.

41 Nemecký vysielač vo Wroclavi.

42 Krycie názvy.

Velit. Anton hlási zo Zakopaného, že v noci z 18. na 19. 9. 39 bol prevedený na stráž v Zakopanom teroristický úkaz. Bolo vystrelené z pištole a hodené boly 2 ručné granáty⁴³. K tomu nariadil vel. Anton:

Po sotmení mimo lekárov, lekárnikov a porod. asis. nesmie sa nik zdržiavať na ulici. Soznam týchto osôb musí byť u vlád. komisára mesta Zakopané. Mimo toho, kto sa na vyzvanie stráže nezastaví, bude na neho vystrelené. „Gestapo“ nariadilo odovzdanie zbraní. U koho sa po tomto bude nájdená zbraň, bude postavený pred válečný súd. Prednosta 2. oddel. Jánošík odobral sa na miesto činu, zprávu o šetrení podá na vel. Bernolák po ukončení.

Behom dňa:

Deň sa vyznačoval všeobecne prípravami k aktu vyznamenania osôb, ktoré bude prevedené 20. 9. 39 v Spiš. Podhradí, Poprade a v Zakopanom.

20. septembra 1939

Dnes bolo prevedené vyznamenanie osôb za statočnosť preukázanú v bojoch sev. vých. Tatier. Vyznamenanie previedol osobne p. minister obrany.

Dopoludnia o 10.00 hod. vyznamenaní boli príslušníci I/1 prap. v Spiš. Podhradí, ktorí podliehali v dobe bojov veliteľ. „Jánošík“.

V Spiš. Podhradí vyznamenal p. min. i veliteľa „Jánošík“ p. gen. Pulanicha medailou víťazstva I. tr.

Odpoludnia o 15.00 hod. boli vyznamenaní príslušníci p. pl. 4 v Poprade a p. min. navštívil ranených vojakov v nemocnici v Kežmarku, kde ich tiež vyznamenal.

Medzi príslušníkmi p. pl. 4 bol vyznamenaný medailou II. tr. stot. del. Ján Golian, prednosta 3. oddel. Jánošík.

21. septembra 1939

Dnes bolo prevedené vyznamenanie príslušníkov I/4 prap. v Zakopanom. Slávnosť sa veľmi pekne vydarila. Účastníci vyznamenania navštívili poobede oslobodenú obec Jurgow, kde ich obyvateľstvo nadšene privítalo. Pri tej príležitosti poklonili sa pamiatke slov. martý-

43 Polská diverzná skupina, ktorej členom boj údajne aj ozbrojenec slovenskej národnosti, dostala rozkaz zaútočiť granátmi na hniezda slovenských guľometov v obsadenom Zakopanom. V poľskej historiografii sa táto udalosť občas uvádza ako prvé vystúpenie odboja v južnom Poľsku. RADOMSKI, J. A.: Dywersja pozafrentowa i partyzantka powrześniowa na Podkarpaciu w 1939 roku. In: *Dzieje Podkarpacia*. T. 4. Krosno : Podkarpackie Towarzystwo Historyczne, 2000, s. 233–234. Udalosť spomína aj Kronika pešieho pluku 4, 18. septembra.

rov Jána Pavlaka a Miškoviča⁴⁴. Rozhodnuté bolo, že ich hroby budú provizórne upravené, kým im budú postavené patričné pomníky.

22. septembra 1939

Veliteľ Jánošík odošle do Kurzu pre vyš. dôst. vo Vys. Tatrách mjr. Hamrleho ako frekventanta.

Ako veliteľov:

gen. Ant. Pulanicha

mjr. gšt. L. Lavothu

stot. del. J. Goliana

stot. del. V. Svičeka.

23. septembra 1939

Deň minul bez zvláštnych príhod.

24. septembra 1939

Žiadna zvláštna udalosť.

25. septembra 1939

Deň minul bez zvláštnych príhod.

Dodatočné hlásenie návrhov na vyznamenanie.

26. septembra 1939

Deň uplynul bez príhod.

27. septembra 1939

Zrušenie zatemnenia.

Žiadna iná udalosť.

28. septembra 1939

Bez udalostí.

29. septembra 1939

Bez príhod.

44 Ján Pavlak bol zastrelený poľskými žandármami 13. októbra 1922 počas „demonštrácie“ obyvateľov Jurgova, ktorí chceli zabrániť uväzneniu jeho brata Andreja Pavlaka. Postrelená bola aj Mária Kráľová. Neskôr poľské úrady uväznili z obce až 90 mužov, ktorých držali vo väzbe 9 týždňov. Vojtech Miškovič (otec prof. A. Miškoviča) patril medzi najviac týraných. Zomrel začiatkom septembra 1939. (Za informáciu ďakujem M. Majerikovej a J. Čongvovi).

30. septembra 1939

Končíme válečný denník.

(VHA Bratislava, f. MNO, spisy dôverné, šk. 96)

3.

Kronika veliteľstva 1. divízie (predtým Vyššieho veliteľstva 1 v Trenčíne, počas septembrového ťaženia Veliteľstvo Jánošík), podáva stručný prehľad udalosti týkajúcich sa divízie od 14. marca do 31. decembra 1939. Obsahuje i zápisky náčelníka štábu divízie mjr. Ladislava Lavothu z Poľska.

Výpis z kroniky veliteľstva 1. divízie

Veliteľstvo 1. divízie

K č.j. 40.601/dôv. 3. odd. 1940

Výpis z kroniky veliteľstva 1. divízie od 14./3.1939 – 31. XII. 1939

Po odchode pplk. pech. Ivičiča doterajšieho kronikára veliteľstva V. sboru, dňom 1. júla 1939, určilo vyššie veliteľstvo 1 kronikárom tohoto veliteľstva stot. duch. Antona Lednického. Narodil som sa v Rajci, okres Žilina, stredoškolské štúdiá som konal v Trenčíne a v Banskej Bystrici. Bohoslovecké štúdiá v Ríme.

Pplk. pech. Václav Ivičič, doterajší kronikár, odišiel do Protektorátu bez toho, že by bol odovzdal kroniku V. sboru, následkom čoho VV1 založilo novú knihu kroniky, keďže predošlá nebola k nájdeniu.

14. marec 1939

Skutočnosť a sen podaly si ruku na Slovensku. Po čom sme doteraz túžili a čo sme označovali ako ďalekú budúcnosť – vlastnú suverénnosť štátnu – máme udelené ako dar Prozreteľnosti. Naše vojenské srdcia plnia sa citom najhlbšej povďačnosti voči Otcovi všetkých národov, ktorý dopúšťa kríže na milovaných synov a dcéry, ale nedopustí, aby boli zničení; pravda zvíťazila; vyzdvihujeme s posvätnosťou i lásku slovenského národa k sebe a zdôrazňujeme, že po dosiahnutí cieľa útrapy minulosti sú sladkým bremenom.

Dňa 16. marca prevzal velenie posádky škpt. J. M. Kristín¹.

Dňa 18. marca na rozkaz slovenskej vlády prevzal velenie V. sboru mjr. gšt. Štefan Jurech, náčelníkom bol kpt. jazd. Elemér Polk². Dôstojníci českej národnosti pridelení k ve-

1 Jozef Martin Kristín (1897 – 1970) – legionár, čs. dôstojník, od 15. 3. do 15. 5. 1939 veliteľ trenčianskej posádky. Od r. 1939 vykonával špionáž v prospech občianskeho odboja, pomáhal s organizovaním prechodov do zahraničia. Po odhalení činnosti zatknutý a 13. 8. 1940 Hlavným vojenským súdom odsúdený na doživotný žalár, z ktorého sa dostal po skončení vojny.

2 Elemír /pôvodne Elemér/ Polk (1905 – 1994) – pôvodne dôstojník jazdeckta čs. armády, neskôr zástupca náčelníka štábu VPV, náčelník štábu VDO 1 v Trenčíne, náčelník štábu 1. divízie Východoslovenskej armády, po odzbrojení divízií veliteľ dvoch p. oddielov brigády Čapajev.

lit. V. sboru bez malej výnimky behom niekoľko dní opustili Slovensko. Veliteľstvo V. sboru odovzdal div. gen. Jiří Hudeček v zastúpení veliteľa sboru gen. Eliáša³.

Príchod nemeckej armády do Trenčína

Pod velením pplk. Wichtila došli 16. marca dve roty nemeckých vojakov, viac opancierovaných vozov a voj. aut k Trenčínu. Pechota prišla vlakom. Dňa 17. marca o 11. hod. boli privítaní na Hlinkovom námestí, kde sa sišla miestna skupina Nemcov, veľké zástupy obecnstva a asi 100 slovenských vojakov. Medzi inými rečníkmi prehovoril škpt. J. M. Kristín a vrele pozdravil nemeckých kamarátov.

Marcové boje na východe

Pri prepadnutí slovenského východu Maďarmi s oblasti velit. V. sboru a 15. divízie boli odoslané k dispozícii pplk. gšt. Malárovi, veliteľovi východného Slovenska, značné jednotky, ktoré si statočne zastaly svoje miesto.

Oslavy z príležitosti 50-ročného jubilea narodenín vodcu Adolfa Hitlera

Z príležitosti 50-ročného jubilea narodenín vodcu nemeckej ríše Adolf Hitlera dňa 20. apríla usporiadalo veliteľstvo V. sboru s posádkou oslavu na dvore Štefánikovej kasárne. O 9. hod. vykonal prehliadku posádky škpt. J. M. Kristín v sprievode náčelníka štábu kpt. Polka. Prednášku o živote A. Hitlera a jeho význame prečítal kpt. Alfons Jurka. Od 19. apríla do 21. apríla boli vyvesené zástavy na všetkých vojenských budovách.

Reorganizácia V. sboru a 15. divízie

Podľa výnosu MNO z 12. apríla premeňuje sa doterajšie vel. V. sboru v Trenčíne dňom 15. apríla 1939 na: „Vyššie vel. 1“. Toto Vyššie veliteľstvo bolo postavené na roveň dosávkových divíznych veliteľstiev, je však rozšírené o oblastnú právomoc. Tým istým dňom sa slúčil doterajší personál velit. V. sboru s personálom velit. 15. divízie. Prvý veliteľ Vyššieho veliteľstva 1 bol mjr. gšt. Štefan Jurech, zástupca vel. VV škpt. J. M. Kristín, náčelník štábu kpt. jazd. Elemér Polk.

Štefánikove oslavy 4. mája

Dňa 4. mája Štefánikove oslavy boli akosi srdečnejšie a vzletnejšie proti minulým rokom. Na Hlinkovom námestí slovenské vojsko zúčastnilo sa týchto slávností. O 9. hod. veliteľ posádky škpt. J. M. Kristín vykonal prehliadku vojska. Po štátnej hymne prehovoril o význame Štefánikovom sám posádkový veliteľ. Po reči vojsko a obecnstvo zasvätili minútu ticha k ucteniu pamiatky zvečnelého bohatiera.

3 Alois Eliáš, Ing. (1890 – 1942) – legionár, od 1. 1. 1936 ako divízny generál velil V. zboru v Trenčíne, od decembra 1939 min. dopravy čs., neskôr protektorátnej vlády, od 27. 4. 1939 jej premiér. Po odhalení odbojovej činnosti v septembri 1941 zatknutý gestapom, 19. 6. 1942 na príkaz H. Himmlera popravený.

Ustanovenie nových veliteľov a prednostov

Výnosom MNO č. 51/1. org. dôv. bol ustanovený veliteľom Vyššieho vel. 1 gen. Anton Pulanich, za náčelníka štábu kpt. gšt. Ladislava Lavothu, pobočníkom veliteľa npor. pech. Štefan Magyar.

Prednostovia jednotlivých oddelení:

1. oddelenie: pplk. pech. Ivičič Václav
2. oddelenie npor. del. Jozef Dobrovodský⁴
3. oddelenie škpt. gšt. Škarka František
4. oddelenie kpt. del. Golian Ján

Prednosta duch. služby: r.kat. kpt. duch. Lednický Anton

Prednosta zdravotnej služby: kpt. zdrav. Dr. Štefan Darvaš

Prednosta intendancie: pplk. int. Filip Krammer⁵

Prednosta vet. služby: škpt. vet. Dr. Weiser Richard

Prednosta aut. služby: kpt. del. Vojtech Svíček

Prednosta stav. služby: npor. stav. Altner Juraj

Prednosta pomocného útvaru: šrtm. Jakub Hnička

Dňom 19. mája prevzal funkciu posádkového veliteľa v Trenčíne veliteľ VV 1 gen. Anton Pulanich

Ministerský predseda a minister národnej obrany v Trenčíne

Dňom 23. júna 1939 konal sa v Trenčíne župný sjazd Hlinkovej mládeže. Z tejto príležitosti zavítali do Trenčína ministerský predseda Dr. Jozef Tiso a minister národnej obrany div. gen. Ferdinand Čatloš.

O 11. hod. na Hlinkovom námestí predseda vlády vykonal prehliadku vojska v sprievode pp. ministrov, gen. Čatloša a Dra Polyáka, taktiež gen. Pulanicha. Po reči ministerského predsedu zahrala voj. hudba hymnu „Hej Slováci“. K shromaždeniu prehovoril potom min. národnej obrany gen. Čatloš. S vďačnosťou kvitoval slová predsedu vlády o terajšej situácii a úlohách v budúcnosti, ako predstaviteľ armády poukázal na slávnú vojenskú minulosť slovenského národa, najmä na časy Matúša Čáka Trenčianskeho, kedy slovenský národ nesvornosťou a zradou stratil bitvu pri Rozhanovciach a neskoršie i svoj štát.

Túto zradu musí mať slovenský národ pred očami a nesmie ju trpieť. Budeme sa všetci snažiť, aby bola mládež naša Hlinkova, naše vojsko Štefánikovo a naše Slovensko Tisovým Slovenskom. Cez celú slávnosť nad námestím Hlinkovým krúžily lietadlá. Defilé nášho vojska, ktoré bolo prvé v poradovom prúde, bolo prvotriedne. Oduševnenosť až

4 Jozef Dobrovodský (1909 – 1986), čs. dôstojník, v čase poľskej vojny veliteľ delostreleckých oddielov na sv. Slovensku, neskôr slúžil v Rýchlej divízii, potom vel. Del. pluku 11. V lete 1944 povstalecký vel. žilinskej posádky.

5 V skutočnosti Filip Crommer, slovenský dôstojník nemeckej národnosti.

hymnická nadnášala naše slovenské vojsko, ktoré zaiste prežívalo pohnuté chvíle. Trenčín sa nepamätá ešte na tak precízne ladený pochod vojska.

Prísaha slovenského vojska

Vo sviatok slovanských apoštolov sv. Cyrila a Metoda dňa 5. júla 1939 vykonal slovenské vojsko prísahu Slovenskej republiky. Pred prísahou vojsko zúčastnilo sa svätých bohoslužieb, kde im bol dôkladne vysvetlený význam prísahy. Po bohoslužbách dôstojníci, rotmajstri a vojaci celej posádky zhromaždili sa na dvore Štefánikových kasáreň, kde pred posádkovým veliteľom gen. Pulanichom celá posádka složila prísahu Slovenskej republiky.

Slávnosť Božieho Tela v pos. kostole

Dňa 11. júna konala sa procesia z posádkového kostola k určeným oltárikom na námestí Andreja Hlinku. Na tejto procesii okrem veľkého množstva vojakov pred baldachýnom pochodovala čestná stotina, za baldachýnom sám posádkový veliteľ gen. Pulanich. Pri každom oltáriku čestná stotina strielala čestnú salvu, čo sa nestalo počas trvania čsl. republiky.

Národná púť na Skalku pri Trenčíne

Dňa 23. júla konala sa národná púť vo sviatok slovenských svätých sv. Ondreja a Benedikta na Skalku pri Trenčíne. Na tejto slávnosti zúčastnil sa veliteľ VV 1 gen. Pulanich s náčelníkom štábu mjr. gšt. Lavothom, ktorí s hlavným vel. HG Šaňom Machom prišli na významné pútnické miesto, kde prítomné shromáždenie ich oslavovalo, živilo a vívalo. Pekný obraz poskytoval Váh, cez ktorý žienijný pluk slovenského vojska vystavil silný a úhľadný pontonový most. Každý účastník púte vďačne pozdravoval most zabezpečujúcich ženistov-vojakov a obecnosť na shromáždení veľkými ováciami pozdravovalo slovenskú armádu a prítomného gen. A. Pulanicha.

Odchod VV1 v auguste 1939. Branná pohotovosť štátu

Hoci vláda Slovenskej republiky nariadila brannú pohotovosť štátu dňa 28. augusta 1939, Vyššie veliteľstvo 1 už dňa 27. augusta sa presunulo s užším štábom z Trenčína do Sp. Novej Vsi pod velením gen. A. Pulanicha a náčelníka štábu mjr. gšt. Ladislava Lavothu. Presun bol prevedený osobnými a nákladnými autami. Nálada mužstva behom dopravy bola veľmi dobrá. Po príchode do Sp. Novej Vsi dňa 28. augusta bolo ubytované veliteľstvo v št. učiteľskom ústave. Obyvateľstvo chovalo sa všade k nám veľmi srdečne. 31. 8. presunulo sa veliteľstvo pod názvom „Jánošík“ do Levoče, kde bolo ubytované v ústave pre hluchonemých. Dňa 1. 9. došli zprávy o vniknutí našich vojsk do Javoriny. Toho istého dňa presunulo sa velit. „Jánošík“ do Spišskej Belej, kde bolo ubytované v rím. kat. škole. Ubytovanie mužstva bolo následkom veľkého počtu nemeckého vojska nevhodné. Taktiež stravovanie nebolo včasné, keďže veliteľstvo nebolo vybavené poľnou prevoznou kuchyňou. Bolo to zavinené tým, že veliteľstvo bolo vypravené len na niekoľkohodinové velit.

cvičenie. Pri presune mužstva z Levoče do Spišskej Belej boli naše dve nákladné autá s mužstvom zastavené civilnými obyvateľmi v Kežmarku a tam sme boli všetci pohostení bielou kávou, chlebom s maslom, alebo syrom. Keď sme chceli občerstvenie podávajúcim dáмам zaplatiť, ohradily sa proti tomu tým, že občerstvujú len svojich vojakov a že konajú svoju národnú povinnosť. Podľa výrečnosti sme poznali, že to boli dámy nemeckej národnosti. V Spiš. Belej chovalo sa civilné obyvateľstvo k nám veľmi srdečne a mnohí sa vyslovili, že ľutujú, že nemôžu vojakom poskytnúť riadne ubytovanie a pohostiť ich, lebo sami toho mnoho nemajú. Vzájomné chovanie nemeckého a slovenského vojska bolo priateľské, chyba však bola tá, že sa nemohli riadne dorozumieť.

Dňa 6. 9. presunulo sa veliteľstvo „Jánošík“ do Spišskej Starej Vsi. Tu boli všetky miesta pod strechou obsadené nemeckým vojskom, a preto ubytovanie tak vo dne ako v noci bolo na nákladných autách a čiastočne v stodolách. Obyvateľstvo bolo šťastné, že prišlo na ich ochranu toľko vojska a bojisko vzdialilo sa.

Dňa 10. 9. presunulo sa veliteľstvo „Jánošík“ do Sp. N. Vsi. Ubytovanie bolo znovu vo Št. učiteľskom ústave. Pred presunom a pri ňom mužstvo nadšene medzi sebou hovorilo „a teraz ideme na juh, ukážeme aj tým a zapijeme si dobrého vína...“

V Sp. Novej Vsi bolo badať medzi mužstvom sklamanie, keď sa dozvedelo, že ďalej nepôjde a že sa vrátia do mierových posádok. Dňa 7. 10. vrátilo sa veliteľstvo do mierovej posádky v Trenčíne; po celej ceste boli vojenské transporty civilným obyvateľstvom srdečne pozdravované a nálada mužstva bola veľmi dobrá.

Vzácne zápisky náčelníka veliteľstva „Jánošík“ mjr. gšt. Lad. Lavothu o zástoji trencianskej divízie

1. september 1939, pamätný deň mladej slovenskej armády

Tohoto krásneho dňa odhodlane a oduševnene dáva sa mladá slov. armáda na pochod po boku nemeckej armády, by oslobodila bratov, ktorí museli žiť pod jarmom Poliakov. Túto čestnú úlohu prideliť minister národnej obrany gen. Čatloš 1. divízii (trencianskej), ktorá má v čele práve 1. peší pluk. Shodou okolností 1. septembra 1. divízia, 1. peší pluk a 1. prápor pešieho pluku 1 prekračuje ako prvý slovensko-poľské hranice, aby doniesol bratom na druhej strane vytúžené oslobodenie. Práve vychádza ponad Tatrami Slnko, ktoré rozprestiera svoje paprsky nad okolitým krajom a s ním sa rozvíňujú i naše prápory. Ráno o 4. hodina dorážajú čelné hliadky k pohraničným závorom. Vojaci sa vrhajú na závary a o niekoľko vterín sú odstránené – vchod do Poľska je voľný. Prekvapení Poliaci nemajú ani času klásť odpor a prchajú, zanechávajú všetko na mieste. Za malú chvíľku na to zarachotia pušky, guľomety a dunia kanony. Našich vojakov však nič nezarážajú, ženú sa dopredu ako veľká lavína, posadnutí túžbou oslobodiť bratov a prenikajú nezadržateľne vpred. Odpor sú odstraňované, Poliaci utekajú a tu už naše prápory postupujú na slovenskej pôde, ktorá patrila po dobu 20 rokov cudziemu. Poliaci vyhadzujú mosty, kladú zúfalý odpor, aby zabránili prenikaniu a postupu našich vojsk do ich územia, ale všetka námaha je márna – naši vojaci postupujú ako skaly. Po prebrodení bystrín a potokov dostávajú sa čelné

hliadky o 8.30 hod. do Javoriny, kde ich víta úsmev, radosť, kvetiny a zástavy oslobodeného obyvateľstva. Muži, ženy, deti objímajú našich vojakov a hádžu im na cestu kvety. Malé dievčatko odovzdáva veliteľovi kyticu s prosbou, aby túto odovzdal veliacemu generálovi Pulanichovi ako výraz vďaky za oslobodenie. Vojaci postupujú dopredu smerom na Jurgov, Nová Bialka⁶, Zakopané. Je to víťazný pochod nášho slovenského vojska.

Súčasne s týmto smerom postupuje druhá skupina 1. divízie zo Sp. Starej Vsi – Nedecwar, kde sa tieto radostné výjavy znova opakujú. Prvý deň bojový je skončený.

(nasledujúca strana Lavothových zápiskov – s. 6 denníka – v archívnej škatuli chýba – pozn. M. L.)

Slávnostná prehliadka slov. vojska v Poprade

Dňa 5. októbra 1939 min. predseda Dr. Tiso previedol prehliadku útvarov „Jánošík“, a armádnych útvarov p.pl. 3, 4, 6, del. pl. 1, 51, práp. cykl., prápor tankov. Pri tejto príležitosti min. národnej obrany gen. Čatloš vyznamenal príslušníkov slovenskej a nemeckej armády. Od „vel. Jánošík“ boli vyznamenaní: gen. Pulanich Víťazným krížom 3. stupňa, mjr. gšt. Lavotha za hrdinstvo 2. stupňa, ~~stot. del. Golian za hrdinstvo II. stupňa~~⁷ a npor. pech. Stanek⁸ za hrdinstvo 3. stupňa. Potom všetky útvary previedly slávnostný pochod. Veliteľ VV 1 a náčelník štábu boli prítomní pri odchode a rozlúčke s p. ministerským predsedom.

Premenovanie Vyššieho veliteľstva 1 na 1. divíziu

Dňa 15. 10. 1939 bolo zrušené Ministerstvom národnej obrany pomenovanie „Vyššie veliteľstvo 1“ a nariadené nové pomenovanie „Veliteľstvo 1. divízie“.

Volba prvého prezidenta Slovenskej republiky

Z príležitosti volby prvého prezidenta Slovenskej republiky príslušníci 1. divízie vypočuli priebeh celej volby v prítomnosti náčelníka štábu. Po oznámení výsledku volby predsedom snemu vyhlásil náčelník štábu mjr. gšt. Lavotha slávnostným spôsobom meno zvoleného prvého prezidenta Dr. Jozefa Tisu, ktorému všetci prítomní vzdali prvú poctu.

Dňa 26. o 19. 30 hod. konal sa slávnostný sprievod vojska mestom na námestie A. Hlinku, kde pred mestským domom vypočul slávnostný prejav.

6 Pôjde najskôr o bývalú spišskú obec Nová Belá.

7 Meno stot. del. J. Goliana, ktorý mal dostať vyznamenanie Za hrdinstvo 2. stupňa, tu škrtnuté v orig.

8 Ján Juraj Stanek (1909 – 1996) – pôv. čs. dôstojník, v septembri 1939 prednosta 2 odd. (spravodajského) 1. div. /Jánošík/, neskôr prednosta 2. odd. Rýchlej divízie a v roku 1944 prednosta sprav. odd. MNO. Dôstojník povstaleckej armády, neskôr spolupracovník ŠtB.

Prenesenie pozostatkov A. Hlinku

Dňa 30. a 31. októbra boli prenesené pozostatky zvečnelého vodcu Andreja Hlinku do mauzólea. Na týchto slávnostiach 1. divíziu reprezentoval veliteľ gen. Pulanich.

Odchod gážistov českej národnosti

Koncom decembra 1939 boli prepustení, až na nepatrnú časť, všetci dôstojníci a rotmajstri od veliteľstva 1. divízie.

Prehľad od 14. marca do 31. decembra

Veliteľ 1. divízie: gen. Anton Pulanich, náčelník štábu mjr. gšt. Lad. Lavotha. Dôstojnícky sbor sa skladal z 1 generála, 1 podplukovníka, 2 majorov, 7 stotníkov, 5 nadporučíkov, 5 poručíkov.

Rotmajstrov bolo: dôst. zástupcov: 3, zástavníkov 2, rotníkov 6.

Mužstvo bolo národnosti slovenskej.

Zdravotný stav: veľmi dobrý, kázeň dobrá, závady žiadne.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

4.

Vojnový denník pešieho pluku 21 (krycí názov Šimo) zachytáva udalosti spojené s prípravou ťaženia proti Poľsku od 26. augusta, činnosť na slovensko-poľskom pohraničí až po demobilizáciu koncom septembra 1939.

Veliteľstvo „Šimo“
Čj.: 249/Taj. 1939

Válečný denník¹

26. 8. 1939

Pplk. pech. Širica Michal bol ustanovený ústnym rozkazom MNO veliteľom skupiny „Poľana“.

Zriadil si S. V. v Giraltovciach na obecnom úrade.

Veliteľský personál: Pplk. Širica Michal – veliteľ
por. pech. Fedák Vojtech – pobočník
npor. pech. Hlucháň Ján – zpráv. dôst.
čat. dšl. Müller Antonin – kanc. na vel.
des. Vinkler Eduard – kreslíč
slob. Erdödy Ján – pisár
voj. Krestian Štefan – pisár
voj. Maslian Ján – sluha dôst.
voj. Soták Juraj – sluha dôst.

Hughessová stanica: čat. Čižmar Jozef – hughes. mechanik
des. Cieliczka Ervin – hughesista
des. Volovár Ján – hughesista
voj. Demčák Jozef – spojka

Telefonisti: slob. Hutár Karol
voj. Lehocky Juraj

Pridelené jednotky: samostatný prápor II.
samostatný prápor V.
samostatný prápor VI.
del. bat. I/3 10 cm. houfnica
del. bat. II/3. 7.5 cm delo

Dňom 26. 8. 1939 odpochoďovaly z mierových posádok: Samostatný prápor V. z Michaloviec a Samostatný prápor VI. z Trebišova. Samostatný prápor V. dorazil do svojho

1 Ide o vojnový denník pešieho pluku 21, krycie pomenovanie Šimo.

úseku dňa 28. 8. 1939, kde ihneď započal s obsadzovaním prikázaného mu úseku. Úsek S.P. V.: severne obce Zvala asi 2.5 km, ako je ohraničené, nad ním nadpis Czereniny /východná hranica/. Južne Czeremcha na štát. hranici kóta 619 Bezkyd. /západná hranica/

S.P. VI. vypochoďoval z mierovej posádky Trebišov dňa 26. 8. 1939, a dorazil do Nižného Svidníku 28. 8. 1939, kde sa ubytoval.

29. 8. 1939 dostal veliteľ S.P. VI. rozkaz, aby sa z úseku, ohraničenom na Východe /hranica východná totožná s hranicou západnou úseku S.P. V./, na západe Nižná Polanka v predĺžení linia sev. vých. na Zahorodisko². Zrekognoskoval svoj úsek a vystriedal III/5 pluku.

Dňom 29. 8. 1939, započal s rozmiestňovaním jednotiek svojho úseku. Dňa 29. 8. 1939 vyšiel operačný rozkaz č. 1. vyššieho vel. Gusto, v ktorom dostáva skupina úkol:

Brániť sa na čiare N. Mirošov, Prokula kóta 598, Krajná Polana, Habura, Vydraň, Vylág³, Telepovce a prehradí smery:

- a./ Dukla – priesmyk dukelský – N. Svidník
- b./ Nižná Polanka – Nižný Orlík – Nižný Svidník
- c./ Dukla – Lardižné⁴ – Medzilaborce
- d./ Sanok – Palota – Medzilaborce

Ťažisko obrany v priestoroch:

Nižný Svidník – Medzilaborce.

Ostatné úkoly viď v operačnom rozkaze č. 1.

Krycie mená taktiež uvedené v operačnom rozkaze č. 1.

1. 9. 1939

Hughesogram čís. 320 sd. 1/9. 06.30 hod. bola nariadená bojová hotovosť /Čj. 30/ Taj/.

1. 9. 1939 bolo nariadené, aby Sponka a Samo organizovali si 2 až 3 P.O. v sile asi 30 mužov z rad dobrovoľníkov, zároveň, aby si vybudovali rôzne zamenné postavenie pre samočinné zbrane pre noc a deň.

Hughesogramom čís. 364 1. 9. 1939 v 15.35 hod. bolo povolené behom noci toho dňa prekročovať poľsko-slovenské hranice, v nočných hodinách nariadené prepady za účelom získania zajatcov.

2. 9. 1939

Prepad u vel. Sponka prevedený v noci nebol, ale ráno, a síce, keď poľský dôstojník s vojakmi urobil obchôdzku, nemohol byť zajatý, pretože použil zbrane pri sebeobrane, a preto bol zastrelený.

Akcia nariadená vel. Šimo u vel. Samo nemala úspechu, na našej strane jeden ranený strepinou do chrbtu, na poľskej strane jeden finančný strážnik ľahko do ruky. Na poľskej

2 Lokalitu sa nepodarilo identifikovať.

3 Dnes Svetlice.

4 Iste chyba – ide o Čertižné.

strane Czeremcha ráno bolo pozorovať odsuny ľudí a vozov von z mesta. 07.30 hod. došiel do Giraltovec S.P.III, kde sa ubytoval.

(7.30 hod.) Situácia 2. 9. 1939 následovná:

Predné časti sa nachádzajú na čiare: Nižná Polana kóta 593 podľa cesty – štátna hranica až ku kote 723 pod nápisom Huty Polanskej, štátnou hranicou ku kote 734 Sartov, kóta 400, kóta 479 Krajná Bystrá – Vyšný Komárnik /j. okraj/, kóta 513 južne nápisu Príkra – štátna hranica na silnici Čertižné – Czeremcha kóta 704 j.v. Jasiel⁵ cez kotu 742 na kote 510 – kóta 663, štátnou hranicou k tunelu Lupkov kóta 657 – Megelin Gum 759 – kóta 608 sev. výš. Jablonka kóta 436 mysl. sev. vých. Telepovce 1 mŕtvy vojak, 3 ranení /z toho 1 finančný strážnik/ z pol. strany 1 dôstojník mŕtvy 1 vojak ranený. Priezkumná hliadka Olšinkov, vyslaná vel. Samo sa vrátila v 17.00 hod. z Lupkova a hlási, že dedina je vyprázdnená a zostali tam len chudobnejší ľudia, väčšinou Rusíni, z ktorých jeden udáva, že v kostole je asi 10 vojakov, ktorí majú za úkol podminovať mosty a koľajnice a v prípade potreby ich vyhodiť. Obranné postavenie Poliakov je asi 3 km za dedinkou, sila a druh zbrane nebolo možno zistiť.

Boj u Czeremchy, ktorý previedol P.O. por. Nálepka⁶ bol v 12.00 hod. ukončený. Poliáci sa pokúsili obsadiť hranice útokom, boli však odrazení. Situácia je taká, že hrebeň hraničný je obsadený prezved. odd. Nálepka, ktorému vel. Samo dal posilu 1 četu na sev. okraj lesa Klin kóta 591 s jedným družstvom t. g. Mimo to, zostáva mu podriadená poľná stráž, ktorá tam vykonáva službu. Z toho boja bol jeden ľahšie ranený, strelná rana do pravého ramena. Zajatci 0. P.O. na trati Lupkov dosiahol sev. okraja nádražia u Lupkova, sev. okraj Lupkova je slabo obsadený. 2 roty poľské, ktoré boli v Lupkove ustúpili na jedno postavenie asi za traťou stanica Smolnik.

Ústup na túto čiaru nebol overený, je pravdepodobne, že zaujali obranné postavenie východne Lupkova približne koty 669 žel. zástavky Lupkov a asi koty 581.

Vel. S.P. II. /Anna/ dostal rozkaz Čj. 45/Taj. pripraviť jednu pešiu rotu s jednou čatou t. g. a s jednou minom. čatou, ktoré budú prevezené do priestoru hostinca Krajná Polana, odtiaľto prevedú preši zaistený presun cez N. Komarnik – Krajná Bystrá do priestoru Biele brdo. Tam previesť zaistenie proti severu a proti útoku zmocniť sa priestoru sev. okraja Vyš. Komárniku. K tomuto útoku pripoja sa jednotky Sponka, ktoré za podpory jednotiek Anna protiútokom zmocnia sa Svidníckeho Sedla, kde organizujú obranu na mieste a zaistujú sa proti sev. východu. Vyrazenie k bočnému prepadu dohovoria vel. Sponka a Anna na mieste. Prípravy musia byť bezpodmienečne prevedené do 03.30 hod., kedy chcem, aby akcia bola zahájená. V 21.30 hod. hlási Sponka príchod posily vojska od S.P.II. /Anna/. V 18.20 hod. Čj. 46/Taj. vydaný doplnok k oper. rozkazu, v ktorom nariadujem vel. Sponke, aby sledovala

5 Jasiel – lokalita na náprotivnej strane štátnej hranice od slovenskej obce Kalinov.

6 Spomínanému prezvednému oddielu velil por. Ján Nálepka (1912 – 1943), neskorší stotník slovenskej armády, náčelník štábu 101. pluku Zaistovacej divízie, ktorý v máji 1943 dezertoval a založil 1. čs. partizánsky oddiel v ZSSR, jediný slovenský nositeľ titulu „Hrdina ZSSR“.

starostlivo a stále činnosť nepriateľa pozorovanú, aby sa nestalo, že naša akcia nariadená čj. 46/Taj. vyznie do prázdna.

2. 9. 39. bol pplk. Širica vo Vyšnej Radvani a Vyš. Svidníku ohľadom informovania sa o všeobecnej situácii. Toho istého dňa bol povolaný v 20.00 hod. na vel. Rázus.

3. 9. 1939

(11.20 hod.) Jedno poľské lietadlo, jednoplošník, jednomotorový letel od Udavského/Humenné/, Medzilaborce a Čertižné, obletelo sev. vých. okraj Medzilaboriec, pravdepodobne hľadalo našu del. bateriu. U obce Habura cestou od Udavského zahájilo strelbu na nákladné auto asi 8 ran. Zásah bol jednou ranou do plachty auta. Zranený nebol nikto.

(11.45 hod.) Preletelo poľské lietadlo veľmi nízko asi 200 m vo smeru Koškovce, kde postrelovali oddiely F.S., ďalší smer lietadla podľa údolia Laborca a v obci Valica⁷, kde ostrelovalo del. časť, ktorá sa t.č. premiestňovala do Medzilaboriec, pri čom bol jeden vojak ľahšie ranený.

Čj. 215/Taj 3 oper/1939, vel. Rázus a vlastným čj. 54/Taj/1939 bol daný vel. Sponka, Samo, Tomáš, Maria, a Lipa operačný rozkaz vid. č.j. 54/Taj. Por. pechoty Fedák Vojtech 18.30 hod. rozniesol operačný rozkaz na patričné miesta t.j. veliteľstva. Dnes boli odoslané vel. Rázus čj. 219/Taj. 3 oper./1939. mjr. Zverinovi a Hrabcovi po jednej rote pešej a po jednej čate gul. od S.P. V.

4. 9. 1939

(7.20 hod.) Hláseno vel. Samo, že smer Lupkov na východ okraj Lupkova postupuje asi jedna pol. rota nepriateľská v sile asi jednej pol. rote vlastnej, jednotky ustupujú k hraniciam bojom, kde je jeden mŕtvy. Dnes v noci asi okolo 06.00 bola prestrelka medzi vlastnou jednotkou, ktorá bola severne a južne Lupkova a poľskými jednotkami, ktoré mali obsadené svahy koty 669. Tejto noci vlastné jednotky obsadili i dedinu Lupkov, ale k ránu, keď prišlo poľských vojakov asi dve čaty a ťažké kulometry, musely ustúpiť na hraničnú čiaru. Podľa ďalšej zprávy v 09.30 hod. strieľa sa jak z našej, tak z poľskej strany. Situácia ináč nezmenená.

V 14.45 došla zpráva, že vlastné jednotky musely pod nátlakom nepriateľa ustúpiť a stiahnuť sa na čiaru Obscer koty 706, 671. Poľský útok vyrazil z lesíkov východne Lupkova v sile jednej roty a čaty ťaž. gulometry. Pod presilou štyri vlastné družstvá, ktoré tam boli, ustúpily až na spomenutú čiaru. V tomto boji boli ztráty 2 mŕtvi a dvaja ťažko ranení a ďalší traja boli ľahko ranení.

(13.10 hod.) Previedla prepad rota Sirotko, ktorá je umiestnená v úseku koty 623 na hran. čiaru asi 2.200 m severne, N. Polana⁸ až koty 675 Czeremcha. Prepad bol prevedený dvoma čatami náhle bez prechodnej palebnej prípravy za podpory pravokrídlej čaty a 1 družstva ťaž. gulometry z priestoru koty 675 Czeremcha a trval približne 3/4 hodiny toho

7 Obec sa nepodarilo identifikovať.

8 Polana Nižna.

rota takto takto dosiahla všeobecnú čiaru koty 578 – 1 km záp. Grab koty 593 a sev. svahy koty 675 Czeremcha. Teda všeobecne sev. východne okraje lesov, jak záp. Ozena⁹ smerom sev. vých. ku kote 590 1 km. sev. vých. Ozena do lesov.

Pravé krídlo prepadovej skupiny dosiahlo 503 Ozena, ale po prevedení tejto akcie nariadil vel. Sponky zaujatie obranného postavenia na horeuvedenej čiare. Na poľskej strane niekoľko ranených Poliakov, ktorých si odtiahli sebou. Z našich nebol nikto ranený ani mŕtvý. V 21.00 hod. rota sa usporiadala a zaujala obranné postavenie na pohraničnej čiare v priestore koty 593 juh. záp. Ozena až koty 629 južne Ozena. Ztráty na materiálu a zbraňoch žiadne. Toho dňa v 09.00 prišli na colnicu dukelského priesmyku dvaja poľskí vojáci, pod vedením dôstojníka a dvoch finančných strážnikov smerom po hradskej od Barvinku¹⁰. Dôstojník išiel vpredu, kým ostatní zostali vzadu a prišiel k našim zákopom a žiadal, aby poslali nášho dôstojníka, aby prišiel k nemu. Poľský dôstojník bol vyzvaný, aby sa vzdal, ten však chcel v sebeobrane použiť pištole, bol našou P. O.¹¹ zastrelený. Pri prestrelke bol náš vojak ranený.

V 19.15 hughesogramom bolo nariadené vel. Rázusom premiestnenie vel. Šima a vel. Tomáša do Stropkova. Vel. Šimo dorazilo do Stropkova v 23.30 hod. a umiestnilo sa v katol. dome.

5. 9. 1939

Dnes pri boji v Czeremche okolo 07.00 hod. v osade Czeremcha čat. akt. od vel. Tomáša a voj. Slivka Ján zajali jedného poručíka a jedného des. dsl. poľského, ktorých uvedený čatár v 16.00 hod. priviezol na moje S.V., kde bol s ním spísaný protokol. Uvedený čatár bol ranený do ľavej ruky, do ukazováčka, o ktorý asi príde. Po spísaní protokolu menovanie zajatci boli eskortovaní na S.V. Rázus Prešov. V 15.03 hod. dostal vel. Šimo zvláštny rozkaz pre preskupenie svojich skupín, viď. hughesogram čí. 572/82/. Toho dňa bolo do nemocnice Humenné pridelené sanitné auto pre dopravu ranených. V 17.50 hod. na obhliadke bolo zistené na svahoch sev. vých. od obce Ozena väčšie množstvo nepriateľského vojska. V 20.30 hod. vrátil sa vel. Samo z Czeremchy. Vlastné jednotky v tomto úseku majú obsadenú Czeremchu a svahy západne a východne tejto dediny. Pri dnešnom útoku máme 6 zajatcov.

Poľské jednotky v úseku Czeremcha asi 1 rota pešia 1 minom. čata a jedna čata ťaž. gul. Po odrazení zachytili sa na svahoch Soltýstvo a Hotrbka. Klud na tejto fronte nastal až pred 20. hod.

(22.55 hod.) Dostal vel. Šimo hughesogram od vel. Rázus čj. 273/Taj. oper/1939, v ktorom nariaduje: Skupina Šimo snaží sa prekročiť hranice na celom úseku, po prekročení hraníc preniká na sever. Od západu koty 683 na kotu 713, od hranice, kde je nápis Tepajec

9 Ozenna.

10 Barwinek.

11 Pohraničná ochrana.

na Hutu Polanskú. Od nápisu Pisanský Les na Jaworyska.¹² Od nápisu Lipovina na smer Olchowiec a Wilzsnia,¹³ udrží Dukelský priesmyk, ďalej od nápisu Dolina na Zindranovú¹⁴ a do údolia Potoka Solotwina, ďalej udrží kotu 670 Klopka nápis Soltýsovo, kotu 663 a trig. 863 Kamien, ďalej preniká od nápisu za stredný na kotu 614, ďalej z priestoru na Veretyszow¹⁵ po Poboze¹⁶, prehradí Lupkovský priesmyk a v ďalšom prenikne na severné svahy Poloninských Karpátov až na severný okraj lesov. Pri tom sa zaisťuje dôkladne proti Maďarsku.

6. 9. 1939

(03.00 hod.) Rota Samo vystriedala rotu Tomáš sev. Czeremcha. Rota Tomáš na odpočinku pri Príkře, vel. Tomášu je na S.V. Sponka odkiaľ naviazal telefonný rozhovor s vel. Šimo. O 07.30 hod. dorazilo vel. Škultéty do Stropkova.

(08.10 hod.) Krúžilo nad Stropkovom poľské lietadlo, ktoré postreľovalo kulom. palbou civilné obyvateľstvo. K.O.P. zahájilo palbu, avšak lietadlo nebolo zasiahnuté. Zranený ani mŕtvy nebol nikto. Dňa 5. 6. 39. v 22. hod. bola rota por. Palkecha vystriedaná rotou por. Hajtaša a rozmiestnila sa nasledovne.

Na svahoch asi 400 m južne potoka Viecha cez sev. záp. okraj Czeremcha, ďalej na severnom úpätí koty 360 a linia beží asi 400 m južne poľnej cesty vedúcej z Czeremchy k trig. 572. Právě krídlo tejto rotu v priestoru koty 720 Fonuský vrch, ľavé krídlo trig. 572. Rota Palkech stiahnutá do zálohy a rozmiestnená od koty 773 po hraničnej čiare smerom na kotu 691 Klyn a asi 400 m od okrajov lesa koty 691. Hajtaš v prvom sledu má jednu čatu ťaž. gulom. a rota Palkech v druhom sledu má jednu čatu ťaž. gulom.

(01.30 hod.) Tlupa teroristov vedená jedným dôstojníkom v sile asi jednej čaty na neznámom mieste prenikla, pravdepodobne cez Jaseník¹⁷, pretiahla sa rokľou až na silnicu medzi Haburu a Čertižné, kde u silničného mostu južne nápisu „K“ Kičera prerezala štát. telef. linku, prešla silnicu cez Čertižné, prebehla cez vesnicu strieľajúc dostala sa až na štátne hranice smerom k Czeremche, kde sa zdržoval por. Palkech so svojou vel. skupinou. Bol upozornený strelbou v Čertižnom. Keď tlupa sa priblížila, vystrelil po nich dávku z ľahkého gulometu a hodil do nej ručný granát, takže tlupa sa rozprchla v pohraničnom

12 Ide o horské sedlá.

13 Wilsznia, zaniknutá obec v Dukelskom priesmyku.

14 Zydranowa.

15 Vrch v západných Beskydách.

16 Lokalitu sa nepodarilo identifikovať.

17 Poľsky Jasienik, pohraničný vrch.

lese. Vodca tlupy bol zabitý a por. Palkech bol ranený do ľavej ruky a do tváre¹⁸. Vel. Samo navrhol pre por. Palkecha vyznamenanie za jeho statočnosť.

(12.45 hod.) Vel. Samo sa premiestnil do Habury.

(17.55 hod.) Od 16.00 hod. zahájili palbu z minometov, ktoré sú umiestnené na okraji lesa koty 663 sev. Czeremcha. V tento čas tiež prepadla skupina Poliakov vlastnú poľnú stráž, umiestnenú na svahoch u lesa vých. koty 549 /Czeremcha/ vlastná jednotka. Čata sa potom stiahla na hraničnú čiaru. Poliáci strelali stále s minometami až k samej hranici¹⁹.

(18.00 hod.) Prišli do Vyšného Svidníka jednotky nemeckej armády.

7. 9. 1939

Rozkazom pre vystriedanie vlastným čj. 79/Taj/1939 bolo nariadené:

1./ II/3 prápor vystrieda Sponku v celom úseku Sponky do 8. sept. (03.00 hod.)

2./ Prevedenie:

Veliteľ II/3 práporu vojde vo styk s veliteľom Sponka na jeho SV. /Vyšný Svidník/ a v dohode prevedie s nim vystriedanie v noci zo 7. na 8. sept. utajene a po predbežnej rekognoscácii. Velitelia stotnín od vel. Sponka očakávajú roty II/3 práporu na miestach, ktoré si určia vzájomnou dohodou medzi sebou. /Sponka a II/3.-/

3./ Činnosť po vystriedaní:

Jednotky Sponka:

a./ Z východnej časti úseku odpochodujú z Krajná Poľana – Makovec²⁰ – Krásny Brod.

b./ Zo západnej časti úseku: Nižný Svidník – Stropkov – Havaj – Krásny Brod.

4./ Rozloženie jednotiek Sponka:

Krásny Brod – Rokytovec.

5./ Vel. Sponka po dohode s vel. II/3 práporu použije pol. nákladnej autokolónie k presunu jednotiek Sponka, ktorú má k dispozícii vel. II/3 na nové miesto určenia.

Pri presunoch upozorňujem, aby bolo dbané OPL vzdialenosti GPL. SV. Sponka: Krásny Brod /zámok/.

6./ Vystriedanie ihneď hláste na SV. Šimo a Rázus. Rozkaz ukončený v 08.50 hod.

Naše SV. premiestnilo sa v 21.00 hod. do Medzilaboriec.

18 Incident spomína aj R. Dalecki v knihe Armia „Karpaty“ (s. 68). Išlo o odvetný výpad na slovenskú stranu hranice, do Čertižného, 5 km od Czeremchy. Zúčastnili sa ho dve roty – 5. rota 2. p. pl. KOP „Karpaty“ a 3. rota práporu ON (Obrona Narodowa). Spomínaným padlým bol dôstojník z 5. roty – por. Paweł Łazarewicz.

19 Spomínaný výpad mala dokončiť 3. rota práporu ON „Rzeszów“ a 1. čata 1. roty ppor. Józefa Patrynu. „Nepriateľ však bdel a nedal sa zaskočiť“, uvádza Dalecki. V boji padol kpt. Stanisław Saniński. Poľská strana však akciu datuje na ranné hodiny.

20 Makovec.

8. 9. 1939

V 2.35 hod. pri presunu trénu Sponky /ktorý viezol muníciu/ v priestore asi 500 m sv. obce Duplín, vypadol z bedničky, ktorá bola poškodená, granát. Povož Jána Borsta z Vyš. Svidníku, ktorý viezol rovnež bedničky s granátmi, prešiel prednými kolesami vozu cez tento granát. Granát vybuchol a zranil obidva kone, ktoré ťahali voz. Náručnému koňovi bola zlomená pravá zadná noha a druhému ľavá zadná noha. Kone boli na mieste odstrelené. Vozka na ľavej ruke a kuchár na pravej nohe bol zranený. Oboch ošetril lekár.

Cez celú noc nebolo ani z našej strany ani z poľskej vedená žiadna akcia. Vlastným čj. 89/Taj. bo vydaný rozkaz Sponke: Pripravte ihneď Vašu jednotku k presunu z Krásneho Brodu cez Ňagov – Šterkovce – Výrava – do Világu²¹. Prevedenie hláste. Presun musí byť prevedený do 9. 9. 1939 do 6 hod. Po príchodu do vyššie uvedeného priestoru ihneď prevedte vystriedanie jednotky od Sama v úseku ohraničenom:

Na východe Wysoký Groń²² 909 – kóta 428 /všetko mimo/. Na západe Sčob 766 – kostoť Výrava. S.V. Šimo 9. 9. 1939 od 06.00 hod. je vo Világu. Jednotky, ktoré vystriedate, sa sústredia vo Výrave. Č.j. 90/Taj. vel. Tomáš. Prevedte ihneď vystriedanie jednotiek Samo nachádzajúcich sa v úseku od Wysoký Groń 909 až po východnú hranicu štátu. Vystriedanie jednotky od Samo nech sa sústredia v priestore Világ. Prevedenie hláste. S.V. Šimo je od 9. 9. vo Világu.

9. 9. 1939

V 03.00 hod. premiestnilo sa SV. Šimo do obce Világ, kde sa umiestnilo na farskom úrade. Dedinka veľmi chudobná, cesty vo veľmi špatnom stave. Situácia nezmenená.

10. 9. 1939

V 02.50 hod. bol vydaný oper. rozkaz č. 2 vlastné čj. 96/Taj/1939. Nepriateľ vzhľadom na všeobecnú situáciu pravdepodobne dnes v noci ustúpil pred celou frontou Rázusa. V smeru na Jaslička bolo včera prieskumom bezpečne zistené, že nepriateľ ustúpil.

II. Aby sa sjednal znovu dotyk s nepriateľom, jednotky prvého sledu postúpia až na vých. resp. sev. okraj lesa t.j. na čiaru od severu Terpiak trig. 744 – kóta 669 – kóta 581 na trati 633 – 692 vých. Zubenska²³ – 648 – trig. 742 – Palet – obec Balnica²⁴.

Tieto pozorovateľne zaberú a pevne držia.

Z tejto čiaru vysielajú silné prezvedné oddiely až na čiaru pozorovateľien Komancza trig. 718 – Dyszowa – kóta 736 Jasienowa – kóta 648 Korosna – kóta 642 Wyžna – 704 – 750 – 751 – 651 Pavla.

21 Vylágy, chybne tiež Világy – dnes obec Svetlice.

22 Poľ. Wysoki Groń.

23 Správne obec Zuberisko, dnes už nejestvujúca rusínska obec.

24 Dnes už zaniknutá hraničná rusínska obec – obyvateľstvo po vojne Poliaci vystaňovali.

V páde, že by prezvedné /oddiely/ hliadky nenarazily na nepriateľa až do tejto čiary, prezvedné hliadky postupujú na ďalší cieľ a to Proluky²⁵ – Duszatyn – Mikow – trig. 884 Maguryczne²⁶ – kóta 943 Kraglica²⁷. Valný voj postúpi na druhý cieľ. Postup valných vojov z druhého na tretí cieľ až na zvláštny rozkaz.

III. Úkol prevedú II. a III/21 práp. /Hrabec a Černek/ čo južná skupina pod mojim velením s úkolom: a./ skupina postupuje po ose Primov kóta 716 – Zubenska – Smolnik – údolie potoka Oslava – Duszatyn. b./ proti východu v priestore Wola Michova²⁸ zaistiť sa stojacím bočným vojom. c./ Kryť hlavné sily proti juhu.

Prevedenie: Sponka postúpi po ose vel. južnej skupiny t.j. Világy kóta 716 – Zubensko – Smolník – údolie potoka Oslava – Duszatyn, svojim bokom venuje zvýšenú pozornosť.

Tomáš postúpi po ose Vyšná Jablonka – kóta 789 poľnou cestou na Wola Michova /kóta 630 – Žebrak kóta 816/ kde valný voj pripojí sa za vel. Sponka.

Veliteľ Tomáš v priestore Wola Michova, podľa situácie zanechá až jednu peš. rotu, jednu čatu TG k plneniu úkolu za b./ Tento bočný voj zaistuje sily hlavné proti východu. Kryje hlavné sily proti juhu. Zahájenie postupu pre Tomáša i Sponku najneskorší v 06.00 hod.

Zálohy: záloha pre vel. Rázus vel. Štefan. Záloha pre vel. Šimo je na rote od vel. Sponka, ktorá postupuje na ose vel. Šimo.

IV. Delostrelectvo priamu podporu južnej skupiny bat. 3/3, 3/51, keď dorazí do tej doby tiež 1./4 veliteľ., 1/3 odd.

Pozorovateľňa kóta 769 Šcob.

V. Ženijné vojsko: Sponka a Tomáš použije zák. čaty s úkolom odstraňovať našlapné míny a mínové polia, ktoré sú pokladené okolo zničených objektov. Každý prápor ma obdržať od vel. Rázus jedno žen. družstvo pre tentiež úkol.

VI. Styk a spojenie. Styk osobný, styčnými voj. na vyšeudaných cieľoch, spojenie zrakom po stretnutí tel. spojkami, s vel. prídu spojkami. SV. na ose postupu. Pozorovateľňa na ose postupu. Pozorovateľňa vel. skupiny na sever. okraji lesa záp. Zubensko.

VII. Rôzné: Vyrazenie k postupu bez del. prípravy palba sa zaháji až po prejavení sa nepriateľských odporov. Predsunutý sklad 2 km južne Medzilaborca u sil. koty 310.

Postup voči obyvateľstvu v nepriateľskom území: V dedinách na pohraničí sú organizované teroristické bandy, ktoré napádajú naše vojsko. Zakročujte proti nim bezohľadne a vinníkov na mieste odstreľte, alebo poveste. Po príchodu do dediny ihneď vyberte rukojmých hlavne z miestnej inteligencie /farárov, učiteľov, úradníkov atď./ hlavne osoby poľskej národnosti. Jednotky úzkostlivo dbajú, aby neprekročili slovensko-maďarské hranice, tak tiež poľsko-maďarské.

V 05.30 hod. odišiel vel. Šimo s pobočníkom, jedným kresličom a jedným spojárom do úseku, vrátil sa večer v 10.20 hod. Vel. Sponka, ktoré jedine malo s naším veliteľstvom

25 V skutočnosti Preľuki.

26 Správne Maguryczne.

27 Správne Kraglica.

28 Wola Michowa.

telefonné spojenie, hlási, že v 17.00 hod. dnešného dňa dosiahol prápor čiaru koty 607 Dolhy a svahy juhových. od Smolníka. O nepriateľoch niet stopy. Zásobovanie viazne pre nedostatok dopravných prostriedkov a pre špatnú komunikačnú sieť a chudobný kraj. Od iných podriadených vel. dosiaľ nemá žiadné zprávy.

11. 9. 1939

O 07.00 hod. veliteľ s pobočníkom a kresličom odišiel do úseku. V 18.30 hod. premiestnilo sa SV Šimo do Smolníka, kde sa ubytovalo na farskom úrade. Od iných podriadených vel. nemá zprávy.

V 20.15 hod. vydaný rozkaz vl. čj.100/Taj./1939:

Na základe ústného rozkazu vel. Rázus predvedte zaistenie podľa priloženej priesvitky. Na vyševedených miestach jednotky ostanú dlhšiu dobu. Vel. Sponka udržuje styk a spojenie so súseďom.

a./ na západ v priestore Turzansk a Kalnica,

b./ s vel. Tomáš v priestore Bystre a Rabe.

Vel. Tomáš udržuje styk a spojenie s vel. Sponka v priestore Baligrod a v priestore Steznica²⁹ medzi vlastnými rotami v priestore z Jablonky na Lisna³⁰ a z priestoru Maniow cez Czerepanov³¹ na Cisna ako i v priestore Solinka s OFS na Telepovce. Vel. Tomáš poučí svojich podriadených o tom, že sa nesmú priblížiť k maďarskej hranici bližšie ako na 2 km. OFS Telepovce pre udržanie styku s Tomášom dostala rozkaz starostlivosťou vel. Rázusu. Prevedenie podľa pripojenej priesvitky hláste na S.V. Šimo. Veliteľ Sponka i Tomáš dajú spojovacie čaty k dispozícii vel. Šimo za účelom opravy permanentného spojenia z Woly Michovej cez Rabe do Baligrod. Vel. Rázus o všetkých ťažkostiach, obzvlášť o zásobovaní a o potrebách mužstva, bol ústne informovaný. Zákopnícka čata Sponka upravuje most v sev. záp. časti Smolníka. Zákopnícku čatu Tomáš použije vel. Tomáš k prípadnému prevedeniu zatarasovania. Počítajte s viacdennou obranou na mieste.

12. 9. 1939

V 10.30 hod. vel. s pobočníkom a kresličom išiel do úseku autom.

V 16.00 hod. p. stotník od vel. Rázus doviezol autom 60 kg soli a 3 kg droždia pre miestne obyvateľstvo. Sol a droždie bolo uložené na farskom úrade. Miestny farár bol poverený o rozdelenie soli a droždia obyvateľstvu.

V 18.30 hod. premiestnilo sa SV. Šimo do Woła Michova, kde sa ubytovalo na bývalom poštovom úrade.

29 Stężnica.

30 Liszna – už zaniknutá obec.

31 Pôjde najskôr o zaniknutú obec Szczerbanówka.

13. 9. 1939

Vel. Samo dostal rozkaz, aby previedol presun práporu z Prybiszová³² následovne: 3 rota Buhowsko³³ 1 rota Plonna, S.V. práporu a zbytok práporu v Karlikove. V 14.30 S.V. v Karlikove na fare. V 15.00 hod. navštívil vel. Samo minister národnej obrany. Pri tejto príležitosti chrabrý chovania za v bojoch u Czeremchy boli vyznamenaní: Mjr. pech. Zverin Ondrej, por. pech. Baláž Matej³⁴ zo 4. roty, por. pech. Nálepka Ján, voj. Lepták Michal zo 4. roty, voj. Segeš Matej³⁵ zo 4. roty, voj. Ondrušek, zo 4. roty a voj. Fujak Ján z 2. roty.

Po preslove vykonal prehliadku práporu.

Toho istého dňa premiestnil sa prápor Sponka z dediny Huczvice³⁶ do Baligrodu, kde zostalo SV. práporu ďalej zostala rota Ruža, gul. rota, pom. čata a trén. Veliteľom Sponka bola vydaná vyhláška:

Posádkové veliteľstvo slovenského vojska v Baligrode nariaďuje:

- I./ Obyvateľstvo sa má zachovať voči slovenskému vojsku korektne. Za bezpečnosť slovenského vojska v miestach, kde sú ubytovaní, ručí starosta svojím životom.
- II./ Zakazuje sa vzdialovať z Baligrodu a jeho obvodu do územia slovenským vojskom obsadeného, t.j. do územia poľského. Prekročenie tohto zákazu sa trestá trestom smrti.³⁷V prípade neoprávneného prekročenia obsadeného územia.
- III./ Bez povolenia posádkového veliteľa nesmie nikto opustiť Baligrod.
- IV./ Ktorí obdržali povolenie od posádkového veliteľa opustiť Baligrod, musia na veliteľstve hlásiť odchod a príchod.
- V./ Obyvatelia, ktorí zamýšľajú Baligrod opustiť, alebo odísť do inej obce, musia mať najprv doporučenie od starostu, ktorý overí ich totožnosť a s tým doporučením prídu na posádkové veliteľstvo, kde sa im vystaví dovolenka opustiť obec.
- VI./ Na poliach sa môže pracovať od svitania až do súmraku. Každý si musí zaopatriť dovolenku od starostu obce a potom od posádkového veliteľa. Tieto dovolenky pracovať na poliach sa budú vydávať ako dovolenky permanentné.
- VII./ Zakazuje sa najprísnejšie akékoľvek rabovanie, alebo akékoľvek násilnosti. Kto bude pri týchto prichytený, bude postavený pred vojenský súd.
- VIII./ Všetky obchody musia byť otvorené ako normálne.
- IX./ Zakazuje sa vyvážať akýkoľvek tovar, alebo zbožie z Baligrodu. Povoľuje sa dovoz tovaru a zbožia do Baligrodu.
- X./ Zbrane všetkého druhu musia byť odovzdané do obecného úradu, starostovi a to najpozdejšie do 14. septembra 1939 do 12.00 hod. Neuposluchnutie tohto rozkazu trestá vojenský súd. Na odovzdané zbrane bude vydané potvrdenie.

32 Išlo najskôr o obec Przybyszów.

33 Bukowsko, obl.

34 V skutočnosti Ján.

35 V ďalších denníkoch ako „Jozef“, čo bude asi správnejšie.

36 Huczvice – zaniknutá rusínska obec.

37 V skutočnosti ho slovenská armáda v Poľsku nikdy nerealizovala.

XI./ Nariadenie toto sa vzťahuje na obce: Baligrod, Mchawa, Roztoky Dolne³⁸, Cisowiec a Steznica, Nižna a Vyšná Ženica³⁹.

14. 9. 1939

Situácia nezmenená.

Hliadka od vel. Samo dovezla dvoch zajatcov a pech. kanon, 55 nábojov do kanonu, 11 truhlíkov nábojov, 25 prilieb, 3 plynové masky. Zajatci a materiál bol odoslaný ihneď do Medzilaboriec.

V 12.00 hod. podľa čj. 400/Taj. oper. 1939 prápor Samo sa presunuje z Karlikova a Plonnej do Radoszice a rotou ubytovanou v Bukowsku do Komanczi. Presun bol veľmi obťažný. Kolony nemecké stále prúdili k severu. V 15.30 hod. ústnym rozkazom vel. Rázus a vl. čj. 112/Taj. prevedie dňa 15. 9. 39 vo včasných hodinách presun:

Tomáš do priestoru Wola Michova – Maniow.

Sponka do priestoru Smolnik – Lupkov.

Prápory prevedú presun s celým svojím trenom. Prevedenie tohto presunu veliteľa práporov hlásia na veliteľstvo Šimo.

Ďalší presun sa prevedie nasledujúceho dňa a to:

Tomáš do priestoru Nižná Jablonka, Vyšnia⁴⁰ Jablonka, Telepovce.

Sponka do priestoru Výrava, Világy, Olišinkov.

Tento presun veliteľa práporov taktiež hlásia na veliteľstve Šimo.

SV. Šimo sa presunie 15. septembra do Világy.

„B“ rota od Sponky sa okamžite presunie do Výpravy a „B“ rota Tomáša do Nižnej Jablonky. Ukončenie presunu ihneď hlásia na vel. Rázus, aby mohli byť tam zásobované.

Obe tieto záložné rotý utvoria východný záložný prápor „B“. Ako veliteľa tohto práporu určí vel. Tomáš jedného energického stotníka, alebo nadporučíka. Meno tohto obratom hlási na vel. Šimo.

15. 9. 1939

(11.00 hod.) Vel. Samo sa presunuje z Radoszyc cez Oslawice⁴¹ – Lupkov kóta 695, kóta 764 – 755 – Šterkovce. Cesta veľmi neschodná, miestami sa šlo i po poli. Pešie i doprovodné zbrane veľmi dobre zdolali tento horský terén. Treny šly na Medzilaborce.

(18.00 hod.) Treny i jednotky dorazily do Šterkovec. Od vel. Sponka odpochoďovala rota „Sirotká“, kde bude nocovať.

38 Roztoky Dolne.

39 Dnes už zaniknuté rusínske obce Žernica Nižna a Žernica Wyžna.

40 Slovenské obce Vyšná a Nižná Jablonka.

41 Správne Oslawica.

16. 9. 1939

Telefonickým rozkazom z vel. Rázus pplk. Širica Michal, určený ako veliteľ ppl. 18., veliteľom ppl. 21 určený mjr. pech. Zverin Ondrej, býv. veliteľ Samo. Velenie praporu Samo preberá por. pech. Baláž Ján.

(11.00 hod.) SV. Šimo presunulo sa do Jabloň a bolo umiestnené v zámku.

17. 9. 1939

Prápor Sponka sa presunul z priestoru Baligrod po ose Rabe – Zubensko – Lupkow do priestoru Zbudský Rokytov⁴², kde pripochodoval v 13.00 hod.

(05.30 hod.) Vyrzil Samo k presunu do Jablone, v 11.00 hod. sa ubytoval v Jabloni /: Sv. zámok:/.

18. 9. 1939

Velenie praporu Samo prevzal npor. Hlucháň Ján, podľa pluk. rozkazu čí. 2. Býv. veliteľ I/21 praporu por. pech. Baláž Ján je ustanovený zprav. dôst. pluku. Šéflekárom pluku je určený por. zdrav. MUDr. Gindl Eugen.

Podľa č.j. 481/taj. 1939 H. S. Tomáš a Sponka majú sa pripraviť k likvidácii, hosp. správe pre pluk bude h. s. pd. vel. Samo. Hospodárom pluku je určený por. hosp. Kováč Alexander. Prapory zostávajú v ubytovacích miestach, zamestnanie: kontrola stavov, čistenie zbraní, výstroja a vojenského materiálu. Po odpočinku a po dobrom zásobovaní nálada je veľmi dobrá. Zdravotný stav, až na ojedinelé prípady veľmi dobrý.

19. 9. 1939

Odoslaný prebytočný materiál k svojim praporom. Des. Eduard Winkler, voj. Kristián, slob. Hutár, voj. Lehocký a voj. Volovar Ján.

Veliteľ Tomáš v 09.00 hod. dostal rozkaz čj. 3162/taj.3.oper.1939, aby vyslal jednu rotu do Sniny, tak aby tam dorazila v 05.00 hod. 19/9. 1939. Keďže rozkaz bol doporučený opozdene, rota bola odoslaná dodatočne v 09.30 hod.

(18.00) Doporučený spis čj. 15.239/dôv. 1. oddel. 1939. Dovolené poľnohospodárske a práce na výpomoc. Opisy tohto spisu zaslané podriadeným jednotkám pod vlastným čj. 141/taj.1939. Čj. 15.286/taj.1.oddel. vel. Bernolák telefonicky nariadené, aby mjr. Hrabec, vel. Sponka, odobral sa na veliteľstvo Bernolák. Mjr. Hrabec hlásil odchod v 21.00 hod. Velenie praporu Sponka prevzal stot. pech. Sax.

20. 9. 1939

(17.30) Doporučený osobitný rozkaz pre peší pluk 21 a del. pluk 2 pod čj. 3174/Taj.3.oper. 1939. Pod vlastným čj. 150/Taj. bol vydaný rozkaz k presunu a určením ubytovacích miest pre SV. Šimo: Michalovce, SV. Samo: Michalovce, /Vel. a Malé Zalužice/, SV. Tomáš: Sečovce, SV. Sponka: Trebišov.

42 Dnes Rokytov pri Humennom.

(21.00) Veliteľ s pobočníkom, zprav. dôstojníkom a pridelený personál premiestnil sa do Michaloviec.

21. 9. 1939

I/21 prapor vypochoďoval z Jablone v 03.00 hod., II/21 prapor vypochoďoval z Uďavského v 00.00 hod. a III/21. prapor vypochoďoval z Hum. Rokytova⁴³ v 00.00 hod. I/21 prapor obedoval v Brekove, odkiaľ nastúpil ďalší pochod. II/21 prapor prenocuje v Hrabovci⁴⁴, odkiaľ nastúpi ďalší pochod v 01.00 hod. 22/9. 1939. Rota, ktorá bola pridelená v Snine, zostáva na mieste až do vystriedania. III/21 prapor odpočinok v Humennom, odkiaľ nastúpi ďalší pochod v 08.30 hod. 21/9. 1939. Prenocuje v Moravjanoch⁴⁵, odkiaľ ďalší pochod v 00. 00 hod. dňa 22/9. 1939.

I/21 prapor po vydaní stravy v Brekove v 14.30 nastúpi ďalší pochod po krátkej prestávke v Nacina Vsi, prichádza do Michaloviec, kde civilné obyvateľstvo, H. M.⁴⁶privítali vrúcne príchod vojska.

V Zalužiciach privítal vojsko správca školy, četníctvo a H. M.

Prapor Samo sa ubytoval nasledovne: SV. Samo: Velké Zalužice, 2 roty v Malých Zalužiciach /:tiež praporná ošetrovňa:/, techn. rota v žen. kasárňach v Michalovciach, praporný tréń ubytovaný v barákovom tábore v Michalovciach.

22. 9. 1939

Prapor Sponka nastúpil pochod z Moravjan do Trebišova. Pripochoďoval v 07.30 hod. Pri vchodu do Trebišova privítali príchod vojska zástupci H. G. a miestne obyvateľstvo, ktoré podávalo kvetiny vojakom a privolávalo hlasite „Na stráž“. Prapor sa ubytoval v kasárňach.

Prapor Tomáš pripochodoval do Sečoviec v 06.30 hod., kde bol uvítaný miestnym obyvateľstvom a Hlinkovou mládežou. Zamestnanie toho dňa: Čistenie výzbroja a výstroja.

23. 9. 1939

2. a 4. rota praporu Samo premiestnila sa z Velkých Zalužíc do Štefánikových kasáreň.

SV. Samo pre nedostatok miesta v Štefánikových kasárňach zostala v žen. kasárňach v Michalovciach. Zamestnanie u praporov: Čistenie výstroja a výzbroja.

Vel. Škultéty vydaný rozkaz čj. 683/Taj.1. oddel. 1939 veliteľský kurz a skúšky, nariadenie. Prvý turnus kurzu do od 25/9. 1939 do 29/9. 1939, druhý turnus do kurzu od 2/10. 1939 do 6/10. 1939. Účastníci kurzu všetci majori, pplk. zbraní, pechoty, del., jazdeckta, letectva /okrem vel. divízie, dôstojníkov gen. štábu:/ zo stotníkov tých, ktorých velitelia navrhujú ako najschopnejších. Kurzu v prvom turnuse zúčastní sa mjr. pech. Zverin Ondrej,

43 Humenský Rokytov, dnes Rokytov pri Humennom.

44 Nižný Hrabovec.

45 Moravany.

46 Hlinkova mládež.

zatýmne vedenie pluku preberá npor. pech. Hlucháň Ján, ďalej mjr. pech Černek, vel. praporu Tomáš, zatýmne velenie tohto praporu preberá npor. Čech.

Mjr. Zverin odišiel do kurzu ešte toho dňa, odpoľudnia, mjr. Černek dňa 24/9. 1939. Druhého turnusu zúčastní sa stot. Sax, velenie praporu preberá npor. pech. Laban.

24. 9. 1939

Dopoludnia bohoslužby, odpoľudnia voľná vychádzka do 20. 00 hod.

Na telefonický rozkaz vel. Škultéty hlási sa vel. Šimo v 10.00 hod. na vel. Škultéty, kde obdržal dispozície ohľadom výcviku.

25. 9. 1939

Zamestnanie u praporov podľa vydaných dispozíc vel. praporov.

26. 9. 1939

Od vel. Bernolák čj.15.315/Mob.1.odd.1939 demobilizácia mužstva /:čiasťočná:/. Od vel. Sponka odišlo vlakom 531 záložníkov do Žiliny, kde bude prepustené na trvalú a zemeľskú dovolenú.

27. 9. 1939

Podľa vydaných rozkazov čiastočná demobilizácia, zbytok mužstva zamestnaný podľa programu.

28. 9. 1939

V demobilizácii sa pokračuje. Zamestnanie podľa programu.

29. 9. 1939

Mjr. Zverin sa vrátil z kurzu, prevzal velenie pluku a posádky. Tiež sa vrátil mjr. Černek, ktorý prevzal velenie praporu Tomáš.

Čj.3.204/Taj.3.oper.oddel.1939 vel. Škultéty vydaný všeobecný operačný rozkaz pre presun čís. 5, v ktorom dostáva II/21 prapor rozkaz, aby dňa 29/9. 1939 v 08.00 hod. vyrazil k pochodu, jeho ďalším ubytovacím /mierovým/ miestom je Žilina. Týmto dňom peší pluk 21 bez II/21 praporu prechádza do sväzku Rázus.

30. 9. 1939

Dopoludnia: zamestnanie podľa programu, odpoľudnia čistenie zbraní, výstroja a ubikácií, prehliadka veliteľom rot.

Michalovce 30. septembra 1939.

Veliteľ Šimo:

mjr. pech. Zverin Ondrej, v.r.

(VHA Bratislava, fond 55, šk. 59)

5.

Kronikársky dokument obsahuje stručný prehľad udalostí týkajúcich sa účasti 3. divízie v protipólskom ťažení, ako aj kronikárov výklad spoločensko-politického diania, ktoré ťaženie rámcovalo.

Výpis z kroniky vel. 3. divízie

22. august¹:

Nastal veľký obrat v európskej politike a v mocenskom postavení, keďže v tento deň po uzavretí hospodárskej zmluvy², čo sa stalo 21. augusta, Nemecko uzavrelo so SSSR aj politický pakt o neútočení na 10 rokov. Týmto paktom Nemecko zosilnelo svoje požiadavky o pripojení Nemcov bývajúcich mimo Nemeckej ríše, ako v Danzigu a poľskom koridore. Význam paktu môžeme charakterizovať vetou: Pri vojennom konflikte ruská ríša stojí stranou, ba čo viac, chová sa k Nemecku a jeho spojencom nestranne a benevolentne.³

Uzavretie tejto zmluvy má význam aj pre náš Slovenský štát, lebo Nemecká ríša, ktorá prevzala ochranu nad Slovenským štátom, týmto získala na svojom politickom význame ešte väčšiu dôležitosť. Obyvateľstvo Slovenského štátu s veľkým nadšením prijalo uzavretie tohto paktu, nakoľko touto skutočnosťou sa začínajú splňovať dávne túžby Slovákov o pripojení území odtrhnutých od tela Slovákov v roku 1922⁴ a v roku 1938 po mníchovskom rozhodnutí, kedy naši severní susedia bratovražednou rukou siahli na národné telo Slovákov, aby znovu krvácal národ slovenský.

25. – 30. august:

Uzavretie politického paktu Nemeckej ríše s SSSR malo za následok, že Poľská republika ocitla sa vo veľmi nebezpečnom položení. a preto začalo Poľsko mobilizovať a chystať sa k vojennému konfliktu. Podľa zpráw došlých z Poľska horúčkovite sa začalo pracovať na kopaní zákopov, stavaní prekážok a rozličných iných prípravných prác k boju. Na základe tejto skutočnosti bolo nariadené MNO v Bratislave, aby boly zaistené vojensky hranice slovenského štátu so strany Poľska. V dňoch 25. a 26. augusta sa jednotlivé útvary oblasti VV 3 presunuly zo svojich mierových staníc na severné hranice. Útvary, ktoré sa nenachádzajú

1 Zápis je chybný – vieme totiž, že k podpisu Ribentrop-Molotovho paktu došlo 23. augusta. Pisateľom denníka 3. div. bol od 13. mája 1939 npor. duch. Anton Sviežený, kronikár vyššieho veliteľstva 3 (1906, Liptovská Štiavnica), predtým por. Matej Vojtáš.

2 Obchodná zmluva medzi Nemeckom a ZSSR bola v skutočnosti podpísaná 19. augusta.

3 Záznamy za predchádzajúce týždne a mesiace, ktoré nepojednávajú o konflikte s Poľskom, neboli prepísané.

4 V skutočnosti 1920, resp. 1924.

v oblasti tohto veliteľstva, boli doplnené útvarmi z oblastí VV1 a VV2. Treba poznamenať, že mužstvo odchádzajúce na severné hranice odchádzalo v najlepšej nálade so spevom, aby mohlo splniť svoje poslanie, a vydobýť svojim bratom nachádzajúcich sa v Poľsku slobodu a k materskému telu slovenského štátu pripojiť späť všetky tie územné straty, ktoré boli na Slovákoch spáchané v roku 1922⁵ a 1938.

Podľa hlásenia jednotlivých veliteľov útvarov na poľskom pohraničí všeobecne možno povedať, že nálada je dobrá, ba vo väčšine veľmi dobrá.

Dňa 26. augusta bolo nariadené ministerstvom národnej obrany postupné povolávanie 10 ročníkov záložníkov do zbrane k zaisteniu zosilnenia vojenskej pohotovosti na pohraničí poľskom.

Nástup záložníkov napriek tomu, že behom roka tohto už po štvrtý raz sú povolávaní do zbrane, deje sa v primerane dobrom poriadku a i náladove možno povedať, že mužstvo záložníkov až na ojedinelé prípady sa chová veľmi dobre. Ba podľa výpovedí jednotlivých záložníkov možno súdiť, že s radosťou nastupujú, aby chránili záujmy svojho slobodného štátu.

Dňa 28. augusta bola vydaná ministerským predsedom dr. J. Tisom nasledujúca výzva k slovenskému národu: „V záujme nezávislosti slovenskej, územnej celistvosti nášho mladého slovenského štátu proti hroziacemu poľskému nebezpečenstvu podľa smluvy, uzavretej medzi Slovenskou republikou a nemeckou ríšou, ako aj doplnkom tejto úmluvy, prídu na územie slovenského štátu nemecké vojenské oddiely, ktoré v prípade potreby budú s našou hrdinnou armádou brániť územie nášho štátu.

Vyzývam obyvateľstvo, aby nemecké vojenské oddiely privítalo ako priateľov a poskytlo im najväčšiu podporu. Nemecké vojenské oddiely budú sa chovať k slovenskému národu priateľsky a buď sa snažiť o to, aby spoločným úsilím urobili znesiteľnou ťarchu, ktorá na nás doľahla v týchto časoch obetí.“

Z tejto výzvy jasne vysvitá, že Nemecko splňuje svoju povinnosť vyplývajúcu z uzavretia tejto smluvy o zaručení hraníc slobodného Slovenského štátu.

Výzva táto nám jasne hovorí, že nemecká armáda postupuje od západu počínajúc zosilňuje armádu slovenskú, aby tieto dve armády spoločne ruka v ruke chránily záujmy svojich štátov a bojovali bok po boku za spravodlivé vyriešenie územných a osobných otázok Nemcov a Slovákov v Poľsku.

31. august:

Behom dnešného dňa došlé zprávy nám jasne hovoria, že na poľskej strane venuje sa zvýšená pozornosť opevňovacím a zákopovým prácam. Hotové opevnenia a zákopy sú obsadzované poľskými jednotkami. Zvláštnej pozornosti si zasluhuje dnes dopoludnia podaná zpráva finančnej stráže z Tatranskej kotliny. Podľa tejto poľské vojsko, ktoré malo obsadenú Javorinu odpochodovalo smerom na Nowý Targ a tam sa zakopalo. V tejto zpráve sa ďalej

5 V skutočnosti 1920, resp. 1924.

uvádza, že na hraniciach v okolí Javoriny boli rozhodené poľskými agentami letáky v slovenskej a nemeckej reči, vyzývajúce slovenské a nemecké vojsko k neposlušnosti.

Krátko pred poludním dnešného dňa navštívil vyššie veliteľstvo 3 a mesto Prešov veliaci generál nemeckých vojsk na Slovensku Engelbrecht v sprievode ministra národnej obrany generála F. Čatloša. Hostí za mesto uvítal vládny komisár mesta poslanec A. Germuška.

1. september:

Všetky zprávy, ktoré došli dnešného dňa, shodujú sa v tom, že na poľskej strane sa intenzívne pracuje na opevňovacích a zákopových prácach. Aby prípadný postup nášho vojska a preprava po železnici bola znemožnená, poľské vojsko asi o 11.50 hod. vyhodilo tunel pri Lupkove do vzduchu. Dnešného dňa začala výskumná činnosť poľských letcov, ktorí preletovali naše územie u Vyšného Komárnika, ale pre veľkú výšku ich počet nemohol byť zistený.

Na základe týchto zpráw a zpráw z predošlých dňov bola nariadená v slovenskej armáde prísna bojová pohotovosť všetkých jednotiek. Nezaháľalo ani naše letectvo, ktoré tiež začalo svoju činnosť. U Giraltovec havarovalo nemecké bombardovacie lietadlo s trojčlennou posádkou. Dvaja z letcov boli ťažšie ranení a jeden vyviazol bez zranenia. Dnešného dňa vydalo veliteľstvo SAV, ktoré malo stanovisko v Spiš. Novej Vsi, rozkaz pre vedenie boja.

Dnešného dňa slovenský národ prežíva prvú radostnú zvesť o tom, že nemeckým a slovenským vojskom sú obsadené a k materskej zemi Slovenska prinavrátené tie obce Oravy a Spiša, ktoré boli v roku 1920 na veľvyslanskej konferencii v Paríži⁶ pririeknuté Poľsku, ako tiež aj tie obce, ktoré nenasýtenosťou s poľskej strany boli nám v roku 1938 násilne odtrhnuté. V tento deň bola zpod nadvlády oslobodená slovenská Javorina, Orava a Spiš. Táto radostná zpráva bola prijatá s veľkým nadšením a radosťou nielen u civilného obyvateľstva, ale aj u vojska, že konečne slovenská armáda pomocou nemeckej armády znovu prinavrátila stratené obce k materskej zemi slovenskej.

Napriek tomu, že takouto radostnou zvesťou boli sme prekvapení, predsa je potrebné podotknúť tú skutočnosť, že medzi záložným mužstvom sa našlo veľa takých jednotlivcov, ktorí všetko možné použili k tomu, aby svojej národnej a vojenskej povinnosti čím neskoršie zadosť učinili. Ba dokonca našli sa aj takí jednotlivci, ktorí sa dali prezentovať a po prezentácii jednoducho odišli na niekoľko dní do svojich domovov. Je isté, že takíto ľudia nezostanú bez potrestania. Tento fakt nám podáva holú skutočnosť a práve táto má pohnúť každého reálne smýšľajúceho občana štátu, aby sa snažil v našich občanoch vypestovať takého ducha, ktorý by sa celým svojím ja vedel obetovať za práva národa a slobodu vlasti.

2. september:

Následkom udalostí posledných dní bola aj v našej armáde zvýšená činnosť. Naše vojsko venuje sa zvlášť výzvednej činnosti, ojedinelým akciám výpadovým a prepádovým poľ-

6 O pridelení slovenských obcí na Hornej Orave a Spiši Poľsku rozhodla spojenecká konferencia v belgickom Spa 28. 7. 1920.

ských pohraničných stráží. Urobený bol výpad na obec Dubné, ale pre silný odpor poľského vojska musely naše hliadky ustúpiť na naše územie. V noci bola urobená tiež výpadová akcia na obec Czeremchu, ale tiež bez výsledku. Tu bol ranený jeden náš vojak. Výpady boli urobené aj na iných úsekoch a miestami narazily naše jednotky na silnejší odpor, alebo prípadne na žiaden odpor, pretože poľské stráže behom noci na mnohých miestach opustili svoje stanovisko. Po obede asi od 13.45 do 16.00 hod. urobily poľské jednotky útok na našu obec Čertižné. Útok tento bol odrazený vďaka duchapritomnosti por. pech. Nálepku, ktorý útok odrazil a poľské vojsko muselo ustúpiť späť do Czeremchy. Pri tomto prepade mali sme na našej strane 2 mŕtvych a jedného raneného. Zároveň aj v boji pri Vyšnom Komárniku mali sme jedného mŕtveho.

Oficiálne nepriateľstvo sa vlastne medzi Poľskom a Slovenskom začalo behom včerajšieho večera a dnešného rána. Veliteľstvom SAV bol vydaný rozkaz o prevádzaní boja. Hneď po obdržaní rozkazu 2. práp. peš. pl. 2 začaly akciu s úspechom tým, že sa zmocnili vo svojom úseku placóvky⁷ pol. finančnej stráže. Dnešného dňa asi o 12.00 hod. prekročily poľské jednotky naše hranice pri obci Becherov a vyhodili do vzduchu kamenný priepust na ceste neďaleko hraníc. Výsledok tejto akcie bol, že cesta a stromy v okruhu asi 5 m boli zničené, čo je dôkazom toho, že poľské vojsko muselo použiť k tomuto účelu väčšie množstvo trhavín. Keď naše vojsko počulo výbuch, chcelo sa na vlastné oči presvedčiť, čo sa vlastne stalo. Ale keď sa približovalo k miestu činu, začalo poľské vojsko páliť z ťažkých guľometov na naše jednotky. Skoro v tom istom čase bola poľskou čatou prepadnutá aj naša finančná stráž pri Cigelke, ale bez výsledku. Podobný útok, ale už úplne organizovaný, bol so strany poľskej urobený na naše jednotky pri Vyšnom Komárniku a pod tlakom presily poľskej boli naše jednotky úplne rozprášené. Ale veliteľ znovu rozprášené mužstvo zorganizuje, aby takto mohol čeliť nepriateľovi.

Akých všelijakých metód používali Poliaci v boji, toho dôkazom je nasledujúca zpráva. Z Vyšného Tvarožca bolo hlásené, že dnešného dňa 2. sept. bol smluvným znamením /: vreckovkou a pískaním:/ z kopca Beskyd zavolaný vojak Rabčak k poľskej finančnej strážii. Po príchode k nej bol požiadany, aby si poznamenal nasledovné: V niektorý deň bol u prezidenta Moszcického⁸ vyslanec Slovenskej republiky, ktorý ho požiadal, aby dal rozkaz poľskej armáde, že by táto nestrieľala na slovenských vojakov. Slováci sa vraj v krátkej dobe pripoja k Poľsku proti Nemecku. Keď sa dozvieme, že sú vo Vašom úseku nemeckí vojaci, hneď podnikneme útok na Váš úsek. Ale Vy na nás nestrieľajte, ale sa pripojte k nám. Toto všetko nech Váš veliteľ oznámi i po susedných úsekoch, aby tiež to isté urobili. V prípade, že sa dozvieme o príchode Nemcov k Vám, prídte to ihneď hlásiť na niektorú placóvku

7 Stanovišta.

8 Moszcického.

v Poľsku. Po hranici môžete chodiť celkom voľne, lebo my máme prísne zakázané strieľať po slovenských vojakoch.⁹

Z mnohých obcí poľské vojsko sa začalo sťahovať a pri tom bralo so sebou všetko, ako kone, povozy, rožný dobytok, ba museli aj mužovia do 45. roku odísť. Tohto dňa bol u Dukelského priesmyku vyvolaný incident poľským dôstojníkom, ktorý prišiel medzi naše vojsko agitovať v prospech Poľska. Samozrejماً vec, že naše vojsko ho chcelo zajať. Ale tento sa začal brániť, použivúc pri tom zbrane. Keď to zbadalo poľské vojsko, začali strieľať, ba dokonca prešli i k riadnemu útoku na naše jednotky.¹⁰

3. september:

Poľské vojsko ustúpilo z pohraničia a presunulo sa do obcí ležiacich 5 – 7 km od hraníc, kde prevádzali potrebné prípravy k boju. Dopoludnia asi o 11.00 hod. urobilo jedno poľské lietadlo nálet pozdĺž trate, ktorá vedie v smere na Medzilaborce a túto trať odstreľovalo. Po čas tohto náletu bolo niekoľko civilných osôb ranených.

Poľsko mimo propagandy rozhlasom využíva každého možného prostriedku k tomu, aby vštepovalo v našej armáde silnú protinemeckú náladu. Tohto dôkazom je aj tá okolnosť, že na západnom úseku bojišťa objavily sa na hraniciach letáky tohto doslovného znenia v reči slovenskej. „Mi sme Vaši bratia! Nechceme do Vás strieľať. Nepočúvajte zradcov – vašých i našich smrteľných nepriateľov. Ufajte nám! Pripojte biele opasky. Poliaci.“

Naše jednotky postupujú skoro na celej čiare bojišťa, tak pri Muszyne a Tyliczu, Vyšnom Komárniku a u Dukelského priesmyku, kde všade naša armáda prekročila štátne hranice. Niečo pred obedom asi o 11.20 hod. znovu preletelo poľské lietadlo naše územie a to ponad obce Udavské, Medzilaborce, Čertižné a Habura, kde odstreľovalo naše nákladné autá. Strata nebola ani na ranených, ani na mŕtvych. O 11.45 hod. znovu priletelo nad obec Koškovce lietadlo, ktoré tu odstreľovalo oddiely FS a časť delostrelectva, ktoré sa sťahovalo do Medzilaboriec. Pri tomto nálete bol jeden vojak ranený.

4. september:

Letecká činnosť poľského letectva neprestáva. Znovu sa objavilo nad našim územím poľské letectvo. Dnešného dňa pokúsilo sa poľské bombardovacie lietadlo bombardovať Humenné, ale bez výsledku.

Podľa zprávy došlých z bojišťa skoro na všetkých úsekoch sú naše jednotky na postupe, bez toho, že by aspoň kde tu narazily na vážnejší odpor. Jedine za svitania u Lupkova podnikol nepriateľ útok na naše územie a naše jednotky pod tlakom nepriateľa musely ustúpiť.

9 Správa o návšteve slovenského vyslanca a podobnej dohode sa nezakladá na pravde. Treba však pripomenúť vystúpenie vyslanca Ladislava Szathmáryho proti slovenskej vláde, ako aj dekrét prezidenta Ignacyho Moścického o ustanovení Légie Čechov a Slovákov v Poľsku 3. septembra 1939.

10 Z poľského hľadiska útok bol odplatom za zákerné zabitie por. Świętochowského v blízkosti hranice. Podrobnosti na základe poľských svedectiev opísal vrocavský historik Jerzy Kirszak v článku Strzały na przełęczy, v periodiku Gazeta Polska, č. 46 (377).

Po čas týchto bojov bolo počuť medzi poľským vojskom tieto slová: „Hoši do pekla-sakra“, podľa čoho sa dá súdiť, že tu muselo bojovať aj mužstvo českej národnosti, ktoré bolo organizované v Prchalových poľských légiách¹¹. Tak nasvedčujú tomu všetky zprávy, že nepriateľ sa zosilňuje na východe, ako by sa s tejto strany chystal útok k útoku, čo potvrdzuje aj tá okolnosť, že boli videní poľskí dôstojníci na východe aj na území Maďarska, kde pravdepodobne rekognoskovali terén. Podľa výpovedí utečencov sústreďuje sa hodne poľského vojska každého druhu vo vzdialenosti asi tak 10 km od hraníc. Nálada podľa ich výpovedí je u poľského vojska zlá. V poslednej dobe vzráha sa silná propaganda proti poľskej vláde. Obyvateľstvo, zvlášť Ukrajinci, sabotuje. Úrady si nevedia rady, z čoho vzniká veľká panika a neporiadok. 2 mŕtvi behom dňa.

5. september:

Dnešného dňa asi okolo 10.30 začalo prevádzať poľské lietadlo prieskum Prešova, čo sa týka vojenských objektov a železničnej stanice. Tak toto lietadlo ako aj ostatné prichádzaly smerom skoro východným. Dá sa teda predpokladať, že preletujú maďarské územie, alebo priamo odtiaľ štartujú. Lietadlo, prevádzajúce prieskum Prešova, zbadalo družstvo jazdcov pochodujúcich po hlavnej ulici. Len čo ich letec zbadal, ihneď na nich vypálil dávku s guľometu, pri čom bol ranený jeden vojak a 6 civilných osôb. Šťastie, že zranenia sú všetko ľahšieho rázu. To samé lietadlo potom pri zpiatočnom lete zahájilo palbu na civilné obyvateľstvo obce Nižný Šebeš, kde bol ľahšie zranený jeden chlapec. O 13.00 hod. bol hlásený prelet bombardovacieho lietadla v smere Stakčín – Snina – Humenné. Následkom týchto udalostí bola zosilnená obrana Prešova proti leteckým útokom, ktorá začala účinkovať 6. septembra 1939.

Behom dnešného dňa významnejšie boje previedla naša armáda pri obci Czeremcha, kde naše vojsko dosiahlo pekného úspechu, tým že nepriateľa zatlačilo do samej obce a jej horný okraj zajalo. Pri týchto bojoch mali sme 2 mŕtvych a niekoľko ranených. V týchto bojoch sme zajali 6 zajatcov medzi nimi jedného poručíka. Ináč ostatné naše jednotky bojovaly s menlivým šťastím. Nepriateľ neprejavoval žiadnej zvláštnej ofenzívy, činnosť, jedine na východe usiluje sa naše jednotky z poľského územia vytlačiť, ale bezvýsledne.

6. september:

Naše územie bolo prekvapené zvýšenými poľskými náletami na všetkých úsekoch nášho bojiska. Už o 08.00 hod. ráno objavilo sa krúžiace lietadlo nad Stropkovom, ktoré odstreľovalo civilné a vojenské osoby guľometnou palbou. Podobné hlásenia prišli aj z ostatných úsekov bojiska. Niekoľko náletov behom dopoludnia bolo prevedené tiež na mesto Prešov. Naša protilietadlová obrana usilovala sa všetky tieto nálety znemožniť. Asi medzi 10 – 11 hod. znovu letelo smerom na Prešov poľské výskumy lietadlo, ktoré naše stíhačky chcely znemožniť, a preto ho začaly prenasledovať s tým úmyslom, aby ho prinútily pristáť. Keďže poľskí letci nechceli pristáť, bolo toto lietadlo našimi stíhačkami zostrelené neďaleko

11 Mohli to byť však aj Česi zo zabratého Tešínska nasadení v poľskej armáde.

obce Ostroviany pri Sabinove. Pri sostrelení tohto lietadla zahynul jeden por. letec a des. letec a lietadlo zhorelo. Z východného bojiska došlo hlásenie, že na východe štátu krúžilo lietadlo označené hákovým krížom, ktoré sa vrátilo do Poľska.

Na bojiskách naše jednotky všeobecne udržali svoje pozície. Jedine u Čertižného o 01.30 hod. v noci tlupa poľských teroristov v sile asi jednej čaty pod vedením dôstojníka na neznámom mieste prenikla až na cestu južne nápisu „K“ Kičera prerezala štátnu telefónnu linku, prešla cez Čertižné a strieľajúc dostala sa až na štátne hranice smerom na Czeremchu, kde sa zdržoval por. pech. Palkech so svojou jednotkou, ktorú táto skupina teroristov chcela zo zadu napadnúť. Ale strelbou v Čertižnom bol por. Palkech na nebezpečenstvo upozornený. Keď sa tlupa priblížila, vystrelil na ňu dávku z guľometu a hodil medzi nich ručný granát. Tlupa sa po tomto čine rozpadla a rozprchla po lese a vodca tejto poručík neznámeho mena bol zabitý. Por. Palkech bol pri tomto prepade ľahšie ranený do ruky a na tvári.

Všeobecne možno povedať, že podľa došlých správ poľské vojsko sa vyhýbalo otvorenému boju a snažilo sa jedine naše jednotky vytlačiť zo svojho územia.

7. september:

Ako predošlého dňa tak aj dnes bolo prevedené niekoľko náletov na naše územie s poľskej strany. Čo by tak zvláštneho sa udialo, bolo to, že s poľskej strany asi tak o 07.30 hod. bol urobený nálet na Humenné s trojmotorovým bombardovacím lietadlom, ktoré z Humenného letelo ďalej na sever a v Kamenici nad Cirochou na stanici ostreľovalo náš civilný motorový vlak.

Z bojiska dnešného dňa nebolo možno dostať žiadnych zvláštnych správ, čo možno vysvetliť tým, že postupujúca nemecká armáda už dosiahla našej oblasti, obsadila skoro všetky telefónne linky pre svoju potrebu. Tým sa stalo, že nášmu veliteľstvu nemohly byť dodané riadne správy. Čo však predsa bolo hlásené, boli to len nepatrné prestrelky menšieho rázu.

Dnešného dňa po obede o 15 hod. konal sa pohreb včerajšieho dňa u Ostrovian zahynuvších poľských letcov na vojenskom cintoríne v Prešove s vojenskými poctami.

Od veliteľstva Paľo /p. pl. 2/ prišlo hlásenie, že voj. Ján Pagurka od 5. roty odišiel ako zbierač ranených s celou výstrojou a nosítkami smerom na obec Hajtovku. Tu sa pozobliekal a nahý v spodkách dopichal bodákom jedného 16-ročného chlapca, na čo utiekol a dosiaľ je nezvestný. Teda iste bol nervove zhrútený a zbláznel.

8. september:

Letecká činnosť nepriateľa neprestáva. Znovu sa objavujú poľské lietadlá nad Medzilaborcami bez toho, že by zapríčinili nejakú škodu. V obci Čertižné bola prepadnutá stráž nepriateľom.¹² Ale keďže poľská jednotka útok urobila v podnapilom stave, útok bol odrazený a vlastné jednotky poľské narazily na seba a navzájom sa ich niekoľko poranilo. Pre týchto ranených na to skonfiškovali v obci 3 kone a vozy, na ktorých potom svojich ranených odviezli. Táto poľská jednotka mala so sebou aj letáky písané veľmi zlou slovenčinou, ktoré vydal „Sväzok činného boja za slobodné Slovensko“, v ktorých vyzývalo sa naše mužstvo k neposlušnosti. Po nútenom opustení Čertižného a nepodarenom útoku poľská ustupujúca jednotka poprestrihovala poľné telefónne vedenie medzi Čertižným a Medzilaborcami. Keďže poľské vojsko od hraníc odtiahlo, všetky mosty povyhadzovalo do povetria a zničilo. Ale nakoľko rávalo, že naše jednotky predsa len budú napredovať, preto okolo ciest a zvlášte pri vyhodенých silničných objektoch nakládlo míny, keďže sa počítalo s tým, že naše jednotky iste v blízkosti týchto zničených objektov budú prechod prevádzať.

Zprávy behom dnešného dňa získané nám hovoria, že poľské vojsko usilovne pracuje na zákopových prácach, k čomu prinútené bolo aj civilné obyvateľstvo.

Dnes došiel rozkaz k presunu velít. Rázus do Medzilaboriec.

9. september:

Na rozkaz veliteľstva Bernolák veliteľstvo Rázus sťahuje sa na nové stanovisko do Medzilaboriec. Veliteľstvo Rázus vyrazilo z Prešova o 02.00 hod. a došlo do Medzilaboriec asi o 08.00 hod. ráno. Hneď po príchode sa umiestnilo v budove meštianskej školy a začalo svoju činnosť.

Zprávy, ktoré došli behom dňa, všetky rovnako hovoria, že nepriateľ ustupuje do vnútrozemia najmenej asi 15 – 20 km od štátnych hraníc. Aby ustupujúca poľská armáda postup nášmu vojsku robila čím najťažším, ničí za sebou všetky mosty tak na cestách, ako aj na železničných tratiach. Ba nie len to, ale všade v blízkosti týchto zničených objektov stavia mínové polia.

10. september:

Podľa došlých hlásení jednotlivých jednotiek nepriateľ ustupuje ďalej do vnútrozemia. Asi o 04.00 hod. zahajujú postup naše jednotky na poľské územie. Avšak postup pre naše jednotky je možný len behom dňa a mimo komunikácií, keďže objekty na komunikáciách sú zničené a v ich blízkosti sú buď nastavané prekážky, alebo tak cesty ako aj prechody sú podmíňované. Napriek všetkým týmto ťažkostiam na východe naše jednotky dosiahly obce

12 Poľské vpády na Čertižné 6. a 8. septembra sa dajú podrobnejšie opísať na základe poľskej odbornej literatúry, napr. *Polskie Siły Zbrojne w II wojnie światowej*. T. 1, časť 2. Przebieg działań od 1. do 8. września, s. 275–278, 281, 287; DALECKI, R.: Skład i działanie Armii „Karpaty“ w pierwszym okresie kampanii wrześniowej (1–6 września 1939 r.). In: *Rocznik Przemyski*, 1967, t. 11, s. 148–165; RADOMSKI, J. A.: Kampania wrześniowa na ziemi sądeckiej. In: *Rocznik Sądecki*, roč. 12, 1971, s. 259–303.

Komancza vzdialenej asi 8 km od štátnych hraníc a na západe obec Lipowec. Všade kde naše jednotky dorazili, miestne ukrajinské obyvateľstvo ich srdečne vívalo. Z rozhovorov s miestnym obyvateľstvom bolo zistené, že trpí zvlášte na nedostatok soli a droždí. U mužských zase nedostatok fajčiva. Podľa výpovedí jednotlivých občanov týmto nedostatkom trpí miestne obyvateľstvo už asi 3 – 4 týždne.

11. september:

Naše vojsko po krátkom oddychu pokračuje a napreduje ďalej bez toho, žeby aspoň kde tu narazilo na vážnejší odpor nepriateľa. Za ustupujúcim vojskom poľským opravujú sa cesty a vyhodené objekty, aby postup nášho vojska bol usnadnený. a tu musím podotknúť, že naše ženijné vojsko sa vyznamenalo svojou obratnosťou a šikovnosťou. Mínové polia, ktorých bolo nastavané dosť veľké množstvo, sa očisťujú a zneškodňujú. Poľské obyvateľstvo lojálne sa chová k nášmu vojsku, ale čím ďalej naša armáda postupuje, tým hroznejší obraz sa jej stavia pred oči. Mnohé objekty povyhadzované alebo zničené. Čo nemohlo poľské vojsko zničiť vyhodnením, to ničilo ohňom. Vidíme horieť nie len drevené mosty, ale aj mlyny a píly. Nie div potom, že doprava na poľskom území stala sa veľmi ťažkou. Napriek tomu, že naše vojsko muselo prekonávať mnohé ťažkosti a odstraňovať rozličné prekážky, predsa nálada bola dobrá. Slovenská armáda všade kde prišla, svojím jednaním a konaním dokazovala svoje dobré meno, a preto ako odmenou tamojšie obyvateľstvo s nadšením víta našu chrabрую armádu.

Kedže, ako som už bol spomínal, obyvateľstvo poľského územia obsadeného našim vojskom, trpelo na nedostatok soli a droždí, na podnet veliteľa Rázus bola podniknutá pomocná akcia na podporu tohto obyvateľstva. Stot. duch. A. Sviežený s por. Puchým previedol dobrovoľnú sbierku medzi dôstojníkmi veliteľstva Rázus, ktorá vynesla 250.- Ks v hotovosti. K tejto akcii požiadany bol stot. duch. A. Sviežený a gréckokatolícky farský úrad v Medzilaborciach, aby u svojich veriacich tiež podnikol dobrovoľnú sbierku. Jej výsledok bol pekný, lebo farským úradom odovzdané bolo stot. Svieženému v hotovosti 430 Ks a asi 100 kg soli, cukru, múky v naturáliách. Z výnosu sbierok potom bolo zakúpené 300 kg soli a 15 kg droždí. Tieto potom boli odvezené do pohraničných poľských obcí a tu odovzdané buď miestnym farským úradom, alebo obecným úradom, aby ich potom rovnomerne pre obyvateľstvo rozdelili. Akcia táto bola prevedená v týchto obciach: Radoszyce, Komancza, Turzansk, Oszlavec¹³, Lupkov a Smolnik, kde všade bolo odovzdané po 50 kg soli a 2 kg droždí. Tamojšie obyvateľstvo s veľkou radosťou prijalo túto pomocnú akciu a s vďakou ju kvitovalo.

12. september:

Ako už posledné dni tak aj teraz veliteľ Rázus plk. gšt. A. Malár so svojím štábom navštevuje jednotlivé úseky jemu podriadených jednotiek nachádzajúce sa na obrannom poľskom území. Navštevuje naše jednotky v Radosziciach, Komanczi, Szczavnom atď.,

aby našich vojakov povzbudil, ale zároveň aj zistil potreby a požiadavky mužstva. Na tejto svojej ceste zistil, že medzi našim vojskom panuje tá najlepšia nálada a túžba pokračovať v obsadzovaní čím rýchlejšie a čím viac. Preto nemožno sa diviť, že len takto sa mohli naše jednotky za dosť pomerne krátku dobu dostať na severe až k Sanoku a na východe ku Baligrodu.

Musíme zdôrazniť, že cesty a hradske v Poľsku sa nachádzajú v hroznom a mizernom stave, a preto najviac starostí robilo zásobovanie našich jednotiek, nachádzajúcich sa na poľskom území. Z miestnych zdrojov bolo zásobovanie skoro nemožné, lebo obchody boli zväčša vyrabované a tie, čo neboli vyrabované, nemaly žiadnych zásob. Teda zásobovanie našich jednotiek muselo sa diať z nášho územia. Ale preto zlé cesty i keď u nás všetkých potravín bolo nadostač, ťažko bolo včas dostať zásoby na svoje miesto. Šťastie, že za dobu bojov na severných hraniciach bolo pekné počasie, ktoré umožňovalo aspoň ako tak riadny chod zásobovania našich jednotiek, ktoré na teraz už viac km vzdialené sa nachádzaly od našich štátnych hraníc.

13. september:

Dňa 13. septembra zavíta na veliteľstvo Rázus asi o 11.30 hod. sám vrchný veliteľ slovenských vojsk minister národnej obrany gen. F. Čatloš. Z Medzilaboriec hneď po obede odoberie sa minister národnej obrany gen. F. Čatloš k slovenským vojenským jednotkám, najviac vysunutým k východu, ktoré sa zaslúžily o zabezpečenie slovenských hraníc v najexponovanejšom východnom úseku. Svojou obetavosťou a pribojnosťou sa pričínili o to, že hranice štátu boli oslobodené od tlaku nepriateľa.

Na lúkach u obce Karlíkov blízko Sanoku do zázemia odchádzajúce slovenské jednotky nastúpili pred svojim hlavným veliteľom gen. F. Čatlošom, ktorý pripál na prsia dôstojníkom a vojakom, ktorí sa hrdinsky zachovali, slovenské vojenské vyznamenania.

Vyznamenaní boli nasledovní dôstojníci a vojaci medailou III. stupňa: mjr. pech. Ondrej Zverin, por. pech. Ján Baláž, por. pech. Ján Nálepka, voj. Michal Lepták, voj. Fuják, voj. Jozef Segeš a voj. Matej Ondrušek.

Na to gen. Čatloš prehovoril k vojakom, čo odchádzali k zaslúženému odpočinku do slovenského zázemia o význame vojenského činu, ktorý vykonali tým, že nepriateľa tlačiaceho sa od mesiacov na naše hranice, zahnali späť a zdolali na jeho vlastnom území. Ako vojaci mladej slovenskej armády ukázali sa byť hodnými spolubojovníkmi svojích nemeckých kamarátov, s ktorými spoločne prinavrátili pokoj a poriadok na širokom území rozvrátenom poľskými podpaľáčmi a teroristami.

Obyvateľstvo týchto krajov poznalo v slovenskom vojakovi človeka odvahy, vojenských cností a poriadku. Slovenský vojak priniesol tomuto ľudu, rečove nám veľmi blízkeho pokoj, istotu životov a majetkov. Niet sa potom čo diviť, že v dedinách pod Sanokom víťalo obyvateľstvo našich vojakov so slávobránami ovenčenými slovenskými, nemeckými a ukrajinskými zástavami a nápismi: Nech žijú naši osloboditelia, vojaci Veľkého Nemecka a susedného Slovenska.

Po ministrovi gen. Čatlošovi prehovoril k slovenským vojakom npor. del. v zál. Karol Murgaš, tlumočiac vďaka slovenských matiek a detí, ktoré obetavosťou svojích synov a otcov-vojakov ušetrené boli od hrôz vojny, ich dediny od neludských činov zdolaného a demoralizovaného utekajúceho nepriateľského vojska.

Minister gen. Čatloš sa potom so svojim štábom, v ktorom bol i štátny sekretár stot. Karmasin, vrátil späť do svojho hlavného stanu.

14. september:

Začína odsun našich vojenských jednotiek z obsadeného poľského územia do nášho vnútrozemia. Na obsadenom území ostávajú len menšie naše jednotky na udržanie poriadku, dotiaľ kým veliteľstvo nemeckých vojsk na Slovensku túto moc nepreberie do vlastných rúk.

18. september:

Kedže vojna s Poľskom blíži sa ku koncu a slovenské jednotky svoj úkol už vykonaly, hlavným voj. veliteľstvom Bernolák bolo nariadené presťahovanie veliteľstva Rázus ešte 15. sept. do mierovej posádky v Prešove. Ale nakoľko nemecké motorizované jednotky mali obsadené skoro všetky cesty, tento presun sa mohol uskutočniť len dnešného dňa. Asi o 9. hod. ráno vyrazí veliteľstvo Rázus so svojim štábom z Medzilaboriec a o 13. hod. prichádza do Prešova.

20. september:

Minister gen. F. Čatloš navštívil vojenské posádky Spiša, sťahujúce sa z poľských hraníc do svojich mierových posádok, aby slovenských vojakov za ich hrdinské činy vyznamenal. Ministra gen. Čatloša po tejto ceste sprevádzal gen. Pulanich, plk. gšt. Malár a Karol Murgaš. V tento deň bolo v Spišskom Podhradí slávnostné dekorovanie príslušníkov slov. armády, ktorí sa vyznamenali. Ministra gen. Čatloša a jeho sprievod privítal jeho Excelentia Ján Vojtášák biskup spišský, ktorý medzi iným vo svojej reči vyhlásil, že preberá na sebe bremeno vojenského ordinária. Po privítaní bolo vyznamenanie príslušníkov p. pl. 1.

Vyznamenanie II. stupňa obdržal: stot. pech. Jozef Albrecht a vojak Ladislav Lipušný.

Vyznamenanie III. stupňa obdržal: por. pech Štefan Kozma, čat. asp. Karol Glázner, čat. v zál. Rudolf Glatz, čat. v zál. Ján Furčan, čat. v zál. Karol Maxim, slob. Ján Krivoš a voj. Ján Steržik.

K vyznamenaným potom prehovoril minister gen. Čatloš a vo svojej reči vyzdvihol hrdinské a statočné chovanie sa slovenskej armády v bojoch proti Poľsku. Po skončení slávnostného vyznamenania min. gen. Čatloš s ostatnými predstaviteľmi armády odišiel do Kežmarku, kde v nemocnici navštívil ranených vojakov. Po tejto návšteve pokračoval ďalej do Zakopaného, aby tam navštívil jednotky slovenskej armády dosiaľ ešte konajúce službu.

24. september:

Keďže dôstojníci a mužstvo záložných ročníkov neskladali vojenskú prísahu, bolo nariadené velit. Bernolák, aby čím v kratšej dobe bola táto prísaha prevedená. V prešovskej posádke bol deň prísahy stanovený na 24. sept. 1939.

Pred prísahou sa konaly vojenské bohoslužby. Pre mužstvo rím. a gréc.kat. vyznania boli poľné bohoslužby na ihrisku ŠK Slávie v Prešove a pre mužstvo ev. a. v. vyznania v evanjelickom farskom kostole. Po bohoslužbách k shromaždenému mužstvu prehovoril o význame prísahy mjr. duch. Violand Andor. Po preslove mjr. duch. Violanda Andora prehovoril ešte pplk. pech. M. Širica, ktorý zároveň prevzal od mužstva predpísanú prísahu. Po skončení prísahy bolo defilé záložného mužstva.

Od 24. sept. do 30. sept. konal sa v Tatrách kurz pre aktívnych vyšších dôstojníkov, na ktorom sa preberaly skúsenosti nadobudnuté z vojny s Poľskom.

26. september:

Začína sa postupná demobilizácia slovenskej armády, počínajúc od najstarších záložných ročníkov.

27. september:

Gen. plukovník List, veliteľ južnej nemeckej armády¹⁴ v Poľsku, vyznamenal ministra národnej obrany gen. F. Čatloša, gen. Pulanicha a plk. gšt. Malára nemeckým železným krížom, aby týmto dokumentoval hrdinské chovanie sa slovenskej armády za bojov v Poľsku.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

6.

Kronikársky zápis podáva krátky prierez históriou pešieho pluku 1 so sídlom v Levoči od jeho vzniku v máji 1939, organizačných aspektov, cez účasť v bojoch proti Poľsku (ako súčasť 1. divízie) až po koniec roka 1939.

Kronikár peš. pl. 1

Por. duch. JUC. Karol Neururer

KRONIKA PEŠIEHO PŁUKU 1 ZA ROK 1939

Keď veje vietor dolinou v jaseň, šumí lístie a padá zo stromov na zem, klesá odtrhnuté od svojich konárov v prach. Veje i čas dejinami ľudstva, trhá, zráža a dvíha národy! No vietor, hoci i silný, nemôže urvať lístia zeleného, ktoré sa drží pevne svojho kmeňa svojou miazgou, vnútornou silou!

14. marec 1939. Významný deň v dejinách slovenského národa, ktorý po tisícročnej porobe dosiahol samostatnej štátnosti. Radosť žiarila z očí Slovákov! a právom! Veď splnil sa sen, dávný slovenský sen – mať svojský slobodný slovenský štát. Táto sloboda je jeho bohatstvom, slávou a chlebom, je nutnou podmienkou jeho plného rozvoja! a keď teraz víťazné slnko slobody zapudilo olovené mraky, keď teraz slnko rozleje svoje jasné a teplé lúče po krásnych krajoch slovenských, treba sa nielen tešiť z tej slobody, ale úprimne a intenzívne pracovať v prospech rozkvetu a zveladeniu samostatnej Slovenskej republiky.

Kronikár pluku – ustanovenie

Rozkazom veliteľa pluku bol nadporučík duch. JUC. Karol Neururer ustanovený kronikárom pluku.

Vek: 33 rokov, rodište: Vecsés, v Maďarsku, vzdelanie: reálne gymnázium s maturitou, teologické štúdiá v Trnave a právnické na univerzite v Bratislave.

Utvorenie pešieho pluku 1

Po vyhlásení slovenskej samostatnej štátnosti odišli dôstojníci českej národnosti zo Slovenska. Dňa 24. marca 1939 rozlúčil sa s plukom bývalý veliteľ p. pl. 37 plk. pech. Jozef Pánek a odovzdal velenie pluku kpt. pech. Žigmundovi Karlendrovi. 25. marca MNO

nariaduje, aby slovenské vojsko započalo svoju prácu s najväčšou svedomitou a presnosťou. Zvlášť v tej ťažkej dobe nemá znať práca žiadnych prekážok, každý poklesok a neporiadok musí byť zadusené v zárodku. Sotva však dosiahol slovenský národ slobody, sotva sa spamätal zo svojej radosti, keď Maďarsko – využíjúc doby, keď slov. armáda po odchode českých dôstojníkov sa začala organizovať – prepadlo náš mladý štát na východných hraniciach. Dňa 21. marca¹ prekročilo maďarské vojsko hranice Slov. štátu na východe. Veliteľstvo býv. VI. sboru vo svojom rozkaze vyzývalo všetkých, ktorí sú povolaní brániť hranice Slovenska, aby tie do krajnosti hájili. Železnú kázeň a vytrvalosť žiada od slovenského vojska. V týchto bojoch na východe účastnil sa p. pl. 37 v úseku Michalovce, hor. p. pl. 3 na úseku Snina – Sninský Kameň – Telepovce – Drienov – Bogdánovce² a hor. p. pl. 4 v úseku Nižná Slaná – Revúca – Betliar ako zaistenie hraníc. Tento vojenský konflikt bol zlikvidovaný na začiatku apríla spoločným slov.-maďarským rokovaním, kde boli presne stanovené nové hranice slovensko-maďarské na východe.

Peší pluk 1. vznikol v máji 1939 pri reorganizácii slovenskej armády. Bol utvorený z bývalého peš. pl. 37, ktorý bol výnosom MNO č.j. 51/l.org.1939 premenovaný na peší pluk 1. V rámci tohto novoutvoreného pluku boli slúčené i bývalé horské peš. pluky č. 3 a 4. za veliteľa p. pl. 1 ustanovilo MNO mjr. pech. Pavla Kunu, za veliteľov praporev: Mjr. pech. Frant. Stojana, kpt. pech. Eduarda Schneka a škpt. pech. Karla Hasenberga. Za veliteľa náhr. prap. škpt. pech. Ladislava Rosenzweiga, hospodárom: kpt. hosp. Frant. Handl, šéflekárom: npor. zdrav. MUDr. Jána Kulu. Mjr. pech. Fr. Stojan a kpt. pech. E. Schnek však u pluku službu vôbec nenastúpili. Na ich miesto vymenovalo MNO škpt. pech. Jozefa Albrechta, za vel. I/1 prap. Vondrišiel³, kpt. pech. Eugena Budaváryho⁴ za vel. II/1 prap. Dobšiná a III/1. prap. mjr. pech. Karla Hasenberga, Poprad.

Dňom 17. mája 1939 bol vládou Slov. štátu a MNO povýšený na podplukovníka mjr. pech. Pavel Kuna a na majora škpt. pech. Karol Hasenberg.

Prví dôstojníci peš. pl. 1 boli:

I/1. prap. Vondrišiel, do 1. VIII. Levoča: škpt. pech. Jozef Albrecht
npor. pech. Štefan Humay
por. pech. Ján Pecho
por. pech. Teodor Obuch

II/1. prap. Dobšiná, od 1. VIII. Podolíneč: stot. pech. Eugen Budaváry
por. pech. Imrich Kováč
por. pech. Cyril Kuchta
por. pech. Vladimír Štěpánek
por. pech. Matej Szittyai

1 Nepresný dátum, v skutočnosti až skoro ráno 23. marca.

2 Dnes Šarišské Bohdanovce.

3 Dnes Nálepkovo.

4 Neskôr si poslovenčil meno na Budinský. Padol v bojoch o Kaukaz v lete 1942 v hodnosti majora, ako slovenský dôstojník s vôbec najvyššou hodnosťou, ktorý v ZSSR padol.

III/1. prap. Poprad:

mjr. pech. Karol Hasenberg
npor. pech. Ľudovít⁵ Kuchta
por. pech. František Petřík
por. pech. Ján Korenko
por. pech. Augustín Mravec
por. pech. Rudolf Blizner

Dňom 1. mája 1939 bolo sriadené výcvikové stredisko u p. pl. 1 v Poprade (výn. MNO 57.173/dôv.1.odd.1939), ktoré bolo neskoršie premiestnené do Levoče. Veliteľom výcvikového strediska bol ustanovený mjr. pech. Jozef Tlach.

Vojenská slávnosť 3. vyššej jednotky v Prešove

Dňa 29. júna 1939 konala sa vojenská slávnosť 3. vyšš. jednotky⁶ v Prešove za účasti ministerského predsedu vlády, msgr. Dr. Jozefa Tisu, gen. Ferd. Čatloša, biskupa gr. katol. Gojdiča, rôznych úradov a korporácií a za účasti veľkého davu obecnstva, ktoré vrelo víťalo svojho min. predsedu. Tejto slávnosti zúčastnil sa jedon prápor výcvikového strediska, ktorého veliteľom bol mjr. pech. Jozef Tlach. Presun tohto práporu sa previedlo v dňoch 26. a 27. júna peším pochodom.

Po prejave min. predsedu Dr. Tisu a gen. Čatloša bolo dekorovanie vyznamenaných v marcových bojoch. Pri tejto príležitosti bol vyznamenaný náš veliteľ pplk. Pavel Kuna s pamätnou medailou za boje na východe ako zástupcu veliteľa sboru, taktiež dvaja vojaci, príslušníci p. pl. 1.

Po slávnostnom dekorovaní nasledovalo defilé. Slovenské vojsko svojim ráznym vystupovaním, svojou zdatnosťou vyvolalo v radoch civilného obecnstva búrlivé ovácie. Národ je hrdý na svojich synov, na slov. vojsko, ktoré má byť zárukou krajšej budúcnosti celého národa!

Prísaha slov. vojska

Dňa 5. júla 1939 vo sviatok slovenských apoštolov Cyrila a Metoda složilo slov. vojsko prísahu vernosti svojmu mladému štátu. Nie je náhoda, že deň prísahy pripadol na sviatok slov. vierozvestovateľov, znázorňujúc novú ideológiu, ktorá má panovať v duchu slov. vojska, totiž duch kresťanský a národný. Bol to radostný deň v živote mladej slov. armády.

Ráno zúčastnila sa posádka slávnostných bohoslužieb v katolíckom a evanjelickom chráme. O 11. hod. konala sa prísaha na námestí pred býv. župným domom v prítomnosti veliteľa pluku pplk. P. Kunu, zástupcov rôznych úradov, okr. náč. dr. Bohuša, starostu mesta Krchnáka a obecnstva. Po vyhlásení veliteľovi pluku za zvukov pluk. hudby bola vztýčená št. vlajka. Duch. správca pluku vo svojom prejave poukázal na veľký význam tohto dňa v živote slov. národa, ktorý v marcových dňoch dosiahol samostatnosti. Nabádal vojakov

5 Inde ako Ľudvík, čo je správnejšie.

6 Vyššie veliteľstvo 3.

k láske a verejnosti ku svojeti a k svedomitému plneniu voj. povinnosti. Na to nasledovalo slozenie prisahy. Táto slávnosť bola zaklúčená štátnou hymnou a defilém pred vel. pluku.

Prvé výročie smrti Vodcu národa, A. Hlinku

Spomínala posádka dňa 15. augusta 1939. O 20. hod. konala sa v aule gymnázia tryzna za zomrelého Vodcu, na ktorú bola vyslaná delegácia dôst. rotmajstrov a mužstva. Dňa 16. aug. boli smútočné bohoslužby v kostole sv. Jakuba, ktorých sa zúčastnili všetci dôst. a mužstvo.

Je tomu rok, čo odišiel na večnosť veľký syn slov. národa, msgr. A. Hlinka. Osud mu už nedoprial uzrieť výsledok životného boja za práva slov. národa, samostatný slovenský štát. Jeho milá a vznešená pamiatka však žije večne v národe.

Branná pohotovosť štátu za september 1939

Slovenský národ sotva si vybojoval samostatnosť a spamätal z prvej ťažkej rany, utrpejnej odstúpením južnej časti svojho štátneho územia v smysle viedenskej arbitráže, dejinná skúška národa pokračovala ďalej. Bolo to slavianské Poľsko, ktoré ultimátom dožadovalo ďalších častí našej vlasti. Museli sme postúpiť slovenské územie na sever od Čadce, západu časť Javoriny a severu časť Vysokých Tatier.

Slovenský národ nezabudol na to, že slavianský národ poľský počas najťažších dní rezal do živého tela slov. národa, keď využíjúc situáciu, vzal čisto slovenské kraje.

Keď napnutie politické medzi Nemeckom a Poľskom vybuchlo vo vojenský konflikt, slovenský národ uplatnil tieto svoje nároky, resp. vrátenie slovenského územia, po boku svojho veľkého priateľa Nemecka.

Dňa 23. augusta ráno o 3.35 hod. bol vyhlásený poplach v posádkach Levoča, Poprad, Podolíne a bol ihneď postavený I., II. a III/1. prápor, kan. min. čata a spoj čata. O 10.00 hod. odišiel veliteľ pluku s pobočníkom do Spišskej Belej, kde bolo postavené veliteľstvo podtatranskej skupiny⁷. Jej veliteľom bol ustanovený vel. 1. pluku pplk. pech. Pavel Kuna⁸. Skupine podliehal sam. prap. I., II/1. prap. min., kan. a spoj. čata, výzvedná čata 3/IV. batéria, 2/IV. bat., 8/IV. bat., a všetky finančné stráže a inšpektoráty v priestore vel. skup., III/1. prap. Uvedené jednotky zaujali dňa 23. aug. ostrahu severných hraníc v pásme skupiny podľa priloženej oleáty a vál. denníka. Úkol týchto jednotiek bol strážiť hranice a v prípade, žeby poľské jednotky prekročili štátne hranice, zadržovať postup týchto ústupovým bojom až na čiaru Tatr. Kotlina 1007 – 989 – trig. 1059, chrbát Magury trig. 1089 – Pustovce 718 – 796 – 842 po chrbáte Sv. Anny trig. 818, 711 – 705 a na tejto organizovať obranu.

7 Podtatranská skupina – pluk pod velením pplk. P. Kuna podliehal 1. div., pričom jeho úlohou bolo krytie severných hraníc krajiny od Kopského sedla vo V. Tatrách po Starú Lubovňu.

8 Pavel Kuna (1895 – 1982) – legionár, čs. dôstojník, od marca 1939 vel. 11 div. v S. N. V., od mája vel. p.pl. 1 v Levoči, v rokoch 1941/1942 veliteľ Zaisťovacej divízie. Počas Povstania veliteľ III. taktickej skupiny, neskôr partizán.

Dňa 1. sept. 1939 došiel na veliteľstvo „Paľo“, ktoré bolo krycie meno vel. p. pl. 1., styčný dôstojník ríšskonemeckej armády od gen. veliteľa nemeckého vojska na Slovensku a doniesol stručný rozkaz, v ktorom bolo nariadené celému pluku o 4.45 hod. plná pohotovosť. I. a III/1 prap. má o 4.45 hod. postupovať za 9. motorizovaným plukom nemeckej armády, ktorý prevedie výpad na poľské územie. V intenciách rozkazov, ktoré vydalo nemecké velenie, a rozkazu vel. Paľo postupoval I/1 prap. v smere Ždiar – Podspády, kde sa zaistil a vyslal po jednej rote na smer Javorina. Rota pri postupe na Javorinu dosiahla Javorinu bez boja o 7.15 hod., kde bolo naše vojsko veľmi srdečne prijaté tamojším obyvateľstvom. V Javorine bola ponechaná jedna čata a I/1 prap. zahájil ďalší postup v smere na Jurgov. S tým istým dňom bolo veliteľstvo Paľo podriadené vel. „Janošík“, ktorého veliteľom bol gen. A. Pulanich. Úlohou skupiny „Janošík“ bolo chrániť bok a postup 2. nemeckej divízie, ktorá postupovala severným v údolí Dunajca. I/1 prap., ako predvoj hlavnej skupiny postupoval ďalej smerom Ochotnica – Kamenica⁹ – Na Rzecze, kde narazila na odpor poľského vojska. Prápor má troch mŕtvych v týchto bojoch a to: čat. v zál. Štefana Kráľa, 3/1., ktorý bol pochovaný dňa 5. sept. na kopci Na Rzecze nemeckým vojskom, slob. Gejza Pisarčík, 1/1 roty, a Michal Ján Čižmár, 1/1 roty, ktorí boli pochovaní v spoločnom hrobe na starom cintoríne v Ochotnici duchovným pluku npor. Neururerom. Česť ich pamiatke! V týchto bojoch boli ranení: Voj. Jozef Kotroš, Jozef Krak a Peter Bohyňa.

Dňa 6. sept. I/1. prap. v hlavnej skupiny „Janošík“ prechádza do zálohy a je vystriedaný jedným práporom peš. pl. 4, ktorý postupoval ďalej v smere Kamienica – Tymbark. I/1. prápor v priestore Kamienica je zálohou, kde prevádzal organizáciu práporu. Dňa 6. sept. o 22 hod. obdržal vel. Paľo rozkaz, dľa ktorého východná skupina vel. „Janošík“ sa presunuje peším pochodom na východ v čiare Stará Lubovňa – Sabinov – Kapušany. S.V. pluku je vo Velkom Šariši.

Dňa 9. sept. o 16.30 hod. obdržal vel. Paľo kurirom rozkaz, podľa ktorého ďalší pochod časti vel. Paľo na východ je zastavený a p. pl. 1 má ihneď sa presunúť do priestoru Spišské Podhradie. S.V. sa ubytuje v Spišskom Podhradí, I/1 prap. je ubytovaný v Bijacovciach, vrátiac sa od vel. Janošik a III/1 prap. v Kolbachoch.

Dňa 20. sept. o 10.00 hod. vykonal minister nár. obrany, gen. Čatloš prehliadku pluku. K tejto prehliadke nastúpil pluk o 9 hod. na Paziči pri Sp. Podhradí. Niekoľko minút po 10 hod. došiel p. min. gen. Čatloš v sprievode biskupa Vojtaššáka, hl. veliteľa HG, Šaňa Macha, náč. štábu a vel. 3. div. plk. gšt. Malára na miesto prehliadky, kde ho menom obce Spiš. Kapitule a mesta Sp. Podhradie privítal star. obce Spiš. Kapitule kanoník Štefan Lach. Kyticu mu odovzdala žiačka mešt. školy. Potom sa mu hlásili okr. náčelník z Levoče, vel. četn. odd., okr. vel. HG a vládny komisár mesta Sp. Podhradía. Potom previedol min. nár. obrany prehliadku nastúpeného pluku.

Po prehliadke nasledoval akt vyznamenania hrdinov. Dekorácii nastúpili: gen. Pulanich, vel. 1 div., stot. pech. Jozef Albrecht, voj. Ladislav Lopušník, čat. asp. Karol Glasner, por.

pech. Štefan Kozma, čat. v zál. Rudolf Glatz, slob. Ján Krivoš, voj. František Farárik, voj. Ján Stašík, čat. v zál. Ján Furcon¹⁰ a čat. v zál. Karol Maxim.

Pred dekoráciou mal prejav k dekorovaniu navrhnutým a k nastupivšiemu vojsku min. gen. Čatloš, ktorý vo svojom prejave ocenil vlastnosti dobrého slov. vojaka. Potom dal pokyn vel. pluku k vzdaniu pocty hrdinským padlým vojákom I/1 prap., ktorým sa tiež udeľuje vyznamenanie. Sú to: slob. Gejza Pisarčík, čat. v zál. Král Štefan a voj. Ján Michal Čižmár. Spomenul tiež ranených vojákov, navrhnutých k vyznamenaniu, ktorí sa na slávnosť dostať nemohli. Sú to: voj. Jozef Kotroš, Jozef Krak a Peter Bohyňa.

Potom previedol min. nár. obr. dekoráciu. Zlatou medailou bol vyznamenaný gen. Pulanich, striebornou medailou stot. pech. J. Albrecht a voj. Ladislav Lopušník. Ostatní boli vyznamenaní bronzovou medailou. Po dekorovaní prehlásil minister nár. obr., že prápor pl. 1 týmto dňom pomenúva práporom „Javorinským“, ktorého pomenovania nech sa všade užíva.

Po vykonaných obradoch na požiadanie min. mal prejav k vojsku J. exc. spišský biskup Vojtaššák, ktorý vyzdvihol duchovnú hodnotu dokonalého vojaka. Po ňom hl. veliteľ HG, Šaňo Mach predstavil sa vojsku ako príslušník p. pl. 1 a prejavil ochotu v páde potreby s plukom aktívne bojovať za oslobodenie slov. bratov! Dekorovanie bolo zakľúčené štátnou hymnou a defilém pred. p. ministrom nár. obr. a dekorovanými hrdinami.

Dôstojníci I. práporu „Javorinský“, ktorí sa zúčastnili v boji pri Ochotnici boli:

stot. pech. Jozef Albrecht, veliteľ práporu,
por. pech. Teodor Obuch, pobočník vel. prap.,
por. pech. Peter Kalina, vel. 1. roty,
por. pech. v zál. Ján Bevelaqua, vel. 2 roty,
por. pech. v zál. Štefan Kuzma, vel. 3 roty,
por. pech. Tibor Krempaský, veliteľ 4 roty.

Dňa 8. októbra 1939 vrátil sa peší pluk 1. do svojich mierových posádok.

Vyznamenanie nášho veliteľa

Dňa 4. októbra konala sa slávnostná prehliadka slov. vojska pri Poprade za účasti predsedu vlády msgr. Dra Tisu, gen. Čatloša, gen. nemeckej armády Engelbrechta, veliteľa 3. div. plk. gšt. Aug. Malára, pri ktorej príležitosti bol vyznamenaný náš veliteľ pplk. pech. Pavel Kuna, a to vyznamenaním 3. stupňa za hrdinstvo v účasti poľského válečného ťaženia, ako veliteľ podtatranskej skupiny.

Voľba Prezidenta Slovenskej Republiky

Dňa 26. októbra 1939 o 10.20 hod. bola prevedená voľba prvého Prezidenta Slov. Republiky v Bratislave v budove slov. snemovny. V deň voľby boli vztýčené zástavy na budovách vojenských a súkromných.

10 V skutočnosti Furčan.

O 10.50 hod. shromaždilo sa mužstvo na dvore Štefánikových kasární s dôstojníckym sborom, aby bol oznámený výsledok voľby.

O 11. hod. sa dostavil zástupca veliteľa pluku, mjr. pech. J. Tlach¹¹ a oznámil radostnú zvesť, že prvým Prezidentom Slov. Republiky bol jednohlasne zvolený msgr. Dr. Jozef Tiso. O význame voľby prehovoril vojakom por. pech. Korenko v zast. veliteľa posádky a vojakom nemeckej národnosti npor. pech. Scholtz. Zvolenie msgr. Dra Tisu prezidentom Slov. Republiky bolo prijaté s veľkou radosťou a nadšením. Národ vycítil veľmi dobre, že jediným zástupcom, ktorý môže prísť na Hlinkové miesto, je jedine msgr. Dr. Tiso. Veď 14. marec a 6. okt. sú veľmi dobrým obrazom jeho vodcovských schopností a nekompromisného postoja vtedy, keď ide o vec národnú. Jeho silná ruka nás povedie a ochráni a pod jeho pevnou rukou zavládne v našom štáte mier a práca!

V dôstojníckej jedálni pluku bol spoločný obed všetkých dôstojníkov a rotmajstrov posádky.

Prevedenie pozostatkov Vodcu Andreja Hlinku do mauzólea. Pietna slávnosť.

Dňa 31. októbra boli prevezené pozostatky neb. Vodcu Andreja Hlinku z dočasnej krypty do krásneho mauzólea, ktorý dalo vystaviť mesto Ružomberok svojmu veľkému synovi. Národ chcel sa zavďačiť svojmu Vodcovi vtedy, keď jeho telesné pozostatky uložil do krásneho mauzólea v rámci okázalých slávností.

O 10. hod. sa shromaždilo mužstvo pod vedením svojich dôstojníkov na dvore Štefánikových kasární, kde o význame týchto slávností prehovoril vojakom duchovný pluku. Odpoľudnia vypočulo mužstvo rozhlasové vysielanie zaklúčenia ružomerských slávností.

Prísaha nováčkov výcvikového strediska v Levoči

Výnosom MNO č.j. ?¹² bol zriadený nemecký prápor v rámci pešieho pluku 1.

Dňa 12. novembra složili nováčkovia výcvikového strediska v Levoči prísahu. Ráno sa zúčastnili voj. bohoslužieb, skadiaľ sa vrátili do Štefánikových kasární o 10.30 hod. nastúpili k složeniu prísahy pod velením svojich veliteľov. O 10.30 hod. hlásil sa stot. pech. Jozef Albrecht, veliteľ nemeckého práporu p. pl. 1 veliteľovi pluku, ktorý vykonal prehliadku. O dôležitosti a záväznosti vojenskej prísahy prehovoril v slov. a nemeckej reči duchovný pluku, npor. Neururer.

Na to nasledovalo složenie prísahy, ktoré bolo zaklúčené štátnou hymnou a defilém pred veliteľom pluku a dôstojníckym sborom.

11 Josef Tlach (1896 – 1962) – Čech, legionár, príslušník vojenskej odbojovej skupinky Victoire, V lete 1944 vel. banskobystričkej posádky, od septembra vel. I. takt. skupiny v SNP.

12 Otáznik v orig.

**Návšteva p. min. nár. obr. gen. Čatloša a náčelníka nem. voj. misie,
gen. por. Ottu v posádke Levoča**

Dňa 16. novembra 1939 o 11.00 hod. prišiel p. minister nár. obr. gen. Čatloš s gen. por. Ottom a sprievodom do Levoče, aby prehliadol na dvore Štefánikových kasární nemecký prápor.

Pri príchode do mesta hlásil sa p. min. Čatlošovi plk. gšt. A. Malár a veliteľ posádky pplk. Kuna. Vzácných hostí privítali okr. náč. Dr. Bohuš, starosta mesta Krchniak, okr. vel. HG Bujna. Potom prevzal minister Čatloš hlásenie od veliteľa nemeckého práporu, stot. Albrechta. Po krátkom privete p. ministra, ktorý predstavil práporu náčelníka nemeckej voj. misie, gen. por. Ottu a mjr. Langsdorffa zo štábu nem. voj. misie, prehovoril št. taj. ing. Karmasin. Po jeho reči bola slávnostná prehliadka nemeckého práporu, ktorý svojim vystúpením a skvelým pochodom vyvolal pochvalu a uznanie najmä svojou ukáznenosťou. Vystúpenie nemeckého práporu a jeho doterajšia práca je veľkým kladom v budovateľskom diele nášho štátu.

Po slávnostnej prehliadke nem. práporu prezreli si vzácní hostia mesto, najmä námestie, radnicu, sv. jakubský kostol. Na počesť hostí bol v dôst. jedálni pluku slávnostný obed, na ktorom povedal zdravicu pplk. Kuna, ktorý vítal hostov, gen. Čatloš na Führera a starosta mesta vďačne kvitoval úspechu slov. – nemeckú prácu. Gen. Otto, ako náčelník voj. misie ďakoval za milé vítanie a osvedčil sa, že zo všetkých svojich síl bude pomáhať slov. vojsku a napomáhať rozvoj Slov. Republiky, ktorej žela úspechu a veľkú budúcnosť. Št. tajomník Karmasin vyzdvihol veľký význam faktu, že sa v Slov. Republike uskutočňuje dávne želanie Nemcov príslušníkov, ale aj krásna perspektíva do budúcnosti.

Snímky z tejto slávnosti sú uložené v albume p. pl. 1.

**Dekorovanie účastníkov poľského vál. ťaženia, príslušníkov
p. pl. 1 pamätnou medailou**

Dňa 8. decembra 1939 o 11. hod. shromaždilo sa dôstojnícky sbor a mužstvo na dvore Štefánikových kasární, kde veliteľ pluku previedol z poverenia MNO dekorovanie účastníkov poľského vál. ťaženia, príslušníkov p. pl. 1 pamätnou medailou.

Po prehliadke veliteľom pluku nasledovalo dekorovanie. Vyznamenaní boli:

npor. pech. Ludvík Kuchta

npor. duch. JUC. Karol Neururer

por. pech. Teodor Obuch

por. pech. Matej Szittyai

por. pech. Cyril Kuchta¹³

por. pech. Peter Kalina

por. pech. Vladimír Kuchta

13 Ide o neskoršieho nadporučíka Cyrila Kuchtu, ktorý dal 28. 8. 1944 na dvore martinských kasární postrieľať skupinu Nemcov (tzv. Ottova misia). Nešlo však o tu spomenutého gen. Paula von Otta, ale pplk. Waltera Otta.

rotníci:

zvk. podk. Lechmacher František

rtk. podk. Szölösi Ján

rtk. pech. Grosz Richard

rtk. pech. Mosch Andrej

rtk. pech. Roth Pavel

rtk. pech. Vrana Jozef

rtk. pech. Dohoda Ján

rtk. pech. Hlavác Otto

rtk. pech. Horenský Ján

rtk. pech. Krajmer Ján

rtk. pech. Veles Michal

rtk. pech. Žamba Ondrej

rtk. pech. Šimko Anton

a 57 z radov mužstva.

Snímky z dekorovania sú uložené v albume p. pl. 1.

Prehľad za rok 1939

Veliteľ pluku: pplk. pech. Pavel Kuna

Dôstojnícky sbor sa skladal z: 1 pplk, 1 mjr., 2 stot., 7 npor., 16 por.

Gážísti m. h. tr.¹⁴ bolo: 1 dôst. zást., 5 zást., 17 rotníkov

Ďalej slúžiacich bolo: 50 osôb

Mužstva bolo: 840 mužov

Civilných zamestnancov bolo: 1

Mužstvo bolo dľa národnosti: 55 % Slovákov, 45 % Nemcov. Iných: 0.

Mimoriadne prípady: 0

Kázeň: dobrá

Činnosť voj. zátišia: 3 slávnosti, akadémie, 4 prednášky, 5 divadelných predstavení, 6 rádiofonických produkcií, 4 kinopredstavenia. Účasť pri civil. kultúrnych predstav.: 9, zá-pasy futbalové: 3

Návšteva voj. knihovne: dobrá

Kronikár pluku
npor. Neururer

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

14 Skratka asi značí: mimo hodnostných tried.

7.

Informatívny výpis z mierovej kroniky pešieho pluku 2 opisuje dramatické udalosti počas tzv. Homolovho puču v Prešove, pohraničnú vojnu s Maďarskom v marci 1939, ako aj účasť v protipoloľských bojoch až po demobilizáciu v októbri 1939.

Peší pluk 2.

Čj. 155/Dôv. 1940

Vec: Výpis z mierovej kroniky.

Prešov, 9. jan. 1940.

Ministerstvo národnej obrany,

Bratislava

Na Vestník dôverný číslo 3, čl. 8. hlásim:

Vyhlásenie voj. puču

Zo štvrtku na piatok t.j. z 9. na 10. marca 1939 previedli generáli voj. puč. Dňa 9. marca 1939 o 21.00 hod. všetci gážisti českej národnosti nastúpili u svojich jednotiek. O 22.00 hod. objavili sa prvé ozbrojené voj. hliadky, vedené českými gážistami, ktoré obsadily všetky verejné budovy. Došlo k prvému zatýkaniu verejných činiteľov a slovenských národovcov, ktorých rad radom pochytili a autami dopravovali na rôzne miesta Slovenska a Moravy. Veliteľstvo p. pl. 16 bolo v stálej permanencii. Jednotky dostaly úplnú poľnú výstroj a náboje. Slovákom gážistom zakázali nosiť zbrane a vždy boli kontrolovaní a doprevádzaní jedným českým gážistom. Dňa 10. marca 1939 v častných hodinách ranných objavily sa vyhlášky podpísané veliteľom VI. sboru div. gen. Ondrejom Mézlom, ktorý vzal do svojich rúk všetku moc správnu a sudcovskú.

Vyhláška bola tohto znenia:

Vyhláška miestnej verejnosti

S ohľadom na mimoriadne pomery a niektoré polutovaniahodné udalosti z poslednej doby, rozhodol som sa prevziať na dobu potreby na teritriu mojho zboru všetku moc správnu aj sudcovskú do svojich rúk. Tým zostáva nedotknutá vaša autonomia. Tieto opatrenia sú namierené len proti zradcom a zapredancom národa, ktorých odstrániť je už teraz najvyšší čas v záujme spoločného slovenského národa a ľudu.

Od okamihu vylepenia alebo vybubnovania tejto vyhlášky každý je bezpodmienečne povinný podriaďiť sa mojim nariadeniam, ako aj nariadeniam vojenských úradov a orgánov, ktoré v mojom mene budú horeuvedenú správu a sudcovskú moc vykonávať.

Predovšetkým zakazujem čo najprísnejšie všetky verejné shromaždenia, shlukovanie sa viacerých osôb na ulici, ako aj akékoľvek kritizovanie tohto môjho počinu. Proti tým, ktorí by tohto zákazu nedbali, bude zakročené so všetkou prísnosťou a bezohľadnosťou.

Rovnako zakazujem páchanie týchto zločinov: Vraždy, krádeže, podpaľačstvá, verejného násillia, poškodenia cudzieho majetku, odboja, zbehnutia, navádzania, alebo napomáhania k porušeniu vojenskej povinnosti, vzbury, plienenia, ako aj násilného sprotivenia sa úradným orgánom i všetky sabotážne činy, ktorými by bol rušený normálny chod verejných podnikov alebo hospodársky život.

Tí, čo budú pri páchaní týchto činov dopadnutí, budú na mieste zastrelení.

Nariaďujem s okamžitou platnosťou, aby všetky podniky, obchody a závody ako aj verejné miestnosti boli zatvorené najneskoršie o 19. hodine. Po tejto hodine nie je tiež dovolené nikomu, aby sa zdržoval na uliciach a verejných miestach.

Všetky zbrane sečné, bodné a strelné, ako aj náboje a výbušniny je povinný každý odovzdať i keď má povolenie k ich držbe, behom 12 hodín na najbližšej četníckej stanici, alebo policajnom úrade.

Rovnako zakazujem počúvať cudzozemský rozhlas /radio/ a radiospojenie pomocou vysielacích staníc nachodiacich sa v súkromnej držbe.

Zavádzam súčasne prísnu cenzúru listových zasielok, preventívnu cenzúru periodickej tlače a suspendujem domovú slobodu.

Tí, čo neodovzdajú zbrane, budú očúvať cudzí rozhlas, ako aj nebudú dbať ustanovenia o radiovom vysielaní, budú trestaní ako zločinci.

Občania zachovajte vo vlastnom záujme a majte dôveru voči predstaviteľom vojenskej moci, ktorá pracovala vždy len pre blaho nášho spoločného štátu, Slovenskej krajiny a Slovenského národa.

Spišská Nová Ves, dňa 9. marca 1939.

Veliteľ VI. sboru:
div. gen. Ondrej Mézl, v.r.

Incident v Prešove za voj. puču

Vojenský teror neznajúci medzi vyvrcholil dňa 11. marca 1939. Sprievod pozostávajúci zo študentov a študentiek, št. reál. gymn., št. uč. úst., št. priem. školy, št. obch. ak., vyš. hosp. školy a meštianky šiel od budovy št. uč. ústavu v Prešove k reálnemu gymn., Vajanského a Francisciho ulicou na Hlinkovu ulicu. Cestou spievali slovenské pochody a vyžadovaly prepustenie uväznených Slovákov. Pred budovou Slov. ev. kol. gymn. zaspieval sprievod, ktorý medzi tým vzrástol na 1500 osôb, pieseň „Kto za pravdu horí“. Pred sekretariátom HSLS sa zastavil a dožadoval sa jeho otvorenia. Pred radnicou začal skandovať: „Na Slovenskú radnicu chceme slov. zástavu“. Sprievod medzi tým si opatril

autonomistickú zástavu. Vojenská hliadka začala bez vyzvania do davu strieľať. Veliteľom hliadky bol pra. poč.¹ Frant. Štěpánek od náhradného práporu p. pl. 16.

Študentstvo sa rozutekalo do domcov a parku. Jedna s osmich rán zranila starú ženu. Vojaci bez vyzvania znovu strieľali na študentov, ktorí medzi tým vyšli na ulicu z diaľky asi 150 krokov, pri čom zranili osem študentov a študentiek. Študenti po incidente na výzvu slov. policajtov sa rozišli.

Úradná správa vydaná voj. vel. udáva, že voj. hliadka bola nezodpovednými inšpirátormi celej akcie vyzvaná, aby sa zdala keďže tak neučinila, čiastka davu podnikla na voj. hliadku útok a hliadka v krajnej sebeobrane bola nútená použiť zbrane. Česká voj. diktatúra bola dňa 13. marca 1939 odvelená vyhláškou:

Vyhláška

Slovenská vláda už bola novo stanovená. Ruším preto svoju vyhlášku o mimoriadných opatreniach.

Právomoc predávam opäť verejným úradom.

Veliteľ sboru:

div. gen. Ondrej Mézl.

Vyhlásenie Slovenského štátu

Samozvaná vojenská diktatúra padla 14. marca 1939, ktorým historickým dňom sa vyhlásil samostatný Slovenský štát.

Mobilizácia 5 najmladších ročníkov na vých. Slov. a činnosť peš. jednotiek p. pl. 16

15. marca 1939 minister národnej obrany Slov. štátu nariadil do činnnej služby vojenskej všetkých dôstojníkov rotm. a mužstvu 5 najmladších ročníkov. Odvelený roč. 1936, 35, 34, 33, 32, zdržujúcich sa v úseku počnúc od Lipian v Šariši, od Sp. Nov. Vsi a od Vondrišľa na východ, pretože v noci na strediu preniklo maďarské vojsko z Karpatskej Ukrajiny na východ Slovenska. Povolani boli iba príslušníci slov. národnosti. MNO výn. zo dňa 16. marca 1939 nariadilo prísahu gážistov a mužstva. Znenie prísahy: „Prisahám na živého Boha, že budem poslúchať vládu Slov. štátu a ňou ustanovených veliteľov. Prisahám, že v plnení svojich povinností ochotne obetujem i svoj život. Tak mi pán Boh pomáhaj.“ Dňa 16. marca 1939 vzal Adolf Hitler pod svoju ochranu Slovenský štát.

Z pešieho pl. 16 neboly formované polné prápory iba jeden pod velením npor. Š. Želinského, pretože stav sa značne zmenšil odchodom Rusínov a mužstva českej národnosti. Z dôstojníkov rotm. a mužstva prepusteného z Protektorátu a Karpatskej Ukrajiny, ako aj zmobilizovaného utvorily sa samostatné jednotky.

Odstránenie ČSR odznakov

1 Pravdepodobne práporčik.

18. marca 1939 nariadilo MNO odstrániť doterajšie odznaky z poľných a vyh. čiapok a nahradiť ich trikolórou. /Rozkaz VI. sboru č. 1, čl. 1 a 2/ 1939.

Odchod jednotiek na frontu a prevzatie vel. VI. sboru

20. marca 1939 odišiel do Protektorátu div. gen. Ondrej Mézl a velenie VI. sboru prevzal podplukovník gen. gšt. August Malár /Rozkaz VI. sboru č. 2, čl. 45/.

22. marca 1939 o 12.00 hod. bol nariadený pre jedn. ubytované v Jiskrových kasárňach poplach, o 13.30 hod. na nákladných autách boli prevezené do Humenného, kde dorazily do 16.30 hod. Veliteľom skupiny bol mjr. pech. Richard Matějka, ktorý toho istého dňa prevzal velenie p. pl. 16. ppl. pech. Bohumila Záleského. Veliteľom I/16. práp. bol npor. pech. Š. Kuchár, II/16. práp. npor. pech. Anton Nevrkla, III/16. práp. npor. pech. Š. Želinský, ktorý už 18. marca 1939 bol odoslaný s práporom na východné hranice. Veliteľom nahr. práporu bol kapt. pech. v zál. Ján Vančo. Velenie I/16. práp. po npor. Kucharovi prevzal mjr. pech. Karol Kubiček.

23. mar. 1939 o 8.00 hod. jednotky skupiny Matějka odišli do Stakčína a okolitých dedín, kde zaujali obranné postavenie. SV skupiny bolo vo Snine.

MNO zrušilo nosenie leg. odznakov ako aj vyznamenanie získaných vo svetovej vojne. /Výnos MNO čj. 100.225/I.org.1939/

Dňa 23. marca 1939 v noci napadli maďarské vojská na východnom Slovensku naše oddiely, ačkoľvek predtým sa chovali Maďari priateľsky a uisťovali našich dôstojníkov o bratskej láske. Keďže Maďarsko uznalo Slovenský štát a naše hranice na východe boli strážené normálne, podarilo sa maďarskému vojsku vniknúť dosť hlboko do slovenského územia.

24. marca 1939 došiel k zosilneniu skupiny prápor štb. kapt. pech. Krakovského, ktorý hneď prešiel do úroku a zadržal postup maďarského vojska. Prímerie dojednané slovenskou vládou s Maďarmi bolo dňa 26. marca 1939 porušené maďarskou delostreleckou palbou, zahájenou o 9.00 hod. Naše jednotky vzhľadom na daný rozkaz o prímerí palby neopätovali. Dostali rozkaz zahájiť palbu iba v prípade maďarského útoku. Položenie vojakov bolo veľmi sťažené neustálym dážďom, studenými nocami a rozmočenou zemou. Od 21. – 26. marce 1939 odišlo do Protektorátu 52 dôst. a 24 rotm. 31. marca 1939 jednotky peš. pl. 16 podliehajúc skupine Matějka sa siahly do Kecerovských Peklan, kde zaujali obranné postavenie v úseku Olčvár² – Bidovce.

Demobilizácia starších ročníkov

8. apríla 1939 bola nariadená demobilizácia najstarších ročníkov, pretože okrem piatich najmladších ročníkov zálohy hlásilo sa dobrovolne na obranu hraníc i staršie mužstvo a mužstvo odov. roč. 1932 a 1933.

Prevzatie velenia skupiny

8. apríla 1939 prevzal velenie skupiny Matějka kapt. pech. Karol Cádro, nakoľko mjr. pech. Matějka vystúpil zo služieb Slovenskej armády a odišiel do Protektorátu.

Za bojov na východných hraniciach Slov. štátu nebolo žiadnych strát na životoch, iba zranenia.

/.../³

Boje na poľských hraniciach

Zmena politických udalostí medzi Poľskom a Nemeckom viedla neodvratne k vojenskému konfliktu: K predvídanému voj. ťaženiu proti Poľsku previedli sa prípravy pre brannú pohotovosť štátu.

Odoslanie práporov do ZH:

Dňa 18. augusta 1939 bol II. a III/2 prápor odoslaný do ZH⁴ a to: II/2 prápor v priestore Orlov – Plaveč, Lubotín a III/2 prápor v priestore Zborov – Tarnov.

Presun pluku:

26. augusta sa na ústny rozkaz vel. pluku presťahovalo sa vel. pluku a RDZ do Kľušova.

Rozkaz k obrane I/2 práporu

I/2 prápor sa presunul do priestoru Tarnov, kde zaujal obranné postavenie podľa tohto rozkazu:

- 1./ Všeobecná situácia: Poľsko mobilizuje a čiastočne shromažďuje vojská v Tyliczi, Vyszowá⁵, Regetovy⁶, Oženná⁷.
- 2./ Vlastná situácia: Peš. pluk 2 s dvoma prápormi a RDZ presunutý v priestore Zborov – Tarnov – Bardiov. Pohraničné FS⁸ posilené mužstvom vlastného pluku. Lenartov – Snakov – Frička – Cigelka – Stebnická Huta – Becherov – Nižná Poľana – Roztoky – Dolhona⁹ – Šarkov¹⁰ – Vyšný Komárnik a Príkra majú za úkol pozorovať hranice, jak z vojenského, tak finančného stanoviska.

3 Udalosti mierového života posádky medzi aprílom a augustom pre rozsiahlosť neuvádzame.

4 Zabezpečenia hraníc.

5 V skutočnosti Wyszowatka.

6 Nepodarilo sa identifikovať.

7 Oženna.

8 Finančné stráže.

9 Dnes Dľhoňa.

10 V skutočnosti Šarbov.

3./ Úkol pluku: V priestore Kurov, Zborov prehradiť eventuelný postup nepriateľa na juh zo smeru Tylicz – Izby¹¹ – Konečná¹² – Oženná.

Vybudovať obranné postavenie.

I/2 prápor v priestore Tarnov /SV práporu/ s dvoma rotami a gul. rotou zaujme obranné postavenie a to: s jednou rotou severne Sveržova /SV rota/ od mostu 381 na svahoch tiahnucich sa na Nižný Tvarožec /t. j. cesty vedúcej do Tvarožca/. Východné hranice činnosti kóta 584 /starý most/ a 902 Magura /kóta 518/ Stredná hora /Sveržov, Gaboltov v to/ na most 297 záp. Bardiova. Západné hranice činnosti: cesta Sveržov – Gaboltov v to. S jednou rotou v priestore Kurov /SV roty/ západne označenej hranice cez kotu 492 Kleva – križovatky cesty vedúcej na Muszinku¹³ z obce Kurov /božia muka/ colný úrad na kotu 489 Baňa.

Západná hranica roty: čiara cez kotu 696 Vršek kóta 607 Ostrý Hrb, kotu 609 na Gerlachov. Gul. rotu prideli podľa potreby vel. práporu rotám 2/2 rota záloha vel. pluku v Bardiove, čata kanonová a minometná zatiaľ v zálohe v SV pluku.

Presun I/2 práporu

I/2 prápor bol dňa 27. augusta 1939 predsunutý do priestoru Tarnov a pripravili sa k obrane s úkolom zabrániť eventuelný postup nepriateľa v pásme Malcov – Hrabské – Kurov – Sveržov a Nižný Tvarožec na juh. Pôvodný úsek práporu bol rozšírený na západ. Pohraničné FS oddiely zosilnené mužstvom pluku konaly službu predných stráží.

Výpady

Dňa 1. septembra 1939 v 15.45 hod. dostala skupina rozkaz k prevedeniu výpadov na poľské hraničné oddiely. Skupina Ruža /III./2 prápor/ previedla výpad do priestoru juhozápadne Konečná¹⁴, skupina Rudo /I/2 prápor/ do priestoru Dubná¹⁵ s výsledkom 4 mŕtvi na poľskej strane. Vlastných strát nebolo.

Výpady poľských FS

2. septembra 1939 o 00.15 hod. Poľské vojenské a finančné jednotky previedly výpad na finančnú stráž v Cigelke, boli však odrazené. Straty na životoch žiadne. O 12.15 hod. previedly dve poľské družstvá výpad na FS v Cigelke s negatívnym výsledkom. Po krátkej prestrelke vrátili sa na poľské územie. Prápor dostal od vel. Rázus /VV3/ rozkaz postúpiť na poľsko-slovenské hranice v úseku určenom veliteľstvom pluku. Záložná rota z Bardiova bola stiahnutá do priestoru Petrová. Roty dostaly za úkol prevádzať prieskum na poľskom území. Poobede prevzal velenie vel. Rudo mjr. pech. Imro Václav, ktorý dľa dispozíc, ktoré dostal priamo od vel. Rázus vydal rozkaz k prevedeniu výpadu o 22.00 hod.

11 Izba.

12 Konieczna.

13 Muszynka.

14 Konieczna.

15 Dubne.

Výpadové jednotky sa presunuly na poľsko-slovenské hranice a obsadili úsek od koty 808 Javor po trigonomet 727 východne Muszyna.

Výpad na poľské oddiele

Delostrelectvo vypálilo 18 rán. V odpoľudňajších hodinách čata por. Kršáka previedla prieskum v obci Vojková¹⁶, avšak za prudkej palby ustúpila na naše územie. Veliteľ Rázus nariadil obsadiť výšiny trig. 919, severozáp. Dubne, koty 860, trig. 865, 684, Lásky, 740 Lán, 804, 720, 787.

Straty na životoch

Pri dobýjaní koty juhozápadne obce Tylicz padol voj. v zál. Pavel Michal 2/2 roty a voj. v zál. Jozef Lazorik 4/2 roty. Voj. v zál. Peter Štrba, ktorý bol ťažko zranený, zomrel pri prevozu do nem. dňa 7. sept. 1939. 4. septembra 1939 prápor Ruman /vel. stot. pech. A. Ruman/ dosiahol čiaru kota 604 južne Milik, tok rieky Popradu, susedný prápor dosiahol nápis u Wgrre¹⁷ kota 675, bojuje s nepriateľom v obci Ožená¹⁸ a okraje lesa severne.

Prápor Rudo útočí všeobecne v celom svojom úseku. Nepriateľské hliadky sa pokúšajú o prepady. Obmedzujú sa len na drobné boje. Sú všade zastavené palbou našich jednotiek. Nákladné auto vezúce benzín pre naše tanky zhorelo, mužstvo v počte 7 mužov sa zachránilo, 4 pumy poľskej stíhačky minuly sa účinku.

Povýšenie mužstva za chrabrosť

Dňa 4. septembra 1939 boli pre chrabrosť povýšení na slobodníkov voj. Štefan Chmelár a voj. Ján Gazda 4/2 roty. Dňa 5. septembra sa situácia nezmenila. Na oboch stranách drobné výpady. Bez kladného výsledku.

Nočný prepád našich jednotiek 1. sledu

Dňa 6. septembra 1939 o 1.30 hod. previedol nepriateľ v úseku Becherov nočný prepád na čaty 1. sledu. V boji čaty na kote 694 a v priestore koty 559 Dujava ustúpili. Jedna čata s družstvom ťažkých guľ. na Mohyle, 1 km západnej koty 559, bola zásahom por. pech. Ladislava Vargu zastavená a znovu dosadená na svoje miesto. Zteč¹⁹ nepriateľa bola palbou ťažkých guľometov a ručných granátmi zastavená a útok odrazený. Straty: jeden ľahko ranený. Na strane nepriateľskej množstvo ranených. Pri tejto akcii sa vyznamenal čat. asp. Arpád Varga, veliteľ guľ. družstva, ktorý so svojím mužstvom sotrvál na mieste v palbe nepriateľských guľometov a granátov vo vzdialenosti 20 krokov.

Prekročenie jednotiek nem. vojskom

16 Wojkowa.

17 Asi preklep, lokalitu sa nepodarilo identifikovať.

18 Oženna.

19 Seč – útok.

6. septembra 1939 prekročilo naše jednotky nemecké vojsko a postupovalo do poľského vnútrozemia.

Prevzatie velenia Rastislav

7. septembra 1939 velenie skupiny Rastislav /p. pl. 2/ prevzal mjr. pech. Stenzingera, mjr. pech. Karol Kubíček²⁰.

Zriadenie p. pl. 2 B.

Na rozkaz Rázus sa stiahlo vel. Rudo do Tarnova a vel. Olga do Zborova, II/2 prápor do Lubotína.

11. septembra 1939 bol postavený B útvar peš. pl. 2, ktorý sa aktívne bojov nezúčastnil. Veliteľom bol ustanovený mjr. pech. Imrich Václav, ktorý na rozkaz vel. Rázus bol odoslaný od. vel. Rázus. Velenie pluku, ktorý bol premenovaný na peš. pl. 18 pod krycím menom „Cézar“ prevzal ppl. pech. Mišo Širica.

Presun jednotiek vel. Rastislav

17. septembra 1939 presunulo sa veliteľstvo Rastislav do Slovenských Raslavíc²¹, I/2 prápor do Terne, II/2 prápor do Uhorských Raslavíc²² a III/2 prápor do Bardiova.

Demobilizácia mužstva peš. pl. 18

V dňoch 7. – 9. októbra 1939 bolo prepustené do pomeru mimo činnú službu záložné mužstvo peš. pl. 18. Pluk sa zlikvidoval do 17. októbra 1939.

Presun jednotiek vel. Rastislav

10. októbra 1939 vel. Rastislav sa presunul do Prešova, II/2 prápor do Sabinova, I/2 prápor do Prešova a III/2 prápor zostal v Bardiove.

Demobilizácia mužstva peš. pl. 2

V dňoch 10. a 11. októbra 1939 bolo zdemobilizované mužstvo peš. pl. 2.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

20 V kronikárskom zápise podané dosť nezrozumiteľne – ide však o to, že mjr. Stenzingera vystriedal mjr. Kubíček.

21 Neskôr Vyšné Raslavice, dnes Raslavice.

22 Neskôr Nižné Raslavice, dnes Raslavice.

8.

Kronika opisuje vznik, organizačnú štruktúru a formovanie pešieho pluku 4 so sídlom v Trnave, ktorý sa zúčastnil ťaženia proti Poľsku ako súčasť 1. divízie Jánošík. Dokument zachytáva aj činnosť pluku v posledných troch mesiacoch roka 1939.

Kronika pešieho pluku 4 (trnavský)

Udalosti v marci 1939

Mníchovskou dohodou nebol dejinný proces ukončený. Po opatreniach, ktoré boli na Slovensku prevedené k 10. marcu 1939, a ktoré boli diplomatickou cestou likvidované, Slovensko sa osamostatnilo politicky a vojensky. Slovenská vláda ustanovila pplk. g. št. Ferdinanda Čatloša za ministra národnej obrany. Veliteľstvo V. sboru prevzal mjr. g. št. Jurech. Veliteľom bratislavskej posádky stal sa škpt. del. Majerčík. Ten istý ustanovil škpt. Černeka Jána za veliteľa ppl. 39 „G. G.“¹ Velenie nad I. – III/39 prápormi prevzali škpt. Imrich Václav, por. pech. Alois Valent a škpt. Karol Heidler, hospodárom pluku stáva npor. prov. Šťastný, neskoršie šrtm. Kortus, šeflekárom pluku bol určený ppor. zdrav. MUDr. Krajčovič.

V Trnave preberá velenie nad posádkou a p. pl. 23 „A.S.“² kpt. pech. Kolener Emil. Velitelia prápоров sú: npor. Neštiak Augustín, npor. Čunderlík Ladislav a npor. Vosátko. Veliteľom náhradného práporu p. pl. 23 stáva sa npor. Uhrovič. P. pl. 33 „D.A.“³ prevzal nový veliteľ kpt. pech. Bezkid. Tieto zmeny veliteľov stávajú sa dňa 14. marca, keď slovenskí dôst. a rot. preberajú funkcie po odchádzajúcich českých gážistoch do Protektorátu. Krátko po prevzatí moci na Slovensku je odoslaná kombinovaná rota s RDZ a Technickou rotou p. pl. 39 na ohrozené východné Slovensko. Veliteľmi boli por. pech. Valent Alois, por. pech. Hujsa, por. pech. Masaryk. Rovnako boli odosielané roty z mužstva slovenskej národnosti II. ročníku, doplňované k 1. marcu nastúpivšími a dobre sa osvedčivšími nováčkami na východné Slovensko od p. pl. 23 a p. pl. 33. Po energickom zásahu mladého slov. voj. proti nepriateľskému vpádu, ktorý bol zastavený, k 1. aprílu bola nariadená demobilizácia. Behom tejto akcie na východnom Slovensku presunul sa p. pl. 33 do Trnavy, kde sa slučoval s p. pl. 23. V mesiaci apríli sa diala u pluku demobilizácia, uskladňovanie, konzervácia materiálu, prípravy pre reorganizáciu a pokračovalo sa vo výcviku nováčkov a nácviu pre slávnostný pochod slovenského voj. 14. mája v Bratislave. Je treba spomenúť v tomto prvopočiatku zvlášť činnosť a prácu u náhradného práporu v Trnave. Veliteľom

1 Generála Grazianniho, talianskeho veliteľa čs. legionárov.

2 Amerických Slovákov.

3 Doss Alto, vrch v tírolských Alpách, kde bojovali čs. legionári.

bol spomenutý npor. v zál. Uhrovič, početnú agendu viedol rtm. Paták, správca aug. skladu bol por. v zál. Keneši.

Udalosti v máji – až v auguste 1939 u p. pl. 4

Po bojoch, ktoré musela prekonať mladá slov. armáda na vých. Slovensku a po prepustení záložníkov do ich domovov, počalo sa u všetkých složíek s intenzívnym výcvikom, ktorý bol shodou nepriaznivých okolností a búrlivých dôb trochu zanedbaný.

Armáda musela zároveň s ostatnými složkami prekonávať všetky ťažkosti, ktoré jej vývoju stály v ceste v prvých dňoch samostatného slov. štátu. Ačkoľvek práce bolo veľa a pracovných síl málo a nezpracovaných, vytváraly sa ucelené jednotky, vedomé svojej úlohy a zodpovednosti.

Dňa 14. mája malo byť v Bratislave prvé defilé slov. armády, ku ktorému sa konaly prípravy už od prvých májových dňov. Vojaci cvičili s veľkou radosťou a usilovnosťou, aby sa mohli ukázať svetu, že sú dôstojnými reprezentantmi slovenského národa – novej slovenskej armády.

14. máj je nezabudnuteľným dňom v dejinách vývoja slov. armády, ktorý s veľkou pozornosťou sledoval celý slovenský národ. Každý roduverný Slovák sa tešil z tohto slávnostného dňa slovenskej armády, či ju už sledoval osobne, alebo len u rádiového prijímača. Bratislava snáď ani ešte nevidela tolko nadšenia a radosti.

Tu pochodovali chlapi našej vlastnej krve za zvukov revolučných gardistických piesní s pevným a odhodlaným pohľadom do budúcnosti. Bol to pochod víťaznej armády, búrlivé pozdravovanej veľkými zástupmi bratislavského i vidieckeho obyvateľstva.

A len čo dozneli zvuky bratislavskej, nezabudnuteľnej vojenskej slávnosti už prichádzajú rozkazy k ďalšej práci a tvorbe.

15. máj je medzníkom vo vývoji slovenskej armády. V tento deň počínajú jestvovať slovenské pluky všetkých složíek zbraní, tedy i p. pl. 4, ktorý bol vytvorený z býv. p. pl. 23 „AS“, z p. pl. 33 „DA“ a z p. pl. 39 „GG“.

Reorganizácia bola prevedená tým spôsobom, že pešie roty I/4 práp. vznikly z peších rôť I/39 práporu a III/33 práporu, pešie roty II/4 práporu z peších rôť II/39 a II/33 práporu, pešie roty III/4 práp. vznikly z peších rôť pešieho pluku 23, 4/4 rota bola vytvorená zo 4/39 a 12/39 roty, 8/4 rota bola vytvorená z 8/33 a 8/39 roty. Rota doprov. zbraní vzniká z RDZ všetkých troch plukov, taktiež pomocná a technická.

Náhr. prápor vznikol z náhr. práporov všetkých troch plukov. Veliteľ náhr. práporu mal opravdu veľmi ťažký úkol, aby postavil a uviedol do poriadku túto najdôležitejšiu organizačnú složku pluku, pretože agenda týchto telies odchodom českých dôstojníkov bola ponechaná bez dohľadu a vedenia a najmä preto, že agenda p. pl. 33 i časť agendy p. pl. 39 bola zničená, spálená nemeckým vojskom, ktoré zabralo miesta, kde boly tieto prápory dislokované, domnievajúc sa, že i Senica a Pezinok patria do záujmového priestoru nem. ríše. No, vďaka mjr. pech. Imrichovi Václavovi a stot. pech. Strapákovi Martinovi, bol i tento najťažší oriešok rozlúštený a čoskoro celé spravovanie p. pl. 4 prišlo do normálnych koľají. Reorganizáciou slov. armády boli premiestnení k pluku tiež noví dôstojníci. Bolo zapotreby

najmä veliteľov rôt, pretože rotám veleli väčšinou záložní dôstojníci, ktorí neboli zapracovaní do tejto agendy, pretože ani za ich prezenčnej služby, ani pri cvičení nebolo príležitosti, aby sa zasvätili do tejto práce. Zadelenie dôstojníkov k 15. máju 1939 bolo nasledovné:

Veliteľstvo pluku s pomocnou stotinou:

- Veliteľ pluku:** mjr. Ladislav Bodický, povýšený dňom 17. mája 1939 na ppl. pech. ustanovený výn. MNO čís. 51 dôv. 1. org. z 1. V. 1939,
- Zástupca vel. pluku:** mjr. pech. František Stojan, ponechaný výn. MNO čís. j. 23211 dôv. 1 osob. 1939 u p.pl. 4, pridelenie k p. pl. 1 zrušené.
- I. plukovní pobočník:** stot. pechoty Jozef Bohuslav,
- II. plukovní pobočník:** por. pech. Karol Strapák,
- Zdrav. dôst.:** npor. pech. Jozef Fickuliak,
- Chemický dôstojník:** zvk. pech. Václav Hauner,
- Šéflekár:** por. zdrav. prez. sl. MUDr. Jozef Krajčovič,
- Hospodár:** zvk. účtovníctva Ján Kortus
- Likvidátor:** zvk. účtov. Jozef Ort, ponechaný výn. MNO. č.j. 191081 s. o. z. 1. a 20 V. 1939 u p. pl. 4 pridelenej k p. pl. 5 zrušené,
- Správca materiálu:** zvk. odevníctva Štefan Čulen,
- Rotmajster odev.:** zvk. pech. Vojtech Štöger, výn. MNO č.j. 23000/1 osob. z 10. V. 1939, zrušené pridelenie k p. pl. 1, trvale pridelený k p. pl. 4,
- Plukovní zbrojar:** zvk. zdroj. Eduard Pardubský,
- Plukovní podkováč:** dôst. zást. Norbert Langer, nastúpil službu u p. pl. 4 dňom 26. V. 1939,
- Veliteľ pomocnej stotiny:** npor. pech. Alois Šimo, výn. MNO č.j. 23068/1 osob. 1939, reaktivovaný, v prezenčnej službe od 14. IV. 1939,
- Účetný stotiny:** rtk. pech. František Kašpar,
- Veliteľ hudobnej čaty:** dôst. zást. dir. František Rylich,
- Rotmajstri hudobníci:** zvk. hud. František Hanus,
zvk. hud. Karol Borde,
zvk. hud. Jindrich Bayer,
rtk. hud. Ludovít Adamčík.

Technická stotina:

- Veliteľ stotiny:** por. pech. Václav Kezman,
- Veliteľ spoj. čaty:** rtk. pech. Michal Sabó,
- Účetný stotiny:** zvk. pech. Václav Hauner.

Stotina DZ:

- Veliteľ stotiny:** por. pech. Augustin Hujsa,
- Účetný stotiny:** zvk. pech. Rudolf Šturdík.

Náhradný prápor:

- Veliteľ práporu:** škpt. pech. Imrich Václav, povýšený dňom 17. mája 1939 na mjr. pech., ustanovený výn. MNO č.j. 51 dôv. 1. org. z 1. V. 1939,

Pobočník:	npor. pech. Pavel Zhorela,
Správca aug. skladu:	por. pech. Imrich Keneši, výn. MNO č.j. 23245 dôv. 1 osob. z 20. V. 1939 premiestnený k p. pl. 4 pre náhradný prápor výn. MNO č.j. 23068/1 osob. 1939 aktivovaný,
Rotmajster početný:	zvč. pech. Ján Paták,
Účetný stotiny:	zvč. pech. František Karovič.
<i>I. prápor:</i>	
Veliteľ práporu:	škpt. pech. Anton Vick, povýšený dňom 17. mája 1939 na mjr. pech., ustanovený výn. MNO č.j. 51 dôv./1 org. z 1. V. 1939,
1. stotina:	veliteľ stotiny por. pech. Margitán Štefan,
2. stotina:	určený stotiny rtk. pech. František Zuzák,
3. stotina:	veliteľ stotiny npor. pech. Štefan Žižka, výnos MNO č.j. 13480/1 osob. 1939 aktivovaný dňom 31. V. 1939 pre p. pl. 4 koná službu u p. pl. 4 od 30. V. 1939,
4. stotina:	Účetný stotiny rtk. pech. Ján Ďurec, veliteľ stotiny por. pech. Karol Schultz, Účetný stotiny zvč. pech. Anton Weber.
<i>II. prápor:</i>	
Veliteľ práporu:	škpt. pech. Jozef Benedik, povýšený dňom 17. mája 1939 na mjr. pech.,
5. stotina:	účetný stotiny rtk. pech. Jozef Mandel, výn. MNO č.j. 102128/14/1 osob. z 10. V. 1939 reaktivovaný,
6. stotina:	veliteľ stotiny npor. pech. Ján Urminský na ústny rozkaz MNO 1 osob. ostáva u pl. 4 pridelený k p. pl. 1 zrušené v prez. služ. od 3. IV. 1939,
7. stotina:	veliteľ stotiny por. pech. Ladislav Kemeneš,
8. stotina:	veliteľ stotiny npor. pech. Ľudovít Križko, výn. MNO č.j. 12308/71/1 osob. aktivovaný, Účetný stotiny zvč. pech. Jozef Revúčan.
<i>III. prápor:</i>	
Veliteľ práporu:	stot. pech. Emil Kolener, ustanovený výn. MNO č.j. 51 dôv./1 org. 1939 z 1. V. 1939,
9. stotina:	veliteľ stotiny por. pech. v zál. Teofil Galba, Účetný stotiny zvč. pech. Konštantín Rehák,
10. stotina:	veliteľ stotiny por. pech. Oskar Bunta, výn. MNO č.j. 23068/1 osob. 1939, aktivovaný,
11. stotina:	veliteľ stotiny: por. pech. Emil Štepánek, výn. MNO č.j. 23369/1 osob. 1939 zrušené pridelenie k SP II., ostáva u p. pl. 4 s určením pre III. prápor, Účetný stotiny rtk. pech. Štefan Bednárík,

12. stotina: veliteľ stotiny por. pech. Mikuláš Čordáš, aktivovaný výn. MNO č.j. 12308/1 osob. z 10. V. 1939, dňom 15. V. 1939 a v prez. služ. od 15. V. 1939,
Účetný stotiny zvk. pech. Štefan Royko,
Práp. zbrojar: zvk. pech. zbroj. Mikuláš Veselka.

Tempo vývoja slovenskej armády šlo opravdu rýchlym krokom. Len čo sa pluk zformoval už prichádzajú rozkazy a nariadenia týkajúce sa výcviku nováčkov. Pre týchto boli zriadené výcvikové strediská, kde mali byť nováčkovia cvičení súc odlúčení od staršieho mužstva, aby dostali opravdu len ideí slovenskej armády a aby výcvik mohol byť vedený nepretržite a intenzívne. Pre výcvik nováčkov p. pl. 4 bol určený Ružomberok. Dňa 16. mája odchádzajú zo Svätoplukových kasáreň všetci nováčkovia pluku za doprovodu plukovnej hudby na filiálne nádražie, aby ešte toho dňa odišli zvláštnym transportom do Ružomberka. Veliteľom výcvikového strediska bol mjr. pech. Zapletal, ako inštruktori boli určení títo dôstojníci pluku: popr. pech. Perl, por. pech. Ján Alena, por. pech. Ďuriš Rubanský, por. pech. Tomáš Liška, por. pech. Jozef Masarik, ppor. Arpád Turányi (utopil sa v lete vo svojom rodisku v Novej Bani, v Hrone). Nakladanie riadil por. pech. Ján Alena, bolo prevedené vzorne.

Transport dorazil do Ružomberka 14. 45. Po vyložení na uliciach kade pochodovali nováčkovia boli uvítaní školskou mládežou. S balkónu Mestskej radnice prehovoril k vojakom starosta mesta Ružomberka, ktorý zdôraznil, že ružomerské obyvateľstvo si váži a ctí slovenskú armádu a jej reprezentantov a, že jej chce napomáhať a s ňou priateľsky spolunažívať. Toto milé uvítanie bolo ukončené zaspievaním hymny: Hej Slováci!, po čom nováčkovia odpochovali do svojich ubikácií.

Pretože ubytovacie podmienky v Ružomberku nevyhovovali, čo pochopiteľne šlo na úkor dobrého ducha vojakov, ba i kázne a poriadku, bolo výcvikové stredisko premiestnené jednak do Žiliny a Trenčína, jednak do Trnavy. Dňa 20. mája odišla spojovacia poddôstojnícka škola do Trenčína, ktorej veliteľ bol stanovený por. pech. Tomáš Liška.

Zatiaľ čo sa vo výcvikových strediskách intenzívne cvičilo, pokračovalo sa v Bratislave u pluku v detailnej reorganizácii. Bolo nutné previesť evidenciu služ. kníh, zbroj. materiálu, výstroje a voj. materiálu vôbec.

Dňa 30. mája bolo zvolená sňatková komisia pluku, do ktorej boli zvolení za dôstojníkov: mjr. pech. Jozef Benedik, npor. pech. Alojz Šimo, mjr. pech. Stojan, stot. pech. Jozef Bohuslav. Za rotmajstrov: zvk. odev. Štefan Čulen, zvk. úč. Ján Kortus, zvk. zbroj. Eduard Pardubský, zvk. úč. Jozef Ort.

Ačkoľvek vývoj mladého slovenského štátu išiel po všetkých stránkach úspešne ku predu a každý sa z tohoto vývoja a pokroku a diela z vlastnej práce opravdu tešil, predsa neboly ešte vykorenené všetky zbytky posledných revolučných mesiacov a najmä nie zbytky starého režimu, pretože časom bola vedená proti vtedajšiemu režimu na Slovensku štvaná propaganda, ktorá chcela tiež skaziť dobrý pomer medzi nemeckou ríšou a Slovenským štátom. Tieto akcie byly podporované zo zahraničia. V tejto dobe pracovali poľskí agenti tiež pre československé légie v Poľsku, do ktorých vstúpili tiež niektorí príslušníci slovenskej

armády, súc zväbení úplatkami a peknými sľubmi, ba je podozrenie, že niektorí tam boli zvälečení násilím. Vďaka energii a rozumnému vedeniu armáda bola uchránená v celku od týchto akcií, ktoré chceli rozvracať a zničiť zplnené túžby všetkých Slovákov.

Vznikom Slovenského štátu zmenil sa i duch výchovy slov. vojáka. Tohto roku po prvý raz zúčastnila sa armáda slávnosti Božieho Tela. Z mužstva p. pl. 4 boli postavené 2 čestné roty, z toho 1. v Bratislave, ktorej velil por. pech. Karol Schultz a 2. v Trenčíne, ktorej velil por. pech. Tomáš Liška. Obidve roty vystúpily skutočne vzorným spôsobom, takže si získali plného obdivu obecnstva a uznania nadriadených veliteľov: zvlášť čestná rota v Trenčíne bola veľmi obdivovaná a to nie len našim obyvateľstvom, ale aj príslušníkmi nemeckej armády, ktorí sa o jej výkone vyslovili s veľkým uznaním. Po ukončení slávnosti v Trenčíne defillovala čestná rota pred veliteľom 1. divízie.

Odchodom českých dôstoj. bolo nutné vycvičiť a zapracovať dôst., Slovákov do rozličných špeciálnych odborov, nakoľko týchto pre celú slovenskú armádu bol nedostatok. Z toho dôvodu boli pri pluku zriadené rozličné kurzy.

Armáda spolupracuje so všetkými činiteľmi verejného života. Dňa 18. VII. 1939 súčasťnila sa plukovná hudba nemeckej národnej slávnosti Slnovratu na Kamzíku, ku ktorej bola daná i pešia čata pod velením por. pech. Štefana Margitána. Dňom 20. VII. 1939 počína vysielat' Slovenský rozhlas pravidelné voj. polhodinky, aby sa takto i širšia verejnosť oboznámila s novým životom slovenskej armády a taktiež relácie slúžily k výchove slov. vojaka. Vysielanie zahájil p. minister nár. obrany gen. Čatloš.

Pretože rozličné okolnosti nútili nás, aby dislokácia slovenskej armády bola vhodne rozmiestnená, vzhľadom na naše štátne hranice, musel odísť náš 1/4 prápor do Senice n/Myjavou. Z tejto príležitosti bol usporiadaný večierok na rozlúčku, ktorého sa zúčastnil p. minister nár. obr. gen. Čatloš, Šaňo Mach, spisovateľ Gašpar. Po slávnostnom prípitku prehovoril p. min. gen. Čatloš, Šaňo Mach a Tido Gašpar. Reči všetkých slávnostných rečníkov vyzneli za pripojenie Košíc, Komjatíc, Levíc ku Slovenskému štátu.

Slovenský vojak je vychovávaný po všetkých stránkach kultúrneho vývoja moderného štátu. Sú zriaďované rozličné rekreačné miesta pre gážistov športové podniky pre vojakov. Veliteľstvo bratislavskej posádky usporiadalo futbalové preteky o pohár majstrovstva bratislavskej posádky.

Ako už bolo spomenuté, vývoj štátneho zriadenia prispôsobuje sa životným záujmom slovenského národa a existencii Slovenského štátu. Výsledok týchto ideí je, že vojaci národnosti židovskej sú slúčení do zvláštnych pracovných táborov, kde musia konať všetky druhy manuálnej práce. Takéto jednotky boli v Bratislave a Trnave.

Dňa 31. VII. 1939 bol ukončený výcvik nováčkov vo výcvikových strediskách, vtedy tiež končily poddôstojnícke školy. Po príchode nováčkov k pluku boli zahájené rôzne kurzy špecialistov.

Ministerstvo národnej obrany realizovalo výcvik plavcov v slov. armáde. K tomu účelu bol zriadený plavecký kurz v Piešťanoch od 7. VIII. Do 19. VIII. 1939. Pri ukončení plavec. Kurzu bola usporiadaná voj. slávnosť v Piešťanoch za účasti p. min. nár. obrany gen. Čatloša.

Aby výchova slov. voj. bola vedená aj po stránke kultúrnej a výchovnej Ministerstvo národnej obrany začalo robiť prípravy pre vydávanie časopisu „Slovenského vojska“. Jeho úlohou bolo vypestovať národne-mravnú úroveň a pevný charakter slov. vojaka.

Tieto práce však nemohly byť ukončené, pretože nad Európou už začínajú sa vznášať mračná blížiac sa vojny Nemecko – Poľskej. Slovensko tiež ako zainteresovaný štát muselo počítať so svojou aktívnou účasťou a obranou svojho mladého štátu.

Boje v Poľsku 1939

Keď v mesiaci auguste 1939 nemecko-poľský spor nevedol ku žiadnomu výsledku a politické napätie sa čo deň viac priostrovalo, dalo sa predpokladať, že táto záležitosť sa neskončuje mierovou cestou.

Všetky návrhy a pokusy o zachovanie mieru stroskotaly na tvrdohlavom odporu Poliakov, ktorí spoliehali na podporu Anglie, Francie ba i Ruska a zamietli akékoľvek dorozumenie s Nemcami.

Slovenská vláda bola si vedomá toho, že v prípade vojnového konfliktu by boli ohrozené i vlastné hranice na severu štátu a preto rátať s týmito okolnosťami, nariadila armáde strážiť slovensko-poľské hranice a zabrániť Poliakom ich prekročenie. V dôsledku toho previedly voj. jednotky dislokované na severu a východe ostrahu hraníc a strážily každý pohyb Poliakov.

Súčasne sa začaly sústreďovať jednotky VV 1 a VV 2 zo západu na hraniciach a to: jednotky VV 1 generála Pulanicha v priestore Spišská Nová Ves – Levoča – Kežmarok – Spišské Podhradie – jednotky VV 3 v priestore Prešov – Sabinov – Bardijov a jednotky VV 2 generála Čunderlíka v priestore Nitra – Trnava – B. Bystrica.

V dôsledku tohto sústredenia bol už 12. augusta odoslaný II/4 prápor žel. transportom do Sabinova so svojim mierovým stavom, aby tam bol daný k dispozícii vel. skupiny pluk. gen. štáb. Malárovi. Prápor tam pokračoval vo vyzbrojovaní a mierovom výcviku.

Ku koncu mesiaca augusta keď politická situácia bola stále horšia a výhľad na mierové riešenie sporu nemecko-poľského skoro už nemožný, presunuly sa i ostatné jednotky p. pl. 4 do priestoru učleneného shromaždenia.

III/4 prápor dňa 24. VIII. 1939 bol poslaný žel. transportom z Trnavy do Kubína, aby tam podobne ako II/4 prápor bol k dispozícii k zasiahnutiu na poľských hraniciach. 29. VIII. 1939 bol zbytok pluku t.j. vel. pluku, pom. rota, technická rota a Rdz prevezený do Levoče a toho istého dňa po poludní i I/4 prápor do Spišskej Novej Vsi, kde po vyvagónovaní sa ubytoval vo Smižanoch.

Z rozkazu VV 1 mal sa celý p. pl. 4 sústrediť v priestore Levoča a preto III/4 prápor bol už dňa 27. VIII. 1939 dirigovaný žel. transportom z Kubína do Levoče, kde dňa 28. VIII. 1939 o 11.45 dorazil a tam sa po vyvagónovaní ubytoval. Peší pluk 4 bol pridelený skupine gen. Pulanicha /VV 1 – Jánošík/.

II/4 prápor, ktorý bol toho času presunutý do Brezovice nad Torysou bol v dôsledku sústredenia pluku dirigovaný do Spiš. Podhradia, kde dňa 31. VIII. 1939 v noci dorazil.

V dobe týchto presunov a koncentrácie pluku bolo chovanie, vystupovanie mužstva ako aj nálada veľmi dobrá.

V posledných dvoch dňoch mesiaca augusta politická situácia vyvrcholila a keď na posledný, a to pre Poliakov prístupný návrh, odpovedali Poliáci mobilizáciou, očakávalo sa len rozhodnutie Nemecka.

Historické toto rozhodnutie padlo dňa 1. IX. 1939, keď ríšsky kancelár A. Hitler na mimoriadne zvolanom ríšskom sneme vyhlásil nepriateľstvo, ktoré bolo už o 4 hod. toho dňa zahájené a nemecké vojská v túto dobu už prekročili hranice Poľska.

Dňa 1. IX. 1939 vydal min. nár. obrany zvláštny rozkaz, v ktorom oznamuje, že slovenská armáda sa spojila s armádou nemeckou a postavila sa bok po boku proti Poľsku. Spoločné túžby: oslobodiť ujarmených bratov v Poľsku budú uskutočnené spoločným úsilím.

Nariadujem ísť do boja mužne, odvážne a energicky plniť vôľu hlavy štátu, slovenskej vlády a celého národa, nevyhýbave poslúchať rozkazy, iniciatívne a statočne vy dobyť slovodu neslobodným Slovákom. Nepriateľstvo už začalo.

V dôsledku týchto udalostí bola dňom 1. IX. 1939 od 4 hod. nariadená prísna bojová pohotovosť a celý pluk od tejto hodiny bol pripravený k odchodu.

O 5. hodinách dostal velít. pluku osobne od velít. VV 1 gen. Pulanicha rozkaz pre presun pluku po osi Levoča – Kežmarok – Spišská Belá – Sp. Hanušovce – Nový Targ bez II/4 práporu, ktorý ostáva naďalej v Sp. Podhradí ako pohyblivá záloha velít. armády. Veliteľ pluku so samostatnými stotinami a III/4 prápor odpochoďoval o 7.30 hod. z Levoče cez Kežmarok a po usilovnom pochode sa ubytoval v Slovenskej Vsi. I/4 prápor odpochoďoval zo Smežian do Matiašoviec. V Sp. Hanušovciach bola pluku pridelená 3/4 batéria.

Ešte v noci je doručený veliteľovi pluku operačný rozkaz č. 2 od VV 1, v ktorom sa nariaduje ďalší pohyb pluku na budúci deň t.j. 2. IX. 1939. Vlastné jednotky dosiahly čiaru Jurgov – Lapšienka⁴ – Smerďžonka⁵ – Vysoké Skalky. O nepriateľovi dosiaľ žiadne zprávy. Skupina gen. Pulanicha postúpi vo všeobecnom smeru Sp. Belá – Nový Targ a dosiahne čiaru Nový Targ – Dunajec. Bude postupovať v 3 prúdoch a to:

- 1./ Lavý prúd: pod velením veliteľstva p. pl. 6., s I/6, II/6 a III/6 práporom a del. odd. III/2 a bat. 5/4 vo smeru Ždiar – Javorina – Poronin – Nový Targ.
- 2./ Stredný prúd: pod vel. p. pl. 4 s práporami I/4, III/4, I/1 a 3/4 bat. postúpi vo smeru Slovenská Ves – Sp. Hanušovce – Sp. St. Ves – Nový Targ. V priestore Dvor Medrica⁶ prekročí I/4 prápor – III/1 prápor postúpi v uvedenom smeru. Cieľ potok Bialka.

4 V skutočnosti Łapszanka, do r. 1920 slovenská obec Lapšienka.

5 Smerďžonka – miestna časť obce Nižné Šváby (po r. 1948 Červený Kláštor), kde sa nachádzali kúpele.

6 Nepodarilo sa identifikovať.

3./ Právý prúd: II/4 prápor, bat. 2/4 a 8/4 pripojí sa k postupu k prednej skupiny vo smeru Vysoké Skalky kóta 1052 – Szlachtowa⁷.

Za svitania prevedie prezvedný pluk /tanky s bielym križom/ prieskumy.

V priestore od Sp. St. Vsi na východ bude prevádzať nemecká horská div. Prieskumné akcie.

Dňa 2. IX. 1939 o 4 hod. vyrazil p. pl. 4 ako stredný prúd skupiny gen. Pulanicha zo Slov. Vsi.

Behom pochodu prichádza nový rozkaz velít. WV 1 - /Jánošík/, kde pre tento deň sa nariaduje nasledujúce:

1./ Prápor I/4 postúpi v nariadenom smeru len do priestoru Maniová⁸.

2./ I/1 prápor zostane na mieste. Úkol: Podľa rozkazu vel. nem. skupiny a to: zaistuje hradskú východne Haluszova a obsadí križovatku západne Czorsztýna. Záloha a SV Kalenberg.

3./ III/4 prápor postúpi do Sp. St. Vsi ako záloha pluku.

4./ Prápory III/1 a I/4 z hore uvedených priestorov prevádzajú prieskum vo smeroch sev. až na hrebeň Lubáň.

V prípade nepriateľského útoku udržať južný breh Dunajca. Pre prípad vlastného útoku prevedte prieskum na smeroch Haluszova – Griwald⁹ – Marszałek¹⁰ kóta 882 a Kalenberg 858 Kroscienko. Rozhranie medzi p. pl. 6 a p. pl. 4 je potok Biala. Bojové trény u svojich jednotiek, telesový trém v Matiašovciach.

V odpoľudňajších hodinách prichádza p. pl. 4 do Sp. St. Vsi, kde sa ubytoval I/4 prápor v Maniowe¹¹.

I/4 prápor zaujal postavenie v priestore Haluszova – Czorsztýn a Kahlenberg¹². Trény podľa nariadenia.

III/4 prápor previedol zaistenie ubytovacieho miesta postavením staničnej stráže a hliadok u východov z osady.

3/4 bat. pridelená k I/4 práporu do Maniowej ako priama podpora. Mimo toho pridelená bola I/4 práporu 1 čata min., 1 čata kan. a 1 spoj. čata a 1 zákopnícka čata.

Prápory I/1 a I/4 previedly behom večera a noci prieskum v smere sev. až na hrebeň Lubáň¹³.

Behom tohto postupu musel pluk prekonať ťažký terén, prudké stúpanie a únavu včerajšieho dňa. Nálada mužstva a mor. stav pluku je veľmi dobrý. Mužstvu pluku boli vydané

7 Dnes m. č. obce Szczawnica.

8 Maniowy.

9 Grywałd.

10 Marszałek.

11 Správne Maniowy.

12 Lysá nad Dunajcom.

13 Lubáň.

prvý raz lístky poľnej pošty. Behom noci neboly žiadne zvláštne udalosti. /Dislokovanie p. pl. 4/ Jozef /vid' v prílohe č. 2/.

Dňa 3. IX. 1939:

V prvých hodinách ranných vydal vel. p. pl. 4 v Sp. St. Vsi na základe oper. rozk. č. 3 od VV 1 /Jánošík/ rozkaz pre ďalší postup dňa 3. IX. 1939 za nasledujúcej vojnovnej situácii.

Vlastné jednotky dosiahly 2. IX. 1939 večer všeobecne čiary: Bialy Dunajec – potok Bialka – Dembno¹⁴ – Maniowy – Haluszová – Nižná – Viszna – Szerownica¹⁵ – Szlachtowa – Biala Woda.

O nepriateľovi zatiaľ žiadne zprávy.

Skupina gen. Pulanicha má chrániť bok a postup nemeckej horskej divízie, ktorá bude postupovať smerom severným, pozdĺž Dunajca.

Postup skupiny gen. Pulanicha sa prevedie v troch prúdoch:

- 1./ Záp. prúd:** p. pl. 6 – ktorý sa presunie do Dembna, kde bude tvoriť zálohu.
Udržiava styk so skupinou p. pl. 4 /Jozef/
- 2./ Stredný prúd:** p. pl. 4 – prápory I/1 – I/4 – III/4
baterie 3/4 – 5/4.

Hlavný úkol: Skupina p. pl. 4 postúpi v smere Czorsztyn – Szlembark – Knurow – Ustrzyk – Ochotnica s predvojom I/1 práporu a 5/4 bat. o 06.30 hod. z Dembna a dosiahne východ. Okraja Ochotnicze a zaisťuje rieku Dunajec v priestore Bodcov – Bzece¹⁶.

Valný voj vyrazí v 06.45 hod. z Maniowy: Složenie valného voja:

I/4 prápor – III/4 prápor – samostatné stotiny – 3/4 bat., a teles. trén.

III/4 prápor samostatné stotiny vyrazia z ubytovacieho priestoru v 04.45 hod.

Predvojnovému práporu I/1 sa prideliuje kan., min., zák., čata, ktoré sú toho času u I/4 práporu. Vel. I/4 práporu naviaže spojenie s I/1 práp. v Dembne a menované posilové prostriedky mu v čas prisunie.

III/4 prápor určí k ochrane 3/4 bat. jednu pešiu čatu.

3./ Východná skupina: p. pl. 1 na dosiahnutej čiare Konskovce – Morszałek¹⁷ – 832 udržaním priestoru prevádza prieskumy smer sev. a sev. vých.

SV. Jánošík /VV 1/ Knurow

SV. Jozef p. pl. 4 – v čele valného voja na ose postupu

SV. III/1 prápor Kalenberg.

Bojové trény s jednotkami – telesový trén presunie sa po etapách.

Podľa tohto rozkazu nastúpili p. pl. 4 o 4.00 hod. postup v označenom smere a o 5.00 hod. prekročil št. hranicu u Kahlenberku cez zničený žel. most.

O 6.30 hod. vyrazil predvojový prápor I/1 podľa rozkazu.

14 Dębno.

15 Chybný zápis, najskôr Szczawnica.

16 Lokality sa nepodarilo nájsť, najskôr pôjde o skomoleniny miestnych názvov.

17 Skomoleniny, najskôr pôjde o obce Kluszkowce a Marszałek.

Jeho postup sa držal preto, že boly mosty cez Dunajec zväčša zničené a musel ich obchádzať. Jedna rota sa presunula smerom na Nowa Biala.

Tiež III/4 prápor, ktorý vyrazil zo Sp. St. Vsi sa zdržal pri prechádzaní Dunajca, lebo most nebol Nemcami ešte urobený. Prápor prechádza cez zničený most južne Czorsztyna.

I/4 prápor vyrazil o 6.45 z Maniovej a postupoval ťažkým terénom na Szlembark. Bojové trény a kuchyne musely byť mužstvom tlačené.

Vzhľadom na ťažkosti pri prekračovaní Dunajca nemôže valný voj sledovať predvojový prápor, a preto nariadil vel. pluku, aby predvoj zaujal zaistenú zastávku sev. Knurowa odkiaľ po príchode del. baterie a boj trénu ďalej postupuje.

O nepriateľovi získal pluk zprávy len od civil. obyvateľstva. Podľa tých sa nepriateľ utiahol a údajne sa má nachádzať roztratená po kopicach sev. od smeru postupu pluku.

Predvojový prápor I/1 dosiahol o 12.00 hod. Ustrzyk – bez guľ. Roty a boj. trénu, lebo most u 846 bol zničený a zákopnícka čata bola s opravou až o hodinu hotová. Na ohybe cesty 300 m sev. Knurowa musela zák. čata odstrániť ťažké záseky cez silnicu.

13.45 hod. dostáva velít. pluku od vel. predvoja hlásenie, že na ose postupu záp. 815 je v dĺžke 80 m na ceste pohádzané množstvo kmeňov, ktoré sú pospájané spolu železnými kramľami. Obísť túto prekážku sa dá len lesom a pešo, len po príkrom svahu. Zákopnícka čata odstránila prekážku za 2 hodiny.

O 16.40 hod. dosiahla čelná hliadka predvojového práporu pílu „Jamna“¹⁸.

Behom ďalšieho postupu pluk už nenaráža na žiadne prekážky a postupuje nerušene ďalej. Medzitým západný prúd /p. pl. 6/, ktorý dosiahol Dembna a má tu byť ako záloha strednej skupiny, naviazal s plukom spojenie.

Stredná skupina p. pl. 4 /Jozef/ dorazil o 20.00 hod. do Ochotnice a postupuje až na východný okraj. Ochotnica je 10 km dlhá dedina, v ktorej bolo v noci len ťažko nájsť ubytovanie. Spojenie medzi práporom je na malú dobu prerušené.

Predvojový prápor I/4, ktorý mal pred východným okrajom zaistiť odpočinok pluku, narazil predvojovou hliadkou na nepriateľa, pri čom sa rozvinula prestrelka, pri ktorej bol jeden vojak ťažko ranený. Predvojová hliadka pri tom zajala 4 zajatcov, z nich traja poľskí vojaci a jeden fin. strážnik.

4. septembra 1939:

O 3.00 hod. dostal veliteľ p. pl. 4 v Ochotnici rozkaz od VV 1 /Jánošík/: postup vo smeru Ochotnica – na Rzecze a zmocniť sa za každú cenu dňa 4. IX. 1939 do svitania priestoru v Zabrzez – na Rzecze¹⁹ umožniť tým postup nemeckých síl pozdĺž Dunajca obchvatom poľských jednotiek v priestore Marchale²⁰ – Klodne²¹, kde nemecká horská divízia bola zastavená poľskými jednotkami na kote 792 sev. západne Kroskienko a na výšine Klodne.

18 Jamne, pri Ochotnici.

19 Rzeka.

20 Preklep, správne asi Marzałek.

21 Klodne, výšina.

4.30 hlási vel. pluku „Jánošíkovi“, že skupina „Jozef“ vyrazila k postupu a to: I/1 prápor smer na Rzecze, III/4 prápor ostáva ako záloha.

Predvojový I/1 prápor narazil o 11.15 hod. na nepriateľa a dostal sa do jeho palebnej prehrady, ktorá bola zpuštená s prevrpením a s veľkou prudkosťou. Hneď v prvej chvíli padlo niekoľko vojakov a niekoľko ich bolo ranených. Jednotky tohto práporu, ktoré boli priamo v tejto palebnej prehrade ustúpily a strhly sebou i niekoľko iných jednotiek.

Medzitým I/4 prápor, ktorý postupoval vo smeru Zabrzez – Bocov²² – po stezke vedúcej okolo Twarogu – celkove za ľavým krídlom I/1 práporu – zarazil ústup jednotiek I/1 práporu energickým zásahom vel. I/4 práporu mjr. Vicka. Ustupujúce jednotky sa organizovali, doplnily strelivom a potom znova išli dopredu, za podpory vlastného delostrelectva a mi-nometov.

I/4 prápor potom postupoval ďalej. O 10.00 hlási veliteľ práporu, že 3. rota dosiahla hrebeňa Twaroga. Terén je veľmi ťažký, preto vel. práp. Nariadil postup po oboch stranách poľnej cesty na osadu Raczew²³ – Zabrzez. Záložná rota má za úlohu likvidovať odpory pred I/1 práporom bočným manévrom.

Delostrelecká bat. 3-4-5 sú v palebnom postavení a v túto dobu už veľmi dobre podporujú akciu I/4 a I/1 práporu. Zistené nepriateľské min. v počte 8 kusov, ktoré ostreľovali vl. pechotu, ustúpily pod vlivom del. palby.

Vzhľadom na celkovú taktickú situáciu vydal vel. pluku rozkaz III/4 prápor, aby predíždil ľavé krídlo I/4 práporu, ktorý sa teraz zachytil na výšine Bacov²⁴. III/4 prápor nastúpil hneď postup za svojou úlohou. Keď dosiahol určeného miesta a chcel sa rozvinúť, aby predíždil ľavé krídlo I/4 práporu, bolo jeho počínanie prezradené a obdržal prudkú palbu od nepriateľa. Roty sa kryjú a potom len ťažko a pomaly prenikajú vpred v prudkej palbe. Roty I. sledu sa rozvinuly a útočili na výšin juž. Bacov, ktorá bola obsadená nepriateľom. Až v 15.45 hod. dosiahol III/4 prápor osady Zabrzez svojou 11. a 9. rotou. 10. rota ostala ako záloha.

V 12.25 hod. vydal ešte veliteľ pluku rozkaz, aby jednotlivé skupiny „Jozef“ /I/1. – II/4. – III/4 prap./ nepostupovali do údolia Dunajca, ale aby ostaly na výšinách sev. Na Rzece²⁵ a výšine záp. údolia Zabrzez záp. Dunajca. Tento rozkaz prišiel neskoro, takže prapory I/4, III/4 a I/1, ktoré prenikly až do obce Zabrzez a údolia Dunajca sa musely vrátiť na záp. svahy dediny Zabrzez a na výšinu juž. Bocov.

Vlastné ztraty tohto dňa byly nasledujúce:

I/1 prápor 3 ranení, 2 nezvestní, 1 mrtvý,

I/4 prápor 2 ť. ran., 4 nezvestní, 1 mrtvý /voj. Krajčovič/,

III/4 prápor 2 ť. 1 lah. ran., 2 nezv., 1 mrtvý /slob. Babič/,

Zajatcov bolo chytených:

1 poľský dôstojník,

22 Boczów, dnes miestna časť obce Zabrzez.

23 Preklep, najskôr pôjde o Boczów.

24 Boczów.

25 Správne Rzecka.

30 vojakov,

14 ranených /ktorí boli ošetrení a odvedení/.

Energickým postupom rôt podarilo sa nepriateľa z jeho vybudovaných zákopov vyhnat, a tento ustúpil na celej fronte.

O 16.00 hod. bol dosiahnutý konečný cieľ a úlohu svoju pluk splnil veľmi dobre.

Osada Na Rzece bola vlastným delostrelectvom rozstrelaná a zhorela. Paľba na túto osadu trvala od 9. hod. do večera. Odpory nepriateľa záp. tejto osady boli likvidované.

Na dosiahnutých cieľoch mali prapory sa zastaviť a vyčkať príchod nemeckých jednotiek, ktoré mali naše jednotky vystriedať.

Pri tejto príležitosti zažil veliteľ III/4 práporu stot. Koléner so svojím štábom veľmi nepríjemnú situáciu na SV práporu. Keď prišiel nemecký dôstojník, ktorý mal vystriedať III/4 prápor, aby sa u veliteľstva práporu informoval o celkovej situácii, prišlo zozadu asi 9 poľských vojakov, ktorí boli bojom a postupom slovenských jednotiek odrezaní od vlastných a zatúlali sa nevedomky až na SV práporu. Skupina stot. Kolénera ich zbadala, keď zo 4 krokov zahájili Poliaci paľbu. Boli zaujatí vítaním nemeckého dôstojníka tak, že ich vôbec nezbadali sa priblížiť tak blízko. Poliaci zahájili prudkú paľbu, ktorej za obeť padli 2 vojaci: Stacho Pavel 12/4 roty a slob. Babic Ján 9/4 roty a 2 boli ťažko ranení. Celý štáb práporu bol v zúfalej situácii, takže nemohli paľbu opätovať a brániť sa následkom nedostatku zbraní. Z tejto beznádejnej situácie boli zachránení príchodom niekoľkých Nemcov, ktorí sledovali svojho veliteľa – nemeckého dôst. Zahájili na Poliakov paľbu, ktorí hneď ustúpili do lesa a ťažko sa zachránili.

Ešte pred večerom boli všetky prapory pluku vystriedané nemeckým vojskom a stiahly sa z rozkazu veliteľstva pluku do Ochotnice. Mrtví a ranení boli transportovaní tiež do Ochotnice. Prapory došli do Ochotnice okolo polnoci.

Veliteľ trénu hlásil, že trén bol ostreľovaný pri prechode cez osadu Ochotnica civilným obyvateľstvom, ktoré po opätovaní paľby sa utiahol do blízkych lesov. V Ochotnici sa dozvedel veliteľ pluku, že asi 1200 záložníkov je ako doplnok na pochodu k pluku ku zosilneniu rôt.

5. september 1939

Keď celý pluk bol ubytovaný v Ochotnici, kde ešte dňa 4. IX. 1939 v noci prišiel – obdržal od vel. VV 1 „Jánošík“ rozkaz pre 5. IX. 1939, ktorý po zpracovaní a vydaní vel. pluku bol nasledujúci:

1./ Vlastné jednotky zmocnily sa výšin východne Dunajca a nepriateľ ustúpil.

2./ Skupina postúpi vo smeru Ochotnica – Kamienica – Zálesie – Tymbark dňa 5. IX. 1939 o 12.00 hod. a na určených čiarach zaujme obranné postavenia.

3./ Rozkaz pre postup:

A./ Predvoj: I/4 prápor 3/4 bat. zákop. rota, 1 min. čata a 1 kan. čata. Zákop. rota postupuje v čele predvoja /za predvoj. hliadkou/. Mužstvo vystrojte nosnou žen. výstrojou a vozy zákop. roty včleňte za vozy del. bat. 3/4.

B./ Valný voj: Na vzdialenosť 800 m za predvojom v tomto složení: III/4 prápor, pom. a spoj. rota, zbytok min. a kan. rot, I/1 prápor, 5/4 bat., 1 čata I/1 práporu k ochrane bat. Vzdialenosti medzi jednotkami val. voj. podľa terénu a situácie. Telesový tréning 2 km za valným vojom, prvý posun do Zabrzez odkiaľ naviaže spojenie s veliteľskými skupinami.

C./ Vyrazenie: Vyrazenie z priestoru Zabrzez zaistí predvoj na výšiniach sev. východne Zabrzez proti event. zásahu nepriateľa z toho smeru.

D./ SV skupiny v čele valného voja.

4./ Rozkaz pre zaujatie obranného postavenia:

Prápory zaujmú tieto obranné postavenia:

I/4 prápor s posil. prostriedkami pridelených mu ako predvoju zaujme obranné postavenie na čiare sev. okraj Zálesia – trig. 929.

III/4 prápor so spoj. čatou zaujme obranné postavenie na čiare kóta 827 – sev. okraj Zbludza.

I/1 prápor s 5/4 bat., kan. a min. rotou zaujme obranné postavenie na čiare sev. okraj Kamienica – trig 610.

SV: Jánošík: Spiš. Belá /užší štáb Spišská St. Ves/.

SV: Jozef: Kamienica.

SV: práp. Vick: Zálesie.

SV: práp. Kolener: Zbludza.

SV: práp. Albrecht: Kamienica.

Plukovné obväzište: Kamienica, odsun ranených najatými dopravnými prostriedkami do Szlembarka, kde čakajú zdrav. autá.

5./ Zbroj:

Výdajňa munície v Szlembarku, stanovište pred zničeným mostom. Odber munície prevedie veliteľ teles. tréningu stot. Šimo vlastnými dopravnými prostriedkami. Veliteľ práporu sam. stotín a bat. zašlú stot. Šimovi žiadanky na muníciu. Plukovná výdajňa do presunu v Kamienici.

O 12.00 hod. pluk sa dáva do pohybu vo smeru na Kamienicu, kde p. gen. Pulanich je prítomný pri príchodu pluku.

Behom pochodu sa nestaly žiadne zvláštne udalosti.

Prápory dorazily už za večera až do svojich priestorov a skoro za tmy zaujaly nariadené obranné postavenia.

Avizované doplnky mužstva dopochodovaly ku svojim práporom a ešte tohto večera boli odvedené k rotám k doplneniu stavu.

Priebeh noci bol kludný. O nepriateľovi neboly žiadne zprávy.

6. september 1939:

Prápory pluku ostávajú naďalej v obrannom postavení a zdokonaľujú ich budovaním zákopov, guľ. hniezd, stavbou prekážok.

O nepriateľovi dosiaľ žiadnych konkrétnych správ. Smerom od nepriateľa prichádzajú obyvatelia, ktorí pred príchodom slov. vojska evakuovali. Od týchto sa dozvedajú prápory rôzne zprávy, ktoré však sa nezakladajú na pravde.

Veliteľ 10. roty por. Bunta pri uvádzaní družstiev na stanovištia bol pri prechodu malým lesíkom postrelený civilistom do ľavej ruky. Por. Bunta bol ošetrovaný a odoslaný do nemocnice. Jeho poranenie je ľahké.

Veliteľ III/4 práporu odoslal ihneď po tomto prípade hliadky do lesov, aby každého civilistu odstrelili, ktorý by sa nechcel dať zadržať. Hliadky priviedly niekoľko civilistov, ktorých odoslali na vel. pluku do Kamienice k ďalšiemu šetreniu. Potom bolo vydané nariadenie pluku, všetkých civilistov v dedine a v okolí zadržať a uväzniť v škole v Zbludze. Toto nariadenie bolo ihneď vykonané.

Behom dňa prichádzajú znovu doplnky mužstva, takže prápory dosahujú skoro vál. stavu.

Prápory prevádzaly prieskum vo smeru k nepriateľovi. Výsledok bol negatívny.

Počasie behom dňa i behom všetkých bojov bolo nádherné a veľmi priaznivé.

V noci bol klud, bez udalostí.

7. septembra 1939

Situácia práporov v obrannom postavení je nezmenená. O nepriateľovi nie sú žiadne zprávy. Mŕtvi boli v Ochotnici pochovaní.

O 22.00 hod. vydal vel. pluku rozkaz pre presun trénu I/4 a II/4 práporu, sam. stotín a telesového trénu, aby odpochoďoval ešte v noci po ose: Kamienica – Zabrez – Kroscienko – Kluszkowce – Smerdžonka – Stará Lubovňa – Orlov.

I/1 prápor podľa rozkazu VV 1 /Jánošík/ sa pripravuje k odsunu v Kamienici.

Veliteľovi pluku z rozkazu vel. „Jánošík“ odchádza. Pluk preberá po dobu jeho neprítomnosti mjr. Vick. Veliteľom I/4 práporu ostáva stot. Káčer.

Behom noci žiadne zvláštne udalosti. O nepriateľovi nič nového.

Až do dňa do 7. IX. 1939 byly u skupiny Jozef nasledujúce straty:

Ranených: 1 dôst. a 11 mužov,

Zabitých: 8 mužov.

8. septembra 1939

O 6.00 hod. presunuje sa pluk po naznačenej osi do Orlova. I/4 prápor má ostať v obrannom postavení až do 24.00 hod. a potom sa má stiahnuť.

Presun pluku bol nasledujúci:

III/4 prápor: o 5.00 hod. sa stiahol z obranného postavenia a odpochoďoval zaistene do Kamienice, kde ho čakala autokolona.

Prápor bol prevezený na 2 sledy. Druhý sled dorazil do Orlova o 23.00 hod. Ubytovanie bolo len veľmi núdzové, lebo v Orlove bolo plno nemeckého vojska.

I/4 prápor: Mal najprv zostať do 24.00 hod. v obrannom postavení, na čo sa stiahnúť do Zálesia, odkiaľ mala 1. a 4. stotina byť autami prevezená do Niž. Šebešu, 2. a 3. stot. odpochodovať do Kahlenbergu a odtiaľ autami prevezená do Niž. Šebešu.

Behom dopoludnia bola zmena rozkazu:

Celý prápor odpochoduje do Kamienice a odtiaľ bude autami prevezený do Niž. Šebešu.

O 12.00 hod. prápor odchádza z Kamienice. V polovici cesty odchádza prvá rota do Jurgova, 2., 3. a 4. rota do Zakopaného, kde prápor dorazil o 18.30 hod. Ubytovanie veľmi dobré. Veliteľ práporu vo vile Splendit.

Behom presunu žiadne zvláštne udalosti. Počasie je veľmi krásne.

Samostatné stotiny a veliteľ. pluku s trénom sa presunula pochodom do St. Ľubovne, kde sa ubytovaly. Ďalšie doplnky pre pluk priväza autokolona 302. Boly ubytované v Plavči a dané k dispozícii III/4 práporu v Orlove.

Behom 9. septembra 1939 bol doručený od veliteľa VV 1 /Jánošík/ rozkaz, podľa ktorého v dôsledku zmeny celkovej situácie sa nemá v pochode na východ pokračovať. I/1 a III/4 prápor ostáva v Orlove, kde budú vagonovať a pripraví sa k odsunu do Spišskej Starej Vsi.

V tejto dobe sa prápory dávajú do poriadku, doplňujú výstroj. Nálada mužstva je veľmi dobrá a spolunažívanie s nemeckým voj. je veľmi dobré. Počasie je stále veľmi krásne a priaznivé. Behom ďalších dní sa pluk podľa rozkazu VV 1 /Jánošík/ má sústrediť v priestore Poprad.

Preto III/4 prápor dirigovaný po osi Orlov – Plaveč – Plavnica – Hobgartu²⁶. Po prenocovaní a odpočinku pochoduje sa ďalej cez Podolíneček do konečnej stanice Veľká /pri Poprade/, kde dňa 15. septembra 1939 dorazil. Pri tomto presunu zdolával prápor veľké fyzické námahy. Vzdor tomu prípochoďoval III/4 prápor do konečnej stanice ukáznený a usporiadaný, čo robí veľmi dobrý dojem. Nálada mužstva veľmi dobrá a vystupovanie vzorné.

I/4 prápor zostáva až do 28. septembra 1939 v Zakopanom, kde koná bezpečnostnú službu. Veliteľ práporu mjr. Vick sa dňa 12. IX. 1939 znovu vrátil späť ku práporu, keďže odovzdal velenie pluku mjr. Hamerlovi.

V tomto čase I/4 prápor mal nasledujúce udalosti:

12. septembra 1939 sa pripája k pluku II/4 prápor, ktorý v noci po veľmi namáhavom pochode dorazil do Popradu a ubytoval sa v kasárňach pod Gerlachom.

II/4 prápor bol ako pohyblivá armádna záloha a od 1. IX. 1939 stál k dispozícii veliteľovi armády. Zosilnený jazdeckým P.O. 1/5. oddielom del. bol pripravený k zasiahnutiu na miesta, ktoré by boly ohrozené. Behom 12 dní sa 8 razy presunul pochodom, alebo autami a pochodil takto pozdĺž východné hranice. Jeho pohyb bol nasledujúci: Sabinov – Brezovica – Sp. Podhradie – Ľubotín – Plaveč – Plavnica – Sabinov – Hanušovce – Sp. Domaňovce – Poprad.

V tejto dobe bol II/4 prápor 2-krát zasadený do fronty.

Dňa 4. septembra 1939 po príchode do Plavnice mal II/4 prápor za úlohu vystriedať 5. rotou krycie jednotky II/2 práporu v priestore Malý Lipník. Zbytok práporu mal zostať v Plavnici ďalej ako záloha. 5/4 rota vystriedala, previedla svoj úkol ešte pred večerom. Dňa 5. IX. 1939 mal celý prápor za ľavým krídlom II/2 práporu postupovať a zmocniť sa výšin sev. Malého Lipníku.

K tomuto úkolu však nedošlo, lebo Poliáci ustúpili z tejto pozície a ďalší postup slov. vojska bol zastavený.

Z Plavnice bol II/4 prápor dňa 6. IX. 1939 presunutý ďalej na vých. cez Sabinov – Prešov do Hanušoviec, kde mal byť znovu zasadený do fronty v úseku Bardijov. Tam sa prápor nedostal do boja, lebo v tejto dobe nem. voj. postúpili už ďaleko za hranice a ďalší postup slov. armády na východ bol zastavený.

Behom týchto uvedených presunov mal II/4 prápor len svoj mierový stav, a to: 6 dôstojníkov, 3 rtk., a 403 vojakov. Vzorným a ukázneným vystup. dôst. a mužstva pri namáhavých pochodoch obdržal vel. práporu mjr. Benedik od VV 3 pochvalné uznanie. Podobné uznanie obdržal prápor od vel. jednej nemeckej divízie, ktorý keď predbiehal pochodujúci prápor, zastavil a vel. práporu a mužstvu vyslovil svoje uznanie nad vzorným poriadkom, pochodovou disciplínou a dobrou náladou mužstva.

Z Hanušoviec bol II/4 prápor prevezený autami do Domaňoviec u Levoče a hneď 2. deň premiestnený do Popradu, kde sa tú dobu sústreďoval už celý pluk.

Dňa 12. IX. 1939 pripochodovalo vel. pluku a samostat. stotiny do Popradu, kde sa spoločne s II/4 práporom ubytovaly v kasárňach „pod Gerlachom“. I/4 prápor zostáva stále v Zakopanom.

V dobe koncentrácie pluku v Poprade pokračuje pluk s doplňovaním výstroja a výzbroja a vykonáva intenzívny bojový výcvik. Roty sa doplnily na plný vojnový stav doplnkami, ktoré stále ešte prichádzajú k pluku.

Vel. pluku preberá mjr. Krivoš dňa 15. IX. 1939. Mjr. Hamerle²⁷ odchádza na vel. I. divízie.

Mení sa pomenovanie VV 1 na Veliteľstvo 1. divízie. I/4 prap. malo tieto udal.: Dňa 18. septembra 1939 stráž u východu na sever. okr. Zakopaného bola prepadnutá teroristami. Vystrelili asi 4 rany z pištole a hodili 2 ručné granáty, ktoré však nevybuchly. Zranený však nebol nikto. Bola prevedená prehliadka celého okolia, ale nič sa nenašlo. Vel. práporu vzal 10 rukojných, zakázal po zotmení svetlých a akýkoľvek pohyb civilného obyvateľstva v Zakopanom.

Dňa 22. IX. 1939 o 22.30 hod. dostavil sa na pos. vel. v Zakopanom ved. fin. strážnik a požiadal pos. vel. o pomoc z nasledujúcich dôvodov:

V priestore juh. záp. Zakopaného v údoliach Vysokých Tatier a Liptovských holí zdržuje sa väčšia tlupa teroristov, ktorí v dňoch 20. a 21. aug. 1939 prepadli nem. fin. strážnikov. So skupiny 6 fin. stráže 4 sú ranení a dvaja sú nezvestní. Požiadal o stíhanie teroristov a pátranie po nezvestných do údolí Vysokých Tatier a priľahlých Liptovských holí. Hliadka

27 V denníku Bernolák písaný ako Hamrle.

/čata/ por. Baroša zistila táborisko teroristov, kde našla nejaké potraviny, avšak po celodennom hľadaní nenarazili nikde na hľadaných. Večer skončilo hľadanie bezvýsledne. Dňa 28. IX. I/4 prápor vracia sa zo Zakopaného po 2-dennom pochode do Veľkého Slavkova u Popradu. Tým dňom je opäť celý pluk sústredený v okruhu Popradu.

Dňa 20. IX. 1939 je slávnostné dekorovanie vyznamenaných sa dôst. a voj. na dvore kasíreň „pod Gerlachom“. Nastúpil II/4, III/4 prápor a samost. stotiny. K tejto slávnostnej príležitosti pluku sú pozvané školy, korporácie /HG, HM, FS atď/ ako zástupcovia mesta, susedných obcí, cirkev. úradov a pod.

O 3.00 hod. odpoľudnia prichádza p. minister nár. obrany gen. Čatloš, ktorý prijíma raport u vel. pluku. Po privítaní a soznámení sa s prítomnými predstaviteľmi úradov a rôznych deputácií mal p. min. krátky prejav. Dňom vyzdvihol význam spolupráce slov. armády s nem. v tom vlastne väzí naša radosť, že Slovensko napriek tomu, že ostatné 40 mil. národy padajú, ide víťazne do krajšej budúcnosti.

Ďalej vyslovil srdečnú radosť z udalostí slov. armády, ktorá pochopila svoje poslanie a to najviac tým, že plnila svedomite rozkazy svojich vel., ktorí zas plnili vôľu vládu. Túto radosť pripravili nám vlastne naši politikovia, ktorí dnes stoja na vedúcich miestach našej vlády. Potom pripomenul 4. bratislavský pluk, ktorý prišiel až sem na východ, aby tu svojím vzorným boj. vystupovaním a svojou udatnosťou umožnil rýchly postup nem. jednotiek.

Po tomto prejave p. min. nár. obrany gen. Čatloš zhodnotil hrdinské činy vyznamenaných a dekoroval ich striebornými a bronzovými medailami. Po dekorácii im gratuloval a dal ich ostatným za vzor. Medzitým bola pietna vzpomienka na tých, ktorí v boji hrdinsky padli, mieš. sbor z Popradu zaspieval pieseň „Kto za pravdu horí“. Po prejave min. nár. ob. krátko prehovoril po nemecky šéfredaktor „Slováka“ Murgaš. Po ňom prehovoril šéf propagandy Š. Mach, ktorý medzi iným povedal, že náš boj bol spravodlivý, lebo bojovali sme len za to, čo je naše a bolo nám zločinnou rukou vzaté.

Obidvaja rečníci išli gratulovať vyznamenaným a po zaspievaní hymny „Hej Slováci“, žiakmi mešt. školy a slávnosť skončila. Ešte toho istého dňa odchádza p. min. so svojím štábom do Zakopaného, aby tam podobným spôsobom dekoroval hrdinov I/4 práporu. Po skončenej slávnosti v Zakopanom defiluje I/4 prápor na počesť p. min. nár. obrany. Defiluje vzorne a pán minister ďakoval velít. práporu za veľmi pekné vystúpenie mužstva. Od pluku boli dekorovaní nasledujúci dôst. a vojaci: stot. pech. Kolener, por. pech. Novák Ján, por. pech. Mudroch Pavel, por. pech. Horváth Fabián, voj. Božík Koloman, čat. dšl. Zvolenský Viliam, čat. Hladký Ludevít, čat. Kosmuda Štefan, des. Pánik, des. Čechvala, des. Samson, slob. Gbelec, voj. Hrádela, voj. Juriga, voj. Mojžiš, voj. Marhevský, voj. Volánik²⁸. Všetci príslušníci III/4 práporu.

Po ceste sa stavil p. min. nár. obrany v Kežmarku, aby tam navštívil a dekoroval ranejných vojakov 4. pluku. Boli to: por. Bunta, voj. Pavloviča Martin a slob. Balica Ján. Pán min. ich slávnostne dekoroval a obdaril ich kvetinami, cigaretami a rôznymi inými darčekomami.

Vzhľadom na celkovú vojnovú situáciu nie je už viac nutné držať plné vojnové stavy, a preto po zrušení vojnej pohotovosti, prepustilo sa 24. IX. 1939 20 % mužstva star. ročníku na trvalú dovolenú.

Transpory odchádzajú z Popradu za veľkej radosti dovolencov.

Dňa 25. IX. 1939 odchádza vel. pluku a vel. III/4 práporu do kurzov vyšších veliteľov a 3 dni neskôr do druhého kurzu odchádza vel. II/4 a I/4 práporu a pluk. pobočník.

I/4 prápor zo Zakopaného bol dňa 28. sept. Premiestnený do Veľkého Slavkova u Popradu, takže v tento deň je celý pluk už pohromade.

Na 5. X. 1939 je avizovaná veľká prehliadka vojska, ktorá sa mala najprv konať v Poprade, ale vzhľadom na nedostatok miesta bolo miesto pre defilé určené na lúke u kúpeľov Gánovce.

Roty nacvičujú pilne parádny krok a pokračujú vo výcviku.

Veliteľ 1. divízie p. gen. Pulanich navštívil v tejto dobe niekoľko razy pluk, aby prehliadnuť výcvik a ubytovanie. Zdôraznil dôležitosť výcviku jednotlivca, hlavne pre záložníkov.

V 8 hod. dňa 5. októbra 1939 je nastúpený p. pl. 4 na mieste prehliadky u Gánoviec. V 10 hod. prichodí p. min. predseda a p. min. nár. obrany za zvukov fanfár. Veliteľom prehliadky je p. gen. Pulanich, ktorý dáva hlásenia p. min. predsedovi Dr.-ovi Joz. Tisovi. Na to je prehliadka nastúpených útvarov všetkých zbraní z rôznych končín Slovenska. Vo svojej reči k vojsku zhodnotil p. min. predseda nebojácnosť, odvahu našich vojakov, padlým a raneným vojakom vyslovil hlbokú sústrasť a uznanlivosť. Po prejave p. min. predsedu prehovoril ešte p. minister nár. obrany gen. Čatloš. Nato pokračovalo dekorovanie zaslúžilých účastníkov vojny.

Za dôstojníkov a rotníkov boli vyznamenaní p. mjr. Vick Anton a rtk. Štancel²⁹ Juraj.

Posledný sa zúčastnil bojov ako výkonný s 9. rotou.

Po dekorovaní predstúpili nemeckí dôstojníci a poddôstojníci, ktorých spolu s našimi vyznamenal p. min. predseda záslužnými krížmi. Po odovzdaní týchto vyznamenaní za krásneho počasia bolo na hradskej smerom k Popradu prevedené veľkorysé voj. defilé, ktoré trvalo takmer 2 hodiny a malo opravdu zdať výsledok.

Veliteľ pluku, vel. práporov a niekoľko dôstojníkov pluku zúčastnilo sa slávnostného obeda v popradskej Redute, ktorý podával p. min. nár. obrany.

Po popradskej prehliadke boly prapory postupne dirigované do svojich mierových posádok, čo sa skončilo dňa 10. októbra 1939.

Posledný štvrtok 1939

Po príchode jednotiek do svojich mierových posádok je znovu prevádzaná demobilizácia mužstva zálohy a materiálu všetkého druhu. Predtým ešte bol postupne demobilizovaný záložný pluk, ktorý sa nachádzal v okolí Trnavy. Jeho veliteľom bol mjr. pech. K. Hrabec. Tým sa uľahčilo náhradnému práporu. Udávam niekoľko dát výkonu pri náhradnom prápore. Agenda náhr. práporu v septembri činila 800 čís. jednacích v spisoch pre veliteľa náhr.

práporu a 2000 čísiel obyčajných. Prezentácia za 1 deň t.j. od rána do pol noci činila až 1500 mužov. Dľa údajov vel. náhr. práporu bolo vystrojených a vyzbrojených na 19.000 mužov a 200 dôstojníkov. Koní bolo povolaných 650. Túto veľmi ťažkú prácu pri nedostatku personálu treba ozaj hodnotiť. V tomto štvrtroku je skoro materiál uskladnený, konzervovaný a inventarizovaný. V administratíve sa neustále pracuje na vtelovaní už 2. zálohy do kmeňového počtu pluku, ako aj na všetkých kmeňových zmenách.

Starší ročník mužstva t.j. ročník 1937 bol ponechaný do 17. nov. 1939 práve pre skončenie horeuvedených materiálnych a kancelárskych prác. Len čiastka tohto ročníku bola pridržaná do konca roku 1939 k ďalšej službe pre použitie úkonov u i mimo pluku.

Zo skúseností ťaženia do Poľska sriadilo slovenské armádne velít. koncom septembra zvláštny kurz pre vyšších veliteľov v Novom Smokovci, ktorého sa súčasťnili veliteľ pluku s pobočníkom a velítelia práporov. Rovnako bol sriadený v Bratislave kurz pre záložných dôstojníkov s úlohou zdokonalenia sa v teórii a hlavne v praktickom výcviku. Veliteľom kurzu bol p. pplk. pech. Bodický. Z dôstojníkov pluku ako inštruktori boli určení do kurzu: stot. Jurák, Šimo, Šmigovský a por. Liška. Dôstojníci v zál. si v tomto kurze znovu osvojili mnoho velít. vlastností. Pre dôstojníkov, ktorí hodľali sa stať aktívnymi členmi slovenskej armády, sriadilo MNO 6-týždňový zvláštny kurz v Dolnom Kubíne. Zahájenie kurzu bolo v polovici novembra. Obidva kurzy boli prehľadnuté a to: I. veliteľom 1. divízie p. gen. Pulanichom a II. p. min. gen. Čatlošom.

Analogicky bol u pluku sriadený kurz inštruktorov pre výcvik nováčkov. Kurz trval 6 týždňov, bol ukončený 15. decembra. Kurz riadil p. mjr. pech. Vick Anton, veliteľom kurzu bol por. pech. Karol Schultz. U III/4. práporu riadil inštruktorský kurz stot. Kollener Emil, veliteľom bol por. Štěpánek. Obidva kurzy navštívil veliteľ 1. divízie p. gen. Pulanich a riadiacim veliteľom a účastníkom kurzu vyslovil pochvalu.

Slovenská armáda však pre svoje úkony stále nedostačuje nižším vel. aparátom, a preto je nútená založiť voj. akadémiu. Tento dávný sen Slovenska sa uskutočnil skorým otvorením voj. akadémie v B. Bystrici.

26. októbra dochádza k jednému z najväčších aktom Slovenského štátu a to k volbe hlavy štátu, a tak dľa ústavy demokratickej formy, po celom tisícročí dožilo sa šťastné Slovensko jednohlasného zvolenia za prezidenta Slovenskej republiky dosavádneho p. min. predsedu Dr.-a J. Tisu. Ako 14. mája 1939 tak aj 26. októbra 1939 prišli nadšené desattisíce Slovákov prežiť tento historický akt nového Slovenska do Bratislavy. Pánu prezidentov už pred tým bola vybraná stála čestná stotina z urastených chlapcov, s prezidentskou standardou, ktorý dostáva názov: „Stráž prezidenta republiky“. V tejto čestnej stotine konajú službu mnohí príslušníci pluku. Táto Stráž p. r. je ubytovaná v našich kasárňach.

Dňa 21. októbra preberá p. pl. 4 terajší veliteľ pluku mjr. pech. František Krakovský po odchádzajúcom mjr. pech. Emilovi Krivošovi. Zástupca velít. pluku mjr. pech. František Stojan odchádza ako velít. p. pl. 5 do Nitry.

U pluku je na rozkaz MNO vedený zvláštny, takzvaný odevný fond. Mesačný príspevok pre dôstojníka 50.- Ks, pre rtk. 30.- Ks. Z tohto fondu budú si dôstojníci a rotmajstri zakupovať rovnošatu jak cvičnú, tak vychádzkovú. Je ohľásená novinka: Hnedá salonná blúza

s čiernymi salonnými nohavicami. Je to ozaj veľmi milé prekvapenie, ktoré silne dodá na reprezentácii dôstojníckemu sboru po stránke elegancie.

Ale nie len u dôstojníkov a rotmajstrov sú zmeny v rovnošate a distinkciách, ale tiež u mužstva. Zavedené sú nové označenia hodností hviezdami, náplecníky sú upravené, na čiapkach je nový odznak Slovenska.

V polovici novembra bola usporiadaná jazda sv. Hubertusa na pos. cvičišti. Jazda bola pod protektorom p. min. gen. Čatloša. Tejto jazdeckej slávnosti sa zúčastnilo niekoľko dôstojníkov pluku.

Strelecké preteky p. pl. 4 boli konané na pos. strelnici u Patronky v dňoch 9. – 10. novembra 1939, pre III. prápor v Trnave. Ako najlepší strelci z pušky a z pištole z dôstojníkov sú: mjr. pech. Vick, por. Alena, por. Margitán, mjr. Benedik, z rotmajstrov: rtk. Viktorín, rtk. Sivák, rtk. Balaj a z ďalejslúžiacich poddôstojníkov: čat. dsl. Ivan.

S novým nariadeným vlády, t.j. zmlilitarizovaním fin. stráže zaistujú túto príslušníci p. pl. 4. Dávne želanie mnohých dôstojníkov o pomere rôznych príslušníkov rovnošiat sa takmer úplne uskutočnilo. Vojsko, žandárstvo a fin. stráž sa navzájom zdravia.

Prvého decembra 1939 vypukla vojna na severe, vo Fínsku. Dvojmesačné vyjednávanie nevedlo k cieľu a stroskotalo. Tak muselo dôjsť k voj. zákroku Sovj. Ruska v polárnych krajinách. V čase riešenia Fínskej otázky bola spustená proti Slovensku opäť silná propagačná akcia. Boly to otázky týkajúce sa údajného nedostatku hosp. a priemysel. produktov. No, Slovenský štát bol a je nie len dosť silný túto modernú zbraň ducha odraziť, ale i obrátiť proti zahraničnému nepriateľovi. Nie je síce nadbytok zmienených produktov u nás, ale svornou a poctivou prácou, národnými obeťami Slovensko nadobúda pevného zástoja medzi národmi. Táto propaganda preniká aj niekedy i k vojsku, je však dostupnou výchovou nášho vojska zneškodňovaná.

Koniec veľkého roku nášho Slovenska končí sa poslednými prípravami pre príchod nováčkov, presťahovaním vel. pluku do Zámočkej kasárne, vyprázdnením Hurbanovej kasárne pre MNO. Agenda u rôt sa pečlivo dokončuje. Tak dochádzame k „I. slovenským Vianociam“ v r. 1939 ako ich naši vojaci sami pomenovali a ktoré prežívali s nádejou a nezlomnou vierou do budúcnosti.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

9.

Kronikársky zápis stručne informuje o histórii pešieho pluku 5, ktorý bol sformovaný v máji 1939 v Nitre, až po koniec septembra 1939, keď sa uskutočnila demobilizácia jeho poľných jednotiek. Obsahuje aj kronikárove poznámky k dobovým politickým udalostiam od októbra 1938 do marca 1939.

Kronika pešieho pluku 5

1938

Rok 1938 zastihol bývalú Č.S.R v plnom prúde myšlienkových, politických i vojenských zmien. Rok tento, plný záchvatov, nasvedčoval k tomu, že Č.S.R sa pozvolne rozkladá. Napnutie, ktoré nastáva dňa 21. mája 1938, sa pozvolna stupňuje, až vyvrcholuje dňa 24. septembra 1938 mobilizáciou všetkých branných síl. Avšak zdravý rozum nedopustil zbytočné prelievanie krvi.

V tejto napnutej dobe Slováci sa odhodlali žiadať pre seba všetky práva národa, ktoré mu boli do tejto doby upierané. Prichádza historický 6. október 1938, keď sjednotení Slováci sa dočkali splnenia svojich životných žiadostí. Ale po tejto radostnej udalosti nastávajú dni plné trpkosti pre Čechov i pre Slovákov. Národ český odovzdal územia obývané Nemcami Velkonemeckej ríši. Tým bola vyriešená otázka národnostná pre Čechy a Moravu. Všeobecnú pozornosť, ktorá bola obrátená na pohraničné územie Čiech a Moravy využili „bratia“ Poliáci a vo svojej nenásytnosti urvali nám kus pôdy s nášho národného majetku na severnej hranici Slovenska. Na južnej hranici zasa Slováci museli odovzdať na rozkaz Viedenského rozsudku veľký kus územia, v ktorom je značné množstvo Slovákov – Maďarom. Toto odtrhnutie sa nás bolestne dotklo, lebo s nášho národa je urvané kus národného tela.

Za takýchto okolností prežíva Č.-Sl. republika svoje Vianoce 1938 – 1939 a vstupuje do nového roku s obavou o svoju budúcnosť.

Po 6. októbri 1938 do všetkých odborov štátnej správy vnikal slovenský duch. Iba do armády vnikal veľmi pomaly. A tu všetci slovenskí šľachtici cítili, že ak Slovensko má si zachovať svoju slobodu a má si zabezpečiť podmienky pre svojský život, musí byť i vojsko v službe Slovenského národa, a preto musel prísť historický 14. marec 1939, deň vytvorenia Slovenského štátu a súčasne i Slovenskej armády.

Sotva bola vyhlásená samostatnosť Slovenského štátu, už nás susedné štáty napádaly. Tento nápor mladá Slovenská armáda odrazila, avšak znovu najväčším sebazaprením sme odstúpili časti slovenského územia.

Ostalo nám územie pod Tatrami. Územie naše – územie svojské. a naša láska k svojeti, svojmu štátu a všetkému, čo vyjadrujú slová: nový slobodný štát – nám dodáva sily a rozumu istoty, že pôjdeme vždy víťazne napred!

14. III. 1939 – Vyhlásenie samostatnosti Slov. štátu

Niekoľko dní pred vyhlásením samostatnosti Slovenského štátu bolo cítiť všeobecné napätie medzi občanmi u vojskom. Politické udalosti okolo 10. – 14. marca pozorne a s napnutím sledované občianstvom odrážaly sa vo vojsku tým, že už dňa 10. marca bola zastavená všetká voľná vychádzka mužstva ako i dovolené prepustky a pres večierky. Údajne podľa dôverných zpráv malo dosť v slovenskej krajine k puču a preto bola nariadená pohotovosť všetkého vojska. Slovenská Krajina mala byť obsadená českým vojskom, všetky úrady mali podliehať vojsku, lebo české vedenie štátu sa obávalo rozrušujúcich protištátnych činov so strany Slovákov a H.G. Vo verejných miestnostiach bolo badať shlukovanie Slovákov a uniformovaných gardistov. Očakáva sa prepád kasárni. Preto tiež začaly sa tieto opevňovať guľometmi do okien na chodbách i proti vchodu. Dôstojníci i rotmajstri na ochranu svojich rodín a príbuzných brali so sebou do bytov pušky, pištole a strelivo /guľometné pásy a zásobníky plnili českí dôstojníci a rotmajstri už niekoľko dní predom tajne v noci/.

Toto napnutie trvalo do 14. marca, kedy bola vyhlásená samostatnosť slovenského štátu. Gardisti, ktorí sa ujali všetkého vedenia a činnosti, vnikli do kasárni a vztýčili nad nimi autonomistickú zástavu od 9.30 hod. Vojaci Slováci dávali si na rukáv gardistickú pásku /čo bolo čo skoro zakázané/, a prestali poslúchať českých veliteľov. Kázeň u vojska klesla pre nedostatok slovenských veliteľov a pre nedôveru veliteľov HG voči vojsku.

Chovanie obyvateľov k vojsku bolo dosť hrubé, nakoľko obyvateľstvo sa dívalo na vojakov ako na vojsko české. Žiadne výtržnosti, alebo násilné činy však sa neprihodily.

V odpoľudňajších hodinách Slovenskí vojaci složili na nádvorí Masarykových kasárni prísahy Slovenskému štátu.

15. marca na rozkaz posádkového veliteľa nesmeli opustiť obvod posádky žiadné vojenské osoby autá, vozy a lietadlá nesmely vzlietnuť. Gážisti i mužstvo zostali na svojich služobných miestach do ďalších dispozícií. Chod služby zostal ďalej nezmenený ako i predpisy zostali ďalej v platnosti. U každého útvaru bola zariadená dôvernická služba dôstojníkov alebo rotmajstrov Slovákov, ktorí kontrolovali došlú i odosielanú poštu a túto ako i ostatné rozkazy spolu podpisovali s veliteľom u ktorého boli pridelení. Tiež kontrolovali telefonné rozhovory.

16. marca sa konaly prípravy pre odchod vojenských osôb českej národnosti do Čiech a Moravy.

17. marca. Na ubikáciách a v kanceláriách odstraňujú bývalé Č-Sl. znaky a odznaky. Zbrane vynášať z kasárni je zakázané. Českí vojaci odovzdávajú zbrane, no je im zaručená bezpečnosť. Na ubikáciách sa oddeluje mužstvo českej národnosti od Slovákov, ktorí na rozkaz MNO pripínajú si miesto odznakú ČSR slovenskú tricolóru.

Odchodom Čechov sila slovenského vojska značne zoslábla, čoho využili Maďari a prepadli naše územie na výhodnej hranici. Na telegrafický rozkaz MNO odišla toho dňa skupina 100 mužov pod vedením por. Felcmanna Fr. na východnú hranicu Slovenského štátu pomáhať pri zastavení postupu maďarského vojska. Menovaná skupina sa vrátila až 10. apríla 1939.

18. marca. Českí vojaci odchádzajú transportmi do Čiech a Moravy.

23. marca. Mužstvo rusínskej národnosti bývajúce na Podkarpatskej Ukrajine je odzbrojované a prepustené, lebo Podkarpatská Ukrajina pripadla Maďarsku.

Apríl

6. apríla. Mužstvo 7. pluku bolo vyzvané, aby prispelo na hospodársku obrodu Slovenska, lebo povinnosťou každého občana je pomáhať všetkými silami pozdvihnúť hospodársky svoj štát.

8. apríla. Zúčastnilo sa všetko mužstvo rím. kat. náboženstva slávnosti vzkriesenia Pána na Nitrianskom hrade.

11. apríla. HG odovzdala zbrane a materiál požičaný vojenskou zpravou vtedy, keď gardisti sa postavili po boku vojakov proti vpádu maďarského vojska.

19. apríla oslávil peší pluk 7 v rámci posádky s HG a FS 50. narodeniny vodcu Velkonemeckej ríše a ochráncu slovenského štátu A. Hitlera.

Máj

1. máj. Bol usporiadaný športový deň nitrianskej posádky 7. p.pl.: zúčastnil sa na ňom futbalovou XI. a závodmi v preťahovaní lana, závodu na 5000 m.

3. mája. 7. p.pl. v rámci posádky nitrianskej spomenul 20. výročie smrti gen. M. R. Štefánika.

4. mája. Vykonal prehliadku posádky škpt. del. Vlad. Šmith na starom trhovisku, po ktorej nasledoval slávnostný pochod pred Krajinským súdom.

6. mája. Riaditeľstvo Krajinskej nemocnice v Nitre vyslovilo prostredníctvom veliteľa 7. pešieho pluku vrelú vďaku všetkým tým, ktorí sa prihlásili darovať krv /prihlásilo sa od 7. p. pl. 19 mužov/.

7. mája. Boly v Nitre oslavy s príležitosti umiestnenia pomníku gen. M. R. Štefánika. K týmto oslavám dodal 7. peší pluk čestnú rotu v sile 120 mužov pod velením por. Felcmanna.

9. mája. Následkom organizačných zmien v Slovenskej armáde bol premenovaný peší pluk 7. „Tatranský“ na peší pluk 5.

Jún:

5. júna. O 8. hod. navštívili žiaci Ľudovej školy zo Šarlužiek-Kajsa¹ bývalé Masarykovú a Štefánikovu kasárnu. Čatár asp. Čillík Rudolf ich previedol po kasárňach a podal im patričné vysvetlenia.

1 Spojené obce Šarlužky-Kajsa, dnes obec Lužianky pri Nitre.

7. júna. Odoslala HS/5² čiastku 3. 024-Ks ako dar pešieho pluku 5 na hospodársku obrodu Slovenského štátu

8. júna. Zúčastnili sa gážisti a mužstvo pluku katolíckeho vyznania slávnosti Božieho tela. Poľná svätá omša bola na hradnom námestí o 9. 00 hodine. Po svätej omši bol slávnostný sprievod doprovodom čestnej stotiny pod velením por. Felcmanna Františka.

11. júna. Bola prehliadka posádky nitrianskej na starom trhovisku zástupcom vlády pánom ministrom dr. Vojtechom Tukom. Po prehliadke bol slávnostný pochod pred sochou gen. M. R. Štefánika pred členmi vlády a hosťami.

20. júna. Vykonal veliteľ VV1 prehliadku pešieho pluku 5.

27. júna. Odsúdil vojenský súd v Bratislave vojaka Metoda Čierňavu, peší pluk 5, pre zločin porušenia subordinácie do žalára v trvaní 6 rokov. Menovaný na cvičišti vrhnul sa na poručíka Puchého pred shromaždeným mužstvom.

Júl. Žiadne zvláštne udalosti.

August 1939

16. augusta s príležitosti výročia umrtia msgra A. Hlinku boly smútočné bohoslužby v Piaristickom kostole pre vojakov rim.kat. náboženstva.

Mesiac august v zahraničnej politike je kritickým mesiacom, kedy napnutie medzi Nemeckom a Poľskom vyvrcholí v válkou. Na Slovensko, ktoré je pod ochranou Nemecka, prichádzajú nemecké vojská chrániť naše severné hranice proti vpádu poľských vojakov, prípadne pomáhať bočnou akciou ostatnému nemeckému vojsku.

28. augusta odišiel prvý transport pešieho pluku 5 na poľské hranice, aby ich ochránil, prípadne odčínal krivdy spolu s ostatnými slovenskými plukmi, ktoré na Slovensku boly spáchané pred krátkym časom odňatím a pripojením slovenských obcí Poľsku.

Presun 5. p. pl. do nástupového priestoru proti poľským hraniciam

/Dľa ústneho sdelenia p. mjr. Štefana Schwartza a p. mjr. Jána Noščáka veliteľov I/5. a II/5 práporu/.

26. 8. 1939 bola nariadená branná pohotovosť Slovenského štátu. I/5, II/5. prápor, RDZ, tech. a pomocná rota boly uvedomené, že jednotky pešieho pluku 5. budú presunuté vlakom do nástupového priestoru, ktorý určilo VV 1. Všetkým jednotkám bolo nariadené obratom hlásiť presný stav, ktorý ide do nástupového priestoru. Strelivo mužstvu vydané nebolo, ale naložené na kuchyňských vozoch. Pred dosiahnutím pohotovosti, určení ubytovatelia mali sraz dňa 26. augusta 1939 na dvore bývalej Masarykovej kasárne.

27. 8. 1939 boli odoslaní obyvatelia do nástupového priestoru. Pohotovosť bola dokončená a konaly sa prípravy k odchodu.

28. 8. 1939 o 3. hod. bol nariadený odchod na nádražie celého pešieho pluku 5. okrem III/5. práporu, ktorý už bol odoslaný prv. Nakladanie začalo 4.15 hodín, odjazd o 7.15

hodín z Nitry cez Zbehy na Zvolen. Zo Zbehov šiel pluk vo dvoch transportoch. I/5. prápor a samostatné roty ako prvý transport a II/5. prápor ako druhý transport. Obidva transporty prišli do Prešova.

29. 8. 1939 v dopoludňajších hodinách. I/5. bol ubytovaný v kasárňach 2. pluku a II/5. práp. v kasárňach telegraf. prápor 22. Od 29. 8. 1939 do 4. 9. 1939 bol pluk v Prešove, kde prápory prevádzaly výcvik. Zo 4. 9. 1939 na 5. 9. 1939 prišiel prvý doplnok p. pl. 5.: mužstvo, kone a chýbajúci materiál. Behom pobytu v Prešove vykonával GOPL mesta Prešov útvár Albert /p. pl. 5/.

September 1939

4. septembra bol utvorený peší pluk 5³. I/5. prápor odpoľudnia dňa 4. 9. presunul sa z Prešova cez Solivar do Ruskej Novej Vsi.

5. septembra presunulo sa veliteľstvo Albert II/5. prápor do Kapušian, I/5. prápor do Nižného Šebeša. Toho istého dňa o 23. hod. presunul sa celý peší pluk 5. do Hanušoviec.

6. septembra, sa pokračovalo v presune vel. Albert a samostat. rot. do Vranova, II/5. práp. do Čemerného a I/5. práp. do Sol, III/5. práp. do Vranovského Dlhého⁴.

7. septembra veliteľstvo Albert a samostatné roty presunuly sa do Hankoviec – Koškoviec. II/5. práp. do Lubiše, I/5. práp. transportom po železnici presunul sa pres Trebišov – Michalovce – Humenné do Vyšnej Radvane⁵. I/5. práp. prišiel do Radvane o 17. hodine, kde sa ubytoval. Tu zostal až do 9. sept.

8. septembra presunulo sa veliteľstvo Albert a samostatné roty do Nižnej Čabinej⁶, II/5. práp. do Zbudského Brestova⁷.

9. septembra došiel rozkaz k útoku a presunujúci sa: I/5. a III/5. práp. do východiska k útoku na poľských hraniciach severne od Vydrane, II/5. práp. ako záložný východne od Vydrane v lese.

10. septembra o 04.00 hod. zahájený bol postup a prekročené boly poľské hranice v priestore Baranovo – Mláky⁸ – kóta 684. I/5. práp. postupoval celou svojou zostavou vo všeobecnom smere koty 718 – Kiczera – kóta 609 – Mogila, takže sa zmeňoval⁹ svojou východnou rotou osady Komancza a západnou rotou zalesnených výšin sever-záp. od tejto osady. Ďalší postup na Popówe – Wierch¹⁰ – Svahy – kóta 648 a ďalej trig. 665 – juho-

3 V origináli „pluk 45“, čo je zjavne chyba.

4 Dnes súčasť mesta Vranov.

5 Dnes Radvaň nad Laborcom.

6 Dnes Čabiny.

7 Dnes Brestov nad Laborcom.

8 Miestne lokality sa nepodarilo na súčasných mapách identifikovať.

9 Správne asi: zmocňoval.

10 Miestne lokality sa nepodarilo na súčasných mapách identifikovať.

západ dediny Javorník¹¹ – kóta 6199 – Zágumné. Sostava práporu bola: 2 roty prvom slede, záloha práporu za ľavým krídlom. III/5. práp. postupoval cez Radoszyce – východne Komancza na úrovni I/5. práp. Na západe je ľavý bok pluku odkrytý. Bok práporu bol krytý zaistovacími sostavami hliadok. Po usporiadaní sa a sjednaní styku so susedným pravým práporom Topoľský /III/5./ o 18. hodine prišiel rozkaz veliteľa divízie rázno¹² na trig. 665 pre I/5. práp., aby sa presunul zaistene cez dedinu Javornik do osady Rzepedz. Tento pochod bol vykonaný zaistene ťažko schodným skalnatým zalesneným terénom v noci. Prápor zaistovala prvá rota Hostečný.

11. septembra dorazil I/5. práp. ráno asi o 1. hodine do dediny Rzepedz, kde veliteľ I/5. práp. nariadil obsadiť svahy severne Rzepedz a západne Szczawne poľnými strážami. Zbytok práporu v pohotovostnom ubytovaní zostal v obci Rzepedz. Obdobným spôsobom zaistil sa východný prápor Topoľský III/5. v priestore dediny Turzansk. Záložný prápor Noščák /II/5./ presunul sa do dediny Komancza, kde sa ubytoval v noci z 10. na 11. septembra 1939. Dňa 11. septembra 1939 tento II/5. práp. presunul sa z Komancza do dediny Szczawne, kde sa zaistil strážami u východov z dediny a poľnými strážami. V tomto priestore sotrvál pluk zaistene až do 15. septembra 1939 pri čom I/5. prápor vystavil most cez riečku, miesto vyhodeneho mostu Poliakmi. Cez tento nový most večer dňa 11. septembra a celý deň 12. septembra prechádzaly dve nemecké divízie smerom na Sanok. Od započatia útoku a behom postupu s poľsko-slovenských hraníc bolo S.V. pluku na týchto miestach koty 684 – Mláky, koty 616 Kowalówka¹³, konečne železničná stanica Komancza, kde zostalo až do 15. septembra 1939. Od 11. septembra do 15. septembra bol prápor Schwartz v Rzepedzi, prápor Noščák II/5 Szczawnom a prápor Topoľský III/5.¹⁴ Turzansk. Veliteľ pluku a samostatné roty¹⁵ Komanczi. I/5. prápor na západe Przybyszowe a nadviazal styk s práporom mjr. Zverina dňa 11. septembra 1939 o 12. hodine, lebo tento prišiel do Przybyszowa dňa 11. septembra 1939 v poludní.

15. septembra, na doporučenie riaditeľstva školy a slov. reál. gymnázia v Nitre povolil veliteľ pluku bezplatné stravovanie z kuchyne mužstva 5 žiakom a na doporučenie riaditeľa štátnej obchodnej akadémie 4 chudobným žiakom /zo zbytkov stravy/.

15. septembra prišiel I/5. práp., II/5., III/5. práp. tento rozkaz: Prápory Schwartz, Noščák, Topoľský presunul¹⁶ sa hneď do obce Radoszyce. Prápory behom 1. hodiny odpochodovali so svojich ubytovacích miest v poradí I – II. a III/5. práp. V Komanczi obdržali tento rozkaz: Prápory Schwartz a Noščák presunuly sa hneď po ceste cez Radoszyce – kóta 684 cez poľsko-slovenské hranice a po serpentine cez dediny Palotu do Vydrane na Slovensko,

11 Javornik.

12 V zmysle asi: rázne, rýchle.

13 Kowalówka.

14 Chýba predložka „v“.

15 Chýba predložka „v“.

16 Skôr: presunú sa.

kde prenocujú. Avšak prápor Noščák II/5. vo Vydrani obdržal nový rozkaz: presunúť sa do Kalinova. III/5. prápor prenocuje v Palote S.V. Albert je Medzilaborciach.

16. septembra bola sriadená s príslušníkmi židovského vyznania pracovná rota, ktorá bola ubytovaná v židovskej škole v Nitre na Párovciach. Účelom tejto roty boli práce spojené s úpravou a prenášaním materiálu, úprava ciest, objektov, práce okolo skladišť a podobne. Príslušníci pracovnej roty boli označení 5 cm širokou modrou páskou na pravom záloktí. Prechodne nosili vojenskú rovnošatu cez výložiek a rukávových odznakov.

17. septembra, presunul sa I/5. prápor /Schwartz/ do osady Borov. II/5. práp. a III/5. práp. odpočíval 16. a 17. septembra na svojich miestach do 18. septembra 1939.

18. septembra presunulo sa veliteľstvo Albert do osady Kelča¹⁷, II/5. práp. do Petejoviec¹⁸ /tu prápor prespal/ a III/5. práp. do Turian¹⁹.

20. septembra veliteľstvo Albert, I/5 prápor sa presunul do Vranova, II/5. prápor do Poše a III/5. prápor do Nižného Hrušova.

23. septembra prišiel rozkaz, aby 10 % záložníkov najstaršieho ročníka bolo prepustených na trvalú dovolenú a 33 % na 14-dennú dovolenú. Títo odišli dňa 24. septembra 1939. Po dobu pobytu na svojich miestach bol vykonávaný výcvik jednotlivca, družstva a čaty. Technická rota a R.D.Z. boli od 20. septembra v Hencovciach. Na týchto miestach zostal celý peší pluk 5. do 29. septembra 1939.²⁰

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

17 Dnes Nová Kelča.

18 Dnes už súčasť Turian nad Ondavou.

19 Turany nad Ondavou.

20 Zvyšok dokumentu obsahujúci výlučne dislokáciu a presuny demobilizovaných jednotiek už prepisovaný nebol.

10.

Kronika samostatného práporu V. (bývalý peší pluk 20, ktorý sídlil v Michalovciach), podáva udalosti od vzniku Slovenského štátu až po koniec novembra 1939. Protipóľskej vojny sa prápor zúčastnil ako čiastka 3. divízie (Rázus).

Kronika samostatného práporu V.¹

Vyhlásenie Slovenského štátu

Dňa 14. marca 1939 bol vyhlásený Slovenský štát v čele s predsedom vlády Msgr. Dr. Jozefom Tisom a ministrom národnej obrany generálom Ferdinandom Čatlošom.

Odchod českých dôstojníkov

Dňa 18. marca 1939 odchádzajú českí dôstojníci do protektorátu Čechy a Morava. Neslovenskí vojaci sú odzbrojení a oddelení ako nebojové mužstvo.

Mobilizácia v marci

Dňa 15. marca bola vyhláškami a bubnovaním vyhlásená mobilizácia na východnom Slovensku. Mužstvo nastúpilo pomerne rýchlo. Mladí slovenskí dôstojníci aktívni i záložní s ochotou sa zhostujú svojho úkolu, prevezmú velenie a riadia mobilizáciu. Roty po vyzbrojení a vystrojení zahájili normálny výcvik. Čiastka pluku bola ubytovaná v Topolčanoch. Dňa 19. marca 1939 v 08.00 hod. složili prísahu všetci gážisti a mužstvo slovenskej národnosti. Text prísahy predčítal stot. v zál. Štefan Hašík. Po prísahe spoločná návšteva kostola.

Dňa 23. marca 1939 došiel na druhé oddelenie telegram, že Maďari prekročili hranice slovensko-maďarské pri Korčave² a Stakčíne. V 07.15 hod. nariadil vel. pl. npor. v zál. Cinkovský poplach. Boly zmobilizované motorové vozidlá a nimi odvážané jednotky do priestorov Pavlovce n/Uhom, Závadka a Jovsa.

Dňa 24. marca podnikly naše jednotky útoky v úseku Pavlovce, Závadka, Gajdoš a Jovsa. Do útoku zasiahly sprievodné zbrane a delostrelectvo. Týmito útokmi sa front nezmení. Dňa 25. marca boly znovu podniknuté útoky za súčinnosti letectva, ktoré s úspechom bombardovalo Sobrance, Tibavu a Vyšnú Rybnicu. Ani tento útok nebol úspešný.

1 Išlo o niekdajší peší pluk 20, v máji 1939 preformovaný na samostatný prápor V. Tento sa v auguste 1939 stal súčasťou p. pl. 21.

2 Dnes Krčava.

Behom tejto doby došli posily zo západu. Vyhubovala sa obranná linia celkove: Jovsa – Závadka – Revište³ – Iňačovce – Pavlovce⁴ – odkiaľ boli podniknuté menšie prepady na maďarské pozície s dobrým úspechom. Zvlášť dobrý bol výpad na Rankovce a Remetské Hámry. Ponevác bolo na to zjednané prímerie všetky akcie boli zastavené.

Po diplomatickom vyjednaní v Budapešti boje ustaly. Po stanovení markáčnej čiary stal sa ešte incident pri kote 114 pri Revištiach. Maďari neprávom obsadili túto kotu a ani po upozornení ju neopustili. Boli teda odtiaľ vypudení delostreleckou palbou. Za odvetu bombardovali delostrelectvom Bl. Revištia, kde jednou strelou zasiahli kostol a v Gajdoši zabili dvoch volov.

Behom bojov boli na našej strane malé straty a niekoľko zajatcov. Na maďarskej strane bolo viac strát. Boli zajatí 2 maďarskí dôstojníci, mužstvo, 1 osobné auto, zn. Steyer, zbrane a iné súčiastky výzbroja.

Po konečnom ustanovení demarkačnej čiary a podpísaní dohody o východných hraniciach boli posily zo západu odvolané z bojovej línie a odoslané do svojich posádok. V obrannej línii zostali len menšie jednotky pešieho pluku 20. Koncom apríla boli aj tieto jednotky stiahnuté do posádok a ku streženiu hraníc boli poslané finančné stráže po 1 družstve s ľahkým gulometom.

Prevzatie velenia pešieho pluku 20

Dňa 19. marca 1939 na rozkaz vel. VI. sboru prevzal velenie p. pl. 20 po plk. gšt. Ladislavovi Kotíkovi kpt. Schnek Eduard.

Prevzatie velenia

Dňa 10. mája 1939 prevzal velenie od kpt. pech. Schnek Eduard mjr. pech. Zverin Ondrej. Kpt. Schnek Eduard bol premiestnený k peš. pl. 1.

Premenovanie pešieho pluku 20 na Sam. prápor V

Dňa 15. mája 1939 bol peší pluk 20 premenovaný na Samostatný prápor V., výnosom MNO 205541/dôv.1 org.1939.

Slávnosť Božieho tela

K dôstojnému zasväteniu Božieho tela dňa 24. mája 1939 zúčastnilo sa vojsko celej michalovskej posádky. Čestná rota šla v čele sprievodu. Veliteľ posádky, dôstojníci, rotmajstri a nezaradené mužstvo pod velením dôstojníka zúčastnilo sa sprievodu za baldachýnom. Rázne vystúpenie vojska urobilo veľmi dobrý dojem na civ. obyvateľstvo.

3 Blatné, resp. Velké Revištia.

4 Pavlovce nad Uhom.

Návšteva predsedu vlády Msgr. Dr. Jozefa Tisu a ministra národnej obrany generála Čatloša Ferdinanda v Michalovciach

Dňa 29. júna 1939 navštívil Michalovce predseda vlády Msgr. Dr. Jozef Tiso a minister národnej obrany generál Čatloš Ferdinand. V 8.30 hod. uvítanie p. predsedu vlády Msgr. Dr. Jozefa Tisu a p. ministra národnej obrany generála Čatloša Ferdinanda a ich sprievodu pred slávobránou na Súľovskej ulici. Veliteľ čestnej roty predal hlásenie v 08.40 hod. Sprievod Súľovskou a Štefánikovou ulicou na Stereyho námestie. Defilé gardy, krojovaných skupín, škôl, pred. p. predsedom vlády a ministrom národ. obrany a ich sprievodom pred mestskou radnicou.

V 9.00 hod. tichá poľná omša na Stereyho námestí. Svätú omšu celebroidal a kážeň povedal p. predseda Msgr. Dr. Jozef Tiso. V 10. hod. slávnostné vztýčenie vlajky.

Predseda vl. Msgr. Dr. Jozef Tiso a minister národ. obrany gen. Čatloš previedol prehliadku všetkých vojenských útvarov na Štefánikovej ulici pred radnicou. Prehliadky sa zúčastnili: posádka Michalovce, Trebišov, Humenné, výcvikový tábor Kamenica n/Cirochou, delostrelecký oddiel Humenné, jazdecký oddiel prezvedný oddiel III. Hlásenie predal veliteľ prehliadky mjr. pech. Zverin Ondrej, veliteľ michalovskej armády.

Po prehliadke prehovoril predseda Dr. Jozef Tiso, šéf úradu propagandy Šaňo Mach. Minister národnej obrany po svojom prejave dekoroval vojenské osoby, ktoré sa vyznamenali v bojoch o východné Slovensko.

Za hrdinstvo boli vyznamenaní: kpt. v zál. Štefan Hašík, por. v zál. Picheňský Jozef, rotný Antolčík Ján, čat. dsl. Hajdúk, čat. Pavlík, čat. v zál. Gassányi Anton, des. Bíly.

Pamätnou medailou boli dekorovaní: mjr. pech. Karol Hrabec, čat. asp. Lorinec Juraj, des. Molčan Florián, des. Čigoš Ján, slob. Jelko, des. Zbojník Štefan, slob. Motula Ladislav, slob. Rybár Ján, slob. Wempeit, voj. Gabák Štefan, voj. Bohdal Pavel, voj. Brezničan Ignác, čat. Hreha Ondrej, voj. Sokolský Štefan.

V 11.30 hod. defilé všetkých zúčastnených vojenských útvarov pred tribúnou p. predsedu vlády a ministra národ. obrany.

V 13.00 hod. odobral sa predseda vlády Dr. Jozef Tiso a minister národ. obrany gen. Čatloš do dôstojníckej jedálne S.P.V.⁵ k slávnostnému obedu.

V 14.30 predseda vlády a minister národ. obrany odcestovali do Kapušian k slávnostnému zahájeniu železničnej trati Prešov – Strážske.

Prísaha dôstojníkov, rtk., a mužstva Michalov. posádky

Dňa 5. júna 1939 v 09.30 hod. vykonali dôst. a rtk. a mužstvo posádky na dvore Štefánikovej kasárne prisahu. Pred prisahou zúčastnili sa dôst., rtk. a mužstvo sv. bohoslužieb.

5 Samostatný prápor V.

Boje v Poľsku

22. augusta 1939 v 12.30 hod. vypochoďoval prápor na severné hranice a zaujal obrannú čiaru všeobecne: Habura – Kalinov – Vydraň – Palota – Vylágy – Jablinkov⁶ – Telepovce.

Dňa 31. augusta sa budovalo obranné postavenie v celom úseku práporu bol klud.

Dňa 1. septembra boly podniknuté výpady na získanie zpráw a zajatcov /hlavne finančných strážnikov/. Po týchto výpadoch nastala živšia bojová činnosť v priestore na štát. hranici sev. Čertižné a Lupkova na žel. trati.

Dňa 2. septembra v 14.00 hod. podnikli Poliaci 2 útoky na naše zákopy u Czeremchy, útoky boly odrazené. Do boja z našej strany zasiahlo delostrelectvo. Z nepriateľskej strany ťažké guľomety a mίνomety. Naše jednotky utrpely menšie straty. Pri útoku padli voj. Gerek Justín ako strelec z guľometu a voj. Čižmár Michal jak pomocník. Obaja boli zasiahnutí nepriateľskou mínou, ktorá padla priamo medzi nich. Obidvaja boly na mieste mrtví. Ranení boly: voj. v zál. Baláž Florián, voj. Demeter Ján, voj. Lukáč Július. Voj. v zál. Proc pri útoku na Czeremchu podľahol nervovému otrasu a bol odsunutý do nemocnice.

V noci urobili Poliaci výpad, pri ktorom utrpeli veľké straty materiálne a padol i veliteľ /pol./ výpadovej jednotky.

Dňa 3. septembra ráno v 06.30 hod. začaly sa znova poľské jednotky shromažďovať, ale rýchlym zásahom delostrelectva a guľ. palbou boly rozprášené skôr, než vyrazily k útoku.

Dňa 3. septembra 1. rota podnikla útok v priestore tunelu Lupkov. Poliaci vyhodili tunel a prekazili železničnú premávku. V poludňajších hodinách 1. rota dobila tunelu. V boji utrpela tieto straty: ranení boly: voj. v zál. Pastírik, čat. Čigáš, voj. Zicho Matej, voj. Makaj Juraj. Zajatí boly: voj. Maťašovský Ján, voj. Tóth Štefan, slob. Paník Jozef, voj. Kožo Ján, voj. Šišovský Juraj. Dňa 4. septembra odpoludnia 1. rota v priestore Lupkov pred silnou poľskou presilou ustúpila späť na pohraničnú čiaru, na ktorej zastavila postup Poliakov. Na konci tohto boja zasiahly tiež naše posily, t.j. 2 mίνomety.

Dňa 10. septembra zahájil prápor postup ako severný bočný voj divízie cez Karpaty do Poľska, cez južnú časť Wislok Wielki, severne les Czapow⁷, cez Fajtišku do Przybyszowa. Tu sa prápor zastavil a vyslal 3 rotu do Karlikova ako predné stráže. V Bukowsku nastaly rabovačky, ktoré zamedzily hliadky od práporu. Na nový rozkaz sa prápor rozložil k Bukowsku, Karlikovu a Plonnej a previedol zaistenie až ku južnému okraju Sanoku. Tu bol prápor vystriedaný nemeckým vojskom.

Dňa 13. septembra navštívil prápor minister národnej obrany generál Čatloš. Pri tejto príležitosti vyznamenal medailou za hrdinstvo: veliteľa práporu mjr. pech. Zverina Ondreja, por. pech. Baláža Jána, por. pech. Nálepku Jána, por. let. Palkech Jána, voj. Segeš Jozefa, voj. Ondrušek Mateja, voj. Lepták Michala a vojaka Fujaka. Po dekorácii prápor defíloval pred ministrom národnej obrany. Po defilé odišiel min. národnej obrany do Sanoku.

Po trojdennom pobyte v Karlikove vrátil sa prápor po ceste Karlikov – Plonna – Szcawne – Komancza do Radoszyc, kde nocoval. Budúceho dňa prápor sa presťahoval cez Karpaty

6 Asi Jablonka (Nižná – Vyšná).

7 Czapów.

do Šterkoviec a Čabaloviec, kde bol 2 dni. Z Čabaloviec sa prápor presťahoval do Jablone. Do mierovej posádky sa prápor presťahoval za 3 dni. Ubytovacie časti práporu bolo prevedené v Zalužiciach, časť v Michalovciach.

25. septembra sa celý prápor po odchode záložníkov nastahoval do Štefánikových kasáreň v Michalovciach.

Voľba prvého prezidenta Slovenskej republiky

Dňa 26. októbra bola prevedená voľba prvého prezidenta Slovenskej republiky. Mužstvo michalovskej posádky vypočulo vysielanie voľby prezidenta republiky na nádvorí Štefánikových kasáreň. Pre gážistov bol zriadený spoločný posluch v dôstojníckej jedálni. Prvým prezidentom Slovenskej republiky je Msgr. Dr. Jozef Tiso.

Samovražda vojaka v zál. Hlinku Štefana

Dňa 20. novembra 1939 o 15.15 hod. spáchal sebevraždu vojak v zál. Hlinka Štefan, 4/8 roty, pridelený na OFS Nem. Poruba. Príčinou sebevraždy bola pohlavná nemoc.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

11.

Denník zaznamenáva udalosti od 24. augusta 1939, keď prápor vyrazil z Trnavy, cez oslobodenie Javoriny 1. septembra, účasť v útočných bojoch na poľskom území až po jeho návrat do posádky v októbri 1939.

Denník III. práporu pešieho pluku 4 Trnava

Náš prápor sa vracia dňa 23. aug. z poľnej strelnice pri Nitre a v Ujlaku¹ dostáva rozkaz: Doraziť do Trnavy do večera. Autokolona z Nitry nás dopraví do 4. hod. do Trnavy. Do polnoci je splnený rozkaz pre úplnú válečnú pohotovosť. Velitelia určení. Čakáme iba na návrat veliteľa práporu (stot. Kolénera), povolaného z dovolenej. Po jeho návrate odovzdáva mu velenie (por. Čordáš). O 03. hod. už nakladáme.

24. VIII. o 9.00 hod. Opúšťame Trnavu. Obedujeme v Žiline o 13.30 ho. Pokračujeme v ceste a večer o 22.00 sme u cieľa našej cesty. Transport vykladáme v Trstenej. Cítíme blízkosť hranice; zaistujeme sa a ako je možno ubytujeme.

25. VIII. Ihneď ráno rekognoskujú veliteľ práporu s dôstojníkmi terén. Postavíme predné stráže. I dôstojníci i mužstvo cítíme dôležitosť našej úlohy. I keď je nás menej než sa počíta na prapor, cítíme sa silní. Veď máme so sebou i mínometnú a kanonovú čatu. Pri prieskume terénu vidíme hranice, ba i prekážky, ktoré Poliaci porobili za hranicou.

26. VIII. Už v noci sa budíme na nezvyklý ruch. To dorazily do Trstenej nemecké motorizované oddiely. Do rána je nimi Trstená doslova zaplavená. Teší nás, že netvária sa nijako povýšene. Nadväzujeme s nimi známosť. Dôstojníci práporu hovoria s nemeckými dôstojníkmi a s ich veliteľom podplukovníkom. Mnoho nového nám však neprezradia.

27. VIII. Veliteľ práporu shromáždzuje veliteľov rot. Vydáva rozkazy. Bol nariadený presun do Levoče. Stiahneme stráže a vypochoďujeme smerom k nádražiu. Vysielame do Levoče ubytovateľov. Na nádraží nás čaká transport, ktorý prišiel (pod vedením por. Čordáša) z Trnavy. Zasa je nás viacej. Na vlak čakáme celý deň. Celý deň prší. Na nádražie prišiel i veliteľ nášho úseku (p. pplk. Imro), ktorý sa lúči s veliteľom práporu a s dôstojníkmi. Neskoro v noci nakladáme a po polnoci vyráža transport k novému miestu určenia. Len čo svitá, dôstojníci i mužstvo je na strane vozňov obrátenej k Tatrám a všetci obdivujeme velebnú nádheru tatranskej prírody. I dážď ustal a keď sme vo Spišskej Novej Vsi, je nádherný deň. Stojíme ešte v Poprade a na poludnie sme v Levoči.

28. VIII. Obedujeme v Levoči, kde už máme ubytovanie nájdené. Levoča sa všetkým zapáči. Po obede už vieme, že do Levoče príde i vel. pluku. Zariaďujeme sa ako doma v kasárňach. (Odpoludnia už vieme, že náš pluk „Jozef“ podlieha veliteľstvu „Jánošík“).

1 Dnes Velké Zálužie.

29. VIII. Deň venovaný čistote tela prádla a čisteniu výstroje, výzbroja a usporiadaniu ubytovacích miestností. Čakáme návštevu p. gen. (Pulanicha). Neprišiel. Máme iba zprávu, že vel. (Jánošík) je vo Spišskej Novej Vsi.

30. VIII. Prápor cvičí bojové cvičenie v priestore voj. kúpaliste pri kežmarskej ceste. Veliteľstvo (Jozef) a technická rota pluku prišli do Levoče.

31. VIII. U práporu nič nového. Cvičíme ako včera. Večer vidíme už veľký ruch v okolí kasární. Nastupujú povolani záložníci. Dôstojníci sa stravujeme v posádkovej jedálni, kde panuje skutočne kamarátsky duch. Vojaci v meste sa chovajú vojensky a nie je treba skoro vôbec zakročovať. Obyvateľstvo je nám priateľsky naklonené.

1. IX. Je ešte tma keď budia veliteľa práporu. O chvíľu sú na nohách i velitelia rot: (por. Mudroch, por. Bunta, por. v zál. Novák a por. Čordáš). Veliteľ práporu (stot. Koléner) číta rozkaz, podľa ktorého prápor vyrazí skoro ráno v úplnej válečnej pohotovosti k poľským hraniciam cez Kežmarok, Spišské Hanušovce, Spišská Stará Ves. Dozvedáme sa že Nemecko zahajuje všeobecný útok na Poľsko v skoro ranných hodinách zo všetkých strán. Naša armáda sa k útoku pripojuje.

O 06. hod. sme pripravení, asi o hodinu odchádzame. Obyvateľstvo sa s nami veľmi srdečne lúči. Vidíme nejednu slzu. Spomíname na svojich doma. Píšeme narýchlo pozdravy z Levoče. Pochodujeme. Mužstvu sa uľaví; torby sa naložia na autá. Cesta je krásna ale namáhavá. Naši chlapci sú väčšinou z okolia Trnavy, teda z dolín. Mnohí ešte takéto hory ani nevideli. Nie div, že im pochod ťažko padne. Pred poludním vchádzame do Kežmarku. Tu čujeme prvý raz: „Javorina už je naša!“ a vidíme na každom domku zástavy v slov. národných farbách, autonomistické a nemecké s hákovým krížom. V Kežmarku obedujeme. Po obede vyrážame k novému pochodu. V Kežmarku vidíme množstvo nemeckého vojska, plné dvory, plné lúky. Obdivujeme sa ako dobre kryjú všetky vozidlá a materiál. Naša cesta vedie cez Spišskú Belú do Slovenskej Vsi. Cestou nás predbiehajú nemecké motorizované oddiely, rada ktorých sa cez celý poldeň nepretrhne. V Spišskej Belej je plno nášeho vojska, popri nich však i Nemcov. Občerstvíme sa a bez zastávky pokračujeme ďalej. Už je tma, keď vchádzame do Slovenskej Vsi. Podelíme sa s Nemcami o byty a ukladáme sa k spánku. Na mužstve, ktoré od Kežmarku nesie torby, je únava príliš zrejma. Uvidíme zajtra!

2. IX. Nečakáme, až nás kohút zobudí, o 04. hod. už stojí celý prápor a o chvíľu sme na pochode k Spišským Hanušovciam. Z rána ide postup dobre ale Magura, cez ktorú vedie naša cesta kladie väčšie a väčšie požiadavky otužilosti mužstva. Mužstvo s radosťou uvíta sebamenší oddych. S poľnou už to ide lepšie. Po občerstvení ruch je rýchlejší a na poludnie sme v Spišskej Starej Vsi. Tu vidíme po prvý raz p. generála (Pulanicha). Obedujeme. Prezrieme si mesto a ubytujeme sa. Prekvapuje nás, čo je tu Židov! Nemci sú aj tu a v hojnom počte. Vidíme nemecké obrnené vozidlá a čierne uniformy s umrlčíma hlavami ako odznakmi úderných tankových oddielov. Samí mladí chlapci, ale svojím výzorom a vystupovaním budia v každom patričný rešpekt. Dozvedáme sa o fantasticky rýchlom postupe Nemcov, čo prispieva sebavedomiu mužstva. Už sa žiadon nemôže dočkať chvíle, aby bol v Poľsku. Večer sa družne bavia naši vojaci s nemeckými. Nemci vlievajú do našich sebavedomie a odvahu, našich už posilila Javorina!

3. IX. Zasa vstávame pred svitaním. Len čo svitá, sme na pochodu. A dnes už to ide veselo. Žiadon necíti tých 30 kg na chrbáte, veď o chvíľu sme v Poľsku. Už i my budeme môcť hovoriť ako naši otcovia, ktorí prežili svetovú válku, že sme videli kus cudzej zeme atď. Netrvá dlho a vidíme hraničný znak, colnicu – posledné kroky po slovenskej zemi! Sme v Poľsku! Ideme popri Dunajci a onedlho vidíme prvé znaky vojny. Do povetria vyhodeny most. Silná železná konštrukcia zničená tak, že sotva vojak za vojakom v zástupe po položení fošní cezeň prejde a hneď nato druhý ešte v horšom stave. O desať minút tretí ten už drevený, kde len pomocou rebríkov pomaly možno prejsť a to len pešiaci, trén a guľometné káry musia brodom. Vyše kolien po vode, niekde i vyššie, malé koníky s guľometnými kárami, plno naložené vozy trénu, len horko ťažko prejdú cez Dunajec u Wyz. Sromowce. Tu zase stopy vojny, skupina 5 – 6 domkov leží až po základ spálená. Niet času skúmať, ako k tomu došlo. U spomenutého spáleného mostu je zasa celý prápor pohromade a ide sa ďalej. Uvedomuje si, že je nedela až keď vidíme sviatočne vyobliekaných Poliakov v Czorsztynu. Tu sa zásobujeme fajčivom. Každý nakupuje, koľko len môže, lebo vraj ďalej už fajčiva nedostať. S dychtivosťou skúšame, ako chutí poľská madorka a i lepšie druhy, pokiaľ ich bolo možno dostať. Stojíme 10 minút a ideme ďalej. Za Czorsztynom vidíme popri ceste záhrady, guľometné hniezda smerom k severu; zanechali pravdepodobne Nemci. Neskôr vidíme i strielne v strechách domov. Ba i stopy po delostrelectve. Prichádzame do Maniowy. Krásny turistický dom nás uvíta, v ňom už naši vojaci. A my sme mysleli, že sme tu prví. Tu vidíme prvú ľudskú obeť války; mladé asi 18-ročné dievča strelené do srdca a zasa niet času vyšetovať, či je to jediná obeť v tomto mieste a ako padla. Veľmi sa divíme, že tu nachádzame elegantne oblečené dámy, ktoré nie len, že sa neschovávajú, ale nás núkajú mliekom, mäsom, ba i jemným vínom. Pýtal som sa jednej z dám, prečo neutiekly i ony? Utekli vraj len židia a šlachta. Ani tu sa nezdržíme. Pokračujeme prez Szlembark do Knurówa. Zažívame to, čo nám už pred tým boly prorokovali: útrapy na poľských cestách. Okolo zruinovaného hostinca prichádzame na poľnú cestu. A tu je horšie ako zle. Pešiaci ako-tak, ale keď prichádza rad na povozy, cesta sa ucpe a prúd je zastavený. Treba čakať dlho než prápor, ktorý je pred nami postúpi natoľko, že i my sa dáme do pohybu. A teraz zakúšame „slasti“ poľských ciest. Vozy a guľometné káry len krok za krokom, za výdatnej pomoci vojakov, slimačím tempom postupujeme. Niekde i prepriať nutno. Konečne i cez túto prekážku sa podarí prejsť, avšak len čo je prápor pohromade, zasa treba stáť. Zpredu hlásia, že čelo prúdu I. práporu narazilo na umelé prekážky, záseky a je treba pomoci zákopníkov. Zatiaľ čo obedujeme doháňajú nás delostrelci a zákopníci idú vpred, do tuhej práce. Za 2 hodiny pokračujeme a keď sme u zásekov, obdivujeme zručnosť našich zákopníkov, ktorí veľmi rýchle odstránili 40 metrov dlhý zásek, lebo naváňané stromy neboly žiadne halúzky ale úctyhodní velikáši. A zdá sa, že predvoj spozoroval niečo podozrivého, lebo zpredu ide rozkaz zvýšiť opatrnosť a pozorovať hlavne doľava. Ide sa však stále vpred. a už sa blíži večer, keď prichádzame k prvým domkom, ale to ešte nie je náš cieľ Ochotnica. Zotmie sa a podkýňame sa na každom druhom kroku. Je poľnoc, keď dôjde rozkaz veliteľstva (Jozef) zastaviť a prenocovať. Mužstvo vyčerpané ukladá sa po večeri po holým nebom, len pod šiatrami v chladnej noci k spánku. a každý spí sťa zabitý. Len stráže bdejú.

4. IX. Už je svetlo keď vstávame a slnko svieti, keď vypochoďujeme. Sme v Ochotnici, ktorá je po spôsobe lazov alebo našich kopaníč rozľahaná popri údolí potoka do dĺžky 18 km. K obyvateľom veľkú dôveru nemáme, nakoľko ich pohľady nie sú nijak priateľské. Po hodinovom pochode oddychujeme a tu nájdeme prvú obeť z našej strany. V poľskom domku vidíme mŕtveho slobodníka, ktorého predošlého dňa pri prestrelke zabili poľskí vojaci za pomoci civilistov. Zvyšujeme opatrnosť. Stretávame transport 5 poľských zajatcov, ktorých ukoristil predvoj a posielal ich dozadu. U poštového úradu v Ochotnici pri novom kostole zastavíme. Tu je etablované veliteľstvo pluku. Len čo chvíľu stojíme, čujeme čoraz zreteľnejšie palbu ťažkých guľometov, ľahkých guľometov, o chvíľu i pušiek, nato sa ozvú mínometry a napokon palba delostrelectva. Vpredu bojuje prvý prápor nášho pluku, prvý prápor I. pluku. My sme zatiaľ ako záloha. Už vieme, že je to v tuhom. Palba je čoraz silnejšia a silnejšia. Neskôr sa zdá akoby boj ochaboval, ale hneď na to sa rozbesní palba ešte zúrivejšie. Popri nás prejde horské delostrelectvo a netrvá ani pol hodiny, čo jeho delá prehovorila. Hneď nato je volaný veliteľ práporu na veliteľstvo (Jozef), a tu dostáva rozkaz zasadiť prápor do prvej línie a to tak, že by predĺžil ľavé krídlo prvého práporu cez výšinu na Rzece južne Bocow. Prápor s 9. rotou v čele, ktorej velí por. Mudroch, postupuje na určené miesto. Idem popri delostrelectve, ktoré mohutným tempom ostreľuje nepriateľské pozície. Sme pod sráznym úbočím hory, samá skala, na horu vedie len úzky chodník, kde musí muž za mužom. Pod svahom stretáme prvých nosičov ranených, rany vojakov neni vidieť ale každého sa zmocňuje zvláštny pocit; avšak i nato sa zabúda, treba ísť vpred. Horko-ťažko dostaneme sa na vrchol a prápor postupuje opatrne vpred. Oba prápory, ktoré boli pred nami, neustále bojujú. Ani my dlho nečakáme. Naš postup tesne pred zaujatím určeného miesta je prezradený a celý prápor sa musí kryť. Veliteľ práporu vydáva rozkazy k útoku. Je to 9. rota ktorá sa dostáva prvá do boja a má aj prvých ranených. Je to slobodník Babic a vojak Svitok. Prvý ťažko, druhý ľahšie ranený. Je zasadená i 10. rota (por. Buntu) a 11. rota (por. Nováka). Zatiaľ prišla i guľometná rota (por. Čordáša), z ktorej časť je pridelená por. Mudrochovi, druhá por. Novákovi a tretia s veliteľom ostáva k dispozícii veliteľovi práporu. Je zrejmé, že Poliaci i v úseku nášho práporu sú počtom v prevahe. Onedlho však sa presvedčí veliteľ práporu, že sila našich je väčšia. Svedčí o tom to, že všetci mladí a neskúsení, po prvom krste palbou vrhajú sa v boj, zdolávajú silnejšie odpory poľské a v odpoľudňajších hodinách presila nepriateľa v našom úseku je na ústupe a už máme na prápore zajatcov. Posielal ich por. Novák, ktorý medzi časom spolu s por. Mudrochom postupujú na obec Zabrze, túto dobíjajú a sťažujú ústup nepriateľa smerom na Starý Sacz údolím Dunajca. Veliteľstvo práporu dostáva rozkaz, že prápor bude prekročený nemeckým vojskom a stiahnutý nazpät' do Ochotnice. Veliteľstvo práporu nachádza sa na výšine Boczov² pri osamelom domku. Boj stále zúri. Už sme navykli na zvuk delostreleckých striel, ba rozoznávame, ktorá je naša, ktorá poľská. Podľa zvuku rozoznávame náš ľahký guľomet od ťažkého, ale poznáme činnosť nepriateľských zbraní, zvlášť poľských ťažkých guľometov, ktorý má väčšiu kadenciu než náš. Boj z našej strany je sťažovaný tým, že Poliaci sú zako-

2 Vyššie uvádzaná ako „Bocow“.

paní, a tým i dobre krytí. Naše delostrelectvo a pešie doprovodné zbrane majú však dobré zásahy a za ich pomoci sa podarí Poliakov vyhnat z pozícií. Potom sú už naši pánmi. Poliacci sa dávajú na útek a naša palba robí im značné ztráty. Časom, ako sa bliži večer, ochabuje i odpor Poliakov, a tým i palba na celej línii. Na veliteľstvo práporu práve dovezli 9 zajatcov poslaných por. Novákom a por. Mudrochom. Veliteľ práporu ich vypočúva. Vtom odchádza ku guľometnej čate por. Čordáš, takže na veliteľstve práporu ostáva veliteľ praporu (stotník Koléner), jeho pobočník čat. asp. Horváth a spojky – vojak Stacha a vojak Macho, vojak Vávra, dôstoj. sluha veliteľa 12. roty. Západne stanovišta veliteľa práporu v malom lesíku je umiestnená guľometná čata. Po vypočutí zajatcov boli títo odoslaní na S. V. pluku. Slnko už pomalu zapadá, vtom sa objaví v blízkosti SV. praporu nemecký dôstojník. Veliteľ praporu ho prvý vidí, ide mu naproti, víta ho s radosťou, veď nás prišli vymeniť! Po celodennom boji je to i žiaduce. Nemecký dôstojník prichádza od Ochotnice, pozornosť všetkých je obrátená k nemu. V tom okamžiku objaví sa zpoza domku skupina poľských vojakov, asi jedno družstvo, 4 kroky od veliteľského družstva toto prepadla. Len čo sme sa vrhli k zemi, prefrčaly strely Poliakov nad hlavami. Poliacci opätovali strelbu a strieľali po nás keď sme sa plazili po medzi do úkrytu. Poliacci utiekli, až keď Nemci, ktorí nasledovali svojho dôstojníka, zahájili na nich palbu. Situácia na veliteľstve bola beznádejná a ak nepríde včas zákrok Nemcov, tak by asi žiaden nebol vyviazol životom, nakoľko guľometná čata, ktorá, jak už bolo spomenuté, nemohla zahájiť palbu, nakoľko priebeh sa odohral tak rýchle, že nebolo možno zistiť, čo sa vlastne stalo. Guľometníci prenasledovali palbou týchto Poliakov až vtedy, keď títo prchajúci strieľali na nich. Poliakov sa však podarilo utiecť lesom. Cestou zranili vojaka Pavloviča z 12. roty, ktorý sa vracal po splnení úkolu na SV. práporu. Robíme bilanciu strát po prepade. Vojak Stacha z 12. roty ranený do hlavy mŕtvy. Vojak Krajčovič z 1. roty ranený do hlavy; mŕtvy, voj. Vávra z 12. roty ranený granátom do hlavy, ťažko ranený, voj. Pavlovič Martin z 12. roty ťažko ranený granátom do ruky. Ošetrujeme ranených, na pomoc nám príde nemecký lekár, ktorý s veľkou pečlivosťou ošetruje najmä voj. Vávru, od ktorého sa nehne, kým ho neodnesú. Nemci prichádzajú už teraz so všetkými zbraňami a začínajú sa zakopávať. Našich stiahneme z predných línii. Prichádza však iba por. Novák so svojou rotou a niekoľkými príslušníkmi iných rot. Priviedol zasa nových zajatcov, takže prapor má konečne 31 zajatcov z toho jedného dôstojníka. Berieme so sebou mŕtvych a zajatcov. Shromáždením zbytku práporu poverujem por. Čordáša, ktorý ostáva u Nemcov. Okolo 22. hod. prichádzam do Ochotnice, kde hlásim priebeh boja na SV. pluku. Zbytok práporu prichádza pred polnocou. Všetko ulieha k zaslúženému spánku.

5. IX. Mužstvo nechávame dlhšie spať. Medzitým odsunuje plukovní ošetrovňa do zápolia ranených. Zo strání nad Ochotnicou strieľajú poľskí civilisti na umývajúcich sa vojakov. Zranený nie je nikto. Behom dopoludnia dostávame rozkaz presunúť sa vo sväzku pluku údolím západne Twaroga do Kamienice. Odchod je nariadený na 12. hod. Vydáme obed a vyrážame za I. práporom. Cesta je namáhavá a najmä u koty 866 je treba zápasíť káram s technickým materiálom a guľometmi s ťažkosťami terénu a so stúpaním. Do Ochotnice dorazily už posily, idú po odpočinku za nami. Pred západom slnka sme v Kamienici, kde osobne vydáva rozkazy p. gen. Pulanich. Pluk ostáva v Kamienici, ja sa mám presunúť do

Zbludze s úlohou zaujať ihneď obranné postavenie. Už je šero keď vydávam rozkazy veliteľom rot po zbežnej obhliadke terénu. O 20. hod. prichádza doplnok pre prapor. Rozdeľujem ho príslušným rotám. Prápor má zaujaté obranné postavenie, uzavrel vchody do osady a zakopáva sa.

6. IX. Rekognoskujeme znovu terén a upravujeme obranné postavenie. Pozorujeme, že po horách sa potuluje mnoho civilistov. Nepúšťame ich vpred a nedovoľujeme opustiť obec. Ale i cez túto opatrnosť sa stane, že pred poludním je postriekaný civilistom por. Bunta, strelený do ľavej ruky. Civilistu sa nepodarilo nájsť. Dal som všetkých mužov civilistov internovať v miestnej škole. Prápor dostáva nový doplnok, takže roty sú temer kompletne. Veliteľom 10. roty určujem za por. Buntu por. Hauptvogla. Mužstvo dobudováva zákopy a robí gulometné hniezda. Nálada mužstva dobrá. Strava dobrá, zjedlo by sa však viacej chleba. K večeru i toho je nadostač. Prenocujeme v stálej bojovej pohotovosti.

7. IX. Cez deň sa situácia nemení. Zdokonalujú sa zákopy. Ani I. prápor, ktorý je severne od nás v Zalesí, nič významného nepozoruje. O 23. hod. telefonný rozkaz pluku pripraví trény k presunu. O hodinu na to mám písomný rozkaz, podľa ktorého prápor sa dňa 8. IX. presunie do Orlova.

8. IX. O 02. hod. odíde trén a káry smerom Kamienica – Zábrzez – Kroskienko – Kluszkowce – Stará Lubovňa do Orolova. O 05. hod. rušíme obranné postavenie a o 10 hod. vypochoďujeme do Kamienice. Odtiaľto sa presunieme autokolonou. Pred nami nakladá I. prapor 1. pluku. Odchádzam spolu s 9. rotou autami, ktoré ostaly prázdne po I. praporu. V Kamienici ostáva por. Čordáš so zbytkom práporu. Zastavujeme v Spiš. Starej Vsi a v Starej Lubovni o 16. hod. sme v Orlove. Zbytok práporu čakáme až zajtra ale prichádza už v noci. Nakoľko je tu mnoho nemeckého vojska ubytujeme sa len núdzove.

9. IX. Sme v malej horskej čisto rusínskej obci Orlove. Obyvateľstvo chudobné, ale chová sa nadmieru priateľsky a ochotne uvoľňuje miesto pre vojsko. Vyčkávame rozkazy. Pred večerom prišiel trén a s ním ešte doplnky koní a niekoľko mužov.

10. IX. Deň venovaný čisteniu. Nič nového. Obdivujeme sa sviatočným krojom rusínskeho obyvateľstva.

11. IX. Mužstvo popri normálnom zamestnaní sa okúpe a dáva do poriadku výstroj a výzbroj. Berieme do stavu doplnky určené pre I. a II. prápor. Po obede dostávam rozkaz presunúť prapor do Hobgartu³, kde má prenocovať. Prápor teraz už úplne kompletný s doplnkami I. II. praporu o 15. hod. vypochoďuje cez pivnicu do Hobgartu. O 21. hod. sme v Hobgartu, kde v stodolách prenocujeme.

12. IX. O 6. hod. ideme ďalej. Na mužstve je viditeľná únava. Zvlášť záložníci ťažko znášajú namáhavý pochod. O 11. hod. sme v Podolínci, kde sa ihneď ubytujeme na určených miestach. SV. práporu v podjavorinských kasárňach.

13. IX. Skoro ráno odosielame doplnky k I. práporu. Inak nič nového. Mužstvo po rotách cvičí.

14. IX. Mužstvo po rotách cvičí. Máme nového veliteľa pluku (p. majora Hamrleho). O 23. hod. dostávam fonogram vel. (Jozef) z Popradu, zajtra skoro ráno presunúť sa do Velkej.

15. IX. Vyrazíme o 4. hod. Prápor pochoduje vo vzornom poriadku. Obed vydávame vo Velkej Lomnici. Odtiaľto sme nútení robiť malú zachádzku na Milbach, lebo cesta na Spišskú Sobotu – Poprad je ucpaná nemeckým vojskom a našim delostrelectvom. U Milbach⁴ nás zastihne búrka, ktorá nás dôkladne premočí. O 17. hod. sme už vo Velkej. Prápor sa ubytuje a postaví stráže.

16. IX. Čistenie výzbroja, výstroja a usporiadanie ubytovacích miestností. Obec ide všemožne v ústrety pri ubytovaní.

16. – 19. IX. Ubytovací odvod (vel. Jozef) navštívil p. gen. Pulanich. Zamestnanie mužstva po rotách už ako v mieru. Máme novomenovaných poručíkov a rotníkov. 18. a 19. IX. v znamení príprav na 20. IX.

20. IX. Slávny deň, deň vyznamenania hrdinov. Celý pluk 4. mimo I. práporu stojí na dvore kasární pod Gerlachom v Poprade a čaká na príchod hlavného veliteľa p. ministra národnej obrany gen. Čatloša. Sú prítomní i zástupci gardy, mesta, škôl a korporácií. Slávnostný pochod oznamuje príchod p. ministra. Veliteľ pluku (p. major Krivoš) dáva hlásenie. Pán minister prehliadne nastúpené vojsko a pozdraví ho. Prehovorí potom z tribúny. Jeho slová uznania našemu pluku padli zaiste dobre aj pre tú okolnosť, že my západniari sme prišli hájiť východ svojej vlasti a dokázali sme, že si uznanie a pochvalu zaslúžime nielen od svojho velenia ale i od celého národa. Ako znak uznania velenia armády udelí p. minister medaile za hrdinstvo tým, ktorí sa zvlášť vyznamenali. P. minister pripína medaile vyznamenaným. Od nášho práporu sú to: striebornou medailou stot. Koléner Emil, voj. Božík Koloman. Bronzovou medailou: por. Novák Ján, por. Mudroch Pavel a por. Horváth Fabián, čat. dsl. Zvolenský Viliam, čat. Hladký Ludevít /u praporu od R.D.Z./ čat. Kocmunda Štefan, des. Tomík, des. Čechvala, des. Samson, slob. Gbelec, voj. Hrádela, voj. Juriga, voj. Mojžiš, voj. Marhevský a voj. Volárik. Vyznamenaným blahoželal p. gen. Pulanich, šéf propagandy a hl. vel. H.G. Šaňo Mach, npor. Murgaš. Pekný prejav mal potom Karol Murgaš a šéf propagandy Šaňo Mach. Po zaspievaní štátnej hymny slávnosť končí. V prejavoch, ktoré odzneli, spomínali rečníci na padlých a ranených. Ranených v Kežmarku a v Spišskej Sobotke navštívil a dekoroval p. minister po slávnosti v Poprade.

21. – 23. IX. Nič nového prepúšťame mužstvo záložné na dovolenú i do pomeru mimo činnú službu. Denne výcvik normálny.

24. IX. – 4. X. Normálny výcvik. Prípravy na veľkú vojenskú prehliadku dňa 5. X.

5. X. Nastupujeme na veľkom priestranstve u Gánoviec. Vidíme nastupovať ďalšie pešie pluky, potom cyklistov, delostrelectvo, tankové oddiele a za chvíľu je ohromné priestranstvo zaplnené. Je to zaiste najväčšia prehliadka brannej sily Slovenska. Veliteľom prehliadky je p. gen. Pulanich, ktorý po zvukoch fanfár dáva hlásenie p. predsedovi vlády dr. Jozefovi Tisovi. Vojsko je postavené do pravidelného obdialnika; na severnom konci je tribúna,

napravo od nej nemeckí dôstojníci a štáb slovenskej armády. P. predseda vlády vykoná prehliadku vojska na otvorenom aute a pozdraví vojsko. Hromové „Stráž!“ je odpoveďou. V svojej hlboko precítenej reči vyzdvihol p. predseda vlády zásluhy našej mladej armády, spoluprácu s nemeckou armádou. Po svojom prejave dekoroval p. predseda vlády našich i nemeckých dôstojníkov záslužnými krížmi a medailami za hrdinstvo. Od nášho práporu bol vyznamenaný rtk. Štancl Juraj. Nasledovalo defilé vojska po hradskej do Popradu. Defilé sa zdarilo.

6. X. Prípravy k odchodu do mierovej posádky.

7. X. Por. Čordáš hlási, ako nakladací dôstojník, že prápor je naložený. Lúči sa s nami veliteľ pluku p. mjr. Krivoš. O 14. 30 sa pohol vlak z Velkej. Ideme ani rýchlikom.

8. X. O 3. 30 hod. sme už na nádraží v Trnave. Zástupci mesta a HG už vedia o našom príchode, vítajú nás a nedovolia vykladať, lebo mesto pripravilo oficiálne slávnostné privítanie. O 7. hod. prápor je vyložený a na priestranstve za ihriskom TŠS⁵ dáva si do poriadku výstroj. Prichádza veliteľ posádky stot. Strapák, zástupca mesta p. Ondruš, župný veliteľ HG Dr. Bányai, predseda Červeného kríža p. Kudla, okresný náčelník pán Beňovský a iní. Prišla i čestná čata Hlinkovej gardy od ktorej som prevzal hlásenie. Po prejavoch veliteľa posádky, zástupcu mesta a okresu odišiel prápor na Hitlerovu ulicu, kde pred hranicou mal prejav vládny komisár mesta dr. Orlický. Poďakoval som mu za privítanie a v mene práporu slúbil, že vždy budeme prinášať česť mestu a keď bude treba, a vlast' nás zavolá, zas pôjdeme. Vedenie mesta pripravilo prekvapenie vojakom, že spolu s červeným krížom podarovalo vojakom pivo s cigaretami. Prekvapila nás malá účasť občianstva na privítaní a temer chladné chovanie obyvateľstva. V iných mestách sa vie obecnosť oduševniť inak! Nás však uspokojuje vedomie, že úlohy dané sme splnili svedomite a ku spokojnosti našich veliteľov.

Stot. Koléner Emil
veliteľ III/4 práporu

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

12.

Kronika opisuje formovanie jazdeckého vojska slovenskej armády od dramatických marcových dní roku 1939 cez vznik jazdeckých prezvedných oddielov až po presun JPO I na slovensko-poľské hranice počas konfliktu. Spomína aj vystúpenie útvaru pri voľbe prvého slovenského prezidenta Dr. Tisa 26. októbra 1939.

Kronika JPO I.

Celkový vývoj udalostí, ktoré predchádzaly „vzniku Slov. štátu“. Morálny vliv gardistov na českoslov. vojsko.

Pod širokými zástavami pochodovali ulicami Bratislavy gardisti pred 13. marcom 1939 s neochvejnou a nezlomnou vôľou v boji za autonómiu Slovenska.

Jedným z jedných veľmi vážnych zásahov, ktorý veľmi prudko prenikol medzi vojsko, boly revolučné piesne spievané po uliciach Bratislavy, ktoré citelne rozožieraly morálku česko-slovenského vojska. V týchto kritických dobách bola nariadená prísna pohotovosť v kas. Dragúnskeho¹ pluku 1, avšak i toto prísne opatrenie minulo sa svojho cieľa. S rastúcim napätím politickým a všeobecnou krízou hospodárskou citelne prenáša sa morálny stav dôstojníkov a vojakov neslovenskej národnosti.

Slováci v týchto dobách boli formovaní vo zvláštnych čatách, ktoré pri poplachu rukovať nemaly. Táto nová taktika oslabilu bojovú aktivitu mužstva a dôstojníkov, Slovákov nadobro. Tieto nezdržné nariadenia veliteľa pluku spojaly nerozlučným putom osudy Slovákov-dôstojníkov a mužstva, ktorých v dňoch prevratových, t.j. 13. marca 1939 vidíme ako jedno veľké súručenstvo občana a vojaka, ktorí už pred prevratom stáli v duchu v jednom šíku ochotní obetovať všetko, čo od nich požadovala zem.

Dňa 16. marca 1939 na rozkaz vel. 3. R. D.² (č.j. 11007/dôv.39) prebiera veliteľstvo dragúnskeho pluku 11 nový veliteľ, Slováč škpt. Ján Veselý (Denný rozkaz čís. 63 zo dňa 16. III. 1939). Pri tejto príležitosti vykonalu mužstvo slovenskej národnosti prísahu za prítomnosti všetkých dôstojníkov. Tu bolo počuť po prvý krát známy pozdrav „Na stráž“ oficiálne pred vojenským šíkom.

Toho istého dňa po prevzatí velenia pluku ustanovuje nový veliteľ nových veliteľov eskadron – Slovákov – starí veliteľia eskadron zostávajú ako poradcovia vo výcvikových smerniciach (Denný rozkaz čís.1/1939 zo dňa 16. III. 1939).

1 Starší názov pre jazdecké vojsko.

2 3. rýchlejšie divízie

Toto nariadenie, kedy zmätok na poli vojenskom nadobudol kolosálnych rozmerov v radoch dôst. sboru českej národnosti, odchádzali mnohí zo svojich veliteľských miest so slzami v očiach, veľmi neradi.

Odznaky doterajšie na čiapkach boli odstránené a nahradené stužkou farieb slovenskej zástavy.

Založenie, vývoj a usporiadania drag. pl. 11. Evakuovanie jednotlivých častí – morálna sila veliteľov i mužstva.

Ako som už spomenul, na rozkaz veliteľa R. D. prevzal velenie dragúnskeho pluku 11 škpt. jazd. Ján Veselý, ktorý bol príslušníkom tohože pluku a ktorý formoval dragúnsky pluk, pokiaľ šlo o velenie eskadron.

Vlastné prípravy na novú reorganizáciu dragúnskeho pluku boli urobené v štábe HWV. Sostavovanie drag. pluku a doplňovanie eskadron, jak dôstojníkmi, tak mužstvom, narážalo na veľké potiaže, pretože mužstvo i dôstojníci českej národnosti pripravovali sa k odchodu do nového pôsobišťa v Čechách a Morave. Stav eskadron zostaly tak malé, že na jedného muža pripadalo až 6 koní.

Najväčšia potiaž, ktorá toho času nastala, bola náhrada špecialistov. Dôstojníci, ktorí stáli na čele týchto funkcií, boli skoro všetci národnosti českej, prirodzene, že títo dôstojníci, tak ako ostatní chceli opustiť svoje miesta s ostatnými. Vďaka energickému zákroku veliteľa, ktorý ešte pred vydaním výnosu (č. j. 200748/dôv. 1939 MNO) pojednávajúcom o možnosti ponechania dôstojníkov-špecialistov, ponechal si ich už predtým na vlastnú zodpovednosť.

V týchto kritických dňoch prišiel útok Maďarov na vých. Slovensku. K tejto akcii vyslal drag. pluk 11 jednu kombinovanú eskadronu pod velením stot. jazd. Bellu Štefana. Kombinovaná eskadrona skládala sa z 3 čiat a 1 čaty ťažkých gulometov, ktorá bola odoslaná transportom po železnici na východ dňa 24. III.

Eskadrona bola odoslaná na telefonický rozkaz hlavného vojenského veliteľstva 3. divízie, kde tvorila zálohu na koni. Dňa 3. IV. 1939 v dôsledku priestrenia politickej situácie medzi Maďarskom a Slovenskom bola evakuovaná remontná eskadrona, ktorá bola ubytovaná v Šalgočke poblíž maďarských hraníc. Eskadrona bola evakuovaná do „Dvor Tereza“ u Leopoldova. Taktiež bola presťahovaná náhradná korúhev zo Serede do Berekséku³ u Leopoldova (D. R. čís. 15 a čís. 20).

Sťahovanie dialo sa za veľmi nepriaznivého počasia pomerne s malým počtom pracovného mužstva a dopravných prostriedkov. Pri tejto príležitosti nutno vyzdvihnúť morálnu silu pracovného mužstva, ktoré pracovalo vo dne v noci až do úplného vyprázdnenia starých ubytovacích miest bez oddychu. Bolo vidieť, že mužstvo prežívajúce tieto búrlivé chvíle (zmena štátotvornej štruktúry odtrhnutím územia na juhu) plne chápe stav situácie a ťažkosti k zdarnému ďalšiemu vývoju.

Pokiaľ ide o organizáciu hosp. správy, boli narýchlo pribraní účetní rtm. od eskadron, ktorí po definitívnom odchode českých dôstojníkov prevzali všetky funkcie hosp. správy.

Stravovanie mužstva, zvlášť v počiatočných dňoch nového pluku, pochopiteľne málo viazlo. Nebolo k dispozícii potrebného vyškoleného personálu, dostatočne vycvičených kuchárov atď. Tieto počiatočné prekážky sa podarilo veľmi skoro spoločným úsilím odstrániť i prez namáhajúcu šepkanú propagandu, ktorá v tejto dobe zúrila nie len u civilného obyvateľstva, ale tiež u vojenských formácií. Ďakovať len obozretným veliteľom, ktorí rýchle naučili svojich podriadených novému pracovnému tempu. Všade prejavovala sa veľká chuť k tvorivej práci, smysel pre zodpovednosť, družnosť, ktorú prehlboval veliteľ pluku na polhodinovou odpoľudňajšom shromáždení veliteľov eskadron.

Tak riešil obozretný veliteľ vojenský na vysokom stupni učení veliteľ pluku, ktorému podarilo sa skoro stmeliť veliteľskú mozaikuv jeden spoľahlivý celok.

Dňa 20. V. 1939 v dôsledku nedostatku ubytovacieho miesta v jazdeckých kasárňach v Bratislave, bola premiestnená 2. eskadrona do posádky „Sered“ (D. R. čís. 59/1939). Veliteľom tejto eskadrony bol určený por. jazd. Ján Čulen.

Reorganizácia drag. pl. 11. - premenovanie na jazd. kor. 1. - slúčenie eskadron.

Na nezapomenutelnú pamäť budúcim pokoleniam kladieme i teraz na najčestnejšie miesto túto kroniku ako dôkaz nezapomenuteľnej lásky a vážnosti, ktorú si získal bývalý a ešte viacej snád' za vytvorenie Slovenského štátu drag. pl. 11 u obyvateľstva mesta Bratislavy pod týmto názvom. Opieram sa o základy tu už položené, pretože sám dragúnsky pluk 11 za nového štátu, až na malé vyslanie jednej eskadrony na východ, prežíval len fáze usporiadania, reorganizácie a nemal príležitosti, až na malé výnimky, kde pluk vystúpil pred verejnosťou za pomerne veľmi malých stavov.⁴

Tento pomerne veľký útvar bol (č. j. 201541/dôv. 1939 MNO-HVV) premenovaný na jazdeckú korúhev 1 a tým tiež zmenšený o dve eskadrony. Toto nariadenie prišlo v platnosť dňa 15. mája 1939, takže z celého drag. pluku 11 zostala len jedna jazdecká korúhev o dvoch normálnych eskadronách, jednej gul. esk., jednej pom. esk., jednej náhr. esk., a jednej vozot. esk.

Dňa 15. mája 1939 bola tiež remontná eskadrona v dôsledku reorganizácie zrušená a utvorené remontné stredisko pre celé jazdectvo v L. Sv. Mikuláši. Mužstvo remontnej eskadrony bolo z časti premiestnené k eskadronám a z časti k remontnému stredisku (D. R. čís. 53/1939).

Dňa 22. V. 1939 bola zriadená škola pre výchovu dôstojníkov jazdectva v zálohe, ktorú navštevovalo celkom 45 aspirantov. Toto zriadenie školy zasluhuje si dvojfej pozornosti už len preto, že to bola prvá škola pre výchovu dôstojníkov jazdectva, zriadená v tom najväčšom návale reorganizačných prác. Bohužiaľ, škola bola utvorená len na dobu troch mesiacov, t.j. Od 1. VI. do 28. VIII. 1939. Je pochopiteľné, že celková hodnota vojenská celého

4 Nie celkom zrozumiteľná veta v orig.

ročníku aspirantov bola na veľmi nízkej úrovni pre výchovu záložného dôstojníctva. Nie je ešte dostatočným vysvedčením kto nosí akú hodnosť, ak môžeme všeobecne posúdiť z vojenského hľadiska, ale aké vedomosti vojenskej k jeho hodnosti má.. Že dnes povyšuje sa paušálne bez ohľadu na vojenské znalosti, nechceme byť špatnými prorokmi tejto kroniky, aby sme tieto chyby vo vážnej situácii nezaplátili drahocennými životmi.

Vykonávajme verne a poctive svoje úkoly ako obránci práv a slobody a odmeňujme ľudí podľa ich vojenských hodnôt.

Tým istým rozkazom veliteľstva pluku (čís. 53/1939) slúčené vozot. esk. 18 vo vozot. esk. 1.

Premenovanie jazdeckej korúhve 1 na jazdecký prezvedný oddiel I - presun JPO I – úmrtie por. jazd. Jána Čulena.

Výnosom MNO-HVV čj. 24147/taj.1939 1. oddiel bola jazdecká korúhev 1 premenovaná na jazdecký prezvedný oddiel I. Tento nový názov dalo MNO snáď na základe vydanéj novej reorganizácie (č. j. 5012/taj. jazd. MNO), ktorá bola pozmenená v tom smyslu, že z dvoch normálnych eskadron zostala len jedna.

V tejto zostave na telefonický rozkaz (pod krycou značkou) MNO-HVV bolo odoslané JPO I. z Bratislavy cez Zlaté Moravce, Margecany do Sp. Podhradia dňa 29. VIII. 1939, kde bolo k dispozícii veliteľstvu 1. divízie.

Pri nakladaní transportu, ktorý z dôvodov zpravodajských bol nakladaný v noci zo dňa 29. VIII. na 30. VIII. 1939 došlo k nešťastnému úrazu por. jazd. Jána Čulena. Vo snahe a svojim vzorom zdatnosti, ktorým slúžil vždy za príklad svojim podriadeným, zranený por. jazd. Ján Čulen precenil svoje skúsenosti v tomto momente. Vypestované vojenské vlastnosti dobývaly mu stále zvučnejšieho mena, avšak v žiadnej akcii nezbyva dost opatrnosti, a tým viacej pri nakladaní koní za noci pri slabom osvetlení. Táto skutočnosť, že kopnutím koňa do žalúdku por. jazd. Jána Čulena, ktorý musel byť dopravený do voj. nemocnice v Bratislave, zarmútila všetkých dôstojníkov i mužstvo, ktoré mu podliehalo. Zpráva, ktorá zastihla vel. JPO I. až v poli dňa 7. IX. 1939, že zranený por. jazd. Ján Čulen po nezdarenej operácii je už na oltári večnosti a že pozostatky menovaného boli prevezené do jeho rodnej obci dňa 30. VIII. 1939 (D. R. čís. 2. ZO) zarmútila všetkých príslušníkov JPO I. tým hlbšie. Všetci dôstojníci a mužstvo (vel. Cyril – krycia značka v poli) na rozkaz veliteľa nastúpili na priestranstve obci Lubiša (sev. Humenného), kde práve v túto dobu vel. Cyril sa nachádzalo. Na znak hlbokého smútku uctili pamiatku zosnulého por. jazd. Jána Čulena po krátkom smútočnom preslove pobočníka vel. JPO I. npor. jazd. Štefana Šimku dvojmiňutovým kludom.

Dňa 31. VIII. 1939 dorazilo JPO I. do Sp. Podhradia okolo 15.00 hodiny. Nálada po celú dobu transportu, jak u dôstojníkov tak i mužstva, bola veľmi dobrá. Po vydaní „Ubytovacieho rozkazu“ eskadronám v Sp. Podhradí, ubytovaly sa eskadrony na určených miestach za privetivého uvítania občianstva na čele so starostom mesta. Dňa 2. IX. 1939 hlásil príchod por. jazd. Štefánik s dvomi čatami z T. Sv. Martina, ktoré byly začiatkom mimoriadneho

cvičenia odoslané do uvedeného mesta s určením pre rýchlu skupinu – pechotu. Presné ich určenie nebolo známe ani veliteľstvu JPO I.

Skoro po týždňovom pobyte v Sp. Podhradí žili príslušníci JPO I. vo veľmi srdečnom pomere s obyvateľstvom, súc si vedomí, že času potrebuje jednotného šíku občianstva a vojaka a za chorálu tradíc našich predkov kráčať v ústrety lepšej budúcnosti.

Dňa 5. IX. 1939 o 06.00 hodín prišiel na vel. JPO I. veliteľ JPO II., ktorý doniesol rozkaz pre presun JPO I. do priestoru Vranov n/Topľou. Presun JPO I. bol prevedený behom dvoch dní. K tomuto presunu nutno poznamenať, že bol prevedený za náletov nepriateľských lietadiel, nehľadiac ani na hornatý terén, ktorý pochod veľmi sťažoval, zvlášť pre hipické terény, ktoré musely byť ťahané za mot. trénom cez kopec Branisko. Ďakovať len dobre technicky vycvičenému personálu a ráznemu zákroku veliteľov, ktorí postarali sa o hladký priebeh presunu.

Dňa 6. IX. 1939 dorazilo JPO I. do Vranova, kde po vydaní obeda a krmenia koní, na rozkaz vel. 3. divízie, presunulo sa JPO I. až do Lubiše, 6 km severne od Humenného. Po celú dobu presunu neprihodilo sa nič zvláštneho. Nálada i cez všetky prekážky a námahy bola veľmi dobrá.

Dňa 7. IX. 1939 dorazilo JPO I. v časných ranných hodinách do nového ubytovacieho miesta „Lubiša“. Obyvateľstvo tohto kraja vychádzalo v ústrety v každom smere voči vojsku. Je pravda, zábavy pre príslušníkov JPO I. tu mnoho nebolo. Po skončení zdokonaľovacích cvičení, ktoré boli prevádzané v blízkom okruhu Lubiše, aby tak neutrpela pohotovosť, schádzali sa vojaci v jednotlivých ubytovacích miestach, kde velitelia pečovali o ušľachtilú zábavu a duševný rozvoj svojich jednotiek.

Dňa 8. IX. 1939 opustili na rozkaz vel. „Kalinčák“ (vel. rych. skupiny) mjr. jazd. Ján Veselý veliteľ JPO I., velenie veliteľstva JPO I. prevzal npor. jazd. Štefan Šimko. Mjr. jazd. Ján Veselý bol poverený velením jazdeckta u rýchlej skupiny.

Za pobytu v Lubiši plynul život veľmi rýchle, krásne dni ustupujúceho leta presvedčivo vtieraly sa do duše vojakov a do ich dobrej nálady, zvlášte pri kúpaní koní v skupinkách v rieke Laborci, kde našli naši vojaci vždy dobré osvieženie. Netreba snáď ani pripomínať krásne prechádzky pod čistou nebeskou klenbou po dedine za večerného šera.

Dňa 16. IX. 1939 stálo JPO I. v bojovej pohotovosti na rozkaz vel. „Kalinčák“ (vel. rýchlej skupiny). Nový presun cez Medzilaborce do Kalinova nariadený vel. „Kalinčák“ bol prevedený hladko.

Dňa 17. IX. 1939 z vybraného mužstva JPO I. malo vyčistiť od teroristov priestor západne a východne asi 12 km od osi Kalinov, Surovica, Beskov⁵. K tejto úlohe prihlásilo sa skoro všetko mužstvo vel. „Cyril“, ktoré z technických dôvodov nemohlo byť do vyčistovacej skupiny pribrané.

Pochod dial sa zaistene po veľmi špatných a zatarasených cestách, nehľadiac na to, že nebezpečie, ktoré hrozilo zo strany teroristov bolo zvýšené položenými maskovanými mínami ustupujúceho poľského vojska. Úkol tento napohľad veľmi ľahký, stal sa dosť ob-

5 Surovica – vrch v Nížkych Beskydoch, Besko obec pri Rymanówe.

tiažným. K uľahčeniu úkolu prispeli veľmi dobre Ukrajinci, ktorí nadšene vítali slov. vojsko a ktorí dostatočne informovali o celkovej situácii v kraji. Pomocou vlastných a ukrajinských orgánov boli vypátrané celé rady mínových polí, bolo zabavené množstvo voj. materiálu, zbraní atď. Celá vyčistovacia skupina bola rozdelená v tom smysle jak platné predpisy pre postup JPO v takomto teréne nariaďujú v menších zmenách, pokiaľ šlo o prieskumný sled, ktorý bol v istých smeroch zosilený.

Táto vyčistovacia akcia bola ukončená dňa 20. IX. 1939, kedy sa vrátila vyčistovacia skupina JPO I, do Kalinova. Celý tento hornatý kraj, ktorým prešla vyčistovacia skupina JPO I. kde tvrdá hruda zeme bičuje v potu tvári vyrobené mozole občianstva a kde prístrešia slamou a šindelom prikryté, dodatočne dokumentujú chudobu tohto kraja. Geopolitické postavenie nehraje takmer žiadnu úlohu v národnom hospodárstve poľského národa, pretože dopravná sieť je v tomto kraji veľmi slabo vybudovaná. /Válečný denník vel. „Cyril“/.

Dňa 22. IX. 1939 presunulo sa JPO I. z Kalinova späť do pôvodného ubytovacieho miesta „Lubiša“, kde zostalo vel. JPO I. až do 1. X. 1939, kedy sa presunulo do nakladacej stanice Prešov a odtiaľ transportom dňa 3. X. 1939 dorazilo do Bratislavy.

Pretože v jazdeckých kasárňach nebolo dostatok miesta, bolo núdzove ubytované JPO I. v Račištorfe⁶, kde až do demobilizácie záložného mužstva a koní t.j. do 8. IX. 1939 zotrvalo.

Dňa 26. IX. 1939 pri voľbe prvého prezidenta „Slov. republiky“ vystúpil jazd. prevz. oddiel I.. po prvý krát pred širšou verejnosťou. Tento slávnostný pochod čestného oddielu pozostával:

Z veliteľa čestného oddielu mjr. jazd. Jána Veselého,
čestnej stráže standarty prezidenta republiky,
čestnej čaty, ktorá sa skladala: z družstva bielušov
 z družstva ryzákov a

dvoch dôstojníkov čestného doprovodu vedľa kočiara prezidenta republiky, ktorý bol ťahaný štyrmi bielymi koňmi. Tejto veľkej udalosti národnej netreba ani zvlášť vyzdvihovať svojrázne vystúpenie jazdeckého oddielu. Mimo toho dôstojníci jazd. prevz. oddielu jako dar prvému prezidentu republiky darovali krásny kočiar, v ktorom bol vezený pri svojom zvolení z vládnej budovy do palácu p. prezidenta.

Dňa 27. X. 1929 boli mnohí príslušníci JPO I. odmenení pamätnou medailou veliteľom JPO I. na shromáždišti veliteľstva JPO I.

Popis činnosti, pokiaľ je zachytený v tejto kronike, je len stručným obrazom činnosti JPO I., ale za to dostatočne dokumentuje dobrú vojenskú kázeň a veliteľské schopnosti všetkých príslušníkov JPO I., ktorí si plným právom zaslúžia čestného miesta medzi prvými bojovníkmi slov. armády.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

13.

Dokument tvoria osobné zápisky veliteľa roty por. Jána Haršányiho v období 17. augusta až 23. septembra 1939. Jeho rota bola súčasťou III. práporu 5. pešieho pluku 3. divízie (Rázus).

Denník poručíka Jána Haršányiho

Dňa 17. augusta 1939

Za pochodu z Kapušian do Giraltovec dostal som rozkaz od náč. štábu VV3 mjr. gšt. Krnáča, abych odbočil v Lipníkoch so svojou rotou a pridelenou 1 čatou TK⁷ a odpochodoval do Čemerného, kde budem nakladať.

Rozkaz som previedol a po úsilnom prechode 40 km dorazil som v 22.30 do Čemerného, kde som rotu naložil do pripravenej súpravy. Vlakom sme sa presunuli do Medzilaboriec prez Trebišov a Michalovce a do miesta určenia sme dorazili 6.45. Ihneď som odišiel na obhliadku terénu s úkolom prehradiť priesmyk Lupkovský v jeho vyústení v Medzilaborciach a s vedľajším úkolom prehradiť smer Borov – Čertižné. Obhliadku som prevádzal s vel. čiat.

Rota sa zatiaľ ubytovala v Medzilaborciach. Nálada mužstva veľmi dobrá.

Stav roty: 1 dôstojník, 176 mužov, 13 koní, 4 TK, 9 LK⁸ a 1 kuchyňa.

Veliteľ roty: por. pech. Ján Haršányi.

Veliteľ 1. čaty: čat. asp. Cambel Michal

Veliteľ 2. čaty: čat. asp. Jamriška Eugen

Veliteľ 3. čaty: čat. asp. Kadúc Juraj

Účetný roty: čat. Majoroš Juraj

Výkonný roty: čat. dsl. Brečner Vojtech

Proviantného roty robil čat. asp. Šuba Jozef.

Veliteľ guľ. čaty: čat. asp. Uljaky Ľud.

Podliehám VV3 priamo.

Dňa 18. augusta

Žiadne zmeny. Rotu navštívil por. pech. Baláž, zprav. dôst., ktorý sa prišiel informovať o úkoloch jednotky pre svojho veliteľa sam. prap. V. Medzilaborce.

7 Ťažkých guľometov.

8 Ľahkých guľometov.

Dňa 19. augusta

Prevádzame normálne zamestnanie jako v posádke. Večer bola návšteva miestného biografu⁹, v ktorom mali vojaci voľný vstup.

Dňa 20. augusta

Dostali sme proviant a zároveň zprávu, že čat. asp. Cambel a čat. asp. Jamriška boli povýšení na poručíkov pechoty a prijatí za akt. dôstojníkov.

Dňa 21. augusta

Nezmenené.

Dňa 22. augusta

Nezmenené.

Dňa 23. augusta

Vo 3.30 hod. obdržal som tel. rozkaz VV 3 zaujať ZH. Rota zaujala postavenie, kde sa opevňuje, na cestách stavia zátarasy a na nádraží pripravuje improvizovaný obrnený vlak.

Rotu navštívil mjr. pech. Zverin – vel. sam. prap. V. s ktorým som previedol obhliadku všetkých finančných stráží v úseku. Prišiel k rote MUDr. Englander pridelený lekár (žid. voják).

Dňa 24. augusta

Bol som s pracovným vlakom na poľských hraniciach na chate Palota s veliteľmi, ktorí boli určení pre obrnený vlak.

25. augusta

Dnes odeslal som do Trenčína k prepusteniu do pomeru mimo činnú službu čat. asp. Kadúca Joz.¹⁰, čat. asp. Uljakyho L. a čat. asp. Šubu Joz. Jako vel. 3 čaty som určil des. Jardeka, vel. gul. čaty des. Čechvalu. Za prov. roty čat. dsl. poľný pilot Menšík.

Z Michaloviec prišlo družstvo ženistov, ktorí podmínovovali most v Medzilaborciach u hotelu „Centráľ“. Jako hliadku ponechali 2 vojakov u roty.

Odpoludňa prišiel slob. Piško On., žen. pluku z Michaloviec, ktorý priviezol...¹¹ Pluk je pripravený k obrnenému vlaku.

Dňa 26. augusta

Dnes som obsadil opevnenie a čakám s rotou na vystriedanie podľa rozkazu, ktorý som dostal od vel. Ondrej.

9 Kina.

10 Vyššie uvedený ako Juraj.

11 Nezrozumiteľný koniec vety.

Dňa 27. augusta

Moja rota bola vystriedaná, ale zostávam v Medzilaborciach.

Dňa 28. augusta

Prípravy k odchodu k práporu, voj. Englendera odoslal som k VV 3 Prešov.

Dňa 29. augusta

Odchádzam z Medzilaboriec do Stropkova. Ženijnú hliadku nechávam v mieste. V Stropkove prenocujem.

Dňa 30. augusta

Zo Stropkova odchádzame peším pochodom do Gíraltoviec. Na rozcestiu medzi Matovcami (južne) a Francovcami spájame sa s III/5 práporom. V Gíraltovciach sme spoločne ubytovaní.

Dňa 31. augusta

Z Gíraltoviec pochodoval prápor do Kapušian. Stav roty po odoslaní guľ. čaty: 3 dôst. + 141 mužov.

Dňa 1. septembra

Odoslal som por. Jamrišku do Trenčína. Veliteľom 2. čaty určil som des. Kurčík Ján. Krote prišli z Trenčína 1 čat. a 2 vojaci. Stav: 2 dôst. + 144 mužov.

Dňa 2. septembra

Určil som čat. Minárika Antona vel. 3. čaty. Veliteľ Topoľský prehliadol razom rotu.

Dňa 3. septembra

Návšteva kostola a voľná vychádzka.

Dňa 4. septembra

Potrestal som 5 vojakov väzením po službe a zotrenou samovazbou.

Dňa 5. septembra

Nočný presun do Hanušoviec, kde sme ubytovaní. Pri príchode do Hanušoviec objavil sa nad dedinou poľský letún. Krycie meno, podľa mena veliteľa „veliteľstvo práporu“ veliteľstvo Topoľský a pod.

Dňa 6. septembra

Poplach odchod do Slov. Žipova.

Dňa 7. septembra

Odchod nočným presunom do Vranovské Dlhé. K rote bolo pridelených 2 zál. dôst. + 57 záložníkov v dôsledku toho previedol som reorganizáciu roty takto: 4 pešie čaty a pom. družstvo.

Vel. 1. čaty: por. Šaling Ján

Vel. 2. čaty: čat. Minárik

Vel. 3 čaty: čat. v zál. Polívka

Vel. 4 čaty: por. Čendeš Fr.

Stav roty: 3 dôst. 201.¹²

Určený presun do Hankoviec.

Dňa 8. septembra

Ubytovanie vo Vyš. Kalinove.

Dňa 9. septembra

Ubytovanie vo Vyš. Kalinove. V noci presun na autách na poľské hranice u koty 684 sev. Palota. Ráno v 7.30 dňa 10. septembra zahájil som postup do Poľska za svojím práporom. Obsadil som Δ^{13} Jasienova 735 a návršie smerom na jv. V 18 hodín opustil som toto postavenie a odpochoďoval smerom na Preluki¹⁴ do Turzaňsk, kde sme ubytovaní.

Dňa 11. septembra

Ubytovanie v Turzaňsk. Poľským obyvateľstvom sme boli všade veľmi vrele privítaní. Víťali nás so slzami v očiach, vojakom bozkávali ruky s poznámkami „Konečne ste prišli, že ste nás oslobodili“, „Už sme na Vás dlho čakali“.¹⁵ Ustupujúci Poliaci ničili za sebou mosty, podpaľovali osady, vypaľovali obchody a s ľuďmi zachádzali surovo.

Dňa 12. septembra

Odpočinok v Turzaňsk.

Dňa 13. septembra

Odpočinok v Turzaňsk. Balíme drát z prekážok, ktoré postavili Poliaci.

14. septembra

Odpočinok v Turzaňsku.

15. septembra

Odchod z Tuzaňska a príchod späť na Slovensko. Ubytovanie v Palote.

12 Chýba asi: vojakov.

13 Symbol označuje triangulačný bod.

14 Preluki.

15 Pravdepodobne išlo o rusínske, resp. ukrajinské obyvateľstvo, ktoré v medzivojnovou období trpelo tvrdou polonizáciou.

16. septembra

Ubytovanie a odpočinok v Palote.

17. septembra

Odpočinok v Palote a výplata žoldu.

18. septembra

Odchod peším prechodom do Rokytovca¹⁶, kde sme prenocovali.

19. septembra

Odchod z Rokytovic a presun peším pochodom do Turian¹⁷, 35 km. Ubytovanie roty pod stany.

V noci o 22.00 vystrelil proti ženistom stot. Topolský a jedna z 3 vystrelených rán z pištole zasiahla voj. Petruša Ondreja 2 prsty nad pravú prsnú bradavku a uviazla v tele. Potom ženistom bol ihneď presunutý do nemocnice v Michalovciach. Mužstvo bolo prípadom veľmi pobúrené a zvlášte voj. Koloň, a voj. De Riggo oba zál¹⁸. Des. v zál. Pálenik počínal si veľmi rozumne a mal hlavnú zásluhu na ukludnení mužstva. Stot. Topolský odišiel autom do Vranova a por. Valach a ja sme prípad osobne hlásili na vel. Albert. Vel. Albert prišiel osobne s vel. Schwartz a stot. Breylom prípad vyšetrovať. Po skončení vyšetrovania vel. Albert prehovoril k mužstvu.

20. septembra

Presun peším pochodom do Hrušovnika (Hrušov) 36 km. Mužstvo i prez daždivé počasie dorazilo do cieľa v dobrej nálade.

21. septembra

Ubytovanie v Hrušove. Zmena veliteľstva. Stotník Topolský vystriedaný stot. Vildner¹⁹. Veliteľstvo Topolský vymenilo sa na veliteľstvo Bedrich.

Dňa 22. septembra

Došla zpráva že voj. Petruš Ondrej svojim zraneniam v nemocnici podľáhnul. Pohrab bol v Michalovciach o 18. hodine. Príbuzní neprišli. Ako deputácia bola určená:

por. Haršanyi Ján vel. roty

des. Pálenik vel. dr.

voj. Koloň

voj. Sekáč.

16 Ide o Rokytovce pri Medzilaborciach.

17 Turany nad Ondavou.

18 Obaja záložní vojaci.

19 Karol Wildner, slovenský dôstojník nemeckej národnosti.

Deputácia zakúpila a dala na rakvu zomrelého 2 vence.

23. septembra

Odeslal som 9 záložníkov k odpykaniu trestu na vel. pluku do Vranova.

Konám prípravy pre odoslanie záložníkov na trvalú dovolenú a na dovolenú 14 dennú.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 33, 55-33-1)

14.

Dokument obsahuje osobné zápisky poručíka Teodora Obucha, príslušníka I. práporu 1. pešieho pluku divízie Jánošík, ktorý sa zúčastnil bojov s poľskými jednotkami v dňoch 3.-4. septembra 1939.

Úryvky zo zápisníku (por. pech. T. Obucha¹)

26. augusta 1939.

Odchod I/1. práporu z Levoče. Po príchode do Lubice je vydávaná večera a dispozície pre presun do Ždiaru.

Mám iné pocity ako vlni 26/11. pri odstupovaní Javoriny. Vtedy bola sobota 26., dnes je sobota, ovšem s tým rozdielom, že vtedy bol november, dnes je august; vtedy nám brali, dnes im berieme my, čo nám patrí.

Nedočkave čakám nedelu, aby som sa pozrel na miesto, kde pri bojoch s Poliakmi padol vlni poľský major Rawa² a kde sa naši chlapci tak údatne držali.

Unavený usínam, v ušiach mi zneje rachot guľometov a pušiek, spomienky to vlni prežitého krstu ohňom.

27. augusta 1939.

Ždiar. Prichádzame do Ždiaru, podobne ako vlni. Je nedeľa, ľudia idú z kostola, každý o niečom uvažuje, usmiata dievčatá vítajú našich vojakov. Oni však ako by boli vedomí svojho dôležitého úkolu, pozerajú túžobne vpred smerom k Javorine.

Prevádzame rekognoskácie a rozmiestňujeme jednotky. Odpoľudnia som si znovu obzrel miesta, kde sme pred rokom bojovali, pri čom som si obzrel i hrob mjr. Rawu, ktorý je tu ako výstražné znamenie pre tých, ktorí kradmou rukou by chceli siahnúť na našu zem³.

28. augusta 1939.

Prevádzame rekognoskáciu v ľavom úseku a preskupujeme jednotky.

1 Poručík pechoty Teodor Obuch bol jedným z dôstojníkov I. práporu (s neskorším čestným názvom „Javorinský“), ktorí sa zúčastnili boja pri poľskej obci Ochotnica pod velením veliteľa práporu stot. Jozefa Albrechta.

2 Skomolené meno, poľský major sa volal Stefan Rago.

3 Spomenutý poľský dôstojník padol v prestrelke s čs. vojakmi 27. novembra 1938 pri Ždiari počas výpadu na slovenskú stranu hraníc. Poliáci mali vtedy dvoch mŕtvych, čs. strana len ranených.

29. augusta 1939.

Znovu prevádzame rekognoskáciu celého úseku spolu s nemeckými dôstojníkmi, doplnujeme strelivo a ostatný materiál.

Dostávam telegram o úmrtí otca.

30. augusta 1939.

Prichádzajú k nám ľudia z Javoriny⁴, z Jurgova, z Podspádov a iných miest a prinášajú nám rôzne zprávy. Na všetkých je vidieť, že naši ľudia sú pripravení a očakávajú len nás a naše rozkazy.

31. augusta 1939.

Znovu prieskupujeme vlastné jednotky, nakoľko podľa získaných zprávy, že Poliaci zničili všetky mosty, rozkopali cesty, robia zátarasy, nám doterajšia zostava nevyhovuje. Na tvárach všetkých vojakov vidím odhodlanosť a nedočkavosť rozkazu k zahájeniu postupu. Zo zprávy, ktoré k nám prichádzajú, usudzujeme, že pravým našim susedom bude nemecká pancierová divízia. Všetci vieme, čo sa pripravuje a len nedočkavo čakáme, kedy budeme môcť vkročiť do Javoriny.

1. septembra 1939.

Asi o 4.00 hod. ma zobudili, lebo spojka prináša zvláštny rozkaz:

Veliteľ I/1. práporu.

Postúpte na čiaru Javorina – Podspády a túto čiaru zaistíte. Prevedte boj. priezkum v priestore hájovňa - + 967 záp. Javorina a vo smeru Podspády – Jurgov.

Pripravte sa na ďalší postup

(gen. Pulanich, v.r.)

Tento stručný rozkaz stačil, aby všetci plnili svoje úkoly. Naši chlapci, ako tatranské bystriny, ponáhľajú na rýchle v pred smerom na Javorinu, kde ich očakávajú bratia. Nemáme čas na dojemné scény, pekné dievčatá, ale ponáhľame sa vždy rýchlejšie vpred.

Slávnostné víťanie prenechávame kamarátom a novinárom, čo idú za nami.

2. september 1939.

Ešte za tmy postupujeme ďalej smerom do Poľska, ačkoľvek v hornatom teréne prešli sme mnoho km, žiadon si nesťažuje, že by bol unavený. Večer dostávame ďalší rozkaz k postupu:

4 Pripomeňme tu, že z menovaných obcí Javorina patrila Poľsku len krátko, od konca novembra 1938 do začiatku septembra 1939. No v tomto čase Javorinu nedobrovolne opustilo až 38 slovenských rodín.

Postupujte ešte dnes s Vaším práporom vo smere Dembno⁵ – Knurov⁶. Zrekognoskujte, či most cez Dunajec u Dembna a most cez Dunajec u Harklovej⁷ je zničený. V páde, keď je zničený, opravte ho tak, aby terén i delostrelectvo mohlo prejsť. Ešte dnes zaistíte severný breh Dunajca v priestore medzi obidvoma mostami, a pripravte sa ďalšiemu postupu.

Veliteľ: Podpis, v.r.

Po vysilujúcom pochode naši chlapci chytajú sa s chuťou do práce, aby cez noc opravili zničené mosty. Práca je veľmi ťažká, naproti tomu naši chlapci nepocitujú žiadnu únavu, lebo majú na zreteli iný cieľ a jasný úkol, že do rána musia byť mosty opravené.

3. septembra 1939.

Zavčas rána odchádzame z Novej Bialy⁸, prekračujeme Dunajec a Beskydy, kde musíme odstraňovať mnohé prekážky, zátarasy a opatrovať mosty, ktoré ustupujúca poľská armáda zničila.

Po celodennom namáhavom a veľmi únavnom pochode prichádzame do Ochotnice. Strava nemohla byť hneď večer vydaná, lebo tréner nemohol pre veľmi zlé cesty tak rýchle postupovať ako pechota. Večer asi o 9.00 hod. bol I/1. prápor prepadnutý Poliakmi. Silu nebolo možno odhadnúť, nakoľko bola úplná tma. Podľa palby usudzujem, že to boli 2 čaty a niekoľko ťažkých guľometov.

V tomto boji sme zajali 6 poľských vojakov, 1 finančníka, 1 ťažký guľomet, niekoľko pušiek, viac granátov a streliva. Podľa výpovede zajatcov mali Poliáci dosť veľké ztráty. U I/1. práporu bol ťažko zranený slob. Pisarcčík, ktorý zraneniu ráno podľahol.

4. septembra 1939.

I/1. prápor hneď z rána zahájil postup z Ochotnice smerom na Rzecze⁹, k Dunajcu, ako ochrana ľavého krídla nemeckej divízie.

Hneď pri prvom pokuse zmocniť sa výšin západne Dunajca v priestore na Rzecze a Boc-zov boli obe roty, por. Kalinu a por. Pehu prepadnuté prudkou paľbou z organizovaného poľského obranného postavenia. Po preskupení zostavy boli znovu dirigované do úsekov za podpory 5/4. del. baterie, ktorá účinne neutralizovala poľské guľ. odpory.

Súčasne zahajujú rýchly útok Nemci vo smere severnom pozdĺž Dunajca.

Návršie za dedinou Na Rzecze majú Poliáci veľmi dobre obsadené guľ. hniezdami. Občas sa mi zdá, že celá plocha je zasypaná výbuchmi del. granátov a predsa v prestávkach, keď ustane delostrelecká paľba, ozýva sa z guľometných hniezd rachot ťažkých guľometov. Do toho sa miešajú výbuchy mín, ktorými Poliáci chcjú zastaviť náš postup. Ťažko je dostať dobre maskované a riadne zakopané guľ. hniezdo, ale naši delostrelci nám v postupe už

5 Dębno.

6 Knurów.

7 Harkłowa.

8 Nowa Biała.

9 Chybné uvedení názov obce, v skutočnosti Rzeza.

pomôžu. Dedina Królowka je zapálená delostreleckou paľbou, obyvateľstvo prchá z horiacej dediny, medzi vybuchujúcimi granátmi.

Asi o 10.00 hod. prichádza spojka a hlási, že tréni I/1. práporu je prepadnutý civilnými osobami a poľskými vojakmi. Kuchári a podkoňáci chápu sa pušiek a zakrátko odrážajú tento útok.

Boj I. sledu pokračuje celý deň a večer po márnom odpore dávajú sa Poliaci na útek, my sa zmocňujeme návršia a rázcestia smerom na Nowy Szacz a Tymbark, tým je cesta otvorená ku Krakowu.

Nestačím spočítavať zajatcov a zbrane, ktoré ihneď odsunujeme. Ztraty sú veľmi značné. Nakoľko je už tma, nemôžem si urobiť presný obrázok o ich ztrátach.

U nás vidím odvážať mŕtvolu čat. Kráľa, voj. Čižmára. Ranený bol voj. Kontroš, Krak a Bochyň¹⁰.

Zvečerieva sa úplne, delá ešte stále temne dunia, horiaca dedina a výstrely z pušiek dodávajú zvláštny ráz tejto hornatej krajine.

Usíname so spomienkou na našich padlých a ranených, ako i na našich drahých doma a v duchu vzdávame česť padlým a raneným v prvom našom boji.

5. september 1939.

O 2.00 hod. vstávame a pripravujeme sa postupovať za ustupujúcim nepriateľom v údolí Dunajca. Nakoľko po včerašom boji je prápor roztratený po skupinách po kopcoch, dáva nám to dosť práce, kým ho celý shromaždíme v údolí. O pol 6. hod. zahajujeme ďalší postup smerom na Kamienicu a Tymbark po veľmi zlých poľských cestách. Tu preberá náš úkol nemecká horská divízia a postupuje ďalej v udanom smere.

Náš I/1. prápor preberá úkol druhého sledu a zaistuje jednotky v priestore Tymbark.

Niekoľko razy prepadávajú poľské oddiely a civilné obyvateľstvo našich vojakov /zákerne/, preto musíme byť veľmi opatrní.

Celý deň budujeme okopy a pripravujeme plány. Duch a morálka je vytyčená. Popri nás prechádzajú kolony nemeckých vojakov, ktorí sa s našimi srdečne pozdravujú.

Ešte niekoľko dní plníme tento náš úkol, až sme boli dňa 8. 9. 1939 odvolaní. Odchádzame a lúčime sa so svojim bojišťom, kde sme prežili prvý krst ohňom. Vojaci sú akoby hrdí, že sú to práce oni príslušníci 1. pluku, I. práporu, ktorí bojovali v prvej línii.

Doslov

Vraciame sa späť na Slovensko, prechádzame oslobodenými dedinami, všade nás radostne vítajú. Sme veselí a radujeme sa z toho, že nám bolo dopriane plniť tento dôležitý úkol.

Niekoľko dní odpočívame, opravujeme a dávame do poriadku výstroj a výzbroj. Čakáme na ďalšie rozkazy, tie však neprichádzajú, ale 20. sept. 1939 prichádza k nám p. minister ná-

10 Inde uvádzaný ako Bohyňa.

rodnej obrany gen. Čatloš, vyznamenáva niekoľkých za vynikajúce činy a na pamiatku toho, že I/1. prápor p. pl. 1 bojoval o Javorinu, dostáva čestný názov: „I. prápor Javorinský“.

Sme hrdí, že práve náš prápor môže niesť toto meno a sľubujeme si, že vždy budeme robiť česť nášmu práporu a vynasnažíme sa, aby v budúcnosti, až nám bude daná podobná úloha, splnili sme ju ešte lepšie ako teraz.

Soznam dôstojníkov javorinského práporu,
zúčastnených v boji pri Ochotnici:
stot. pech. Jozef Albrecht, vel. práporu,
por. pech. Teodor Obuch, poboč. vel. práporu,
por. pech. Kalina Peter, vel. 1. roty,
por. pech. Bevelaqua Ján, vel. 2. roty, /v zál./,
por. pech. v zál. Kuzma Štefan, vel. 3. roty,
por. pech. Krempaský Tibor, vel. 4. roty.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

15.

Podrobný rozkaz veliteľa samostatného práporu II. mjr. Jána Černeka na prepad obce Czeremcha dňa 5. septembra 1944 ako i dodatočne spracovaný opis priebehu boja zhotovený 24. októbra 1939.

Mjr. pech. Ján Černek, veliteľ skupiny
určený k prepadu Czeremchy.
Mapa: 1:75.000 – Vyšný Svidník

S.V. 4. 9. 1939 v 16. 00 hod.
Príkaz.

Rozkaz k prepadu obce Czeremchy dňa 5./9. 1939.

I. a/ Situácia všeobecná podľa čj. 215 Taj. 3. oddel. 1939. vel. Rázus, ktorá bola prečítaná. Mimo to pri obhliadke terénu som zistil 1 guľomet na okraji lesa východne sev. okraja Czeremchy a asi jedno pešie družstvo pri rozcestí na juž. okraji Czeremchy. Použitie ÚV je nepravdepodobné, lebo silničné mosty sú zničené.

Podľa výpovedí občanov v Príkrej je nám obyvateľstvo Czeremchy priateľské a Poliakov nenávidí.

b/ **Vlastná situácia:** Pešia rota, guľ. a min. čata od SP II. a del. bat. Lipa (3 delá) sú shromaždené v Príkrej, jedna pešia čata pod velením por. Fabuša od vel. Samo (Zverin) je tiež v Príkrej, o druhej pešej čate, guľ. družstva a del. baterie od praporu Zverin dosiaľ neviem.

II./ **Úkol skupiny:** Skupina prevedie prepad na pohr. obec Czeremchu za účelom získania zajatcov a skrátenie fronty v priestore obce Czeremcha. Složenie skupiny a posilové prostriedky jak vyššie uvedené. Úkol a miesto súsedov neznáme, hranica pásma nie je určená.

III./ **Úmysel:** Prepad obce Czeremchy chcem previesť zo dvoch strán – z vchodu od koty 773 a zo západu od koty 629 z hlavným náporom na západe. Konečný postup. cieľ na čiare kote 670 Klepka, sev. okraj obce Czeremchy, potočok Bieloza, tam sa pripraviť k udržaniu dobytého terénu.

IV./ **Sostava:** Pešia rota s guľ. a min. čatou od SP II. zaujme východisko k útoku na vých. okraji lesa západne obce Czeremchy, 3 čaty v prvom sledu 1 čata za pravým krídlom u koty 629 pod mojim velením, odchod z Príkrej v 18.00 hod. Pod velením vel. pešej roty po rekognoskovanej ceste. Skupina od praporu Zverin (2 pešie čaty a 1 guľ. družstvo) pod velením por. Fabuša zaujme východisko k útoku na hranici vých. Czeremchy pravým krídlom na kote 773. Zaujatie východiska najneskoršie do 04.00 hod. ráno. Del. bateria Lipa zaujme pal. post. v priestore Príkra s pozorovateľňou na kote 629, del. bat. Maria od

vel. Zverin zaujme pal. post. a rozhladňu umiestni tak, aby mohla podporovať skupinu por. Fabuša až na konečný cieľ podľa vzájomnej dohody.

V./ **Prevedenie:** Pešia rota SP. II. útočí tromi čatami v prvom sledu pravým krídlom na sev. okraji Czeremchy, stredná čata smerom na výbežok lesa koty Klepka, ľavá čata ľavým krídlom na kotu 670 Klepka, záložná čata smerom na kostol Czeremchy, po dosažení obce vyčistiť obec smerom južným a blízke okolie, potom chrániť pravý bok. guľ. a min. čata a del. bateria Lipa pripraví palby na zistené odpory a ďalej podľa zistených odporov. Na obec nestrielať, lebo obyvateľstvo je ukrajinské a priateľské, Poliakov nenávidí. Skupina od S.V Zverin útočí ľavým krídlom na sev. okraj Czeremchy pravým krídlom okraj lesa u potoka Bielcza, guľ. družstvo a del. bateria Maria pripraví a prevádza palby podľa požiadavku por. Fabuša.

Vyrazenie k útoku z východiska oboch skupín presne v 05.00 hod. Konečný cieľ čiara kota 670 Klepka, sev. okraj obce Czeremcha, potočok Bielcza, kde sa pripraviť k obrane dobytého terénu až do ďalších rozkazov.

VI./ **Styk a spojenie:** SV. Praporu na kote 629, SV. pešej roty SP. II. za strednou čatou. SV. skupiny SP. V. za stredom útoč. sledu. SV. čat. u svojich čat. Styk medzi čatami zrakom.

Smluvené znamenie: Vystrelenie bielej rakety na SV. prap. v 05.00 hod. značí vyrazenie k útoku peš. čat. na oboch stranách. Červená raketa žiadosť o del. podporu.

VII./ **Zásobovanie a odsun:** Jednotky v Príkrej dostali obed v 13.00 hod. večeru a kávu na zajtrajšie raňajky dostanú do 18.00 hod. Zajtrajší obed a večera podľa situácie nariadím dodatočne. Chlieb na dnešok dosiaľ neprivezli. Stravovanie skupiny SP. V. podľa situácie u SP. V., ktorú neznám.

Ústroj pri útoku bez torieb. Skupina SP. II. odloží torby pred odchodom do východiska v škole v obci Príkra, skupina SP. V. na vhodnom mieste – strelivo neodkladať.

Výdajňa streliva pre skupinu SP. II. na kote 629, pre skupinu SP. V. zariadi por. Fabuš a veliť. Samo (Zverin).

Odsun ranených do Čertižnej, odkiaľ budú dirigovaní do nemocnice. Odsun zajatcov tiež do Čertižnej, kde ich odovzdávať SP. V.

Veliteľ Tomáš
Mjr. Černek

Veliteľstvo Rázus.
Čj. 215 Taj/3.sept.1939.

SV 3. septembra 1939.
v 15.30 hodín.

Rozkaz pre ďalšiu činnosť a organizovanie prepádov.

Vlastné jednotky držia dosiahnutú čiaru bezprostredne na pohraničí, po prípade už na poľskom území a pracujú na zdokonalení tejto čiary k obrane.

Dominujúce body a body s ďalekým výhľadom snažte sa všetky dostať do svojej moci.

Obranu organizujte takto: Jednotky bezpodmienečne nech sa zakopú a postaví drátené prekážky. Použite materiálu z miestnych zdrojov, hlavne na území nepriateľskom.

Na smeroch, kde môžete byť prekvapení útočnou vozbou postavte prekážky proti ÚV. Obranné postavenie dokonale maskujte. Vybudujte niekoľko zámenných postavení pre samočinné zbrane. Behom prác sa dokonale zaisťujte. Na noc zbystrite svoju pozornosť.

Pri postupu nepriateľa snažte sa vlákať do lečky a získať čo najviac zajatcov. Vojakov, ktorý preukážu svoju statočnosť pred nepriateľom povýšte ihneď na mieste o jednu hodnosť. Upozorňujem, aby sa toto povyšovanie nezvrhlo. Velitelia prenesú túto právomoc až na veliteľov rot. V prípade, že zistíte u nepriateľského obyvateľstva proti Vám smerujúcu činnosť zakročte bezohľadne proti nim.

Každý prápor organizuje si prepádovú skupinu o dvoch až troch čatách, s ktorými bezpodmienečne prevádza rôzne úkoly. Týmto skupinám poskytnite rôzne úľavy. Veliteľstvo bezpodmienečne potrebuje zprávy o nepriateľovi, ktoré bezpečne môžu podať iba zajatci. Organizujte preto prepádové akcie silnejšie. Miesto, silu a spôsob prevedenia určí veliteľ práporu po prípade určí sám. Získajte za každú cenu zajatcov a mŕtvym nepriateľom odoberte všetky dokumenty a snažte sa zistiť ich príslušnosť k vojenskému útvaru /telesu/. Kvôli získaniu zajatcov a zkráteniu fronty prevediete prepád 4. septembra v ranných hodinách. Miesto prepádu: Pohraničná obec Czeremcha. Prostriedky: Pešia rota záložného práporu a jedna čata ťažkých gulometov a dve čaty peši a jedno družstvo ťažkých guľ. od práporu Zverin. Del. baterie obidvoch práporov. Veliteľ akcie mjr. pech. Ján Černek.

Veliteľ Rázus v.r.

Mjr. pech. Ján Černek, vel. SP. II.

Žilina, 24. október 1939.

Vec: Útok na obec Czeremchu – spracovanie
priebehu boja.

Prílohy: 3.

Podľa rozdeľovníku na spise.

Všeobecná situácia a úkol, ktorý som dostal k prevedeniu prepadu u obce Czeremchy je uvedený (opis) v priloženej prílohe čís. 1. Tento úkol som dostal dňa 3. sept. 1939 v 17.00 hod. od vel. Šimo v Giraltovciach a jednotky od SP. II., s ktorými som mal úkol previesť (aj som previedol) boli od 2. sept. t.r. na hraniciach vých. a záp. Svidnického sedla a Vyš. Komárnika v úseku Sponka, ktorému boli pridelené k prevedeniu proti útoku na rozkaz Šimo čj. 45 taj. 1939, ktorý však prevedený nebol a viac mužstva mimo tech. roty a prap. trénu a pomocnej čaty som u SP. II. nemal lebo záložníkov som ešte nedostal. O pridelených jednotkách od praporu Zverin som vôbec nevedel, ani mi o nich nebolo nič oznámené, kde sú.

Po obdržaní uvedeného úkolu odovzdal som velenie zbytku praporu pobočníkovi v 19.00 hod. som odišiel z Giraltoviec osobným autom do Krajnej Polany, kde bolo SV. jednotky určenej od SP. II. k prevedeniu nariadeného prepadu u Czeremchy, skladajúcej sa z pešej roty o 4 čatách, guľ. čaty o 4 guľometoch, mín. čaty o 2 mínometoch a bola tam tiež batéria hor. kanonov Lipa (3 delá), ktorá ma mala podporovať u Czeremchy.

Do Krajnej Polany som došiel v 20.30 hod. a ihneď som vydal veliteľovi jednotky od SP. II. ústny rozkaz, aby urýchlene shromaždil celú jednotku v Krajnej Polane a ihneď po shromaždení, aby odpochoval zaisteným pochodom do obce Príkra. Veliteľovi pridelenej batérie (Lipa) som nariadil, aby zmenil pal. postavenia od Kr. Polany do priestoru Príkra a odpochoval za peš. jednotkami. Ponevác pre ťažký terén bez komunikácii do 02.00 hod. ráno nebola jednotka shromaždená, ani batéria pripravená k presunu videl som, že prepad už v určený čas neprevediem, preto som naviazal tel. spojenie s velit. Šimo (Zverin) a požiadal som pobočníka, aby vyrozumel veliteľa Samo a vel. batérie Maria, aby sa 4. 9. v 09.00 hod. dostavili na trig. 691 Klýn asi 2 km sev. záp. Čertižnej za účelom smluvnia sa ohľadne prepadu dňa 5. 9. a veliteľovi jednotky SP. II. aj vel. batérie Lipa som oznámil, že odchádzam na trig. Klýn a oni, aby ihneď po príchodu do Príkrej mužstvo skryte umiestnili a sami, aby šli na obhliadku terénu.

Ponevác som nemal žiadných dopravných prostriedkov, šiel som na smluvené miesto trig. 691 Klýn sám pešky cez obec Príkru a išiel som tam v 08.15 hod. Veliteľa Samo (Zverin) a vel. batérie Maria som na zmluvenom mieste čakal do 09.45 hod. ale neprišiel nikto, preto som šiel podel hranice až na kotu 629 (na starej mape 627) 2 km juhozáp. kostola Czeremchy, kde som si urobil náležitú obhliadku terénu a zistil som podľa strelby 2 nepr. guľomety. Podotýkam, že od cesty vedúcej z Czeremchy do Čertižnej až po kotu 629 nebolo ani jedného nášho vojaka ani finančníka¹.

1 Príslušníka finančnej stráže (pohraničiara).

Po obhliadke terénu pre východisko k útoku a smery útoku vrátil som sa späť do Príkrej v 13.00 hod., kde už bola skupina určená k prepadu od SP. II. aj del. bateria shromaždená, velitelia boli tiež na obhliadke terénu a mužstvo dostávalo z pol. kuchyne obed.

V 16.00 hod. dostavil sa na moje SV. por. Fabuš od práporu Samo (Zverin), ktorého som určil veliteľom skupiny pridelenej mi k prevedeniu prepadu od praporu Samo (Zverin) a vydal som mu zároveň s ostatnými veliteľmi rozkaz k prevedeniu prepadu podľa priloženého opisu (originál neviem komu som vydal). Presun z Príkrej a zaujatie východiska pre útok skupinou Tomáš (SP. II.) a pal. post. baterie Lipa bolo prevedené 4. 9. od 18.00 hod. do 24.00 hod., podľa priloženej oleáty, kde bolo mužstvo za svítania orientované a poučené veliteľmi čát podľa rozkazu veliteľa roty. Torby mužstva som nechal uložené v škole v Príkrej až do návratu, čo bolo v ťažkom teréne veľmi výhodné a nutné.

Priebeh prepadu:

Dňa 5. 9. 1939 presne v 05.00 hod. ráno vystrelila pridelená del. baterie Lipa 6 rán na svahy sev. vých. kostola Czeremchy a pešie čaty skupiny SP. II. vyrazili k útoku ako pri cvičení a bežali asi 200 m bez zastávky, v obci bolo pozorovať ruch a poplach poľských vojakov a za chvíľu začala strelba poľských guľometov zo smeru Šoltýstvo² a boli ihneď rušené palbou vlastných ťažkých guľometov a tiež del. baterie Lipa vystrelila tam 3 granáty. Čaty prvého sledu postupovali palbou a pohybom až na konečný cieľ v nepriateľskej ďalekej guľ. palbe a v 07.00 hod. dosiahly bez strát konečný cieľ podľa priloženej oleáty. Záložná čata z druhého sledu odbočila v 06.45 hod. smerom na kostol v Czeremche a bola ostreľovaná guľ. palbou z kostolnej veže v Czeremche, ale bez strát postúpila až do obce a čistila obec od kostola smerom južným za prestrelky až na južný okraj obce, ktorý dosiahla v 08.40 hod. Behom boja videl som utiecť niekoľko poľských vojakov aj s guľometom z obce údolím u kapličky na juž. okraji obce na vých. svahy od obce a odtiaľ zahájili z guľ. bočnú palbu na čaty v palebnom slede na konečnom cieľi, avšak za pol hodiny bol guľomet del. palbou baterie Lipa buď zničený lebo zahnaný lebo strelba prestala. Behom boja v obci mala čata 3 ranených (2 poddôst. a jedného vojaka) a 1 mrtvého, vojak od vlastného ručného granátu vz 34, ktorý odistený strčil do vrečka, kde sa za prískokov pružina odmotala a keď urobil k zemi granát vybuchol a na mieste ho usmrtil, zajala 1 dôstojníka, 1 aspiranta a 10 vojakov. Dôstojníka a aspiranta som odoslal doprovodom priamo na SV. Šimo, vojakov som dirigoval do Čertižnej. V obci bolo niekoľko mŕtvych poľských vojakov a medzi nimi tiež kpt. pech. v zál. Berezowski, ktorý vyšiel z domu u kostola, vystrelil niekoľko rán z pištole na našich vojakov, sadol si na bicykel a chcel utiecť, ale moje mužstvo vystrelilo asi 5 ráz z pušiek a zasiahlo kapitána do hlavy, takže zostal na mieste mŕtvý. Mal u seba voj. knižku, ktorú som odobral a zaslal na veliteľstvo Rázus. V poludní prišla jeho manželka, ktorá ho prišla večer navštíviť autom a prosila, aby som dovolil jej manžela si odvieť, čo som jej dovolil.

(Skupina pridelená od práporu Samo /Zverin/ vôbec nesplnila úkol ani neútočila ani del. baterie nestrelala, až teprve v 09.40 hod. som videl, že postupuje jedna pešia čata podel

2 Ide o horské sedlo.

cesty od Čertižnej na Czeremchu a v 10.20 hod. bez boja postúpila až ku kostolu v Czeremche a dopoludnia sa späť vrátila po hlúčkoch na hranice ovšem bez mojho povolenia).

V 10.30 hod. hlásil veliteľ pešej rotý SP. II., že mužstvo spotrebovalo skoro všetko strelivo a že potrebuje doplnok. Do 11.45 hod. dodal som na kotu 629 vyše 20.000 nábojov pre pušky a guľomety, 30 mín a 10 truhlíkov ruč. granátov vz. 34, ktoré som už na ceste z Príkrej a z koty som ho 6000 kusov rozoslal do pal. sledu a zbytok som mal na kote. Ponevác pešie čaty na konečnom ciele boli v bočnej palbe guľ., lebo skupina pridelená od Samo (Zverin) východné svahy podľa rozkazu nevyčistila, mal som do 12.00 hod. ranených tam 3 dôstojníkov a 3 vojakov, mužstvo bolo z toho nervozné, preto som pešie čaty čiastočne stiahol späť, jak uvedené na priloženej oleáte a tam sa zakopaly k obrane. Velenie pešej rotý miesto raneného por. Orla prevzal pobočník Takáč na môj rozkaz.

Od 12.00 hod. do 15.00 hod. bol klud. Ja som v 15.00 hod. dostal od vel. Rázus telef. rozkaz na kote 629 dostavil sa ihneď do Čertižnej k velit. Samo, ktorý má vraj pre mňa podrobný rozkaz k ďalšiemu úkolu. Do Čertižnej som prišiel na odd. fin. stráže v 15.10 hod. a čakal som tam na Samu do 17.00 hod. V 17.00 hod. mi veliteľ Samo (Zverin) oznámil, že moju skupinu Tomáš vystrieda svojou jednotkou a ja mám svoju jednotku shromaždiť v Medzilaborci. Pozval som veliteľa Samo (Zverin) na krížovatku ciest južne Czeremchy, kde som mu ukázal celkovú situáciu a dohodli sme sa, že do 20.00 hod. bude veliteľ od jeho praporu na mojom SV. kote 629, kde mu odovzdám aj zásobu streliva.

Od veliteľa Samo (Zverin) som sa vrátil na kotu 629 v 18.00 hod., kde mal veliteľ del. baterie Lipa tiež svoju pozorovateľňu, kde som vydal ústne rozkazy pre vystriedanie a shromaždenie po vystriedaní v Príkrej.

Behom cesty od juž. okraja Czeremchy na kotu 629 bol som postreľovaný dvoma nepr. mínometmi (6 rán) ale dopady mín boli 50 – 100 m. odo mňa, ale na južnom okraji Czeremchy bol zasiahnutý a usmrtený jeden môj vojak. Veliteľ del. baterie Lipa por. Schlesinger mal napred svoju pozorovateľňu u pal. postavenia baterie asi kilometer sev. Príkrej, ale na môj zákrok premiestnil pozorovateľňu behom noci pred vyrazením k útoku do východiska k útoku na kotu 629, odkiaľ mal veľmi dobrý rozhľad a veľmi dobre postreľoval zistené nepriateľské odpory a zaslúžil si vyznamenanie, čo som hlásil aj jeho veliteľovi del. pluku, lebo poľského pozorovateľa mínometnej palby, ktorý bol na strome sostrelil šrapnelom dolu a mínometná palba utíchla. Má tiež poučné skúsenosti, lebo jeho pozorovateľňa bola niekoľko krát pokropená guľ. palbou a tiež mínometry strieľaly dosť blízko asi 5 rán. Na moje pešie čaty to dobre pôsobilo, keď nepr. guľomety boli každú chvíľu del. palbou umlčané.

Na vystriedanie som čakal do 22.00 hod. a keď nikto neprišiel, nechal som na mieste len poľnú strážu a zbytok som stiahol do Príkrej v noci. Poľnú strážu som mal vonku až do 10.00 hod. 6. sept. a keď od Sama nikto vôbec neprišiel opustil som dosiahnutý priestor bez vystriedania, zásoby streliva som nechal odviezť civil. vozmi, ale poľské skladište mín a ruč. granátov v Czeremche nestačil som odsunúť, lebo boli vonku poľské hliadky a začaly strelbu. Jedného vojaka z hliadky som zajal a osobne odovzdal velit. Šimo dňa 7. 9. v Stropkove.

Celkom som mal ranených 3 dôstojníkov a to por. z pov. Ján Orel³, vel. roty (4 rany z guľ.), por. v zál. Veverka a por. v zál. Šuniar a 6 mužov, z ktorých 2 zomreli v nemocnici, takže 2 boli mrví na bojišti a 2 v nemocnici, celkom 4 mrtví z toho 3 cigáni.

Ranených som všetkých odsunul do nemocnice cez Čertižné, lebo lekára som vôbec nemal a mrtvých som nechal odviezť na civil. vozoch do Čertižnej, kde boli pochovaní.

Civilné obyvateľstvo v Czeremche je rusinské, gréc. kat., chovalo sa k našim vojakom veľmi pohostinsky, ochotne a prosilo, aby sme tam už zostali, lebo Poliáci im veľmi zle robia a bijú ich.

Chyby mužstva behom boja boli tie, že niektorí, keď začala nepr. guľ. palba, boli aj zbabelí, iní z pohodlnosti na konečnom cielel hneď nepoužili lopatky k úprave terénu, ale zostali len tak ležať, až boli ranení, potom sa zakopali. Tiež keď išli pre strelivo, shlukovali sa do skupín a pritiahli na seba guľ. palbu. Pri čistení obce niektorí pozerali, len čo by sa im šiklo a nie kde je nepriateľ – sklony k rabovačkám. Niektorí vojaci boli veľmi smelí a odvážní, obzvlášť voj. Viničák, ktorý nosil strelivo vo veľmi silnej guľ. palbe a vôbec sa nezastavil a vzornou odvahou povzbudzoval úspešne druhých menej udatných vojakov a bolo ho skutočne radosť pozorovať.

O činnosti zál. dôstojníkov sa radšej nebudem zmieňovať, lebo je to neuveriteľné nestatočný a až nespoľahlivý element obzvlášť učítelia, ktorí mali mnoho voj. necností ako cností. Preto som musel osobne riadiť palbu mín. aj guľometnej čaty a veliteľov pridržovať v bojovom sledu.

Nevýhodu som mal tú, že svojho lekára som nemal a veliteľ Samo sa na smluvenú schôdzku nedostavil, kde som chcel žiadať aj prap. obvazište a tiež zásobovanie až z Giraltovec bolo veľmi ťažké a únavné, lebo priestor medzi Príkrou a Czeremchou je pre vozy a káry neschodný.

Pre mňa bola tá nevýhoda, že som mal naprostý nedostatok času na spojenie so Samom som nemal ani som nevedel, kde sú pridelené mi čaty a del. bateria, terén a situáciu som vôbec neznal a v tak ťažkom teréne bez dopravných prostriedkov to bolo strašne únavné. Som presvedčený, že nikto by za tých okolností nebol previedol prepad s takým výsledkom a bol by im napísal len hroznú situáciu ako sa to stalo v iných prípadoch včetně pridelenej skupiny od praporu Samo (Zverin) jak pri útoku tak aj pri vystriedaní a schôdzke na trig. 691 Klýn.

Dostane: vel. 3 div. a vel. p. pl. 21 (pplk. Širica).

Veliteľ SP. II. (Tomáš)
mjr. pech. Ján Černek.
(VHA Bratislava, f. 55, šk. 53, 55-53-3)

3 Vyššie uvedený ako Orol.

16.

Zápisky dozorcú finančnej stráže a miestneho veliteľa HG zaznamenávajúce dianie v obvode stanice Veľký Sulín v súvislosti s vojnovými udalosťami za obdobie 30. augusta až 20. septembra 1939.

Denník dozorcú finančnej stráže o situácii v obvode Veľký Sulín

30. VIII. 1939

Začalo evakuovať obyvateľstvo poľskej národnosti z obce Zegiestów a okolia do vnútrozemia.

Odpoludnia lietalo nemecké lietadlo asi o 14.30-17. hod. ponad obec Veľ. Sulín – Medzibrodie – Závodie – Malý Lipník. Lietadlo viac rázy preletelo tento úsek.

31. VIII. 1939

Poľskí obyvatelia obce Zegiestów už boli skoro všetci vystahovaní, až na jednotlivcov (železničiari, poľ. stráž).

Ráno 3.05 hod. bolo počuť silný výbuch, pravdepodobne bola detonácia a o 3.40 hod. bol ďalší výbuch, ešte silnejší, severozápadne od Mníšku n./Popr. Jak som sa dozvedel od civilných občanov poľských, bol to vyhodенý žel. most medzi stanicami Pivniczna – Hanušovce. Od rána po tomto výbuchu vlaky prestaly chodiť, takže obyvateľstvo muselo cestovať na pešo.

1. IX. 1939

Ráno 6.30 – 7.30 hod. bolo počuť palbu z pušiek a guľometov severozápadne Mníšku n./Popr. Na poľskej strane je úplný klud po celý deň. Bolo počuť prelet lietadiel asi o 9.15 hod. a o 13. hod. ale pre husté mračná nemohli sme nič zpozorovať. Pravdepodobne letelo viac lietadiel hromadne. O 15.10 hod. počuť opäť výbuch silný ako detonácia vo smeru od Pivnicznej.

Odpoludnia bol v Poľsku smerom od Mníšku n./Popr. na Pivnicznu jeden nemecký tank¹, ktorý prešiel asi 1 km na poľský úsek. Tank zahájil palbu, pri ktorej padol jeden poľský financ.

1 Pravdepodobnejšie to bolo obrnené auto.

2. IX.

Ráno o 8.30 hod. prekročilo naše vojsko z Malého Lipníka hraničnú rieku Poprad vo smere na obec Andrejovka² (okres Muszyna v Poľsku) a postúpilo východne Andrejovky na výšinu. Odpoľudnia bola medzi poľskou hliadkou 1 + 8 mužov palba z ťažkých a ľahkých guľometov, ktorá asi po desiatich minútach prestala. Prišlo aj k menšej prestrelke na Mníšku n./Popr. medzi finančnou strážou a voj. posilou na slovenskej strane poľským vojskom.

3. IX.

Noc bola tichá bez priestreliek, ale už o 5. hod. ráno bolo čuť prelet lietadla z Poľska smerom juhozápadným nad obec Krempachy, kde sa ozvali guľomety, ktoré strieľali pravdepodobne na lietadlo. Jaké to bolo lietadlo, nedalo sa zistiť pre veľkú hmlu. O 7.30 hod. bolo počuť palbu zdola, ktorá bola hodne ďaleko, asi 40-50 km smerom na Bardejov. V dopoludňajších hodinách, jak som sa dozvedel od civilných osôb, vstúpily naše jednotky z Andrejovky späť na Malý Lipník.

Dopoludnia preletelo viac rázy od nás do Poľska bombardovacie lietadlo.

Odpoľudnia bol úplný klud.

4. IX. 1939

6.10 hod. bolo počuť z Poľska 2 výstrely severozápadne Zegiestówa (Poľsko) vzdialenosti asi 30-40 km. z del severozápadne Mníšku n./Popr., ktoré sa opakovali viac razy.

Odpoľudňajších hodinách prekročily naše peš. jednotky hraničnú rieku „Poprad“ severne obce Starina do Andrejovky a ďalej smerom na Muszynu, ktorú ešte toho dňa obsadily.

5. IX. 1939

Už hneď v ranných hodinách bolo počuť prelet lietadiel (jednotlive) viac razy k nám aj do Poľska. Odpoľudnia 13.30 hod. bola silná delostrelecká palba severozápadne Veľkého Sulína vzdialenosti asi 50 km. Strieľali asi tri del. baterie. Táto palba bola neprestajná až do 18. hod. Taktiež bolo počuť niekoľko razy vystreliť z del vo smere východnom (asi okolo Bardejova).

O 15. hod. prekročila naša pešia četa hranicu vo smere Zegiestów-Zdrój, ktorá mala za úkol preskúmať tento priestor a vrátiť sa späť.

Odpoľudnia asi 14 hod. aj v 17.30 hod. preletelo naše lietadlo dva razy do Poľska a zase sa vrátilo späť.

19.30 hod. stretla sa naša hliadka finančnej stráže s hliadkou nemeckého vojska, ktorú tvorily jeden dôstojník (por.), dvaja podd. a jeden vojak. Hliadka išla od Mníšku n./Popr. do Malého Lipníka za účelom preskúmať a zistiť v jakom stave je tunel na trati Krynica – Kraków.

6. IX. 1939

Celé dopoludnie nebolo počť žiadných výstrelov, len asi 3 razy preletelo lietadlo prez našu hranicu do Poľska a späť. Jaké lietadlo to bolo, nebolo možno zistiť pre veľkú výšku.

Odpoludnia o 15.10 hod. prešlo nemecké vojenské auto (nákladné) na poľskej strane po ceste z Muszyny do Pivnicznej. Auto bolo obsadené asi 5 nemeckými vojakmi. V celom okolí bol úplný klud.

7. IX. 1939

Už hneď v ranných hodinách bolo počť prelet lietadla 2 razy, ale pre veľkú hmlu nebolo vidieť, aké to bolo lietadlo. O 9.15 hod. letel veľký 3-motorový bombardák smerom od nás ponad obce Malý Sulín - Zegiestów ďalej do vnútrozemia Poľska. O 11. hod. letel ďalší smerom od St. Lubovne - Muszyna.

Odpoludnia v 16.30 hod. prešla trojčlenná hliadka finančnej stráže do Zegiestówa a prehliadla odd. finančnej stráže, ktoré boly už viac dní vystahované. Obyvatelia nachádzajúci sa v obci sú celí vystrašení, že im budú Slováci a Nemci, keď tam prídu, jazyky trhať, uši rezať a pod. Toto im narozprávali Poliáci, aby opustili svoje domovy a majetky a tým vzbudili čím väčší odpor proti nám, Slovákom a Nemcom.

Obyvatelia sa tu nachádzajúci sú všetcia národnosti rusínskej, keď predtým sa všetcia Poliáci vystahovali do vnútrozemia.

21.20 hod. bolo počť tri výstrely z dela vo smere západne Pivnicznú; výstrely boly od nás hodne ďaleko, lebo palbu je počť len ojedinele a to hodne ďaleko.

8. IX. 1939

Už je jasne vidieť a cítiť, že fronta je od nás hodne ďaleko, lebo palbu počť len ojedinele a to hodne ďaleko.

V našom úseku ustúpil nepriateľ už hneď v prvých dňoch konfliktu, takže sme o tom ani sami nevedeli (v noci) a viac sa tu nikto z nepriateľa neukázal.

9.30 hod. letel náš letún za západu pozdĺž hranice rieky Popradu na východ.

Celé dopoludnie nebolo už počť žiadne palby ani výstrelov, takže tu panoval úplný klud.

9. IX. 1939

Noc úplne kludná, aj za dopoludnia nebolo nič nového. Presne na 12 hod. išlo naše vojenské auto (nákladné) asi s 10-imi vojakmi na ceste Muszyna – Pivniczná (Poľsko) smerom na Pivnicznu.

14.10 hod. letelo nemecké trojmotorové bombardovacie lietadlo smerom od východu na západ.

14.50 hod. letely ďalšie tri trojmotorové bombardovacie lietadlá tým samým smerom.

Naše voj. jednotky, ktoré boly ešte na našej strane, v obciach Malý Lipník – Legnava – Starina, prekročily hraničnú rieku Poprad vo smeru na Muszynu jako zadné voje.

10. IX. 1939

Noc i celý deň úplne kludný, len sem-tam je vidieť prelet lietadla.

10.15. hod. bolo počuť tri výstrely z dela vo smeru na východ (asi okolie Bardijova³)

11. IX. 1939

Všeobecný klud po celý deň i noc.

12. IX. 1939

Dnešný deň bol dosť čulý vo vzduchu.

6.15 hod. letelo vojenské lietadlo od severovýchodu na juh medzi obcou Malý Lipník – Veľký Sulín.

7.20 hod. letel letún smerom opačným.

12.40 hod. letely 2 bomb. trojmotorové lietadlá (nem.) zo severu na juh ponad obcou Veľký Sulín – Stará Lubovňa.

O 14. hod. prešiel po ceste Muszyna – Pivniczna (Poľsko) nem. vojenský motocykel a za ním išlo hneď vojenské nem. nákl. auto. Ďalej odopoludnia prešlo viac razy osobné auto obsadené nemeckými dôstojníkmi.

16.50 hod. išlo nákl. civilné auto, ktoré viezlo asi 20 civilov smerom od Pivnicznej na Muszynu. Títo civilí išli pravdepodobne opravovať zničené mosty a cesty.

18.30 hod. letel náš letún smerom od St. Lubovne na Pivnicznú a ďalej do Poľska.

13. IX. 1939

6.30 hod. letel nem. letún (stíhačka) zo severovýchodu na juh nad obcou Malý Sulín – Stará Lubovňa. Celé dopoludnie vozilo civilné nákl. auto ľudí (chlapov) opravovať cestu a mosty na ceste Muszyna – Pivniczná.

O 9. hod. letel náš letún bombardák z juhu na sever nad Sulínskym Prameňom a ďalej do Poľska.

Odpoludňa klud.

14. IX. 1939

Po celý deň úplný klud aj noc.

15. IX. 1939

Celý deň čulý ruch na druhej strane (v Poľsku). Na ceste Muszyna – Pivniczna chodilo hodne aut civilných osobných a nákl.

Tento deň sa začalo plne pracovať na ceste Muszyna – Pivniczna.

16. IX. 1939

Klud po celý deň i noc.

17. IX. 1939

V nedeľu sa pilne pracovalo na cestách.

10. hod. letel letún značka KXL, štátnu značku nebol vidieť, letel z východu na západ.

Odpoludnia asi o 15.50 hod. pochodovala jedna pešia rota nem. vojska smerom od Muszyny na Pivnicznú.

18. IX. 1939

10.30 hod. išlo asi 25-30 vojenských nákl. aut, ktoré boli obsadené vojakmi. Smer jazdy bol od Pivniczna na Muszynu. Tiež túto dobu pochodovala jedna pešia rota nem. vojska smerom opačným.

Celé odopoludnie vozila nem. autokolona vojakov a materiál, v čom sa stále pokračovalo i cez celú noc. Smer jazdy bol z Pivnicznej do Muszyny. Túto nem. kolonu doprevádzalo aj nem. letectvo v sile troch stíhačiek.

19. IX. 1939

Vozenie materiálu trvalo aj dnes už od časných ranných hodín.

10.20 hod. bolo eskortovaných asi 400 poľských zajatcov, ktorí boli polovička v civilnom a polovička vo vojanskom obleku. Eskortovaní boli smerom od Pivnicznej do Muszyny.

20. IX. 1939

V ďalších dňoch bol úplný klud, takže nebolo už čo zaujímavého zaznamenávať. Tým som skončil denník HG.

Velký Sulín 21. IX. 1939
Pavel Strelec, doz. fin. str.
miestny vel. HG

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

17.

Stručný prehľad diania na slovensko-poľskom fronte v dňoch 30. augusta až 12. septembra 1939.

POLSKO: Súhrn zpráv zo slov.-poľ. bojov

1./ Podľa rôznych zpráv do 30. aug. 1939 hodnota poľskej armády v úseku slovenskej armády, mimo poľských pohraničných stráží K.O.P., boli 2 armádne sbory o 3 divíziách.

Boly zistené jednotky V. armádneho sboru z Krakowa a jednotky X. armádneho sboru z Przemyslu.

Z rozmiestnenia poľskej armády u slovensko-poľských hraníc boli zjavné 2 silnejšie sústredenia a to:

a/ Priestor severne St. Ľubovňa: celkom

- 9 práporov pechoty
- 1 pluk hrubého delostrelectva
- 1 pluk ľahkého delostrelectva
- 1 prápor tankov
- 3 prápory cyklistov
- 3 koruhve jazdy
- 1 pluk letecký

b/ Priestor severne Medzilaborce: celkom

- 15 práporov pechoty
- 5 koruhvy jazdy
- 1 pluk hrubého delostrelectva
- 1 pluk ľahkého delostrelectva
- 1 prápor tankov a OA

Na ostatných úsekoch slov.-poľ. pohraničia väčšie presuny jednotiek nebolo pozorovať.

V celom úseku slov.-poľ. frontu prevádzalo poľské vojsko behom tejto doby opevňovanie a deštrukčné práce.

2./ Behom dňa 31. aug. 1939 bolo pozorovať presun jednotiek z priestoru Lupkov – Cisna do priestoru Pivniczna – Krynica-Zdroj. Z priestoru Komancza – Kalnica – Baligrod byly odsunuté jednotky jazdy, letectva a útočnej vozby do priestoru Sanok.

Naše priezkumné hliadky zistily behom dňa súvislé opevnenia v priestoru Sanok. Prvá línia sa tiahla juhozápadne Sanoku vo vzdialenosti 2 – 3 km od hraníc, druhá línia po juhozápadných svahoch Kiczara Długa¹, tretia na južných svahoch Bukovica².

Na južných svahoch západných Beskyd bolo zistené pravidelné pásmo streleckých zákopov, tiahnúcich sa medzi kotvou 667 a trig. 1005. Tiež v priestoru Piwniczna byly zistené strelecké zákopy tiahnúce sa pozdĺž pravého brehu rieky Popradu.

3./ Dňa 1. sept. 1939, po prvom útoku našich vojsk poľské jednotky ustúpily ničiac za sebou všetky prechody, mosty a cesty. Tunel východne Lupkova bol zničený výbuchom.

Poľské letectvo bombardovalo naše jednotky v priestoru Javorina, potom napadlo naše jednotky v priestoru Jasliská – N. Komárnik.

Časť poľských jednotiek sa odsunula z priestoru Jasliská – Czeremcha – Cisna do priestoru St. Sacz – Nw. Sacz, a z priestoru Krynica-Zdroj – Muszyna do priestoru juhozápadne Sanoku.

Svahy severne Grywałd³ – Kroscienko – Obycze⁴ byly obsadené jednotkami 3. pluku strelcov podhalanských. Priestor severo-východne Kroscienka bol obsadený jednotkami 3. pluku strelcov podhalanských.

4./ Dňa 2. sept. 1939 byly zistené v priestoru Krosznica⁵ – Pivniczna časti 21. hor. div., v priestoru Nw. Sacz časti 2. peš. div., v priestoru Jaszlow⁶ časti 24. zál. div., v priestoru Sanok časti 2. hor. div., v priestoru Krosno časti 1. peš. div.

Činnosť nepr. letectva sa prejavila vo smeru Jasliská – Krajná Poľana.

Behom dňa 2. IX. 1939 bolo prevedené z poľskej strany niekoľko výpadov. Bola prepadnutá fin. stráž v Cigelke, srážka hliadok u Lupkovského tunelu, pričom bol zastrelený poľský poručík Czensztochowski⁷, podniknutý výpad po ceste Czorsztyń – Czeremcha a výpad u Dukelského priesmyku na obec N. Komárnik. Všetky výpady byly našimi jednotkami úspešne odrazené.

1 Kiczora Długa, horské sedlo.

2 Bukowica, vrch.

3 Grywałd.

4 Najskôr Obidza.

5 Krośnica.

6 Pravdepodobne však Jasło.

7 V skutočnosti Świątochowski.

Jednotky 3. a 4. pluku strelcov podhalanských obsadili zákopy na výšínach sev. Wierchomia – Krynica – Zdroj a na výšínach sev. Długie⁸ – Wyszowa⁹ – Żidovskie¹⁰ – Olohowiedy¹¹.

Bolo zistené väčšie sústreďovanie poľských jednotiek v priestore St. Sacz – Nw. Sacz za tým účelom, aby prehradili smer nemeckého útoku cez údolie Dunajca na východ.

5./ Väčšie sústreďovanie poľských jednotiek bolo zistené v priestore Rymanow – Kulaszne – Szczawne – Radoszyce.

Činnosť nepriateľa za bojov dňa 3. a 4. sept. 1939 prejavovala sa takto:

Z priestoru trig. 832 Marsolek nepriateľ ustúpil smerom severným a severo-východným za riekou Dunajec. Behom ústupu kládol húževnatý odpor a zachytil sa na výšínach za silnicou Kamienica – Zabrzec – Królówki¹². Cyklistická rota, ktorá postupovala zo smeru Rosztajne na Wyszowatku a Grab, bola palbou našich jednotiek zahnaná. Z toho istého miesta podnikla nepr. pechota útok na naše postavenie.

Činnosť nepriateľského letectva sa prejavila v priestore Humenné – údolie Laborca, kde poľské stíhačky ostreľovali naše pochodujúce jednotky.

6./ Vo dňoch 5. a 6. sept. 1939 radové vojsko poľskej armády vôbec nezasiahlo a obmedzilo sa len na menšie výpady v priestore Krosczisko¹³ – Tylmanowa a v priestore Krynica Zdroj – Tylicz.

Za bojov v priestore Rzeczce¹⁴ – Zabrzec – Kamienica naše jednotky zajali 1 poľského dôstojníka, 30 vojakov a 5 teroristov.

V priestore Dukelského priesmyku nepriateľ po krátkej prestrelke ustupoval smerom severozápadným a zanechal na mieste mnoho vlečného materiálu. V priestore Lupkovského tunelu kládol tuhý odpor.

Činnosť nepr. letectva sa prejavila jedine nad Prešovom, kde poľské lietadlo napadlo palbou pochodujúce družstvo jazdcov.

7./ Vo dňoch 7. a 8. sept. 1939 bola zvýšená činnosť nepriateľa v údolí Ondavy a v priestore Wyszowatka – Grab.

8./ Behom dňa 9. sept. 1939 nepr. jednotky z priestoru Jasliská – Wola Nižná ustúpily smerom na Rymanow, z priestoru Lupkov do Komancza.

8 Długie, horské sedlo.

9 Dnes Wysowa Zdroj.

10 Obec Żydowskie.

11 Lokalitu sa nepodarilo identifikovať.

12 Królówki.

13 Asi Krościenko nad Dunajcom.

14 Obec Rzeka.

Činnosť nepr. letectva behom dňa nebola žiadna.

Poľské jednotky vlivom zásahu nem. vojsk. ustúpily smerom východným.

9./ Vo dňoch 10. a 11., a 12. sept. 1939 poľské jednotky ustúpily až za čiaru Krosno
– Rymanow – Sanok a ustupovaly ďalej smerom na Lwow.

Činnosť nepr. letectva prestala.

Naše jednotky zahájily vyčistenie dobytého územia od zbytkov poľskej armády.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

Zusammenfassung

Es ist in europäischer Geschichtsschreibung fast unbekannt, daß Polen am 1. September 1939 nicht nur von Wehrmacht, sondern auch von slowakischer Armee mit General, Ferdinand Čatloš, an der Spitze überfallen wurde. Die Slowakei spielte eine Rolle „sekundären Kriegsverbündeten“, da sie am 26. August dem Deutschen Reich sowohl ihr Gebiet als auch ihre Hilfstruppen für den Feldzug zur Verfügung stellte. Das Feldheer (Bernolák) wurde von drei Infanteriedivisionen und einer Einsatztruppe zusammengefasst. Bezüglich Kräfteverhältnisses waren polnische Truppen wesentlich schwächer als angreifende slowakische Formationen.

Obwohl das Thema slowakisch-polnischen Krieges bereits in der Vergangenheit als Stoff für mehrere Artikel und Aufsätze gedient hatte, fehlten uns Monographien sowie veröffentlichte Dokumente. Diese Lücke füllte erst 2006 Monographie von Dr. I. Baka, die unsere Edition indirekt ergänzt.

Edition ist von zwei Hauptteilen gebildet: Tagebücher von Truppen und Formationen sowie Chroniken von Truppen (Formationen). Tagebücher vor allem haben einen bedeutsamen Aussagewert, Chroniken sind mehr von Subjektivität betroffen. Edition enthält außerdem auch drei persönliche Tagebücher, Dokument über die grösste Kriegshandlung slowakischen Heeres in Polen und abschliessend einen für die Bedürfnisse des MNO aufgestellten kurzen Feldzugüberblick.

Neben detaillierten Schilderung der Organisationsstruktur bzw. Vorrückens des Feldheeres, bringen vorgelegte Dokumente auch neue Blicke auf weitere Aspekte slowakisch-polnischen Krieges. Manchenorts erwähnen sie begeisterten Empfang von nicht-polnischen Bevölkerung (Ukrainern, Ruthenen, Slowaken), was älteres Bild über einen pauschalen Widerstand Bevölkerung Polens gegen Krieg in Frage stellt. Eben bejahender Empfang der „Besatzungsarmee“ in gewesenen slowakischen und ukrainischen Dörfern hat direkt Kampfmoral des Heeres beeinflusst. Aktivität eines Teils von Offizieren sowie Soldaten stellt gleichzeitig die These in Frage, dass die Slowaken nur wegen deutschen Drucks in Krieg eintraten.

Dokumente sind nach Größe und Bedeutung Heeresformationen – von Divisionen bis Bataillonen bzw. private Tagebücher – eingereiht. Sie sind durch Verzeichnis der slowakischen Opfer, der Decknamen, Abkürzungen und durch Indexe ergänzt.

Alle Dokumente sind in Beständen des Militärgeschichtlichen Archivs in Bratislava bewahrt (Bestand Nachrichtendienstliche Akten, in einem Fall in Bestand MNO). Sie sind zum ersten mal als ein Komplex veröffentlicht. Wortlaut von Texten ist wegen höheren Authentizität ursprünglich, sind ohne sprachliche und stilistische Korrektur geblieben.

Zoznam slovenských obetí v súvislosti s vojnou proti Poľsku¹

1. Poručík jazdeckta Ján Čulen (1915, Pernek), jazdecká koruhva 1. Zomrel na následky zranení spôsobených kopnutím koňa pri nakladaní transportu JPO I. v noci z 30. augusta 1939 v Bratislave. Pochovaný v rodnej obci.
2. Slobodník František Valko (1915, Čadca), p. pl. 21. Vyučený murár, otec mu padol vo svetovej vojne. Padol pri postupe 2. septembra 1939 pri Vyšnom Komárniku. Pochovali ho v rodisku.
3. Vojak v zálohe Florián Baláž (1915, Krásno nad Kysucou). Samostatný prápor II. V civile hospodársky robotník, staral sa o výživu svojej matky. V bojoch pri Ochotnici dňa 2. septembra bol ťažko ranený. Umrel v prešovskej nemocnici 12. septembra 1939².
4. Vojak Július Lukáč (1917, Michalovce), p. pl. 21. Civilným povolaním hospodársky robotník. V bojoch pri Ochotnici 2. septembra bol ťažko ranený, umrel v nemocnici v Humennom 8. septembra 1939. Pochovali ho v rodných Michalovciach.
5. Vojak Justín Gereg (1917, Kvašov), p. pl. 21. V civile hospodársky robotník. Padol pri Czeremche dňa 2. septembra 1939. Pochovaný nasledujúci deň v Čertižnom.
6. Vojak v zálohe Michal Čižmár (1913, Bracovce), p. pl. 1. Zamestnaním roľník, ženatý. Padol 2. septembra 1939 pri Czeremche. Pochovali ho 3. septembra v Čertižnom.
7. Vojak v zálohe Michal Pavel (1914, Gulvaš, dnes Dulova Ves), p. pl. 2. Pôvodným zamestnaním roľník. Padol za útoku neďaleko obce Tylicz 3. septembra³ 1939. Pochovali ho v rodnej obci dňa 7. septembra 1939.

1 Zoznam bol zostavený na základe údajov strát, ktoré pre MNO zostavil major Belo Mládek – elaborát s názvom *Vojna proti Poľsku* (VHA, f. 55, šk. 59), predložených denníkov a kroník, ako aj údajov zhromaždených Borisom Súdnyim, ktoré boli z väčšej časti zverejnené na www.druhasvetova.sk (Pamätník padlým slovenským vojakom 1939 – 1945). V niektorých prípadoch sú však medzi jednotlivými prípadmi menšie odchýlky, týkajúce sa najmä presného časového a miestneho zaradenia úmrtí. Do zoznamu som zaradil aj prípady nebojových úmrtí, ako aj úmrtí na Slovensku, keďže majú aspoň nepriamy súvis s protipolskou vojnou. Spolu ide o 5 prípadov z celkového počtu 24.

2 Podľa iných údajov až 12. októbra 1939.

3 Podľa iných údajov 2. septembra.

-
8. Vojak v zálohe Jozef Lazarik (1915, Hradisko), p. pl. 2. Pôvodne hospodársky robotník. Padol v bojoch na kóte 684 pod Tyliczom 3. septembra. Pochovali ho v Hradisku 7. septembra 1939.
 9. Slobodník v zálohe Gejza Písarčík (1914, Betlanovce), p. pl. 1. Pôvodným povoláním mlynársky pomocník. Padol pri útoku 3. septembra 1939 pri Ochotnici. Pochovaný na tamojšom cintoríne pri starom kostole.
 10. Vojak v zálohe Peter Štrba (Nová Baňa, 1915), p. pl. 2. V civile bol roľníkom. Pri postupe z Fričky na Izbu (neďaleko Tylicz) dňa 3. septembra ťažko ranený granátom. Umrel 7. septembra 1939 v nemocnici v Bardejove, kde ho i pochovali.
 11. Čatár v zálohe Štefan Kráľ (1914, Henclová), p. pl. 1. V civilnom stave roľník. Padol 4. septembra 1939 v boji pri obce Rzeke počas postupu na Ochotnicu. V Ochotnici bol aj 5. septembra pochovaný nemeckým vojskom.
 12. Slobodník Štefan Bielčík Čuboň (1915, Turzovka), p. pl. 21. Pôvodne hospodársky robotník, pochádzal z početnej rodiny, mal 18 súrodencov. Padol 4. septembra 1939 pri Krajnej Polane. Pochovali ho vo Vyšnom Svidníku.
 13. Slobodník Juraj Krajčovič (1918, Lubina), p. pl. 4. Pochádzal z roľníckej rodiny. Padol počas útoku pri Ochotnici (Rzeke) dňa 4. septembra. Pochovaný 5. septembra 1939 na cintoríne v Ochotnici.
 14. Vojak Ján Vávra (1915, Palúdzka), p. pl. 4. V civile roľník. V bojoch pri Ochotnici 4. septembra bol ťažko ranený. Zomrel v nemocnici v Kežmarku 9. septembra 1939. Pochovali ho v Poprade na vojenskom cintoríne.
 15. Vojak Pavel Stacha (1915, Šaštín), p. pl. 4. Vyučený pekáč. Pri útoku na Zábrzez⁴ 4. septembra bol smrteľne ranený. Pochovali ho na cintoríne v Ochotnici 5. septembra 1939.
 16. Vojak v zálohe Michal Ján Čižmár (Snakov, 1914), p. pl. 1. V civile roľník. Padol 4. septembra 1939 v boji pri Ochotnici, kde ho 6. septembra i pochovali na cintoríne pri starom kostole.
 17. Slobodník Babič (??), p. pl. 4. Padol v boji pri obci Rzeke 4. septembra.

4 Podľa denníka II/4 práporu pri Ochotnici.

-
18. Vojak v zálohe Vendelín Morvay (1915, Branč), p. pl. 21. Pochádzal z roľníckej rodiny. Padol v bojoch pri Czeremche 5. septembra 1939. Pochovali ho v obci Čertižné.
 19. Vojak v zálohe Juraj Baranec (1915, Dupková), p. pl. 21. Pôvodne hospodársky robotník. Padol v bojoch pri Czeremche 5. septembra 1939. Pochovaný v obci Čertižné.
 20. Desiatnik ďalejslúžiaci Viliam Jaloviar (1916, Víglaš), Letecký pluk. Zahynul pri havárii lietadla na poľnom letisku pri Nižnom Šebeši. Pochovaný 11. septembra 1939 na mestskom cintoríne v Prešove.
 21. Desiatnik Jozef Bachratý (1915, Majcichov), Letecký pluk. Zomrel na následky zranení z 12. septembra 1939 na letisku v Spišskej Novej Vsi. Pochovaný 14. 9. 1939 v Sp. Novej Vsi.
 22. Vojak v zálohe Viliam Tomša (1913, Pustakerť – dnes Pusté Sady), Samostatný prápor II. Pôvodným zamestnaním roľník. Umrel v nemocnici v Humennom 18. 9. 1939 na následky zranenia z 10. septembra v Smoliniku, okr. Lupkov. Pochovaný 21. septembra 1939 v Humennom.
 23. Vojak Ondrej Petruš (1917, Milpoš), p.pl. 5, v poli ženijný prápor. Ženatý. Zomrel 22. 9. 1939 v nemocnici v Michalovciach na následky postrelenia z dňa 19. septembra, ktoré mu spôsobil neopatrnosťou stot. Topoľský.
 24. Čatník ďalejslúžiaci Ondrej Rákoš (??), Náhradná rota p. pl. 2. Skončil samovraždou v dobe ťaženia.

Zoznam uvádzaných krycích mien jednotiek a formácií slovenskej armády

Albert – peší pluk 5
Anna – Samostatný prápor II
August – IV. oddiel delostreleckého pluku 2
Bernolák – slovenská poľná armáda
Cézar – peší pluk 18
Cyril – JPO I
Jánošík – 1. pešia divízia
Jozef – peší pluk 4
Kalinčiak – Rýchla skupina
Kamila – I. prápor pešieho pluku 3
Karol – peší pluk 3
Klára – III. prápor pešieho pluku 3
Kliment - II. oddiel delostreleckého pluku 2
Kunhuta – II. prápor pešieho pluku 3
Ludmila – I. oddiel delostreleckého pluku 2
Lukáč – veliteľstvo guľometov proti lietadlám
Milan – delostrelecký pluk 2
Olga – II. prápor pešieho pluku 2
Paľo – peší pluk 1
Rastislav – peší pluk 2
Rázus – 3. pešia divízia
Rudo – I. prápor pešieho pluku 2
Ruža – III. prápor pešieho pluku 2
Samo – I. prápor pešieho pluku 21
Sponka – III. prápor pešieho pluku 21
Šimo – peší pluk 21
Škultéty – 2. pešia divízia
Tomáš – II. prápor pešieho pluku 21

Zoznam skratiek

„AS“	amerických Slovákov
asp.	aspiranti
aug.	augmentačný (augmentácia – konzervovanie zbraní, techniky a pod.)
cykl.	cyklistický
četrn.	četrnícky
„DA“	Doss Alto (vrch v talianskych Alpách, kde sa vyznamenali čs. legionári)
del.	delostrelecký, delostrelectvo
dir.	dirigent
dopr.	dopravný, doprava
doz.	dozorca, dozorný
dr. (1)	družstvo
Dr., dr. (2)	doktor
DR. (3)	dôverný rozkaz, denný rozkaz
dsl. (dśl.)	ďalejslúžiaci (gážista)
duch	duhovenstva
DZ	doprovodné zbrane
EK	Eisener Kreuz (Železný kríž) – nemecké vojnové vyznamenanie
esk	eskadróna (jednotka v jazdeckom vojsku)
f.	fond
fin.	finančný
FS (1)	finančná stráž
FS (2)	Freiwillige Schutzstaffel (tzv. ochranné oddiely), polovojenská organizácia nemeckej menšiny
GOPL	guľometná obrana proti lietadlám
GPL	guľomety proti lietadlám
guľ.	guľometný
HG	Hlinkova garda
HM	Hlinkova mládež
hor.	horský
H. S.	hospodárska správa
HVHG	Hlavné veliteľstvo Hlinkovej gardy
HVV	Hlavné vojenské veliteľstvo
inšp.	inšpekcia, inšpekčný
int.	intendancia (zásobovacia služba v armáde)
JPO	jazdecký prezvedný oddiel
JUC	justícia
kan.	kanónový

kanc.	kancelária
KOP	Korpus ochrany pohranicza
kor.	koruhva
kpt.	kapitán (v slovenskej armáde neskôr stotník)
KPÚV	Kanóny proti útočnej vozbe
kraj.	krajský
l. g.	ľahké guľomety
LK	ľahké guľomety (z češt. - kulomet)
LT, Lt.	ľahký tank
lah..	ľahký
náč.	náčelník
m. č.	miestna časť
m. h. tr.	mimo hodnostné triedy
min., minom.	mínometný
MNO	ministerstvo národnej obrany
mob.	mobilizácia, mobilizačný
mot.	motorizovaný
n.	nesprávne
nesp.	nesprávne
NO	náhradný oddiel
OA	obrný automobil
of.	oficiant (úradník)
OFS	oddelenie finančnej stráže
okr. náč.	okresný náčelník
OP	opevňovacie práce
oper.	operačný
OPL	obrana proti lietadlám
pal.	palebný
P. O. (1)	prezvedný oddiel
P. O. (2)	pohraničná ochrana
pob.	pobočník
poč.	početný (účetný)
podd.	poddôstojníci
podk.	podkúvač
pol. (poľ.)	poľný
pol. poz.	poľný pozorovateľ
poľ. (2)	poľský
pom.	pomocný
pos.	posádka, posádkový
p. pl	peší pluk
ppl.	podplukovník (nesp.)

pplk.	podplukovník
pr.	pridelený
práp. (prap.)	prápor, tiež skratka hodnosti práporčík
prez. (pres.)	prezenčný
prov.	proviantný, proviantná služba
R. D.	rýchla divízia (ešte z čias ČSR)
RDZ	rota doprovodných zbraní (z češt. – sprievodných)
rtk.	rotník
sam.	samostatný
SAV	slovenské armádne veliteľstvo
sil.	silnica (z češt. – cesta)
služ.	služba, služobný
sm.	smernica
sov.	sovietsky
S. P.	samostatný prápor
SPO	smiešaný prezvedný oddiel
spoj.	spojársky, spojovací
stav. služba	stavebná služba
stot.	stotník
SV	stanovište veliteľstva
š.	štábny
šk.	škatuľa
škpt.	štábny kapitán
šrtm.	štábny rotmajster
št.	štátny
ť. g. (t. g.)	ťažké guľomety
teles.	telesový
TK	ťažké guľomety
topogr.	topografický, topografia
t. r.	toho roku
TS	technická správa
uč.	učiteľský
úst.	ústav
ÚV	útočná vozba
vál.	válečný (z češt. – válečný)
vet.	veterinárny
VDO	veliteľstvo divíznej oblasti
vl.	vlastný
vozat., vozot	vozatajský (zast. vozotajský)
VPV	veliteľstvo pozemného vojska
V. V., (v. v.),	Vyššie veliteľstvo

vyš. vel.	vyššie veliteľstvo (nástupca zborovej formácie)
výn.	výnos
zak. (zák.)	zákopnícky
zbr.	zbrojár, zbrojná služba,
zbr. sl.	zbrojná služba
ZH	zabezpečenie hraníc
zvk.	zástavník
žen.	ženijný

Menný register

- ADAMČÍK, LUDOVÍT, RTK. 149
ADAMOVSKÝ, JÚLIUS, NPOR. 24
ALBRECHT, JOZEF, STOT. 127, 130, 133-135, 203, 207
ALENA, JÁN, POR. 151, 167
ALTNER, JURAJ, NPOR. 95
AMBROŠ, JÁN, PPLK. 9
ANDOR, VIOLAND, MJR. 128
ANDROVIČ, ALOJZ, MJR. 24
ANTOLČÍK, JÁN, RTK. 179
- BABIC, (BABIČ) SLOB.† 158, 159, 186
BAKA, IGOR 8, 10, 14
BALAJ, RTK. 167
BALÁŽ, FLORIÁN, VOJ. + 180
BALÁŽ, JÁN, POR. 111, 113, 126, 180, 197
BALICA, JÁN, VOJ. 164
BARDOŇ, ANTON, MJR. 25
BAROŠ (BAROSS), JURAJ, POR. 164
BAUMAN, MJR. 24
BAYER, JINDRICH, ZVK. 149
BÁNYAI, JOZEF, DR. 190
BECK, JÓZEF 60
BEDNÁRIK, ŠTEFAN, RTK. 150
BELLA, ŠTEFAN, STOT. 192
BENEDIK, JOZEF, MJR. 150, 151, 163, 167,
BENEŠ, EDVARD 76
BEŇOVSKÝ 190
BEREZOWSKI, KPT. POLSKEJ ARMÁDY 213
BERNARD, HANS 10
BEVELAQUA, JÁN, POR. 134, 207
BEZKID, KPT. 147
BÍLY, DES. 179
BLIZNER, RUDOLF, POR. 131
BODICKÝ, LADISLAV, PPLK. 75, 149, 166
BOHDAL, PAVEL, VOJ. 179
BOHUSLAV, JOZEF, STOT. 149, 151
- BOHUŠ, DR. 131
BOHYŇA (BOCHYŇ), PETER, VOJ. 133, 134, 206
BORDE, KAROL, ZVK. 149
BOUZEK, VOJTECH, MJR. 15, 24
BORST, JÁN 108
BOŽÍK, KOLOMAN, VOJ. 164, 189
BRAUCHITSCH, WALTER, VON, FELDMARŠAL 53
BRECNER, VOJTECH, ČAT. 197
BREZÁNI, KOLOMAN, MJR. 22, 24, 25
BREZNIČAN, IGNÁC, VOJ. 179
BREYL, ANTON, STOT. 201
BUDAVÁRY (BUDINSKÝ), EUGEN, KPT. 130
BUJNA, OKR. VEL. HG 136
BUNTA, OSKAR, POR. 86, 150, 161, 164, 184, 186, 188
- CAMBEL, MICHAL, ČAT. (POR.) 197, 198
CÁDRO, KAROL, KPT. 143
CIELICZKA, ERVIN, DES. 101
CINCÍK, JOZEF 63
CINKOVSKÝ, NPOR. 177
ČÍSARÍK, JÁN, MJR. 24
CROMMER (N. KROMER), FILIP, PPLK. 95
CSÁKY, ISTVÁN 63, 73
CIPRICH (N. CYPRICH), ANTON, STOT. 67
CZĘSTOCHOWSKI (POZRI ŚWIĘTOCHOWSKI)
ČATLOŠ, FERDINAND, GEN. 10, 23, 25, 32, 62, 95, 97, 98, 119, 126-128, 131, 133, 134, 136, 147, 152, 164-167, 177, 179, 180, 189, 207
ČÁK, MATÚŠ, TRENČIANSKY 95
ČÁNI, ŠTEFAN, MJR. 31, 75
ČECH, JÚLIUS, NPOR. 115
ČECHVALA, DES. 164, 189, 198
ČENDEŠ, FRANTIŠEK, POR. 200
ČERNEK, JÁN, MJR. 10, 115, 147, 209-212, 215

- ČIERŇAVA, METOD, VOJ. 172
ČIGÁŠ, ČAT. 180
ČIGOŠ, JÁN, DES. 179
ČILLÍK, RUDOL, ČAT. ASP. 171
ČIŽMÁR, JOZEF, ČAT. 101
ČIŽMÁR, JÁN, MICHAL, VOJ. † 133, 134, 206
ČIŽMÁR, MICHAL, VOJ. † 180,
ČONGVA, JOZEF, PROF. 90
ČORDÁŠ, MIKULÁŠ, POR. 151, 183, 184, 186-189
ČULEN, JÁN, POR. † 193, 194
ČULEN, ŠTEFAN, ZVK. 149, 151
ČUNDERLÍK, ALEXANDER, GEN. 32, 45, 62, 153
ČUNDERLÍK, LADISLAV, NPOR. 147
- DALECKI, RICHARD 107, 124
DARVAŠ, ŠTEFAN, KPT., MUDR. 77, 95
DAXNER, IGOR, JUDR. (DR.) 10, 23
DEMČÁK, JOZEF, VOJ. 101
DEMETER, JÁN, VOJ. 180
DE RIGGO, VOJ. 201
DOBROVODSKÝ, JOZEF, NPOR. 95
DOHODA, JAN, RTK. 137
DUBOVSKÝ, JÁN, POR. 84
- ĎURANA, JUSTÍN, MJR. 21
ĎUREC, JÁN, RTK. 150
ĎURIŠ-RUBANSKÝ, MARTIN, POR. 151
- ELIÁŠ, ALOIS, GEN. 94
ENGELBRECHT, ERVIN, VON, GEN. 25, 62, 64, 119, 134
ENGLENDER, MUDR. 198, 199
ERDÖDY, JÁN, SLOB. 101
ESZTERHÁZY, JÁNOS 73
- FABUŠ, KAROL, POR. 209, 210, 213
FARÁRIK, FRANTIŠEK, VOJ. 134
FAUCHER, GEN. 76
FEDÁK, VOJTECH, POR. 101, 104
FELCMANN, FRANTIŠEK, POR. 171, 172
- FERJENCÍK, MIKULÁŠ, MJR. 10, 24
FICKULIAK, JOZEF, NPOR. 149
FUJAK (FUJÁK), JÁN, VOJ. 111, 126, 180
FURČAN, JÁN, ČAT. 127, 134
- GAAL (N. GÁAL), GEJZA, DR., SLOB. MAĎ. ARM. 87
GABÁK, ŠTEFAN, VOJ. 179
GACEK, MIKULÁŠ 15
GALBA, TEOFIL, POR. 150
GASSÁNYI, ANTON, ČAT. 179
GAŠPAR, TIDO, JOZEF 152
GAZDA, JÁN, VOJ. 145
GBELEC, DES. 164
GEREG (GEREK), JUSTÍN, VOJ. † 180
GERMUŠKA, ANDREJ 119
GINDL, EUGEN, POR. 113
GLATZ, RUDOLF, ČAT. 127, 134
GLÁZNER (GLASNER), KAROL, ČAT. 127, 133
GNIAZDOWSKI, MATEUSZ 8, 14
GOJDIČ, PAVOL, BISKUP 131
GOLIAN, JÁN, KPT. 10, 77, 89, 90, 95, 98
GROSZ, RICHARD, RTK. 137
GRÜN, VILIAM, ČAT. 72
- HAJDÚK, ČAT. 179
HAJTAŠ, POR. 106
HAMRLE (N. HAMERLE), JOSEF, MJR. 87, 88, 90, 162, 163, 189
HANDL, FRANTIŠEK, KPT. 130
HANUS, FRANTIŠEK, ZVK. 149
HARŠÁNYI, JÁN, POR. 197, 201
HASENBERG, KARL, ŠKPT. 130, 131
HAŠŠÍK, (N. HAŠÍK), ŠTEFAN, KPT. 177, 179
HAUNER, VÁCLAV, ZVK. 149
HAUPVOGL, POR. 188
HEIDLER, KAROL, ŠKPT. 147
HIMMLER, HEINRICH 94
HITLER, ADOLF 9, 53, 55, 59, 94, 141, 154, 171
HLADKÝ, ĽUDEVÍT, ČAT. 164, 189

HLAVAC, OTTO, RTK. 137
HLINKA, ANDREJ, MSGR. 99, 132, 135, 172
HLINKA, ŠTEFAN, VOJ. 181
HLUCHÁŇ, JÁN, NPOR. 101, 113, 115
HNIČKA, JAKUB, ŠRTM. 95
HNIDKA, D. Z. 77
HORENSKÝ, JAN, RTK. 137
HORVÁTH, MICHAL, ČAT. 187
HORVÁTH, FABIÁN, POR. 164, 189
HRABEC, KAROL, MJR. 65, 104, 113, 165, 179
HRÁDELA, SLOB. 164, 189
HREHA, ONDREJ, ČAT. 179
HRNKO, ANTON 8
HUDEČEK, JIŘÍ, GEN. 94
HUJSA, AUGUSTÍN, POR. 147, 149
HUMAY, ŠTEFAN, NPOR. 130
HUTÁR, KAROL, SLOB. 101, 113

CHINCIŇSKI, TOMASZ 61
CHORVÁT, PETER 8
CHMELÁR, JÁN, VOJ. 145
CHYLIA, STANISLAV, POR. 43

IMRO, JÁN, PPLK. 7, 22, 23, 25, 27, 29, 45, 75
IRONSID, EDMUND, BRITSKÝ GEN. 51
IVAN, ČAT. ĎSL. 167
IVIČIČ, VÁCLAV, PPLK. 93, 95

JAMRIŠKA, EUGEN, ČAT. (POR.) 197-199
JARDEK, DES. 198
JELKO, SLOB. 179
JURAJ VI., BRITSKÝ KRÁL 51
JURÁK, STOT. 166
JURECH, ŠTEFAN, PPLK. 23, 93, 94, 147
JURIGA, VOJ. 164, 189
JURKA, ALFONS, KPT. 94

KADÚC, JURAJ (JOZEF), ČAT. 197, 198
KAJETÁN, LAURENC, POL. ZAJATEC 80

KALINA, PETER, POR. 134, 136, 205, 207
KARLENDRA, ŽIGMUND, KPT. 129
KARMASIN, FRANZ, STOT. 127, 136
KAROVIČ, FRANTIŠEK, ZVK. 150
KAŠPAR, FRANTIŠEK, RTK. 149
KÁČER, STOT. 161
KEMENEŠ, LADISLAV, POR. 150
KENEŠI, IMRICH, POR. 148, 150
KEZMAN, VÁCLAV, POR. 149
KIRSZAK, JERZY 121
KLUBERT, TOMÁŠ 14
KOCMUNDA (KOSMUNDA), ŠTEFAN, ČAT. 164, 189
KOLENA, STOT., 18
KOLÉNER, (N. KOLENER) EMIL, STOT. 147, 150, 159, 164, 166, 183, 184, 187, 189, 190
KOLON, VOJ. 201
KONTRÓŠ, VOJ. 206
KORENKO, JÁN, POR. 131, 135
KORTUS, JÁN, ZVK. 147, 149, 151
KOSIŇSKI, PAWEŁ 61
KOTÍK, LADISLAV, PLK. 178
KOTROŠ, JOZEF, VOJ. 133, 134
KOVÁČ, ALEXANDER, POR. 113
KOVÁČ, IMRICH, POR. 130
KOŽO, JÁN, VOJ. 180
KRAJČOVIČ, JURAJ, (VOJ.) SLOB. † 158, 187
KRAJČOVIČ, JOZEF, MUDR., POR. 147, 149
KRAJMER, JAN, RTK. 137
KRAK, JOZEF, VOJ. 133, 134, 206
KRAKOVSKÝ, FRANTIŠEK, KPT. 142, 166
KRÁL, FRANTIŠEK, MJR. 24
KRÁL, ŠTEFAN, ČAT. † 133, 134, 206
KRÁLOVÁ MÁRIA 90
KREMPASKÝ, TIBOR, POR. 134, 207
KRENČEJ, JÁN, PPLK. 28
KRESTIAN, ŠTEFAN, VOJ. 101
KRCHNÁK (KRCHNIAK) 131, 136
KRISTÍN, JOZEF, MARTIN, ŠKPT. 93, 94
KRISTIÁN, VOJ. 113
KRIVOŠ, EMIL, MJR. 88, 166, 189, 190

KRIVOŠ, JÁN, SLOB. 127, 134
KRIŽKO, ĽUDOVÍT, NPOR. 150
KRNÁČ, JÁN, MJR. 197
KROUŽL 68
KRŠÁK, ŠTEFAN, POR. 145
KRUČKO, JOZEF, STOT. 25
KUBÍČEK, KAREL, MJR. 146
KUDLA 68, 190
KUCHÁR, ŠTEFAN, NPOR.
KUCHTA, CYRIL, POR. 10, 130, 136
KUCHTA, ĽUDVÍK, NPOR. 131, 136
KUCHTA VLADIMÍR, POR. 136
KULA, JÁN, NPOR. MUDR. 130
KUNA, PAVEL, (MJR.), PPLK. 130-132, 134, 136, 137
KURAS, JÓZEF 12
KURČÍK, JÁN, DES. 199
KUZMA, (KOZMA), ŠTEFAN, POR. 127, 134, 207

LABAN (LABANC), NPOR. 115
LANGER, NORBERT, ZVK. 149
LANGSDORF, ERICH, VON, GEN. 136
LACH, ŠTEFAN, KANONIK 133
LAVOTHA, LADISLAV, MJR. 21, 27, 77, 90, 93, 95-99
LAZORIK, JOZEF, VOJ. † 145
LEBRUN, ALBERT 51
LEDNICKÝ, ANTON, MJR. 93, 95
LEHOCKÝ, JURAJ, VOJ. 101, 113
LEHOCKÝ, POR. 77
LECHMACHER, FRANTIŠEK, ZVK. 137
LEPTÁK, MICHAL, VOJ. 111, 126, 180
LIFKA, EDUARD, PPLK. 52
LICHNER, VILIAM, MJR. 10, 24
LIPUŠNÝ (LOPUŠNÍK), LADISLAV, VOJ. 127, 133, 134
LIST, WILHELM, VON, GEN. 7, 128
LIŠKA, TOMÁŠ, POR. 151, 152, 166
LORINEC, JURAJ, ČAT. 179
LUKÁČ, JÚLIUS, VOJ. † 180
ŁAZAREWICZ, PAWEŁ, POR. POL. ARM. 107

MAGYAR, ŠTEFAN, NPOR. 77, 95
MACH, ALEXANDER 53, 61, 63, 96, 133, 134, 152, 164, 179
MACHO, VOJ. 187, 189
MAJERČÍK, ŠTEFAN, ŠKPT. 147
MAJERIKOVÁ, MILICA 11, 14
MAJOROŠ, JURAJ, ČAT. 197
MAKAJ, JURAJ, VOJ. 180
MALÁR, AUGUSTÍN, PLK. 7, 17, 25, 94, 125, 127, 128, 133, 134, 136, 142, 153
MANDEL, JOZEF, RTK. 150
MAREK, MJR. 24
MARGITÁN, ŠTEFAN, POR. 150, 152, 167
MARHEVSKÝ, VOJ. 164, 189
MARKUS, MIKULÁŠ, MJR. 57
MASARYK (MASARIK), JOZEF, POR. 147, 151
MASÁR, MICHAL, POR. 84
MASLIAN, JÁN, VOJ. 101
MATĚJKA, RICHARD, MJR. 142, 143
MAŤAŠOVSKÝ, JÁN, VOJ. 180
MAXIM, KAROL, ČAT. 127, 134
MENSÍK, ČAT. 198
MERE, STOT. 18
MÉZL, ONDREJ, GEN. 139-142
MICHAL, PAVEL, VOJ. † 145
MIŁEK (N. MILEK), BOLESŁAW, MJR. POLSKEJ ARMÁDY 68, 69
MINÁRIK, ANTON, ČAT. 199, 200
MIŠKOVIČ, ALOJZ, PROF. 90
MIŠKOVIČ, VOJTECH 90
MODLIĐÓWSKI, JÓZEF, KPT. POL. ARM. 80
MOJŽIŠ, VOJ. 164, 189
MOLČAN, FLORIÁN, DES. 179
MORDAWSKI, ZBIGNIEW 68
MOSCH, ANDREJ, RTK. 137
MOŚCICKI, IGNACY 51, 120, 121
MOTULA, LADISLAV, SLOB. 179
MRavec, AUGUSTÍN, POR. 131
MUDROCH, PAVEL, POR. 164, 184, 186, 187, 189

MURGAŠ, KAROL, NPOR. 51, 53, 127, 164, 189
MUSSOLINI, BENITO 54
MÜLLER, ANTONIN, ČAT. 101

NAĎO, RTK. 24
NEŠTIAK, AUGUSTÍN, NPOR. 147
NEURURER, KAROL, NPOR. 129, 133, 135, 137
NÁLEPKA, JÁN, POR. 10, 103, 111, 120, 126, 180
NEVRKLA, ANTON, NPOR. 142
NOSKOVIČ, RUDOLF, MJR. 73, 76
NOŠČÁK, JÁN, MJR. 13, 172
NOVÁK, JÁN, POR. 164, 184, 186, 187, 189
NOVOTNÝ, EMIL, MJR. 22, 24, 62

OBUCH, TEODOR, POR. 11, 130, 134, 136, 203, 207
ONDRUŠ 190
ONDRUŠEK, MATEJ, VOJ. 111, 126, 180
ORLICKÝ, DR. 190
OROL (OREL), JÁN, POR. 214, 215
ORT, JOZEF, ZVK. 149, 151
OSUSKÝ, ŠTEFAN 76
OTTO, PAUL, VON, GEN. WEHRMACHTU 136
OTTO, WALTER, PPLK. 136

PAGURKA, JÁN, VOJ. 52, 123
PALKECH, JÁN, POR. 123, 180
PALKOVIČ, MARTIN, MJR. 17, 18, 21
PANÍK, (PÁNIK), JOZEF, SLOB. 164, 180
PARČÁMI, NPOR. 20, 21, 24, 27, 40
PARDUBSKÝ, EDUARD, ZVK. 149, 151
PASTÍRIK, VOJ. 180
PATÁK, JÁN, RTM. 148, 150
PAVEL, MICHAL, VOJ. † 145
PAVLÍK, ČAT. 179
PAVLOVIČ, MARTIN, VOJ. 164, 187
PAVLAK, JÁN 90
PÁLENÍK, DES. 201

PÁNEK, JOSEF, PLK. 129
PEHA, POR. 205
PECHO, JÁN, NPOR. 130
PEJS, OLDŘICH 8, 49
PEKNIK, KAROL, MJR. 24, 25, 27
PERL, PPOR. 151
PETRIK, FRANTIŠEK, POR. 131
PETRUŠ, ONDREJ, VOJ. † 201
PICHEŇSKÝ, JOZEF, POR. 179
PILFOUSEK, RUDOLF, PPLK. 65
PIŁSUDSKI (N. PILSUDSKÝ), JÓZEF 49
PISARČÍK, GEJZA, SLOB. † 133, 134, 205
PIŠKO, ONDREJ, SLOB. 198
PLAKINGER, JÁN, STOT. 18
POKORNÝ, FRANTIŠEK, POR. 24
POLÍVKA, ČAT. 200
POLK, ELEMÉR, KPT. 93, 94
POLYÁK, DR. 95
PRCHALA, LEV, GEN. 50, 51
PROC, VOJ. 180
PROKOCHA, STOT. 24
PUCHÝ, POR. 125, 172
PULANICH, ANTON, GEN. 7, 17, 20, 27, 28, 31, 36, 77, 85, 89, 90, 95, 96, 98, 99, 127, 128, 133, 134, 153-156, 160, 165, 166, 184, 187, 189, 204

RABČAK, VOJ. 120
RADOMSKI, J. A. 89, 124
RAGO, ŠTEFAN, MJR. POLSKEJ ARM. 203
RAŠLA, ANTON 9
REHÁK, KONŠTANTÍN, ZVK. 150
REVÚČAN, JOZEF, ZVK. 150
RIBENTROP, JOACHIM, VON 53
ROOSEVELT (N. ROOSWELT), THEODOR 50
ROSENZWEIG, PAVEL, ŠKPT. 130
ROTH, PAVEL, RTK. 137
ROYKO, ŠTEFAN, ZVK. 151
RUMAN, AUREL, STOT. 145
RYBÁR, JÁN, SLOB. 179
RYDZ-ŠMIGŁY, EDWARD, MARŠAL 51, 60

RYLICH, FRANTIŠEK, D. Z. 149

SABÓ, MICHAL, RTK. 149

SAMSON, DES. 164, 189

SANIŃSKI, STANISŁAW, KPT. POL.ARM. 107

SAX, STOT. 113, 115

SEDLICKÝ (SEDLITZKÝ), KPT.

SEGEŠ, JOZEF, VOJ. 111, 126, 180

SEKÁČ, VOJ. 201

SCHLESINGER, POR. 214

SCHNEK, EDUARD, KPT. 130, 178

SCHOLTZ, NPOR. 135

SCHRETTER, PLK. WEHRMACHTU 48

SCHUBERT, GÜNTER 61

SCHULTZ, KAROL, POR. 150, 152, 166

SCHWARTZ (SCHVARTZ), ŠTEFAN, MJR. 13, 65, 172

SKŘEPEK, MJR. 24

SIMON, JOHN 52

SIROTKA, NPOR. 53

SIVÁK, RTK. 167

SLEGEL, POR. 17

SLIVKA, JÁN, VOJ. 66, 105

SOKOLSKÝ, ŠTEFAN, VOJ. 179

SOSNKOWSKI, KAZIMIERZ, GEN. 55

SOTÁK, JURAJ, VOJ. 101

STACHA, (N. STACHO), PAVEL, VOJ. † 159, 187

STANEK, JÁN, JURAJ, NPOR. 77, 98

STAŠÍK, JÁN, VOJ. 134

STAŠKO, MSGR. 76

STAVEN, ČAT. 44

STENZINGER (ŠTENCINGER), JÁN, MJR. 71, 72, 76, 146

STERŽIK, JÁN, VOJ. 127

STOJAN, FRANTIŠEK, MJR. 130, 149, 151, 166

STRAPÁK, MARTIN, STOT. 148, 190

STRAPÁK, KAROL, POR. 149

STRELEC, PAVEL 221

SÚDNY, BORIS 14

SVIEŽENÝ, ANTON, STOT. 117, 125

SVIETLIK, MSGR. 76

ŚWIĘTOCHOWSKI (N. CZĘSTOCHOWSKI), POR. POL-SKEJ ARM. 121, 224

SVITOK, VOJ. 186

SVÍČEK, VOJTECH, KPT. 77, 90, 95

SZATHMÁRY, LADISLAV, DR. 60, 121

SZITTYAI, MATEJ, POR. 130, 136

SZÖLÖSI, JÁN, RTK. 137

ŠALING, JÁN, POR. 200

ŠEVČÍK, STOT. 77

ŠIMKO, ANTON, RTK. 137

ŠIMKO (ŠINKO), ŠTEFAN, NPOR. 194, 195

ŠIMO, ALOIS, STOT. 40, 149, 151, 160, 166

ŠIMUNIČ, PAVEL 8

ŠIRICA, MICHAL, PPLK. 19, 101, 104, 113, 128, 146, 215

ŠIŠOVSKÝ, JURAJ, VOJ. 180

ŠKARKA, FRANTIŠEK, ŠKPT. 95

ŠMIGOVSKÝ 166

ŠMITH, VLADIMÍR, ŠKPT. 171

ŠTANCL (ŠTANCEL), JURAJ, RTK. 165, 190

ŠTEFÁNIK, MILAN, RASTISLAV, GEN. 171, 172

ŠTEFÁNIK, ŠTEFAN, POR. 194

ŠTENCINGER (POZRI STENZINGER)

ŠTEPÁNEK, VLADIMÍR (EMIL), POR. 130, 150, 166

ŠTĚPÁNEK, FRANTIŠEK, PRÁP. 141

ŠTÖGER, VOJTECH, ZVK. 149

ŠTRBA, PETER, VOJ. † 145

ŠTURDIK, RUDOLF, ZVK. 149

ŠŤASTNÝ, NPOR. 147

ŠUBA, JOZEF, ČAT. 197, 198

ŠUNIAR, POR. 215

ŠVASTA, ĽUDEVÍT, NPOR. 15

TAKÁČ, PAVEL, POR. 214

TALSÝ, VILIAM, MJR. 24-26, 29, 67, 72, 73

TISO, JOZEF, DR. 10, 23, 51, 53, 95, 98, 118, 131, 134, 135, 165, 166, 177, 179, 181, 189, 191

TLACH, JOZEF, MJR. 131, 135
TOMÍK, DES. 189
TOMŠA, VILIAM, VOJ. †
TOPOLSKÝ, (TOPOLSKÝ), PAVEL, STOT. 199, 201
TÓTH, (TOTH), ŠTEFAN, VOJ. 180
TRUSÍK, MJR. 24
TUKA, VOJTECH, DR. 172
TURANEC, JOZEF, PPLK. 23, 58, 75
TURÁNYI, ARPÁD, PPOR. 151
TURZÁK, STOT. 25, 29

UJLAKY, LUDOVÍT, ČAT. 197, 198
UHROVIČ, NPOR. 147, 148
URMINSKÝ, JÁN, NPOR. 150

VALACH, POR. 201
VALENT, ALOIS, POR. 147
VANČO, JÁN, KPT. 142
VANHARA, FRANTIŠEK, POR. 33
VARGA, ARPÁD, ČAT. 145
VARGA, LADISLAV, POR. 145
VARGOŠ, GUSTÁV, POR. 24
VÁCLAV, IMRICH, ŠKPT. (MJR.) 144, 146-149
VÁVRA, JÁN, VOJ. † 187
VELES, MICHAL, RTK. 137
VESELKA, MIKULÁŠ, ZVK. 151
VESELÝ, JÁN, MJR. 191, 192, 195, 196
VEVERKA, POR. 215
VICK, ANTON, MJR. 150, 158, 161, 162,
165-167
VYDRA (VIDRA) 62, 66
VIEST, RUDOLF, GEN. 9, 76
VIKTORÍN, RTK. 167
VINIČÁK, VOJ. 215
VINKLER, EDUARD, DES. 101
VOJTÁŠ, MATEJ, POR. 117
VOJTAŠŠÁK, JÁN, BISKUP 127, 133, 134
VOLÁRIK (VOLÁNIK), VOJ. 164, 189
VOLOVÁR (VOLOVAR), JÁN 101, 113
VOSÁTKO, LEOPOLD, NPOR. 147
VRANA, JOZEF, RTK. 137

WEBER, ANTON, ZVK. 150
WEISER, RICHARD, ŠKPT. 77, 95
WEMPEIT, SLOB. 179
WEYGAND, MAXIM, FRANC. GEN. 74
WICHTIL, PPLK. WEHRM. 94
WILDNER, KAROL, STOT. 201
WINKLER, EDUARD, DES. 113

ZAPLETAL, MJR. 151
ZAVORAL 76
ZÁLESKÝ, BOHUMIL, PPLK. 142
ZBOJNÍK, ŠTEFAN, DES. 179
ZHORELA, PAVEL, NPOR. 150
ZICHO, MATEJ, VOJ. 180
ZUZÁK, FRANTIŠEK, RTK. 150
ZVERIN, ONDREJ, MJR. 18, 104, 111, 113-
115, 126, 174, 178-180, 198, 209, 210,
212-215
ZVOLENSKÝ, VILIAM, ČAT. 164, 189

ŽAMBA, ONDREJ, RTK. 137
ŽÁK, JÁN, POR. 15, 24
ŽELINSKÝ, ŠTEFAN, NPOR. 141
ŽIŽKA, ŠTEFAN, NPOR. 150

Miestny register

- ADIDOVCE 72
ANDRZEJÓWKA (NESP. ANDREJOVKA, POLSKO) 71, 218
- BALIGRÓD (NESP. BALIGROD, POLSKO) 38, 41, 65, 67, 74, 110-113, 126, 223
BALNICA (ZANIKNUTÁ RUSÍNSKA OBEC, POLSKO) 108
BANSKÁ BYSTRICA 20-25, 28, 29, 57, 58, 66, 73, 75, 76, 93, 153, 166
BARDEJOV (ZAST. TIEŽ BARDIOV, BARDIOV) 16, 18, 42, 45, 57, 68, 71, 143, 144, 146, 153, 163, 218, 220
BARWINEK (POLSKO) 18, 59, 105
BECHEROV 120, 143, 145
BELÁ NAD CIROCHOU 45
BEREKSÉK (DNES ŠULEKOVO) 192
BERLIN (BERLÍN) 9, 17, 53, 63, 74
BERN 61
BERTOTOVCE 56
BESKO (POLSKO) 195
BETLIAR 130
BIAŁA WODA (NESP. BIAŁA WODA, ZANIKNUTÁ OSADA V PIENINÁCH PRI SZCZAWNICI, DNES REZERVÁCIA) 36, 39, 42, 80-83, 156
BIAŁKA TATRZAŃSKA (NESP. BIAŁKA, POLSKO) 31-34, 36, 78
BIAŁY DUNAJEC (BIELY DUNAJEC, POLSKO) 36, 84, 156
BIELICZNA (POLSKO) 58
BIDOVCE 142
BIJACOVCE 133
BLATNÉ REVIŠTIA (POZRI REVIŠTE)
BOCZÓW (NESP. BOCZOW, DNES M.Č. OBCE ZABRZEŻ) 158, 186, 205
- BOGDANOVCE (DNES ŠARIŠSKÉ BOHDANOVCE) 130
BOROV 70, 175, 197
BOŠANY 24
BRATISLAVA 22, 23, 27, 39, 45, 51, 60, 63, 72, 73, 117, 129, 133, 139, 147, 148, 151, 152, 166, 172, 191, 193, 194, 196
BREKOV 46, 72, 73, 114
BREZNICA 46, 52, 68,
BREZNO NAD HRONOM (DNES BREZNO) 19, 22, 24
BREZOVICA NAD TORYSOU 66, 69, 73, 153, 162
BRODNICA (NEM. STRASSBURG, POLSKO) 59
BRODSKÉ 20
BROMBERG (POZRI BYDGOSZCZ)
BRUSNICA 68
BRNO 23, 61
BUDAPEŠŤ 50, 53, 54, 59, 61, 63, 74, 178
BUKOWINA TATRZAŃSKA (NESP. BUKOVINA, POLSKO) 69
BUKOWSKO (POLSKO) 111, 112, 180
BYDGOSZCZ (NESP. BYDGOŠČ, NEM. BROMBERG, POLSKO) 50, 61
BYSTRE (POLSKO) 110
- CABOV 76
CIGELKA 33, 68, 120, 143, 144, 224
CIGLA 55
CISNA (NESP. CZISNA, CISZNA, POLSKO) 32, 38, 64, 65, 67, 74, 110, 223, 224
CISOWIEC (POLSKO) 112
CZARNA GÓRA (BYV. SPIŠSKÁ OBEC ČIERNÁ HORA, DNES POLSKO) 71, 78
CZARNA WODA (ZANIKNUTÁ OSADA V PIENINÁCH) 80

CZARNY DUNAJEC (ČIERNY DUNAJEC, POLSKO) 31
CZEREMCHA (POLSKO) 10, 14, 32, 33, 36-38,
44, 45, 49, 70, 71, 102-107, 111, 120,
122, 123, 180, 209-215, 224
CZĘSTOCHOWA (ČENSTOCHOVÁ, POLSKO) 50, 52
CZORSZTYN (NESP. CZORSTYN, CZORSTYN, POLSKO)
36, 37, 39, 42, 47, 48, 79, 81, 83, 155-
157, 185, 224
CZYSTOGARB (TIEŽ CZYSTOHRB, POLSKO) 58
CZYSTOWA (POLSKO) 35

ČABALOVCE 181
ČADCA 132
ČAKLOV 45
ČEMERNÉ 56, 71, 87, 173, 197
ČERTIŽNÉ 36, 37, 180, 102-107, 120, 121,
123, 124, 197, 210, 212-215
ČERVENÝ KLÁŠTOR 71
ČUKALOVCE 41

DANZIG (POZRI GDAŇSK)
DEVÍNSKA NOVÁ VES 20
DĘBNO (NESP. DEMBNO, POLSKO) 34-36, 39,
82, 83, 156, 157, 205
DIMBURK (DNES SUCHOHRAD) 20
DOBŘÁ (PRI SLOVENSKEJ KAJNI) 71
DOBŠINÁ 130
DOLHOŇA (DNES DLHOŇA) 143
DOLNÝ KUBÍN 17, 18, 153, 166
DOMAŇOVCE 56, 57, 64, 66, 162, 163
DRIENOV 130
DUBNE (NESP. DUBNÉ, POLSKO) 33, 41, 120,
144, 145
DUKLA (POLSKO) 59, 74, 102
DUPLÍN 108
DUSZATYN (POLSKO) 109
DŮBRAVKA 20

ĎURĎOŠ 46
ĎURKOVÁ 39

FILICE 51
FOLVARK (TIEŽ FOLWARK, DNES STRÁŇANY) 42,
71
FRANCOVCE (GIRALTOVCE) 199
FRIČKA 143
FRIČOVCE 56
FRYDMAN (BYV. SPIŠSKÁ OBEC FRIDMAN, DNES
POLSKO) 71
FULANKA (DNES FULIANKA) 51

GABOLTOV 144
GAJARY 20
GAJDOŠ 177, 178
GÁNOVCE 51, 84, 87, 165, 189
GDAŇSK (POLSKO) 53, 117
GERGELAK (DNES GREGOROVCE) 75
GIRALTOVCE 52, 65, 101, 103, 118, 197,
199, 212, 215
GORLICE (POLSKO) 16, 42, 68, 79
GRAB (POLSKO) 38, 48, 105, 225
GRON (POLSKO) 84
GRONKÓW (NESP. GRONKOW, POLSKO) 83
GRUZIĄDZ (NESP. GRUDSIADZ, POLSKO) 50
GRYWAŁD (NESP. GRYWALD, POLSKO) 82, 155,
224

HABURA 70, 102, 104, 106, 107, 121, 180
HAJTOVKA 52, 123
HAŁUSZOWA (NESP. HALUSZOVA, HALUŠOVÁ,
POLSKO) 32, 36, 155, 156
HANISKA 45
HANKOVCE (HUMENNÉ) 46, 173, 200
HANUŠOVCE 45, 46, 60, 162, 163, 173,
197, 217
HARKŁOWA (NESP. HARKLOW, POLSKO) 35, 42,
205
HAVAJ 52, 107
HELSINKY (FÍNSKO) 54
HENCOVCE 175
HENDRICHOVCE 56
HOBGART (DNES CHMELNICA) 162, 188

- HOCHŠTETNO (DNES VYSOKÁ PRI MORAVE) 20
HOLIČ 20
HRABSKÉ 144
HRABUŠICE 70
HRUŠOV (PRI TREBIŠOVE) 201
HUCZWICZE (ZANIKNUTÁ OBEC, POLSKO) 65, 66, 111
HUDCOVCE 47
HUMENNÉ 19, 41-43, 45, 46, 53, 69, 70, 73, 75, 104, 105, 114, 121-123, 142, 173, 179, 194, 195, 225
HUMENSKÝ ROKYTOV (DNES ROKYTOV PRI HUMENNOM) 114
HUTKA 55
- CHELMNO (POLSKO) 50
CHLMEC 73
CHMINIANSKA NOVÁ VES 56
- ILAVA 73
IŇAČOVCE 178
IŽBA (POLSKO) 58, 144
- JABLONKI (POLSKO) 74, 110
JABLOŇ 113, 114, 181
JABLONKA (BÝV. ORAVSKÁ OBEC JABLONKA, DNES POLSKO) 76, 103, 180
JAMNE (NESP. JAMNÉ, POLSKO) 38, 84, 157
JAMNÍK 57, 64
JASENOV (HUMENNÉ) 73
JASŁO (NESP. JASŁO, POLSKO) 47, 79, 103, 224
JASTRABIE (ŠARIŠSKÉ) 39
JAŚLISKA (NESP. JAŚLISKÁ, POLSKO) 18, 32, 33, 38, 64, 108, 224
JASZCZURÓWKA (DNES M. Č. ZAKOPANÉHO, POLSKO) 34
JAVORINA (POL. JAWORZYNA, SPIŠSKÁ OBEC, V R. 1938-1939 NAKRÁTKO PRIČLENENÁ K POLSKU) 31, 53, 56, 69-71, 78, 80, 96, 98, 117-119, 132, 133, 154, 183, 184, 203, 204, 207
JAVORIV (UKRAJINA) 72
- JAWORKI (M. Č. SZCZAWNICE, POLSKO) 39, 42, 79, 80, 82, 83
JAWORNIK (NESP. JAVORNÍK, POLSKO) 58, 174
JOVSA 177, 178
JURGÓW (NESP. JURGOW, BÝV. SPIŠSKÁ OBEC JURGOV, DNES POLSKO) 31, 34, 35, 56, 69, 70, 71, 78, 81, 83, 89, 90, 98, 133, 154, 204
- KACWIN (BÝV. SPIŠSKÁ OBEC KACVÍN, DNES POLSKO) 79
KACHOVKA (UKRAJINA) 24
KALENBERG (TIEŽ KAHLNBERG, KALENBERK, NESP. KALENBURK, NESKÔR LYSÁ NAD DUNAJCOM, DNES M.Č. SPIŠSKEJ STAREJ VSI) 32, 36, 48, 79, 81, 83, 155, 156, 162
KALINOV (POZRI TIEŽ VYŠNÝ K.) 56, 103, 175, 180, 195, 196
KALISZ (POLSKO) 50
KALNICA (POLSKO) 38, 65, 110, 223
KAMENICA NAD CIROCHOU 20, 46, 53, 72, 73, 123, 179
KAMIENICA (TIEŽ NESP. KAMENICA, POLSKO) 48, 84-86, 133, 159-162, 187, 188, 206, 225
KAMIONKA (ZANIKNUTÁ OBEC, POLSKO) 65, 81
KAPUŠANY 45-47, 70, 133, 179, 193, 197, 199
KARLIKÓW (NESP. KARLIKOV, POLSKO) 111, 112, 126, 180
KARLOVA VES 20
KATOWICE (POLSKO) 54
KECEROVSKÉ PEKLANY 142
KELEMEŠ (DNES ĽUBOTICE) 51
KEŽMAROK 86, 89, 97, 127, 153, 154, 164, 184, 189
KIELCE (POLSKO) 50, 59, 63
KIELCZAWA (POLSKO) 65
KLADZANY 45
KLUKNAVA 35, 60
KLUSZKOWCE (NESP. KLUSZKOWCZE, KLUSZKOWCE, POLSKO) 19, 36, 42, 48, 69, 81, 82, 156, 161, 188

KLUŠOV 143
KŁODNE (NESP. KŁODNÉ, POLSKO) 83, 84, 157
KNURÓW (NESP. KNUROW, POLSKO) 37, 82, 156, 157, 185, 205
KOBLENZ (NEMECKO) 63
KOCHANOVCE 20
KOLBACHY (DNES STUDENEC) 133
KOLČOV 76
KOLÍN (KÖLN, NEMECKO) 63
KOMAŃCZA (NESP. KOMANCZA, POLSKO) 38, 41, 45, 47, 58, 59, 62, 64, 65, 66, 108, 112, 125, 173, 174, 180, 223, 225
KOMJATICE 152
KONIECZNA (NESP. KONEČNÁ, POLSKO) 71, 144
KOPČANY 20
KORBIEŁÓW (POLSKO) 27
KORČAVA (DNES KRČAVA) 177
KORYTNÉ (LEVOČA) 56
KOŠICE 34, 48, 152
KOŠKOVCE 52, 104, 121, 173
KRAJNÁ BYSTRÁ 103
KRAJNÁ POLANA 18, 68, 102, 103, 107, 212, 224
KRAKÓW (NESP. KRAKOW, SLOV. KRAKOV, POLSKO) 11, 27, 38, 49, 59, 206, 218, 223
KRÁSNY BROD (MEDZILABORCE) 45, 47, 107, 108
KREMNICA 10, 75
KREMPACHY (BÝV. SPIŠSKÁ OBEC KREMPACHY, POLSKO) 218
KREMPNA 68
KRIVANY (KRIVIANY) 73
KROSNO (POLSKO) 46, 52, 67, 72, 74, 224, 226
KROŚCIENKO NAD DUNAJCEM (NESP. KROSCIENKO, KROSCIENKO, POLSKO) 30, 39, 47, 48, 69, 79, 81, 85, 86, 155, 157, 161, 188, 224, 225
KRÓLIK WOŁÓWSKI (DNES M.Č. OBCE KRÓLIK POLSKI, POLSKO) 64, 65
KRÓLÓWKI (NESP. KRÓLÓWKA, POLSKO) 84, 206, 225
KROŚNICA (NESP. KROZNICZA, KROSNIKA, POLSKO) 82, 83, 224
KRYNICA (POLSKO) 47, 58, 218
KRYNICA ZDRÓJ (POLSKO) 32, 223-225
KUBACHY (DNES SPIŠSKÉ BYSTRÉ) 70
KUČÍN 45
KULASZNE (KROSNO, POLSKO) 38, 41, 47, 65, 225
KULM (POZRI CHELMNO)
KUROV 144
KUTNO (POLSKO) 64, 72
KÚTY 20
LADOMÍROVÁ 52, 74
LE HAVRE (FRANCÚZSKO) 55
LEGNAVA 33, 219
LECHNICA 80, 81
LELUCHÓW (NESP. LELUCHOV, POLSKO) 33, 40, 71
LENARTOV 143
LEOPOLDOV 23, 24, 192
LESKO (DO R. 1931 LISKO, POLSKO) 74
LEVICE 152
LEVOČA 28, 29, 67, 69, 70, 71, 80, 96, 97, 129-133, 135, 136, 153, 154, 163, 183, 184, 203
LIPIANY (DNES LIPANY) 68, 69, 141
LIPNÍKY 51, 197
LIPOWIEC (NESP. LIPOWEC, OBL. KROSNA, POLSKO) 68, 125
LIPTOVSKÁ ŠTIAVNICA 117
LIPTOVSKÝ SVÄTÝ MIKULÁŠ 22, 193
LISKO (POZRI LESKO)
LISZNA (ZANIKNUTÁ OBEC, POLSKO) 74, 110
LONDÝN 59, 60, 63, 76
LUBLIN (POLSKO) 54, 60, 63
LYON (FRANCÚZSKO) 61
LYSÁ NAD DUNAJCOM (POZRI KALENBERG)
ĽUBICA 66, 203
ĽUBIETOVÁ 18
ĽUBIŠA 73, 173, 194-196
ĽUBOTÍN 56, 57, 67, 69, 143, 146, 162

ĽVOV (NESP. LWOW, POL. LWÓW, UKR. LVIV, UKRAJINA) 37, 38, 55, 58, 72, 226
ŁAPSZANKA (LAPŠANKA, BÝV. SPIŠSKÁ OBEC, DNES POLSKO) 154
ŁAPSZE NIŻNE (NESP. NIŻNÁ LAPSZA, BÝV. SPIŠSKÁ OBEC NIŻNÉ LAPŠE, DNES POLSKO) 79
ŁAPSZE WYŻNE (BÝV. SPIŠ. OBEC VYŠNÉ LAPŠE) 82
ŁÓDŹ (NESP. LÓDZ, POLSKO) 59, 63
ŁUG (DNES Č. OBCE ZDYNIA, POLSKO) 58
ŁUPKÓW (NESP. LUPKOV, LUPKOW, POLSKO) 31, 38, 43, 59, 62, 64, 68, 70, 71, 103, 104, 112, 113, 119, 121, 125, 180, 223-225

MAJEROVCE 45
MAJDAN 67
MAKOVCE 107
MALCOV 144
MALÉ LEVÁRY 20
MALÉ ZALUŽICE (POZRI TIEŽ ZALUŽICE) 113, 114
MALÝ LIPNÍK 30, 163, 217-220
MALÝ SULÍN 219, 220
MANIOWY (NESP. MANIOW, MANIOVY, POLSKO) 36, 39, 67, 82, 110, 112, 155-157, 185
MARGECANY 194
MARKUŠOVCE 56
MARZAŁEK (POLSKO) 83, 155-157
MARTIN (POZRI TURČIANSKY SVÄTÝ MARTIN)
MATIAŠOVCE 154, 155
MATOVCE 199
MEDZIBRODIE 217
MEDZILABORCE 7, 19, 21, 33, 38, 41, 45, 55, 56, 62, 64, 66, 68, 70, 88, 102, 104, 107, 109, 112, 121, 124-127, 175, 195, 197-199, 201, 214, 223
MEGEŠ (DNES MEDZIANKY) 46
MCHAWA (POLSKO) 112
MICHALOVCE 24, 101, 113-115, 130, 173, 177, 179, 181, 197, 198, 201
MIKÓW (NESP. MIKOW, POLSKO) 109
MILBACH (DNES MLYNICA) 189
MILIK (POLSKO) 33, 38, 43, 145

MIŇOVCE 68
MIŠKOVEC (MISKÓLC, MAĎARSKO) 21
MNICHOV (MÜNCHEN, NEMECKO) 25
MNIŠEK NAD POPRADOM 71, 217, 218
MOCHNACZKA (WYŻNA-NIŻNA, POLSKO) 58
MORAVANY 114
MORAVSKÉ LIESKOVÉ 20
MORAVSKÝ SVÄTÝ JÁN 20
MOSEL (FRANCÚZSKO) 54
MOSKVA 15, 16, 51, 55, 63, 72, 74
MUSZYNA (POLSKO) 32, 38, 43, 56, 67, 121, 144, 218-221, 224
MUSZYŇKA (POLSKO) 37, 41, 71, 144
MYJAVA 20

NA RZEKE (POZRI RZEKA)
NACINA VES 46, 76, 114
NEMCOVCE 45
NEMEŠANY 56
NEDECVÁR (Z MAĎ. NEDECZWAR – NEDECKÝ ZÁMOK, RESP. NEDECA – ZÁMOK, BÝVALÁ SPIŠ. OBEC, DNES POLSKO) 32, 79, 80, 82, 98
NIEDZICA (BÝV. SPIŠSKÁ OBEC NEDECA, DNES POLSKO) 71, 79
NITRA 24, 153, 166, 169, 173-175, 183
NIŻNÁ ČABINÁ (DNES ČABINY) 52, 173
NIŻNÁ JABLONKA 112
NIŻNÁ POLIANKA (TIEŽ N. POLANKA, N. POLANKA, BARDEJOV) 53, 71, 102, 143
NIŻNÁ RADVAŇ 19
NIŻNÁ SLANÁ 130
NIŻNÉ LAPŠE (POZRI ŁAPSZE NIŻNE)
NIŻNÝ HRABOVEC 45, 114
NIŻNÝ HRUŠOV 70, 175
NIŻNÝ KOMÁRNIK (NESP. KOMARNIK) 103, 224
NIŻNÝ MIROŠOV 102
NIŻNÝ ORLIK 55, 102
NIŻNÝ SVIDNÍK (POZRI TIEŽ SVIDNÍK) 46, 52, 66, 102, 107
NIŻNÝ ŠEBEŠ (DNES NIŻNÁ ŠEBASTOVÁ, M. Č. PREŠOVA) 24, 43, 122, 162, 173

NÍŽNÝ TVAROŽEC 144
NOVÁ KELČA 175
NOVÝ SMOKOVEC 166
NOWA BIAŁA (NESP. NOVÁ BIALA, N. BIALKA, BYV. SPIŠSKÁ OBEC NOVÁ BELÁ, DNES POLSKO) 34, 35, 39, 71, 82, 83, 98, 157, 205
NOWY SĄCZ (NESP. NOWY SZACZ, NOWY SACZ, POLSKO) 18, 32, 35, 42, 44, 79, 206, 224, 225
NOWY TARG (POLSKO) 30, 31, 33, 35, 48, 78-81, 117, 154
ŃAGOV 70, 108

OBIDZA 224
OBRUČNÉ 41
ODORIN 56
OCHOTNICA (NESP. OCHOTNICZA, POLSKO) 35-38, 40, 42, 43, 45, 82-85, 133, 134, 156, 157, 159, 161, 185-187, 203, 205, 207
OLČVÁR (DNES KOŠICKÉ OLŠANY) 142
OLCHOWIEC (POLSKO) 106
OLŠINKOV 56, 112
ORLOV 39, 64, 69, 143, 161, 162, 188
OSŁAWICA (POLSKO) 112, 125
OSTROVIANY (DNES OSTROVANY) 123
OŽENNA (NESP. OŽENA, OZENA, POLSKO) 53, 105, 143-145

PALOTA 52, 56, 57, 61, 62, 71, 174, 175, 180, 200, 201
PARÍŽ 51, 54, 57, 118
PAVLOVCE NAD UHOM 177, 178
PČOLINÉ 41
PETEJOVCE (DNES M. Č. TURIAN NAD ONDAVOU) 175
PETROVÁ (BARDEJOV) 144
PEZINOK 148
PIEŠŤANY 9, 17, 152
PIOTRKÓW TRIBUNALSKI (NESP. PJOTRKOV, POLSKO) 50
PIWNICZNA (NESP. PIVNICZNA, POLSKO) 18, 47, 78, 217, 219-221, 224

PLAVEČ 39, 57, 67, 69, 143, 162
PLAVNICA 162, 163
PŁONNA (NESP. PLONNA, POLSKO) 111, 112, 180
PODČIČVA 45, 66
PODOLÍNEC 18, 64, 73, 132, 162, 188
PODSPADY (BYV. SPIŠSKÁ OBEC PODSPADY, DNES POLSKO) 31, 34, 78-82, 133, 204
POLANY SUROWICZNA (NESP. POLANA SMOVICZNA, POLSKO) 38
POLANA NIŽNA (POLSKO) 103, 104
POPRAĐ 24, 47, 64, 70, 72, 73, 89, 98, 130-132, 134, 162-165, 183, 189, 190
PORONIN (POLSKO) 34, 36, 82, 154
POSADA JAŠLISKA (POLSKO) 38
POSTUPIM (POTSDAM, NEMECKO) 25
POŠA 175
POWRÓZNIK (NESP. POWROSZNIK, POLSKO) 43, 44
PRAHA 30, 61
PREŁUKI (NESP. PRELUKY, POLSKO) 109, 200
PREŠOV 16-21, 39, 43, 46, 48, 55, 56, 64, 70, 71, 78, 105, 119, 122-124, 127, 128, 131, 139, 140, 146, 153, 163, 173, 179, 196, 199, 225
PRÍKRA 103, 106, 143, 209, 210, 212-215
PRÍSLOP 27, 38, 81
PRZEMYSŁ (N. PRZEMYSŁ, PŘEMYSL, POLSKO) 27, 38, 223
PRZEMYSZÓW (NESP. PRZEMYSZOW, POLSKO) 58
PRZYBYSZÓW (NESP. PRYBYSOV, POLSKO) 58, 65, 66, 111, 174, 180
PTIČIE 73
PUŁTUSK (NESP. PULTUSK, POLSKO) 59

RABE (POLSKO) 38, 65, 66, 67, 70, 110, 113
RAČIŠTORF (DNES RAČA, M. Č. BRATISLAVY) 196
RADOM (POLSKO) 63, 72
RADOSZYCE (POLSKO) 112, 125, 225
RAJEC 93
RAJSKIE (POLSKO) 72
RANKOVCE 178
REMETSKE HÁMRY (DNES REMETSKE HÁMRE) 178

REVIŠTE 178
REVÚCA 130
RÍM 55, 93
ROKYTOVCE 107, 201
ROVNÉ 52
ROZHANOVCE 195
ROZSTAJNE (NESP. ROZTAJNÉ, POLSKO) 58
ROZTOKI DOLNE (POLSKO) 112
ROZTOKY 143
RÓŽAŇ (NESP. ROZANY, POLSKO) 39
RUSKÁ NOVÁ VES 173
RUSKINOVCE 66
RUŽOMBEROK 19, 20, 24, 25, 135, 151
RYMANÓW (NESP. RYMANOV, POLSKO) 38, 47, 225, 226
RYTRO (POLSKO) 78
RZEPEDŹ (NESP. RZEPEDZ, POLSKO) 39, 65, 66, 174
RZEPISKA (NESP. RZEPISKO, BYV. SPIŠSKÁ OBEC REPISKO, RESP. REPISKÁ, DNES POLSKO) 41, 63, 78
RZESZÓW (NESP. RZESOW, RZESZOV, POLSKO) 41, 63, 107
RZEKA (NESP. NA RZECE, POLSKO) 40, 42, 44, 83, 84, 133, 157-159, 186, 205, 225

SABINOV 46, 47, 66, 123, 133, 146, 153, 162, 163
SAČUROV 70, 76
SAMBOR (DNES SAMBIR, UKRAJINA) 72
SANDOMIERZ (POLSKO) 63, 64
SANOK 38, 39, 45, 62, 65, 67, 72, 74, 79, 126, 174, 180, 223, 224, 226
SEČOVCE 72, 113, 114
SEDLISKÁ 45
SENICA 148, 152
SEREĎ 192
SIERADZ (POLSKO) 50
SKALICA 20
SKALKÁ (PRI TRENCĪNE) 96
SKELEV (UKRAJINA) 38

SKWIRTNE (POLSKO) 58
SLOVENSKÁ KAJŇA 71
SLOVENSKÁ VES 154, 155, 184
SLOVENSKÉ RASLAVICE (DNES RASLAVICE) 66, 71, 146
SLOVENSKÝ ŽIPOV (DNES ŽIPOV) 199
SMERDŽONKA (DNES OSADA ČERVENÉHO KLÁŠTORA) 154, 161
SMIŽANY 10, 45, 66, 67, 70, 153, 154
SMOLNIK (NESP. SMOLNÍK, POLSKO) 38, 65, 66, 103, 109, 110, 112, 125
SNAKOV 143
SNINA 34, 41, 43, 46, 49, 64, 113, 114, 122, 130, 142
SOBRANCE 177
SOLINKA (POLSKO) 110
SOLIVAR 55, 56, 173
SOL 45, 173
SPA (BELGICKO) 10, 119
SPIŠSKÁ BELÁ 18, 19, 31, 80, 83, 96, 97, 132, 154, 160, 184
SPIŠSKÁ KAPITULA 133
SPIŠSKÁ NOVÁ VES 7, 18, 19, 21, 22, 24, 25, 29, 56, 60, 66, 69, 71, 77, 78, 80, 83, 87, 88, 96, 97, 119, 139, 141, 153, 183, 184
SPIŠSKÁ SOBOTA 189
SPIŠSKÁ STARÁ VES 18, 32, 42, 43, 48, 59, 66, 69, 81, 83-87, 97, 98, 154, 155-157, 160, 162, 184, 188
SPIŠSKÉ HANUŠOVCE 31, 54, 184
SPIŠSKÉ PODHRADIE 28, 30, 39, 56, 57, 69, 89, 127, 133, 153, 154, 162, 194, 195
SPIŠSKÉ VLACHY 57
SPIŠSKÝ HRUŠOV 57
SPIŠSKÝ ŠTIAVNIK 70
SROMOVCE WYŹNE (POLSKO) 185
STAKČIN 41, 43, 45, 49, 122, 142, 177
STARÁ LUBOVŇA 18, 47, 132, 133, 161, 162, 188, 219, 220, 223
STARÁ TURÁ 20

STARINA 34, 218, 219
STARY SĄCZ (NESP. STARY SACZ, POLSKO) 32,
47, 186, 224, 225
STEBNICKA HUTA 143
STĘŻNICA (NESP. STEZNICA, POLSKO) 110, 112
STRASSBURG (POZRI BRODNICA)
STRĄŽSKÉ 179
STROPKOV 18, 49, 57, 58, 68, 71, 105-107,
122, 199, 214
SULÍN (POZRI VEĽKÝ A MALÝ SULÍN)
SVERŽOV 144
SVIDNÍK (POZRI TIEŽ VYŠNÝ A NIŽNÝ) 74
SZAFLARY (POLSKO) 36, 39, 82
SZCZAWNE (NESP. SCZAWNE, SCZAVNA, POLSKO)
38, 41, 47, 58, 62, 64-66, 70, 125, 174,
180, 225
SZCZAWNICZA (PŮVODNE NIŻNA – WYŻNA, NESP.
SZCIAVNICA, POLSKO) 36, 39, 80, 81, 155,
156
SZCZERBANÓWKA (ZANIKNUTÁ OBEC, POLSKO) 110
SZLACHTOWA (SZLACHTOVÁ, DNES M. Č. SCZAWNICE,
POLSKO) 36, 80-83, 155, 156
SZLEMBARK (POLSKO) 48, 82, 185, 156, 157,
160

ŠALGOČKA 192
ŠARBOV 68, 143
ŠARIŠSKÉ DRAVCE 73
ŠARIŠSKÉ LÚKY 51
ŠARLUŽKY-KAJSA (DNES LUŽIANKY) 71
ŠIROKÉ 56
ŠTERKOVCE (DNES M. Č. OBCE ČABALOVCE) 70,
108, 112, 181
ŠTOKHOLM 55
ŠTRASBURG (STRASSBURK, FRANCÚZSKO) 51
ŠTRBA 71, 73

TARNOV 71, 143, 144, 146
TATRANSKÉ MATLIARE 70
TELEPOVCE 41, 71, 102, 103, 110, 112,
130, 180

TELGÁRT 58
TERŇA 146
TIBAVA 177
TOMASZÓW (POLSKO) 59
TOPOLČANY 177
TOPOLOVKA 47
TORUŇ (POLSKO) 59
TORYSA 73
TOVARNÉ 47
TREBIŠOV 101, 102, 113, 114, 173, 179,
197
TRENČÍN 18, 20-24, 77, 78, 93-97, 151,
152, 198-199
TRNAVA 14, 17, 19, 20, 24, 129, 147, 151-
153, 165, 167, 183, 184, 190
TRONGELARD (ŠVÉDSKO) 55
TRSTENÁ 22, 76, 183
TRYBSZ (BÝV. SPIŠSKÁ OBEC TRIBŠ, DNES POLSKO)
71
TURANY NAD ONDAVOU (ZAST. TURIANY N. O.) 68,
75, 201
TURČIANSKY SVÄTÝ MARTIN (DNES MARTIN) 17-
19, 21, 22, 28, 31, 35, 75, 194
TURZAŇSK (NESP. TURZAŇSK, TURZANSK, POLSKO)
11, 65, 66, 110, 125, 174, 200
TYLAWA (NESP. TYLAVA, POLSKO) 59, 61, 68
TYLICZ (POLSKO) 41, 44, 47, 58, 121, 143-
145, 225
TYLKA (POLSKO) 39, 81
TYLMANOWA (POLSKO) 47, 225
TYMBARK (POLSKO) 44, 45, 47, 48, 84, 133,
159, 206

UDAVSKÉ 73, 104, 114, 121
UHORSKÁ VES (DNES ZÁHORSKÁ VES) 20
UHORSKÉ RASLAVICE (DNES RASLAVICE) 146
UJLAK (DNES VEĽKÉ ZÁLUŽIE) 183
USTRZYK (NESP. USZTRYK, POLSKO) 37, 62, 82,
156, 157
UŽHOROD (UKRAJINA) 48

VECSÉS (MAĎARSKO) 129
 VEĽKÝJ BEREZNYJ (UKRAJINA) 41
 VEĽKÁ (PRI POPRADE) 189, 190
 VEĽKÁ DOMAŠA 71
 VEĽKÁ LOMNICA 189
 VEĽKÁ POLANA 34
 VEĽKÉ KAPUŠANY 27
 VEĽKÉ ZALUŽICE (POZRI TIEŽ ZALUŽICE) 113, 114
 VEĽKÝ LIPNÍK 81
 VEĽKÝ SLAVKOV 72, 164, 165
 VEĽKÝ SULÍN 217, 218, 220, 221
 VEĽKÝ ŠARIŠ 69, 133
 VERA CRUZ (MEXIKO) 55
 VIEDEŇ (POZRI WIEN)
 VINNÉ 76
 VÍŤAZ (ZAST. VÝTEŽ) 35
 VONDRIŠEL (DNES NÁLEPKOVO) 130, 141
 VRANOV NAD TOPLOU 7, 19, 45, 47, 56, 70,
 71, 87, 173, 175, 195, 201, 202
 VRANOVSKÉ DLHÉ (DNES M. Č. VRANOVA N. T.)
 173, 200
 VRBOVCE 20
 VYDRAŇ 102, 173-175, 180
 VYLÁGY (NESP. VILÁGY, DNES SVETLICE) 102,
 108, 109, 112, 180
 VYŠNÁ JABLONKA 109, 112
 VYŠNÁ RADVAŇ (DNES RADVAŇ NAD LABORCOM)
 104, 173
 VYŠNÁ RYBNICA 177
 VYŠNÝ HRUŠOV 73
 VYŠNÝ KALINOV (DNES KALINOV, POZRI TIEŽ
 KALINOV) 200
 VYŠNÝ KOMÁRNIK 34, 103, 119-121, 143,
 212
 VYŠNÝ ORLÍK 41
 VYŠNÝ SVIDNÍK (POZRI TIEŽ SVIDNÍK) 68, 104,
 107, 108, 209
 VYŠNÝ TVAROŽEC 120
 VÝRAVA 66, 108, 112
 WARSZAWA (VARŠAVA) 50, 53, 54, 60, 61,
 63, 88
 WIELUŃ (NESP. WIELUN, POLSKO) 50
 WIEN (VIEDEŇ) 50, 52-54, 59, 61, 63, 64,
 66
 WIERCHOMIA WIELKA (POLSKO) 225
 WILSZNIA (ZANIKNUTÁ OBEC V POLSKU) 106
 WIŚŁOK WIELKI (NESP. WIŚŁOK WIELKY, WIELKI,
 POLSKO) 38, 39, 41, 56, 59, 63, 180
 WIŚŁOCZEK (NESP. VISZLOCZEK, KROSNO, POLSKO)
 38
 WOJKOWA (POLSKO) 145
 WOLA MICHOWA (NESP. WOLA MICHOWA, POLSKO)
 68, 70, 109, 110, 112
 WOLA NIŻNA (POLSKO) 70, 225
 WOLA PIOTROWA (POLSKO) 70
 WROCLAW 88
 WYSOCZANY (POLSKO) 62
 WYSOWA (DNES WYSOWA ZDRÓJ, POLSKO) 58,
 69, 225
 WYSZOWATKA (NESP. WISZOWADKA, POLSKO) 48,
 143, 225
 ZABRZEŹ (NESP. ZABRZEZ, ZABRZEC, POLSKO) 40,
 43, 44, 48, 83-85, 157, 158, 160, 161,
 186, 188, 225
 ZAKOPANE (ZAKOPANÉ, POLSKO) 46, 65, 69, 70,
 78, 87-89, 98, 127, 162-165
 ZALESIE (N. ZÁLESIE, N. SAČZ, POLSKO) 45, 48,
 84, 85, 159, 160, 162, 188
 ZALUŽICE (POZRI TIEŽ MALÉ A VEĽKÉ Z.) 181
 ZAGÓRZ (NESP. ZAGORZ, POLSKO) 39
 ZÁVADKA (MICHALOVCE) 47, 177, 178
 ZÁVODIE 217
 ZBEHY 173
 ZBLUDZA (POLSKO) 48, 84-86, 160, 161,
 188
 ZBOROV 143, 144, 146
 ZBUDSKÝ BRESTOV (DNES BRESTOV NAD LABORCOM)
 173

ZBUDSKÝ ROKYTOV (DNES ROKYTOV PRI HUMENNOM)

113

ZDYNIA (POLSKO) 35, 68

ZLATÉ MORAVCE 24, 194

ZUBEŇSKO (ZANIKNUTÁ OBEC, POLSKO) 66, 108,
109, 113

ZUBNÉ 72

ZVALA 102

ZVOLEN 20, 24, 75, 173

ZWOLEŃ (NESP. ZVOLEN, POLSKO) 63

ZYNDRANOWA (NESP. ZYNDRANOVÁ, POLSKO) 106

ŻEGIESTÓW (NESP. ŻEGIESTOW, POLSKO) 30,
217-219

ŻEGIESTÓW-ZDRÓJ (POLSKO) 38, 218

ŻERNICA NIŻNA (ZANIKNUTÁ OBEC V POLSKU) 112

ŻERNICA WYŻNA (ZANIKNUTÁ OBEC V POLSKU)
112

ŻYDOWSKIE (NESP. ŽIDOVSKÉ, POLSKO) 225

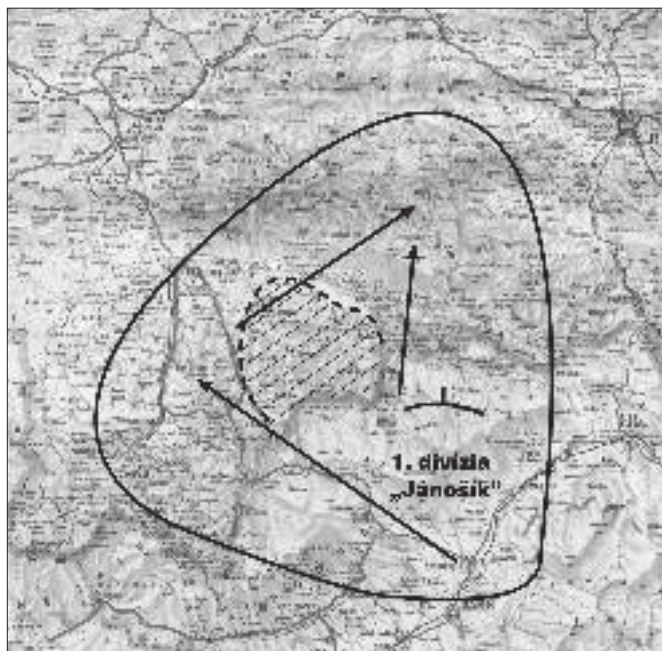
ŽALOBÍN 71

ŽDIAR 31, 34, 39, 80, 82, 133, 154, 203

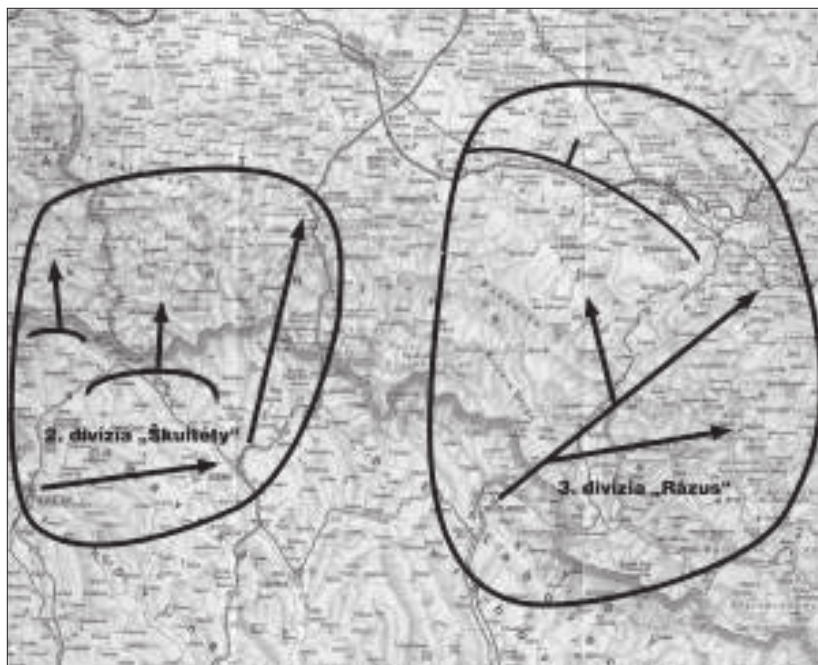
ŽENEVA 55

ŽILINA 20, 24, 25, 73, 93, 115, 183, 212,
151

Mapky oblastí operačného pôsobenia slovenskej armády v Poľsku v roku 1939. Smery postupu sú vyznačené približne.

Šrafovaným sú vyznačené spišské obce, odstúpené v roku 1920, ktoré Slovensko získalo vojnou späť.

Zdroj: Čatloš, F.: Nástupné smery: Orava-Javorina. HLAS FRONTU, č. 4/1941, s. 1.
Mapový podklad: Polen 4. Südost, Poln. Hochland, Beskiden, Tatra. RV-Verlag, Eurocart, Euro-Regionalkarte, 1: 300 000

PhDr. Martin Lacko, PhD. (1976)

Je absolventom Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (odbor história – filozofia). Doktorandské štúdium absolvoval v Historickom ústave Slovenskej akadémie vied v Bratislave. V súčasnosti pôsobí ako pracovník Sekcie vedeckého výskumu Ústavu pamäti národa v Bratislave. Zároveň prednáša slovenské dejiny 20. storočia na Katedre histórie Filozofickej fakulty Univerzity sv. Cyríla a Metoda v Trnave. Zaoberá sa výskumom obdobia prvej Slovenskej republiky. Doteraz publikoval asi tridsať vedeckých štúdií doma i v zahraničí. Je zostavovateľom zborníkov *Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov* (I. – III.), *dokumentov Situačné nariadenia okresných náčelníkov (január – august 1944)* (2005), *Denníky a spomienky vojakov z východného frontu 1941 – 1944* (2006). Je jedným zo zakladateľov a zostavovateľov ročenky *Historické rozhlady* (I. – III.). Je spolucautorom odborných monografií *1. východomosťmský pluk SS na Slovensku* (2006), *Madrová 1957 – 2007* (2007) a autorom monografie *Dezercie a zajatia príslušníkov Zaisťovacej divízie v ZSSR v rokoch 1942 – 1943* (2007).

ISBN 978-80-89335-00-8

9 788089 335008